

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1933.

Andra kammaren.

Nr 49.

Måndagen den 19 juni.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Herr **talmannen** öppnade sammanträdet med följande ord: Hans Majestät Konungen har anmodat mig till kammaren överbringa ett varmt tack för de välönskningar, som kammaren låtit framföra till Hans Majestät på 75-årsdagen.

Detta yttrande åhördes av kammarens ledamöter stående.

§ 2.

Justerades protokollet för den 13 innevarande juni.

§ 3.

Till avgörande företogs särskilda utskottets utlåtande, nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts i propositionerna nr 211, 212 och 216 gjorda framställningar angående anslag till arbeten till motverkande av arbetslösheten samt till bekämpande av arbetslösheten jämte i dessa ämnen väckta motioner.

Ang. anslag till arbeten till motverkande av arbetslösheten m. m.

Uti tre särskilda, den 17 mars 1933 till riksdagen avlätna propositioner, nr 211, 212 och 216, hade Kungl. Maj:t framlagt förslag angående anslag till arbeten till motverkande av arbetslösheten samt till bekämpande av arbetslösheten.

I propositionen nr 211 hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för nämnda dag, föreslagit riksdagen att till arbeten till motverkande av arbetslösheten, att användas enligt de grunder, som i statsrådsprotokollet angivits, för budgetåret 1933/1934 anvisa ett reservationsanslag, att utgå av lånemedel, av 75,000,000 kronor.

Vidare hade Kungl. Maj:t i propositionen nr 212, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att till vissa arbeten under kommunikationsdepartementet för motverkande av arbetslösheten, att användas enligt de grunder, som i statsrådsprotokollet angivits, för budgetåret 1933/1934 anvisa ett reservationsanslag, att utgå av lånemedel, av 50,000,000 kronor.

Slutligen hade Kungl. Maj:t i propositionen nr 216, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att dels till bekämpande av arbetslösheten för budgetåret 1933/1934 anvisa ett extra reservationsanslag av 35,000,000 kronor, dels ock godkänna av departementschefen i statsrådsprotokollet förordade ändringar i grunderna för anslaget användning.

Dessa propositioner, som hänvisats till förberedande behandling av särskilda utskottet, hade av utskottet handlagts i ett sammanhang.

Ang. anslag till arbeten till motverkande av arbetslösheten m. m. (Forts.)
I samband med förenämnda propositioner hade utskottet till behandling förehaft följande i anledning av desamma väckta motioner, nämligen

i anledning av proposition nr 211, väckta inom första kammaren:

- nr 315 av herr *Sederholm,*
- nr 320 av herr *Kvarnzelius m. fl.,*
- nr 324 av herr *Johan Johansson m. fl.,*
- nr 325 av herr *Wohlin m. fl.,*
- nr 326 av herrar *Anton Pettersson och Johan Johansson,*
- nr 327 av herr *Johan August Larsson,*
- nr 328 av herr *Johan Larsson,*
- nr 329 av herrar *Westman och Julin,*
- nr 330 av friherre *Lagerfelt m. fl.,*
- nr 331 av herr *Asplund och*
- nr 333 av herr *Löfgren m. fl.;*

sa^mt väckta inom andra kammaren:

- nr 482 av herrar *Olsson i Ramsta och Osberg,*
- nr 485 och 486 av herr *Anderson i Norrköping,*
- nr 487 av herr *Holmström m. fl.,*
- nr 491 av herr *Pettersson i Dahl m. fl.,*
- nr 492 av herr *Eriksson i Falun m. fl.,*
- nr 493 av herr *Andersson i Rasjön m. fl.,*
- nr 494 av herr *Sandberg m. fl.,*
- nr 501 av herr *Carleson m. fl.,*
- nr 502 av herr *Eriksson i Falun,*
- nr 503 av herr *Ossbahr,*
- nr 504 av herr *Svensson i Grönvik m. fl.,*
- nr 505 av herr *Carlström,*
- nr 506 av herr *Gardell i Gans m. fl.,*
- nr 507 av herr *Hagman m. fl.,*
- nr 508 av herr *Holmgren m. fl.,*
- nr 509 av herr *Nyblom m. fl.,*
- nr 510 av herrar *Nyblom och Johansson i Tväråselet,*
- nr 511 av herrar *Brädefors och Hagberg i Luleå,*
- nr 512 av herrar *Hagberg i Luleå och Brädefors,*
- nr 514 av herr *Hage m. fl.,*
- nr 515 av herr *Petersson i Lerbäcksbyn m. fl.,* sa^mt
- nr 516 av herrar *Hage och Lövgren;*

i anledning av propositionen nr 212, väckt inom andra kammaren:

- nr 517 av herr *Lindmark;*

i anledning av propositionen nr 216, väckta inom första kammaren:

- nr 332 av herr *Bagge och*
- nr 337 av herr *Bergström;*

sa^mt väckta inom andra kammaren:

- nr 518 av herr *Linnér,*
- nr 522 av herr *Weijne och*
- nr 523 av herrar *Hagberg i Luleå och Brädefors.*

Ytterligare hade utskottet i detta sammanhang behandlat följande utan samband med förenämnda propositioner väckta motioner, i den mån desamma hänvisats till utskottet och avsåge ämne, varom i propositionerna vore fråga, nämligen:

Ang. anslag till arbeten till motverkande av arbetslösheten m. m. (Forts.)

väckta inom första kammaren:

nr 128—131 av herr *Trygger m. fl.*, samt

nr 160 och 161 av herr *von Heland*;

samt väckta inom andra kammaren:

nr 24 av herr *Thorell m. fl.*,

nr 34 av herr *Herou m. fl.*,

nr 35 och 372 av herr *De Geer m. fl.*,

nr 137 av herr *Holmgren m. fl.*,

nr 144 av herr *Andersson i Stockholm m. fl.*,

nr 237—239 och 294 av herr *Lindman m. fl.*,

nr 313 av herr *Ossbahr*, samt

nr 370 och 371 av herrar *Andersson i Leabo* och *Petersson i Broaryd*.

Det i propositionen nr 211 äskade anslaget å 75,000,000 kronor hade avsetts skola komma till användning i huvudsak för direkta s. k. beredskapsarbeten samt för främjande av enskild företagsamhet m. m. genom lån och subventioner.

Enligt propositionen nr 212 skulle vid användningen av det i propositionen äskade anslaget av 50,000,000 kronor till vissa arbeten under kommunikationsdepartementet för motverkande av arbetslösheten följas de i propositionen nr 211 angivna allmänna riktlinjerna, dock att för handläggningen inom departementet av dithörande ärenden borde tillämpas de former, som i allmänhet gällde beträffande bidrag till motsvarande ändamål.

Vid beräkningen av det genom propositionen nr 216 äskade anslaget å 35,000,000 kronor hade medelsbehovet uppskattats på följande sätt:

Statliga reservarbeten, kontrakterade före den 1 juli 1933	30,000,000 kr.
Kontantunderstödsverksamhet	20,000,000 »
Kursverksamhet	1,500,000 »
Hyreshjälpverksamhet	1,500,000 »
Ersättning åt kommuner för sociala förmåner åt arbetare vid arbeten för arbetslösa	1,000,000 »
Arbetslöshetskommissionens administrationskostnader	500,000 »
Kostnader för arbetslöshetsutredningen	35,000 »

Summa 54,535,000 kr.

Från denna summa hade i propositionen avräknats vad som — oavsett s. k. medelsreserv — beräknats vid utgången av innevarande budgetår återstå av de för samma budgetår beviljade medlen till arbetslöshetens bekämpande, 22,000,000 kronor. Med hänsyn till osäkerheten i beräkningen hade det sålunda erforderliga beloppet, 32,535,000 kronor, avrundats uppåt till 35,000,000 kronor.

Utskottet, som förmälde sig i särskilt utlåtande avgiva förslag beträffande sättet för täckande av de utav utskottet i förevarande utlåtande tillstyrkta anslagen, hemställde,

I. att riksdagen måtte — i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner nr 211, 212 och 216 ävensom de i ämnet väckta motionerna —

A. beträffande statliga och statskommunala reservarbeten

till statliga och statskommunala reservarbeten för budgetåret 1933/1934 anvisa ett reservationsanslag av 55,000,000 kronor att utgå i huvudsaklig överensstämmelse med de grunder, som angivits i en av utskottet framlagd sammanfattning med därtill hörande motivering;

Ang. anslag till arbeten till motverkande av arbetslösheten m. m. (Forts.)

B. beträffande särskilda slag av åtgärder

a) för budgetåret 1933/1934 anvisa följande anslag, att med beteckning reservationsanslag utgå i överensstämmelse med vad utskottet förordat:

1. till statsbeställningar ett anslag av 10,700,000 kronor;
2. till statliga beredskapsarbeten ett anslag av 3,000,000 kronor;
3. till kommunala beredskapsarbeten ett anslag av 8,500,000 kronor;
4. till skenfria korsningar ett anslag av 7,000,000 kronor;
5. till broar och hamnar ett anslag av 6,000,000 kronor;
6. till främjande av bostadsbyggande ett anslag av 15,000,000 kronor;
7. till lån till främjande av enskild företagsamhet ett anslag av 10,000,000 kronor;
8. till subventioner till främjande av enskild företagsamhet ett anslag av 3,500,000 kronor;
9. till bidrag till täckdikningar ett anslag av 1,000,000 kronor;
10. till bidrag till gödselvårdsanläggningar ett anslag av 700,000 kronor;
11. till lån till gödselvårdsanläggningar ett anslag av 500,000 kronor;
12. till väg- och flottledsbyggnader å skogar i enskild ägo ett anslag av 500,000 kronor;

b) medgiva, att av den i statens domäners fond ingående fonden för inköp av skogbärande eller till skogsbörd tjänlig mark (markinköpsfonden) ett belopp av högst 700,000 kronor finge, i överensstämmelse med vad utskottet förordat, användas till hus-, vägbyggnads-, täckdiknings- m. fl. arbeten å vissa styckningslotter; och

C. beträffande kontantunderstödsverksamhet m. m.

a) till bekämpande av arbetslösheten för budgetåret 1933/1934 anvisa ett reservationsanslag av 5,000,000 kronor att utgå i huvudsaklig överensstämmelse med de grunder, som angivits i ovannämnda sammanfattning med där-till hörande motivering;

b) förklara, att den del av den å det för innevarande budgetår anvisade reservationsanslaget till samma ändamål uppkommande reservation, som överstege 20,000,000 kronor, skulle, med undantag av vad som erfordrades i anledning av riksdagens beslut om disposition av medel för Hellefors Bruks Aktiebolag, överföras till reservationsanslaget till statliga och statskommunala reservarbeten;

II. att riksdagen måtte — i anledning av Kungl. Maj:ts ovanberörda propositioner och i ämnet väckta motioner — i skrivelser till Kungl. Maj:t anhålla

1. om skyndsamt utredning rörande reglering av förhållandet mellan den offentliga arbetslöshetshjälpen i dess olika former samt den allmänna fattigvården;

2. om skyndsamt utredning beträffande omfattningen av kommunernas lagliga rätt att lämna arbetslöshetshjälp utan fattigvårds karaktär samt om behovet och lämpligheten av laglig reglering av kommunernas verksamhet för arbetslöshetens bekämpande;

3. om utredning rörande en rationell planläggning av kommunernas arbeten; och

4. om utredning rörande en definitiv lösning av frågan om centralorgan för den statliga och statskommunala reservarbetsverksamheten samt för den statsunderstödda kontanta arbetslöshetshjälpen; samt

III. att följande motioner — i vad de avsåge i förevarande utlåtande behandlade frågor — nämligen I: 128—131, 160, 161, 315, 320, 324—333 och 337 samt II: 24, 34, 35, 137, 144, 237—239, 294, 313, 370—372, 482, 485—487, 491—494, 501—512, 514—518, 522 och 523, måtte, i den mån de icke

Ang. anslag till arbeten till motverkande av arbetslösheten m. m. (Forts.) kunde anses besvarade genom vad utskottet under I och II hemställt, icke föranleda någon riksdagens åtgärd.

Vid utlåtandet voro fogade

dels reservationer beträffande utskottets utlåtande i dess helhet av herrar *Johan Bernhard Johansson, Sederholm, Bagge, Lindman, Linnér* och *Anderson* i Norrköping;

av herrar *Hamrin, von Stockenström* och *Sam Larsson*; samt av herr *Olsson* i Kullenbergstorp;

dels ock åtskilliga reservationer beträffande särskilda delar av utskottets förslag.

Sedan herr talmannen anmält ärendet till föredragning, begärdes ordet av

Herr **Hamrin**, som yttrade: Herr talman! I avseende å föredragningen av särskilda utskottets utlåtande nr 17 får jag hemställa,

att utlåtandet må företagas till avgörande punktvis med iakttagande, att vid den punkt, varom först uppstår överläggning, denna må omfatta utlåtandet i dess helhet,

att vid behandlingen av punkten I A i utlåtandet nr 17 början göres med den i punkten omförmälda sammanfattningen, av vilken först föredrages punkten 11 under avd. II (Reservarbeten) Kap. I (Gemensamma bestämmelser), därefter Avd. I (Organisationen) kapitelvis och punktvis, vidare återstående delar av Avd. II, likaledes kapitelvis och punktvis, samt slutligen Övergångsbestämmelserna, varefter utskottets hemställan i punkten I A föredrages,

att då punkten I C förekommer till behandling, först föredrages, kapitelvis och punktvis, Avd. III (Kontantunderstödsverksamhet med statsbidrag) av förutnämnda sammanfattning, därefter sammanfattningens Avd. IV (Kursverksamhet m. m.) och Avd. V (Särskilda bestämmelser) samt till sist utskottets i punkten gjorda hemställan, samt

att sammanfattningens text ej må behöva uppläsas i vidare mån, än sådant av någon kammarens ledamot begäres.

Denna hemställan bifölls.

Punkten I A.

Den i punkten omförmälda sammanfattningen av de utav utskottet förordade reglerna för reservarbeten, kontantunderstödsverksamhet m. m.

I enlighet med kammarens beslut rörande föredragningssättet upptogs först till behandling *punkten 11 under Avd. II (reservarbeten) kap. I (gemensamma bestämmelser)*.

Ifrågavarande punkt var av följande lydelse:

11. Vidkommande lönerna vid reservarbetena skall iakttagas, att arbetslöshetskommissionen skall genom särskilda undersökningar på respektive orter utröna den öppna marknadens gängse grovarbetarlöner. I den mån anledning synes föreligga att antaga, att förändringar av lönenivån inträffat, böra nya sådana undersökningar företagas. Med stöd av sålunda gjorda undersökningar fastställer arbetslöshetskommissionen reservarbetslönen, vilken ej bör överstiga den lägsta grovarbetarlön, för vilken arbete i orten kan i avsevärd omfattning beredas, med beaktande jämväl av löneförhållandena inom jord- och skogsbruk. Vid ackordsprissättningen böra sådana åtgärder, vilka kunna medföra en minskning i arbetsintensiteten, undvikas.

Ang. anslag till arbeten till motverkande av arbetslösheten m. m. (Forts.)

Beträffande denna punkt hade avgivits följande reservationer, nämligen:

dels en med nr 14:o) betecknad av herrar *Johan Bernhard Johansson, Sederholm, Bagge, Lindman, Linnér* och *Anderson* i Norrköping, vilka ansett, att punkten bort hava följande innehåll:

Arbetslönen vid statligt eller statskommunalt reservarbete skall för varje plats, dit sådant arbetsföretag är förlagt, understiga den lägsta lön, för vilken arbetare utan yrkesutbildning kan i avsevärd omfattning erhålla arbete i öppna arbetsmarknaden på orten. Därvid skola jämväl beaktas löneförhållandena inom jord- och skogsbruket.

Arbetslönens belopp fastställas av arbetslöshetskommissionen;

dels en under nr 15:o) antecknad av herrar *Hamrin, von Stockenström* och *Sam Larsson*, vilka ansett, att punkten bort hava följande innehåll:

Arbetslöshetskommissionen skall, utgående från den lägsta grovarbetarlön, för vilken arbete å respektive orter kan i avsevärd omfattning beredas, och med särskilt beaktande i förekommande fall av löneförhållandena inom jord- och skogsbruket, fastställa lönen vid statliga och statskommunala reservarbeten. Reservarbetslönen skall konstrueras så, att den sammanfaller med ovan angivna grovarbetarlön, så snart denna icke överstiger fyra kronor per dag, varemot högre grovarbetarlöner reduceras enligt en fallande skala, som upptager nedsättning med 20 procent vid grovarbetarlöner om 9 kronor per dag och allenast 2 procent, då grovarbetarlönen uppgår till 4 kronor 50 öre per dag;

dels ock en med nr 16:o) betecknad av herr *Wohlin*, vilken inom utskottet i första hand röstat för det av herr *Hamrin* m. fl. framlagda förslaget i lönefrågan, men som, sedan detta förslag utslagits, röstat för utskottets förslag på denna punkt.

Efter föredragning av punkten anförde:

Hans excellens herr statsministern **Hansson**: Herr talman, mina damer och herrar! Riksdagen står nu inför att slutbehandla de återstående delarna av det stora välfärdsprogram, som det varit riksdagens uppgift i år framför andra att genomföra. Det kan vid det tillfället vara lämpligt att göra en summering och mera allmänt betrakta vad man kommit till för resultat. Det är i och för sig önskvärt att göra det. Det är ytterligare önskvärt med hänsyn till de många försök till dimbildning kring uppgörelsen som gjorts, de många försöken att ge allmänheten en oriktig föreställning om vad som skett.

Jag kanske bör till en början erinra om den förklaring, som regeringen avgav vid sitt tillträde. Den förklarade, att den betraktade som sin största inrikespolitiska uppgift att söka finna utvägar till hjälp åt krisens offer. Den framhöll, att arbetslöshetens oerhörda omfattning komme att ställa stora anspråk på åtgärder från det allmänna sida, och att dessa i första hand måste bestå i att bereda nya arbetstillfällen, bland annat genom att staten igångsatte produktiva arbeten. Jag har velat erinra om detta, men vill ej i första hand beröra frågan, i vilken mån regeringen lyckats att med riksdagen vinna ett resultat, som motsvarar regeringens förväntningar. Till den saken kommer jag senare.

Jag tycker, att det är viktigast att här från början konstatera, vad som varit gemensamt vid behandlingen av välfärdsprogrammet. Jag fastslår då, att det oförtydligt framgick av remissdebatten och de förklaringar, som därunder från olika partier avgävos, att alla voro ense därom, att det var önsk-

Ang. anslag till arbeten till motverkande av arbetslösheten m. m. (Forts.)

värt och nödvändigt att mobilisera statens möjligheter i mycket stor utsträckning för att motverka krisen och bringa hjälp åt dess offer. Från alla håll förklarade man, att man väl insåg, att dessa åtgärder måste få helt annan omfattning än åtgärder av liknande slag tidigare. Men vi voro ense om även en annan sak, som det också är väsentligt att erinra sig i detta ögonblick. Vi voro ense därom, att det var önskvärt, att de åtgärder, som statsmakterna gingo att vidtaga, kunde vidtagas under den största möjliga anslutning från alla håll, att det var önskvärt, att man kom fram till ett samförstånd, som omfattade så stora grupper som möjligt av den svenska riksdagen, och det gjordes under remissdebatten direkta uppfordringar till regeringen att i god tid inleda förhandlingar med riksdagens partier för att åstadkomma ett gemensamt resultat. Det är från dessa gemensamma utgångspunkter vi ha att bedöma de resultat som uppnåtts.

Innan jag går att granska detta resultat närmare, nödgas jag göra ett påpekande. I den reservation, som återfinnes på sidan 147 i utlåtandet och som är avgiven av herrar Hamrin, von Stockenström och Sam Larsson, gör man ett uttalande, som är ägnat att väcka ett visst uppseende. Man säger däri bl. a.: »Vi konstatera därvid först, att Kungl. Maj:ts förslag om en arbetslinje med beredskapsarbeten till den öppna marknadens löner men med hänvisningsförfarande och förkortad arbetstid helt övergivits. Anmärkningsvärt är, att utskottet icke ansett det erforderligt att ens antyda orsakerna till att Kungl. Maj:ts stort anlagda 'nya arbetslöshetspolitik' icke kunnat påräkna någon anslutning inom utskottet.» När jag läste detta uttalande frågade jag mig, om verkligen reservanterna anse det i detta viktiga ögonblick vara det mest betydelsefulla att deducera fram ett nederlag för regeringen. Det förefaller, när man läser uttalandet, som om det intresse, vilket tidigare har visats för ett samlande resultat, hade fått träda tillbaka för ett intresse att ge en politisk färg åt vad som nu sker, en politisk färg, som skulle vara för regeringen oangenäm.

Det är icke min mening att här försöka bevisa, vem som fått mest och givit mest. Det är icke min mening att lägga den största betydelsen vid, om regeringen har segrat i så eller så stor omfattning. Det förefaller mig, som om vi skulle kunna vara ense därom, att i en svår tid som denna böra de politiska spekulationerna träda tillbaka för det väsentliga, nämligen vad statsmakterna verkligen kunna göra för att bringa effektiv hjälp åt krisens offer. Om man tillmäter detta väsentlig betydelse, så kommer man uppenbarligen också vid behandlingen av det ärende, som nu föreligger, att lägga större vikt vid det gemensamma än vid det skiljande. Jag tror också, att om man går in i saklig granskning av de föreliggande förslagen, jämförda med de beslut, som regeringen fattat, skall man komma till det resultatet, att hela riksdagen i själva verket här är enig om det mesta, och att det är oväsentliga saker, som skilja mellan anhängarna av uppgörelsen och uppgörelsens kritiker.

Det program för hjälp åt kristidens offer, som regeringen har framlagt, karakteriseras främst av programmets allmänlighet. Det är icke ett program enbart rörande arbetslöshetspolitiken utan ett program innefattande åtgärder av olika slag av betydelse för olika folkgrupper och sammanfogade av betydelse för praktiskt taget alla folkgrupper och därmed för hela vårt land.

Vi ha redan förut talat om jordbruksfrågorna. Jag skall icke återkomma till en diskussion om dessa. Jag erinrar endast därom, att det ansetts nödvändigt med hänsyn till de svåra förhållandena inom jordbruket att fortsätta med spannmålsregleringen, att ge stöd åt betodlingen, att ge särskilt nytt stöd åt den animala produktionen. Jag erinrar om, att vid sidan av detta har man fortsatt den i fjol inledda politiken till stöd för de mindre jordbrukarna genom

Ang. anslag till arbeten till motverkande av arbetslösheten m. m. (Forts.)
stöd- och ackordslån. Jag erinrar också om de åtgärder, som på regeringens hemställen vidtagits för att hjälpa egnahemsägare i deras svårigheter, och jag erinrar om det fattade beslutet om inrättande av arbetarsmäbruk. Det är ett mycket vittomfattande program till jordbrukets hjälp, och även vid uppgörandet och genomförandet av detta program har man strävat efter att ge åtgärderna sådan karaktär, att de bli till nytta för hela den befolkningsgrupp det här gäller, såväl de större jordbrukarna som de mindre, såväl de fattiga inom jordbruket som de bättre ställda.

Allmänligheten i programmet karakteriseras vidare därunder, att den svenska riksdagen för första gången under denna kris beslutat om särskilda åtgärder för stödjande av hantverkarna, som under senare år också kommit i betryck på grund av krisens utveckling.

Det kanske också är skäl att erinra om en sak, som formellt taget ligger utanför välfärdsprogrammet, men som uppenbarligen har sin plats där, nämligen dyrtidstilläggen, där riksdagen vid sitt beslut beaktat läget inom tjänstemannagrupperna och visat, att man ville i den allmänna politiken för att skapa bättre levnadsmöjligheter även beakta dessa folkgruppers intressen.

I fråga om arbetslöshetspolitiken har för första gången för den svenska riksdagen framlagts en regeringsproposition om arbetslöshetsförsäkring. Jag skall ej länge uppehålla mig vid den punkten. Den kommer senare under kammararens behandling. Jag skall endast uttala min tillfredsställelse över, att utskottets majoritet har tillstyrkt införande av en arbetslöshetsförsäkring. Jag fäster stor vikt vid, att man därvid har betonat den psykologiska betydelsen av att ett beslut nu fattas, även om detta beslut icke kan få omedelbara praktiska verkningar. Den skillnad, som finnes mellan å ena sidan utskottets majoritet och å andra sidan den socialdemokratiska reservationen, rör sig icke om principerna utan endast om det lämpligaste arrangemanget av vissa detaljer, och jag förklarar från början utan tvekan, att därest icke de socialdemokratiska yrkandena kunna genomföras, ser jag med största tillfredsställelse, att riksdagen bifaller utskottets förslag.

Beträffande de allmänna arbetena komma vi in på frågan, vad som varit avsikten med framläggandet av regeringens förslag i detta avseende, och därifrån går man lämpligen till en undersökning, i vilken mån den omläggning av arbetslöshetspolitiken, som regeringen ansett nödig, kommer att också ske. I herr Hamrins reservation talas om, att Kungl. Maj:ts förslag om beredskapsarbeten till den öppna marknadens löner men med hänvisningsförfarande och förkortad arbetstid helt övergivits, och vidare efterlyses motiveringen från utskottets sida, varför man övergivit regeringens »stort anlagda nya arbetslöshetspolitik». Man vill därmed tydligen ha sagt, att vad utskottet föreslår icke i någon mån motsvarar vad regeringen strävade efter. Vad var då kärnan i regeringens förslag? Vi ha under många år drivit den satsen, att under tider av arbetsbrist, under tider, då den privata företagarverksamheten icke kan sysselsätta arbetskraften, bör staten genom igångsättande av allmänna arbeten utfylla bristen på arbetstillfällen och icke följa en taktik, där samtidigt som arbetstillgången minskas hos de enskilda, staten genom inskränkande av sina arbeten vållar ytterligare arbetsbrist. Det har icke varit en väsentlig sak i regeringens förslag, att till dessa allmänna arbeten skulle ske hänvisning som förut till reservarbetena. Det har icke heller varit en väsentlig sak, att vid dessa arbeten man skulle vidtaga vissa åtgärder för att dryga ut arbetstillfällena. Det väsentliga har varit själva igångsättandet av de allmänna arbetena för att bereda ökade arbetstillfällen och om möjligt bryta den ekonomiska stagnationen. Från den utgångspunkten kan det vara anledning att granska det program, som statsmakterna genomföra i detta stycke, sedan riksdagen —

Ang. anslag till arbeten till motverkande av arbetslösheten m. m. (Forts.)
vilket jag utgår från som något självklart — kommer att här bifalla utskottets förslag rörande arbetslöshetspolitiken.

Jag har gjort en sammanställning rörande de anslag till allmänna arbeten, som av riksdagen redan ha beviljats eller som tillstyrkts av det särskilda utskottet, och ställt denna sammanställning i jämförelse med vad som för löpande budgetår på samma sätt av riksdagen beslutats. Om jag tar de departement, under vilka sådana allmänna arbeten ha förekommit, och inräknar även de anslag, som lämnats till arbetslöshetskommissionen, så anslogs under fjolåret till allmänna arbeten ett belopp av 224 miljoner kronor. Under årets riksdag har redan anslagits eller tillstyrkts ett belopp upp till 362 miljoner kronor. Utvidgningen är ganska betydande. Men därtill kunna läggas de 75 miljoner kronor, som riksdagen beviljat för exportkreditgaranti, penningar som också avse att åstadkomma ökade arbetstillfällen, och dit kan också läggas den summa på 1 miljon kronor, som har ställts till förfogande för stöd åt hantverkare för att möjliggöra för dessa att fortsätta sin verksamhet och bevara arbetstillfällen som finnas. Lägger jag detta till de 362 miljonerna, kommer jag upp till en summa på 438 miljoner kronor. Jag har då icke räknat med anslagen till försvarsändamål i annan mån, än att i de anslag, som äro tillstyrkta av särskilda utskottet, ingå under de 10 miljonerna till statsbeställningar väsentliga anslag till militära arbeten. Men om jag tager från fjärde huvudtiteln vissa arbetsanslag nämligen till vapen, ammunition och artillerimateriel, anslag till flottans underhåll och för ersättningsbyggnad samt anskaffning av flygmateriel, kommer jag till en summa för det löpande budgetåret på 21 $\frac{1}{2}$ miljoner och för det nya budgetåret på 17 $\frac{1}{2}$ miljoner kronor.

Lägger jag dessa till de tidigare nämnda summorna, har jag för detta budgetår ett belopp av 245.5 miljoner kronor och för det kommande budgetåret ett belopp av 455.5 miljoner kronor. Jag kan öka siffrorna ytterligare, om jag lägger till förstärkningsanslaget för arbetslöshetens bekämpande, ett anslag som olika riksdagar beviljat, i fjol 18 miljoner kronor och i år 30 miljoner kronor. Då framträder en slutsumma för det löpande budgetåret av 263.5 miljoner kronor och för det kommande budgetåret av 485.5 miljoner kronor. Det är en ökning av anslagen från riksdagens sida för att bereda arbetstillfällen på 222 miljoner kronor.

För egen del måste jag förklara, att jag är mycket tillfredsställd med att på detta sätt avsikten att genom allmänna arbeten utöka arbetstillfällena har blivit realiserad.

I fråga om formerna för utförandet av de vanliga allmänna arbetena har man icke funnit någon anledning att bibehålla hänvisningsförfarandet eller särskilda åtgärder för att utdryga arbetstillfällena, då arbetslöshetskommissionen bibehålles och under arbetslöshetskommissionens överledning reservarbeten anordnas i nog så stor omfattning. Genom denna åtgärd har man fått möjlighet till hänvisning av vissa grupper arbetslösa, som annars vore svåra att placera, en möjlighet som ersätter nödvändigheten av att i annat fall bibehålla hänvisningsförfarandet för de allmänna arbetena överhuvud taget.

När regeringen har ansett sig kunna acceptera denna — låt oss gärna säga väsentliga — förändring i sitt ursprungliga förslag, har detta skett med hänsyn till den omläggning, som samtidigt har skett beträffande reservarbetena. När regeringen föreslog att man skulle ersätta de hittillsvarande reservarbetena under arbetslöshetskommissionen med vanliga allmänna arbeten, så berodde det icke på att man betraktade arbetslöshetskommissionen såsom ett omöjligt organ för utförande av allmänna arbeten. När vi föreslogo arbetslöshetskommissionens avskaffande, var detta icke på grund av någon principiell motivering, utan vi gjorde det helt enkelt därför att vi betraktade

Ang. anslag till arbeten till motverkande av arbetslösheten m. m. (Forts.)
ett arrangemang av det slag vi framlagt i propositionen såsom bättre än den förutvarande ordningen. Regeringen har icke pressats av de borgerliga partierna till att göra denna ändring i sitt program. Redan när överläggningarna började med de borgerliga partierna, föreslog jag, då jag var fullkomligt medveten om att, skulle ett samförstånd åstadkommas i denna fråga, måste också tillmötesgående visas från olika sidor, att man skulle acceptera från regeringens sida arbetslöshetskommissionen och att under arbetslöshetskommissionen reservarbeten skulle såsom hittills bedrivas, men att samtidigt betydande anslag skulle lämnas till allmänna arbeten. Det förslag, som här föreligger från utskottets sida på denna punkt, har regeringen från början förklarat sig vara villig att medverka till. Och den summa på 80 miljoner kronor, som ställes till arbetslöshetskommissionens förfogande för reservarbeten och kontantunderstöd, är precis den summa, som föreslagits för ändamålet i den promemoria, som jag överlämnade från regeringens sida till partiledarna under förhandlingarna. En vinst, som här är att konstatera, rör arrangemangen beträffande reservarbetarlönerna och, kanske i ännu högre grad, den förändring av konfliktdirektiven, som äger rum, en förändring, vars praktiska betydelse jag icke ännu närmare har studerat men vars psykologiska betydelse man icke får underskatta. Det har under många år varit ett irritationsmoment i svensk politik, att för arbetslöshetskommissionen föreskrivits direktiv, som väckt stark opposition inom arbetarkretsar och åstadkommit betydande förbittring. Det är en stor vinst, att man kan slippa för framtiden behandla frågor om åtgärder mot arbetslösheten i den irriterade stämning, som skapats av dessa direktiv. Och jag ber att få tacka dem från den borgerliga sidan, som velat medverka till en sådan avspänning, och det tacket riktar sig icke endast till dem, som stå bakom uppgörelsen, utan till vidare kretsar, innefattande praktiskt taget hela det frisinnade partiet och jag tror det är riktigt att säga det frisinnade partiets ledare i denna kammare ett särskilt tack för den villighet att undanröja missköligheter på denna punkt, som han från början av våra förhandlingar har visat.

Sedan jag sålunda konstaterat, att vi stå inför genomförandet av ett mycket omfattande program för allmänna arbeten, som kommer att bereda rikligare arbetstillfällen och som måste få stor betydelse för hela vårt ekonomiska liv, vill jag fråga: hur genomföres detta program, vilka stå bakom och vilken är skillnaden mellan de olika linjer, som formellt finnas i utskottets utlåtande?

Om jag först tar högerens ståndpunkt, har jag att konstatera, att högeren själv har accepterat tanken på allmänna arbeten för motverkande av arbetslösheten, icke blott reservarbeten utan också allmänna arbeten i den öppna marknaden. I högerens reservation på sid. 143 i utlåtandet bekräftas detta ytterligare genom uttalandet: »Att en viss utökning av det allmännas verksamhet i nuvarande arbetslöshetssituation kan vara motiverad har av ingen förnekats.» Vilket är nu högerens program? Man föreslår 57 miljoner kronor till reservarbeten och såvitt jag förstår omkring 23 miljoner kronor till kontantunderstöd. Det är sammanlagt samma summa att ställa till arbetslöshetskommissionens förfogande, som av utskottet har föreslagits. Man föreslår dessutom eller har redan medverkat till att lämna anslag till allmänna arbeten med ett belopp av 57 miljoner kronor eller således sammanlagt 137 miljoner kronor. Jämfört med utskottets förslag som omspanner ett anslagsbehov på 180 miljoner kronor skulle här alltså föreligga en skillnad i anslagsbelopp på 43 miljoner kronor. Detta kan synas vid en sådan jämförelse ganska betydande, men gör man jämförelsen med alla anslag för allmänna arbe-

Ang. anslag till arbeten till motverkande av arbetslösheten m. m. (Forts.)
ten, blir skillnaden i själva verket ganska ringa. Jag har då att utgå ifrån de 485.5 miljoner kronor, som detta behov representerar och där högern, såvitt jag kan erinra mig, har medverkat över hela linjen för genomförande med ett program för elektrifiering, byggnader för försvarsändamål o. s. v. I så fall blir skillnaden mellan högerns program och det allmänna programmet en skillnad mellan 485 och 442 miljoner kronor. Det är alltså en skillnad på inalles 43 miljoner kronor, men i procent räknad blir kostnadsskillnaden icke mer än 8.9 procent. Om jag får göra ett sådant konstaterande, tillåter jag mig framställa den frågan: är det under sådana förhållanden någon reson i att framställa de åtgärder, som nu vidtagas för att genom allmänna arbeten motverka arbetslösheten såsom en ansvarslös och äventyrlig politik? Denna skillnad på 8 procent kan väl ändå inte konstituera skillnaden mellan den stora klokheten och det stora äventyret? Såsom förståndiga människor kunna vi väl vara överens om att skillnaden är ganska ringa och att det är ytterst svårt att hitta den principiella skillnaden. Det är bara fråga om en ganska liten prutning, om man tar de stora beloppen som utgångspunkt. Sedan skiljer högern sig från oss andra, när det gäller direktiven och när det gäller lönerna, punkter som jag icke nu skall närmare uppehålla mig vid.

Om jag så går till liberalernas ståndpunkt, kan jag slå upp sid. 153 i utskottets utlåtande, där herr Löfgren förklarar: »Vid överläggning i särskilda utskottet har jag anslutit mig till de huvudsakliga grunder, varå utskottets förslag till åtgärder för arbetslöshetens bekämpande vilar. Sålunda biträder jag dessa både i fråga om arbetslöshetsförsäkringen och i det stora hela beträffande anslagsbeloppen till statliga och statskommunala arbeten, den s. k. arbetslinjens jämte kontantunderstödens anordnande samt fördelningen mellan anslagen till olika ändamål.» Med andra ord, det liberala partiet biträder genom sin ordförande i riksdagen hela det arbetsprogram, som här föreligger såsom en följd av uppgörelsen, och såvitt jag kan se, finnes det endast en sak, som skiljer i fråga om detta program och den liberala ståndpunkten. Det är konfliktdirektiven och direktiven i fråga om reservarbetarlönerna.

Går jag till den frisinnaade ståndpunkten, sådan den representeras av det frisinnaade partiets representanter i särskilda utskottet, finner jag, att även från det hållet accepterar man hela omfattningen av programmet. Man gör dock en skillnad. Man drar från de allmänna arbetena 16 miljoner kronor, men flyttar 15 av dessa miljoner över till reservarbetena. Om jag skulle uttrycka skillnaden i de båda programmens omfattning i siffror, kommer jag, då regeringens förslag och uppgörelsen representerar en summa av 485.5 miljoner kronor och herr Hamrins och hans kamraters i utskottet förslag representerar en summa av 484.5 miljoner kronor, till att det är en divergens på en miljon kronor. Jag har icke räknat ut hur stor procent av den stora summan detta utgör. Skillnaden mellan herr Hamrins och hans kamraters ståndpunkt och den, som vi ha intagit, är mindre än skillnaden mellan å ena sidan vår ståndpunkt och å andra sidan den liberala ståndpunkten och den ståndpunkt, som högern intager. I fråga om konfliktdirektiven råder det icke någon meningsskiljaktighet mellan herr Hamrin och hans kamrater i utskottet och oss andra, och beträffande nödhjälpslönerna skiljer sig herr Hamrin från liberalernas och högerns ståndpunkt däri, att han förordar, att reservarbetarlönerna skola utgå med oreducerad grovarbetarlön på orter, där den fastställda grovarbetarlönen icke överstiger 4 kronor, men att sedan reduktion skall ske i de högre ortsgrupperna på mellan 2 och 20 procent. Den utredning, som särskilda utskottet har låtit utföra för att konstatera kostnadsskillnaden mellan de olika förslagen, visar, att hela skillnaden på grund av de olika lönesättningarna mellan den ståndpunkt herr Hamrin intar och den

Ang. anslag till arbeten till motverkande av arbetslösheten m. m. (Forts.)
ståndpunkt uppgörelsen representerar är 2 miljoner kronor. I utredningen räknas med ett behov för arbetslöshetskommissionen, som icke är exakt det samma, som finnes i utskottets förslag, utan är högre. Kostnadsökningen på grund av den nya lönesättningen torde därför bli mindre än beräknade 6 miljoner och skillnaden mellan utskottets och herr Hamrins förslag också mindre än 2 miljoner.

Jag kan icke underlåta att fästa uppmärksamheten på att man har vid förhandlingarna även under hand diskuterat att icke sätta gränsen vid 4 kronor utan eventuellt gå upp till 6 kronor, och i så fall skulle reduktionen avse endast det ringa antal kommuner, som har de allra högsta lönerna. Arbetslöshetskommissionen har fastställt grovarbetarlönen för 800 kommuner. För 365 av dessa kommuner har fastställts en grovarbetarlön på högst 4 kronor. Hade man gått upp till 6 kronor utan reduktion, skulle det ha fått den konsekvensen, att av 800 kommuner endast 6 hade drabbats av reduktion. Jag nämner dessa saker endast för att ge en möjlighet att bedöma, hurudant det verkliga och faktiska underlaget är för den stora träta, som under de senaste veckorna pågått i tidningspressen.

Jag har alltså att fastslå, att när det gäller arbetsprogrammets omfattning, är skillnaden mellan de olika linjerna så ringa, att någon verklig anledning till motstånd mot den stora politiska uppgörelsen kring arbetslinjen icke finnes. Och jag har också att konstatera, att när det gäller lönesättningen vid reservarbetena är skillnaden för liten för att man på den punkten skall med framgång kunna föra en stor process.

Det har under de samtal, som ha föregått beslutet i denna sak, av oss många gånger framhävts den meningen, att staten icke bör bedriva en lönepolitik, som siktar till att gynna en allmän lönereducering. Man har svarat oss från det andra hållet, att så har icke reservarbetarlönen i sin hittillsvarande form verkat. Man har klargjort för oss, att det är helt andra faktorer än reservarbetarlönen, som varit avgörande vid den allmänna lönesättningen, och att reservarbetarlönens låghet icke har på något sätt medverkat till att driva ned den allmänna lönenivån. Är detta sant, då måste jag fråga, om icke alldeles samma synpunkt gäller i fortsättningen och om det överhuvud taget finns någon som helst grund för dessa lamentationer om hur en obetydlig ökning av reservarbetarlönen skulle fastläsa lönenivån, driva upp lönerna och allt vad man nu skrämmar med. Är det riktigt, att reservarbetarlönen i sin hittillsvarande form icke har haft något inflytande på den allmänna lönebildningen utan att därvidlag helt andra faktorer varit bestämmande, så måste det också vara sant, att alla de beskärnelser kring den höjda reservarbetarlönen, som man nu gör, helt enkelt äro konstruerade.

Jag kan härmed lämna frågan om arbetsprogrammet och endast göra ytterligare ett par konstateranden. Man är enig praktiskt taget om de allmänna arbetenas omfattning. Man tvistar endast på ett par detaljpunkter. Man är enig, i mycket större utsträckning, om de åtgärder till jordbrukets fromma, som av riksdagen redan ha beslutats. Skulle jag försöka utvärdera läget i riksdagen just nu i det avseendet, så tror jag, att jag karakteriserar riktigt, om jag säger, att de, som skilja sig ifrån den mycket betydande majoriteten rörande åtgärderna till jordbrukets fromma, det är i denna kammare 8 kommunister, 2 liberaler och möjligen någon socialdemokrat, jag säger möjligen, därför att jag kan ingenting säkert konstatera i det avseendet. I övrigt har överhuvud taget varenda en velat medverka till de åtgärder till jordbrukets fromma, som hava beslutits. Men ändå reser man våldsamma anklagelser på den punkten. Det har ju icke varit någon måtta i de moraliska fördömandena å ena sidan över socialdemokraterna för deras medverkan till åtgärderna till

Ang. anslag till arbeten till motverkande av arbetslösheten m. m. (Forts.)
jordbrukets fromma och å andra sidan över bondeförbundarna för deras medverkan till arbetsprogrammet. Jag vill här ställa den frågan: vad siktar man till med dessa moraliska fördömanden? Herr Lindman anser det vara fullkomligt riktigt, att dessa åtgärder för hjälp åt jordbruket vidtagas. Herr Hamrin anser det också riktigt. Det har ju också antytts, att dessa åtgärder skulle ha kunnat genomföras utan socialdemokraternas medverkan, ett antydande som dock tydligen är ganska löst efter de förklaringar från liberalt håll, som ha avgivits. Man kan alltså icke gärna fördöma oss, därför att åtgärderna ha den karaktär, de ha fått. Om man själv anser åtgärderna nödvändiga och befogade, så borde man väl i stället säga, att det är ett bevis på förstånd, när även socialdemokraterna medverka till deras genomförande. I varje fall kan man icke rimligen ha någon anledning att moraliskt förfasa sig över personer, som medverkat till genomförande av åtgärder, som man själv anser fullkomligt riktiga.

Saken har emellertid även en annan sida. Jag antydde i lördags, att socialdemokraterna kunde ha ställt sig utanför. Men vad var meningen med förhandlingarna, vad var meningen med samförståndet, om icke just att vi skulle försöka att för alla de olika åtgärderna få så stor medverkan som möjligt från olika håll inom riksdagen. Jag fattade saken på det sättet, att de, som voro speciellt intresserade för åtgärderna på jordbrukets område, voro angelägna om att vi i samförståndets och det gemensamma handlandets intresse skulle gå till mötes på den punkten. Det var min inställning från början, och jag blev ganska häpen, när jag fann, att när vi på den punkten visade tillmötesgående, så i stället för att tacka oss, ansträngde man sig att hänga oss så effektivt som möjligt. Jag är ganska intresserad av att få, till exempel av herr Lindman, en liten lektion i det moraliskt fördömliga uti, att jag biträtt ett förslag, som han anser vara nyttigt för landet.

Sedan jag nu konstaterat, att på det betydande fält, som denna överenskommelse omsluter, det rätt i själva verket mycket långt gående överensstämmelse, så kommer jag till sist till frågan: Varför har man under sådana förhållanden icke lyckats uppnå det allmänna samförståndet? Varför stå vi icke här med en uppgörelse, som biträdades från alla håll? Därmed har jag anledning att säga ett ord i anslutning till den förklaring, som herr Olsson i Kulenbergstorp har avgivit till utskottets betänkande. Han säger där: »Enligt min mening hava ej alla möjligheter fullt utnyttjats för att uppnå en samförståndslösning. Ej heller hava alla underhandlingar och dylikt förts på bästa sätt, vilket jag beklagar.»

Om i detta ligger någon förebråelse mot regeringen och då särskilt mot mig, så måste jag bestämt tillbakavisa den. Regeringen har fört dessa förhandlingar med all möjlig uppriktighet och med ärlig vilja att vinna medverkan från andra partiets sida till en lösning av de stora krisfrågorna. När förhandlingarna inleddes, hade jag från början själv den uppfattningen, att man skulle snabbast komma till ett resultat, därest förhandlingarna fördes av regeringen med representanter för de borgerliga partierna var för sig. Jag gjorde mig emellertid underrättad om partiledarnas uppfattning i denna punkt och mötte där en ganska bestämd önskan, att förhandlingarna skulle föras över hela linjen med representanter för alla partier samtidigt. Jag tillmötesgick denna önskan. Jag sammankallade representanter för samtliga partier till överläggningar. Dessa fördes på två linjer. I fråga om arbetslöshetspolitiken fördes överläggningarna mellan å ena sidan mig, socialministern och finansministern såsom representanter för regeringen och å andra sidan delegerade för samtliga de borgerliga partierna, och i fråga om jordbrukspolitiken fördes underhandlingarna mellan jordbruksministern såsom representant för rege-

Ang. anslag till arbeten till motverkande av arbetslösheten m. m. (Forts.)
ringen och representanter för högern, bondeförbundet och de frisinnade. Det förtjänar kanske att särskilt fastslås, att det program i jordbruksfrågorna, som nu har genomförts, har skisserats upp under dessa förhandlingar, alltså under medverkan av representanter för även högern och de frisinnade. Det är alltså ingalunda ett resultatet av några särunderhandlingar mellan bondeförbundet å ena sidan och regeringen å den andra.

Det visade sig under förhandlingarnas gång, att man icke alltid kunde föra samtal i de större församlingarna, och efterhand blev antalet av deltagarna i förhandlingarna allt mindre och mindre, vilket dock ingalunda berodde på någon önskan från regeringens sida. Sedan man genom förhandlingarna hade uttröt partiernas ungefärliga ståndpunkt, och jag under hand hade meddelat de eftergifter, som från regeringens sida kunde göras, så samlades den 23 maj delegationerna för de olika partierna och representanter för regeringen. Jag framlade vid denna sammankomst en promemoria, vari regeringens ståndpunkt var fixerad. Den gick ut på reservarbeten och kontantunderstöd för 80 miljoner kronor och allmänna arbeten av annan art för 115 miljoner kronor, alltså sammanlagt 195 miljoner kronor. Den innebar vidare, att regeringen var villig att, under förutsättning av en allmän överenskommelse även beträffande arbetslöshetspolitiken, framlägga de förslag och viktiga de andra åtgärder, som på regeringen kunde ankomma för att genomföra det program, varom representanterna för partierna hade enats med jordbruksministern. När jag hade överlämnat denna promemoria, hemställde jag till partiernas delegationer att precisera sina ståndpunkter. Jag förklarade, att jag hade uttömt mina möjligheter att komma med förslag för att få en överenskommelse till stånd. Jag hade preciserat vad regeringen kunde vara med om, och jag ansåg det rimligt att sedan få besked ifrån de parter, med vilka regeringen underhandlat om deras ståndpunkt. Detta besked gavs av bondeförbundet, sedan promemorian hade blivit ytterligare dryftad, men ännu saknar jag besked i dessa stycken ifrån de andra partierna, såvida det icke kan anses ligga i de svar, som jag har fått genom reservationerna till utskottets utlåtande. Jag visste, att man var villig att gå mycket långt till mötes, men jag visste också, att det icke fanns tid för långt utdragna ytterligare förhandlingar. En förutsättning för att planen skulle kunna genomföras var, att uppgörelse träffades snart, ty annars kunde regeringen icke hinna framlägga de förslag, som då icke ännu lagts på riksdagens bord. Den socialdemokratiska riksdagsgruppen accepterade det erbjudande, som hade gjorts från bondeförbundet, och därmed stodo dessa båda partier redo att träffa en uppgörelse. Vi visste, att denna uppgörelse biträdades av medlemmar även av andra partier. Jag gjorde i sista minuten ett försök att få en allmännare anslutning kring denna uppgörelse. Det lyckades icke, och därför har situationen blivit den, som den till sist blev, en uppgörelse, som icke sträcker sig så långt, som hade varit önskvärt och som den från de faktiska utgångspunkterna borde ha kunnat göra.

Jag frågar mig nu: Vad kan man i detta stycke förebrå regeringen? Regeringen har fattat som sin uppgift att åstadkomma en samförstånds lösning, som omfattade så många som möjligt. Om det hade funnits ärlig vilja av samma art från andra håll, så borde man ha kunnat i tid precisera vad man ansåg nödvändigt för en sådan allmännare samling. Jag förmodar, att man därvid måste räkna med, att regeringen och dess parti skulle medverka till lösningar på olika områden. Pondera, att överenskommelsen hade blivit allmän i arbetslöshetsfrågan. Skulle man då icke ha krävt från de partier, som medverkade till denna överenskommelse, att socialdemokraterna skulle medverka till åtgärderna på jordbrukets område, och skulle icke, därest vi då hade gjort det, vi här ha fått mottaga komplimanger för vårt tillmötesgående. Jag antager,

Ang. anslag till arbeten till motverkande av arbetslösheten m. m. (Forts.)
att hade uppgörelsen varit allmän, så skulle det ansetts rent av vara en förpliktelse för oss att göra det vi nu ha gjort, och för vilket vi ha mottagit så många moraliska fördömanden. Om man icke hade menat detta, då får jag fråga, vad det överhuvud taget var för mening med samförståndstalet. Jag vill icke gärna tänka mig, att man från annat håll gick till förhandlingarna med regeringen för att försöka skapa underlag för en annan regering. Om man gick till förhandlingarna med regeringen, så var väl avsikten att med denna regering försöka träffa en överenskommelse. Var avsikten en annan, nämligen att skjuta denna regeringen åt sidan, då borde ju lämpligen förhandlingarna icke ha förts under min ledning utan under ledning av dem, som voro mera intresserade av den sortens begränsade samförstånd, som skulle ha lett fram till ett regeringsskifte. Jag tror icke, att detta har varit avsikten, men då måste avsikten varit den andra, att regeringen skulle medverka till en uppgörelse, att man var medveten om att situationens allvar krävde, att man undvek tillspetsningar av den politiska situationen, och att man därför var beredd att gå regeringen till mötes och möjliggöra för regeringen att arbeta för det gemensamma programmet med den känslan, att regeringen hade någon andel i detsamma.

Jag vill också här ta upp en annan synpunkt, som jag berörde under mitt föredrag i Ljusne. Man har hela tiden försäkrat, att man icke hade några planer på ett störta regeringen och att man insåg det önskvärda uti att den satt kvar. Jag frågar då: Vad är förutsättningen för att regeringen skall sitta kvar? Den kan icke vara någon annan än den, att riksdagen är villig att med regeringen överenskomma om ett program, som regeringen kan anse sig representera. Vill man genomföra en ordning, där den borgerliga riksdagsmajoriteten fattar beslut, som den socialdemokratiska regeringen icke kan acceptera, vill man besluta i jordbruksfrågorna utan regeringens medverkan, vill man besluta en arbetslöshetspolitik, som icke regeringen kan acceptera, då finns det bara en naturlig konsekvens, och det är att skaffa sig en regering, som kan genomföra sådana beslut under känsla av att den representerar något av vad den själv önskar. Jag kan icke tänka mig någon större politisk omoral än den, som säger, att här skall den borgerliga majoriteten fatta vilka beslut som helst, och sedan skall en socialdemokratisk regering sitta och genomföra dem. Tror man verkligen, att man med sådana metoder kan vinna aktning för parlamentarismen ute hos svenska folket? Man har fullkomligt rätt att störta en regering och man har skyldighet att försöka störta den, därest man vill, att det skall föras en politik från statens sida, som denna regering icke kan acceptera. Att det ena ögonblicket försöka avkläda regeringen varje auktoritet, att inför landet framställa saken så, som om regeringen fullkomligt hade misslyckats med sina förslag, och i det andra ögonblicket säga regeringen, att den bör sitta kvar, det skapar icke utgångspunkter för några moraliska deklamationer från dem, som så vilja förfara.

Nu hade icke situationen blivit den, att regeringen utan vidare låtit sätta sig åt sidan. Det har hela tiden endast funnits två alternativ. Det ena var en uppgörelse där regeringen kunde av riksdagen röna ett tillmötesgående, som möjliggjorde för den att fullfölja sin politik, det andra var en vädjan till folket i val. Det hade icke varit rimligt efter utgången av höstens val, att här skulle manipuleras fram en situation, där bara utan vidare den socialdemokratiska regeringen tackade och gick. Det skulle ute i landet ha väckt den allra största förvåning och skulle säkerligen bidragit till att vidare utöka den leda för parlamentarisk verksamhet, som man här så ofta talat om. Det var därför för mig ganska klart, att kunde man icke vinna en uppgörelse, så fick folket i val själv tala. Jag vet visserligen, att det har sagts, att

Ang. anslag till arbeten till motverkande av arbetslösheten m. m. (Forts.)
det där var bara ett hot, och att risken för ett nyval icke förelåg, men den risken har förelegat i allra högsta grad. Den föreligger icke längre, men det beror därpå, att man har träffat den överenskommelse, som i dag genomföres, och som innefattar en politik, som regeringen kan acceptera och som regeringen med glädje går att realisera.

Jag skulle önska, att bakom denna politik hade stått en enhällig riksdag. Jag hade hoppats, att särskilt de, som så ofta talat om att nationens intressen skola stå över allting annat, skulle förstått, att deras hemsökelses tid just nu var inne, skulle begripit, att detta var en situation, där man skulle visa sig mäktig att ge nationen de offer av egna intressen, som behövdes för att möjliggöra den nationella politiken. Man har icke velat göra det. Jag beklagar det, men jag beklagar ännu mera, om man i så hög grad glömmet vad man i det avseendet kan vara pliktig det allmänna, att man sedan nu en majoritet har skapats kring ett välfärdsprogram av betydande omfattning och stor effektivitet sätter in sina största ansträngningar för att diskreditera riksdagens majoritet och regeringen. Jag kan icke finna, att det är ansvarsfullt handlat, och jag vågar uttala den förhoppningen, att sedan nu riksdagen med stor majoritet har gått in för ett välfärdsprogram av denna art, oppositionen mot detta program skall besinna, att den har vissa förpliktelser att visa behärskning i dessa tider, att det icke tillkommer enbart majoriteten att här visa sin förmåga av samling och hänsyn till de nationella intressena, utan att den förpliktelsen åvilar oss alla, åtminstone i så måtto, att man icke försöker med metoder, som äro fördömliga, vinna ut partipolitiska fördelar i den stund, då partipolitiken borde mer än annars hållas borta, i den stund, då den nationella samlingen verkligen kallar på alla män och kvinnor i detta land.

Herr Hamrin: Herr talman! Det aktstycke, som ligger framför oss, angives såsom särskilda utskottets utlåtande nr 17 och betecknas avgivet i anledning av vissa kungl. propositioner. I själva verket är innehållet en bekräftelse på den överenskommelse, som träffats utanför utskottet, innan detta utskott kunnat sakligt och genomgående behandla propositioner och i anledning av desamma avgivna motioner. Det finns i utskottsförslaget ett rikhaltigt material, som stått till utskottets förfogande i form av utredningar och upplysningar, som, jag hoppas, även om det icke kommer att användas för sitt ursprungliga syfte, måtte ha värde vid behandlingen av åtskilliga frågor, som sammanhånga med dem, vilka inom utskottet behandlats. Huru meningarna trots allt gått isär inom utskottet, framgår av det enkla faktum, att vid utskottsmajoritetens beslut avgivits vid olika punkter icke mindre än 42 reservationer, ehuru, såsom statsministern här erinrat om, en del av dessa avgivits av personer, som bilda majoriteten. Jag skall här icke upptaga till behandling och bemötande i någon vidare mån det långa anförande och de uttalanden, som här nyss gjorts av hans excellens herr statsministern, men herr statsministern kan väl icke beteckna det såsom otillbörligt från min sida, om jag ger uttryck åt min överraskning över den ömtålighet, som herr statsministern lade i dagen icke minst, när han omnämnde den reservation, för vilken jag svarar. Mina damer och herrar! Jag vill blott hänvisa statsministern och hans kolleger samt socialdemokraterna i kammaren att gå tillbaka i riksdagstrycket och se, vilka reservationer och uttalanden, som gjorts mot föregående regeringar vid olika tillfällen och i ganska betydelselösa frågor, och göra en jämförelse med de synnerligen vaga uttalanden, som i nyssnämnda reservation blivit gjorda.

Endast en liten reflexion till, herr talman! Varför denna storartade uppläggning av skillnaden i den allmänna uppfattningen rörande dessa frågor,

Ang. anslag till arbeten till motverkande av arbetslösheten m. m. (Forts.)
när man samtidigt gång på gång betygar, att det är så litet som skiljer? Det logiska sammanhanget fanns icke i så stor utsträckning i detta uttalande.

Det är emellertid icke min avsikt att riva upp en strid om formerna eller begagna vår dyrbara tid och tvista om tillvägagångssättet härutinnan. Jag vill använda den tid, som står till mitt förfogande, för att belysa innebörden i det beslut, riksdagen går att fatta. Men med några ord måste jag dock beröra upptakten till den sista tidens händelser. Sedan må det tillkomma dagens och kommande tiders historieskrivare att klarlägga händelseförloppet. Herr statsministern har bidragit med ett vidlyftigt material och jag har också ställt till förfogande ett mycket vidlyftigt sådant, vilket också innebär på en punkt en korrigerig av statsministerns anförande. Men jag lämnar detta, herr talman, såsom jag nyss sade, och övergår till att beröra innehållet i propositionen.

Vi befinna oss i detta hänseende i en ganska egendomlig situation. Resultatet av våra debatter är på förhand givet. Ingen argumentering i världen kan förändra innehållet i den summariska överenskommelse, som träffats, ehuru överläggningarna i utskottet skett på ett senare stadium. Jag får tillfälle att återkomma till detta sakförhållande i annat sammanhang. Skäl och motskäl sakna varje betydelse, och detta är också anledningen till att jag och mina meningsfränder icke framfört längre gående och vittomfattande krav på ändringar än som skett. Statsministern förklarade under remissdebatten — och han har gett uttryck givetvis åt samma uppfattning även i dag — att han önskade samförstånd och samarbete, och jag vill för min ringa del betyga min uppskattning av denna hans inställning gentemot riksdagen till den fråga, som här behandlas. Men jag nödgas dock beklaga, att detta samarbete i den nu föreliggande frågan icke kom till stånd eller påbörjades redan på ett tidigt stadium. De utredningar, på vilka de stora propositionerna bygga, voro vid början av årets riksdag ej offentliggjorda, men däremot delgavs riksdagen de stora dragen av den politik, som regeringen ämnade följa. Dessa riktlinjer blevo föremål för kritik från alla håll inom de borgerliga grupperna i början av riksdagens förhandlingar, och det fanns möjligheter att taga hänsyn härtill. Men det gjorde icke regeringen. Tvärtom vidtoges ändringar i rakt motsatt riktning mot de utförda utredningarna. Resultatet av behandlingen inom och utom utskottet har blivit en spekulationsaffär — detta ord icke använt i någon dålig bemärkelse. Det blev en uppgörelse, där var och en av parterna förmenade sig ha vunnit mera än den andra fått uppgiva. Men låt mig uppkasta den frågan: Huru förhåller det sig därmed? Vad jordbruket vinner är naturligtvis omöjligt att nu ens kunna beräkna. Framtiden får visa, i vad mån förhoppningarna varit berättigade, och i vad mån de gått i uppfyllelse. Den jordbrukshjälp, som utlovats, består till största delen i fullmakter åt regeringen, och det beror på i vilken utsträckning innehavarna begagna desamma till förmån för jordbruket. Är det för övrigt riktigt att kräva någon gengäld för ett stöd åt jordbruket i dessa tider? Hade det icke varit naturligare, bättre och riktigare att behandla de båda frågorna åtskilda? Det nuvarande läget för jordbrukarna — åtminstone för många av dem — är för visso sådant, att dessa ha rätt att kräva stöd från statsmakternas sida oavsett alla bytesobjekt. T. o. m. om man gör en jämförelse mellan nuvarande löner för reservarbeten och många jordbrukares inkomster vågar jag göra gällande, att en sådan jämförelse icke obestriddigt utfaller till jordbrukarnas förmån. Jag tillåter mig att belysa detta med några exempel. För några veckor sedan offentliggjordes en utredning om de mindre jordbrukarnas inkomstförhållanden, vilken utredning visserligen ej utgör annat än stickprov, tagna från ett hundratal jordbruk i mel-lersta Sverige, men i vilken lämnas en del upplysningar. Utredningen visar,

Ang. anslag till arbeten till motverkande av arbetslösheten m. m. (Forts.) att ett mansdagsverke, utfört av ägaren, lämnat en dagsinkomst av kr. 3:80 per dag utan förräntning av lantbrukskapitalet. Om förräntning av fastighets-skulden eller det egna kapitalet i fastigheten och driftskapitalet medräknas, blev resultatet av utredningen, att ett mansdagsverke inbringade kr. 1:29. Skillnaden mellan denna dagsinkomst — icke för 8 timmars arbete utan för 10 å 12 timmar — och t. o. m. de nuvarande reservarbetarlönerna enligt nu gällande bestämmelser är mycket stor.

Att regeringen och det socialdemokratiska partiet offrat till synes mycket, framhålles med styrka. Under de gångna åren har partiet motsatt sig alla åtgärder, som föreslagits — både rimliga och dem, som syntes mer eller mindre orimliga. Men äro eftergifterna från socialdemokraternas sida i verkligheten så stora, som man gör gällande? I detta sammanhang vill jag erinra därom, att den stora gruppen av statstjänstemän, tillhörande olika partier, har ingenting emot att priserna på livsmedel stiga, ty i och med att det blir högre priser, verka de en höjning i dyrtidstillägget enligt nu gällande grunder i den mån som levnadskostnadsindex stiger. Skulle dessa levnadskostnader mera avsevärt stiga, så känna vi till av erfarenhet, att därpå följa avtalsuppsägningar, och förhöjningen blir kompenserad jämväl för de stora grupperna inom den enskilda företagsamheten. Därom talas icke, men ingen som följt med utvecklingen, sedan fackföreningarnas makt blev så stor som den är, vill väl förneka detta. Bakom detta ligger också själva kärnpunkten i den mest omtvistade frågan, lönefrågan. Jag återkommer till densamma senare, men vill redan nu framhålla, att det blir genom denna uppgörelse ett särskilt intresse för alla grupper av arbetare att organisera sig för att komma fram till avtalsenliga löner. I detta sammanhang kan jag icke underlåta att föredraga en punkt i bondeförbundets program, som lyder på följande sätt: »Försöken att monopolisera arbetsmarknaden i de yrken, som arbeta för jordbrukets behov, måste avvärjas, så att hinder icke lägges i vägen för ett utnyttjande av arbetstillfällena». De avtalsenliga lönerna ligga redan nu till grund för reservarbetarlönerna å de orter, där ingen annan arbetskraft finnes i den öppna marknaden än den, som är organiserad. Och det området vidgas mer och mer genom det beslut, som i dessa dagar kommer att fattas. Hjälpen åt jordbruket beror i stor utsträckning på, i vilken omfattning bönderna kunna organisera sig, men vi veta alla, huru svårt detta visat sig vara. De ansträngningar, som gjorts för att bringa reda i förhållandena på mjölkmarknadens område t. ex., ha i vissa fall blivit resultatlösa på grund av omöjligheten att fast organisera lantbrukarna. Där-emot har erfarenheten visat, hur lätt det går att organisera den fria arbetskraften, när det egna intresset sättes in. Frågan blir bara den, om jordbruket förmår betala vad som då kräves. Vore det så, att den enda skillanden i de olika förslagen beträffande kostnaderna för de arbeten, som skola utföras med statsmedel eller med statsbidrag, stannade vid en eller annan miljon kronor, såsom statsministern åberopar, vore det i dessa tider en mycket liten summa, men det kan ej vara denna summa, som förmått regeringen och det socialdemokratiska partiet att övergiva gamla programenliga ståndpunkter och genomföra åtgärder, syftande till enligt hans uppfattning prishöjningar på livsmedel, som efter vanliga begrepp framföres ifrån samma håll såsom varande till skada särskilt för arbetarklassen. Nej, mina herrar och damer, det ligger nog så till, om man söker bilda sig en uppfattning om motiven till denna förändring i socialdemokraternas uppfattning, att mycket, mycket av vad jordbrukarna få i behållning av denna överenskommelse få de betala till fackföreningarna. När det nästa gång blir fråga om åtgärder till stöd för vår modernäring, få dessa kanske bytas mot något annat. Hur liten förståelse det är att räkna med från vissa håll, fingo vi en känsla av för ett par dagar sedan,

Ang. anslag till arbeten till motverkande av arbetslösheten m. m. (Forts.)
då den gamla stridsfrågan om dyrtidstilläggen var uppe. Icke mindre än fyra yrkanden förelågo från de tre borgerliga grupperna, två från högern, ett från bondeförbundet och ett från mina meningsfränder. Men intet av dessa fyra yrkanden tilläts att komma fram till den sista voteringen, och först inför avgörandet i utskottet lämnades tillstånd att övergiva en linje, som innebar bättre kompensation än vad de gamla reglerna anvisade.

Det öppnar sig i sanning »nya perspektiv» med utgångspunkt från denna uppgörelse.

Den enda riktiga vägen, herr talman, att få den stabilitet och det fasta underlag för regeringsmakten, som statsministern både från oppositionsbänken och från regeringsbänken alltid gjort sig till tolk för, är att den inledda samverkan mellan det socialdemokratiska partiet och vissa grupper inom det borgerliga lägret får en fast inställning i regeringen. I snart sagt varje annat land skulle också detta blivit en oundviklig följd av det beslut, som vi gå att fatta.

Statsministern har, som jag antydde, upprepade gånger talat om, att han ville hava en politisk parlamentarisk regering med majoritet i riksdagen. Jag har också åtskilliga gånger givit uttryck åt, att jag delar en sådan uppfattning. Vid den sista regeringens bildande gjordes ju ett försök i den riktningen. Det lyckades icke. Nu synes tillfället vara inne att förverkliga denna tanke. Vi kämpa mot svårigheter av olika slag och hava många, många olösta problem. Kan en överenskommelse träffas, som t. ex. löser försvarsfrågan, vissa skattefrågor, en del tullfrågor, ömtåliga konstitutionella frågor — jag syftar närmast på bondeförbundets år efter år framförda krav på återinförande av utskyldsstrecket — behovet av lagstiftning mot blockadraseriet etc., så vore åtskilligt att vinna av en fortsatt samverkan mellan de partier, vilka i dag suveränt bestämma riksdagens beslut. Först när jag sett en sådan samverkan hålla, när det gäller dessa frågor, där icke var och en skiftar till sig vad som gagnar den egna klassen, vågar jag tro på betydelsen av statsministerns ord om »framtidsperspektiv».

Vi kunna emellertid lämna förhoppningar och tvivel åt framtiden. Vi hava nog av dagens bekymmer.

Innan jag övergår att behandla vissa detaljfrågor, vill jag nämna några ord om själva utgångspunkten för propositionerna. Avsikten var att icke blott bringa depressionens offer hjälp utan att sätta ett grundskott i depressionen såsom sådan. Det talades också om att sätta de produktiva krafterna i rörelse och sätta dem i arbete. Jag skall återkomma något härtill. De stora planerna att häva depressionen synas hava stannat vid att vara endast planer eller tankar. Så utformade som de blivit i den kungl. propositionen, strida de till och med mot vad eljest gärna åberopade auktoriteter anföra beträffande åtgärder av detta slag. Jag förmodar, att finansministern åtminstone tidigare varit en beundrare av en engelsk nationalekonom, Keynes, som gjort sig till tolk för en uppfattning, som i viss omfattning vår finansminister anslutit sig till. Men det är dock att märka, att när man från det hållet framhållit betydelsen av igångsättandet av allmänna arbeten, har det betonats, att dessa skulle vara produktiva och lönande. De skulle sättas i gång samtidigt i flera länder och åtföljas av skattelättnader. Hos oss är motsatsen nätt upp det riktiga.

Jag efterlyste i remissdebatten, hur regeringen ser på framtiden, t. o. m. en nära liggande framtid. Jag fick intet svar. Jag har sedan dess ställt frågan i utskottet men är fortfarande utan svar. Skola vi fortsätta att låna? Det har jag frågat men icke fått något svar. Det är ingen svårighet för en regering att draga sig ur spelet, om svårigheterna torna upp sig och regeringen tröttnar. Det göra alla regeringar naturligt nog. Men riksdagen, som inför

Ang. anslag till arbeten till motverkande av arbetslösheten m. m. (Forts.)
folket svarar icke blott för dagen utan för framtiden, så långt vi kunna se den, måste känna detta ansvar fullt ut i nuvarande tid. Göra vi det, måste vi hushålla med de pengar, vi kunna uppbringa på olika vägar, och följa de anvisningar, som vi alla åtminstone borde vara eniga om, att hjälpa de sämst ställda, även när det gäller de arbetslösa. Det är icke längre sedan än i fjol, som de nuvarande medlemmarna i regeringen med skärpa framhöllo detta. »Vi kunna icke hjälpa alla, som råka i ekonomiska svårigheter. Vi få begränsa oss till de mest ömmande fallen.» Så hette det då i en från den socialdemokratiska partiledningen framförd motion. I år har kardinalpunkten blivit att hjälpa i sådan utsträckning, att vår hjälpverksamhet blir likställd i ekonomiskt hänseende med den fria verksamheten. Jag tror icke, att våra resurser räcka långt på den vägen. Det är första gången vi låna pengar till social hjälpverksamhet. Varje gång vi hädanefter se ett reservarbete pågå bli vi påmindra härom. Jag hoppas livligt och uppriktigt, att vi snart gå mot bättre tider och att en verklig konjunkturomsvängning äger rum, ty eljest ter sig framtiden för vårt land mörk. Inför ovissheten härutinnan måste vi hushålla med våra ekonomiska resurser. Ty även lånemöjligheterna äro begränsade; det hava vi redan fått erfarat.

Jag övergår nu att yttra några ord om den mest omtvistade punkten, lönefrågan. Det har visserligen stått strid tidigare om denna, men hitintills har, såvitt jag kunnat erinra mig, ingen framställt sådana krav som de, vilka nu bliva tillgodosedda. Även under tider, då vi haft socialdemokratiska regeringar, hava de icke anslutit sig till den princip, som nu genomföres. Det har alltid ansetts, att en social hjälpverksamhet icke kan bedrivas så, att dess förmåner likställas med vad den öppna marknaden kan lämna, så länge denna kan lämna arbete och bröd. Jag skall tillåta mig, mina damer och herrar, att erinra om en liten episod ur historien om dessa tvister rörande reservarbeten och nödhjälpslöner. För omkring tio år sedan, då vi ju också hade en socialdemokratisk regering, sänktes lönerna för reservarbetena ganska väsentligt. Den högsta grovarbetarlönen beräknades då till 8 kronor per dag, och reduktionen fastställdes till 25 procent, d. v. s. 2 kronor avdrogos på de 8. Nu är som bekant 2 kronor det högsta avdraget, som tillämpas först vid 9-kronorsgränsen. På en grovarbetarlön på 3 kronor gjordes ett avdrag på 15 procent, alltså 45 öre per dag, under det att det nuvarande avdraget är 5 öre. Ackordsättningen var också så i tillämpningen, att dagsförtjänsten blev ytterligare begränsad i jämförelse med vad nu gäller. Naturligtvis klagades det. Jag finner detta helt naturligt. Den dåvarande regeringens socialminister hette Herman Lindqvist. Han fick en dag behandla en framställning från Sveriges kommunistiska partis arbetsutskott, undertecknad av herrar Z. Höglund och Fredrik Ström, vari krävdes ett upphävande av kommissionens beslut. Men vad gjorde då landsorganisationens förutvarande ordförande, den dåvarande socialministern? Han vidtog ingen annan ändring än att nedsättningen blev något mindre än den fastställda för daglönerna på 4 kronor och därunder. Jag och mina meningsfränder begära ingen minskning alls av lönerna i dessa lönelägen. Nog är det i alla fall en ödets ironi, att i år skola alla reduktioner borttagas, och att detta skall ske efter överenskommelse mellan det socialdemokratiska partiet och bondeförbundet. Vad icke kommunisterna vunno gehör för vid det omnämnda tillfället, utföres nu genom en samverkan, som vi alla känna. Det är ej underligt, att en av de av mig omnämnda personerna nu i sin tidning dag för dag prisar och lovordar den överenskommelse, som träffats. Ty vad han icke förmådde genomföra som kommunist för tio år sedan tillsammans med socialdemokraterna, det genomföres nu, sedan han blivit socialdemokrat, tillsammans med bondeförbundarna.

Ang. anslag till arbeten till motverkande av arbetslösheten m. m. (Forts.)

Jag förmodar, att många komma att vittna om att även nu skall i praktiken lönesättningen bli en annan för reservarbeten än i öppna marknaden. Åtminstone försvarar man sig med det på borgerligt håll. Såsom vi framhållit i vår reservation, är det nya systemet för lönesättningen så formulerat, att ingen kan tolka vad som säges. Vad som menas, ja därom råda också olika meningar inom majoriteten i utskottet. Det hava vi fått erfara. Och dock var det just i det hänseendet vi ett slag voro eniga, nämligen att vi skulle så utforma bestämmelserna, att ingen tvekan rådde eller komme att råda beträffande direktiven för lönesättningen. Slutet blev emellertid, att de, som utformat bestämmelserna, tydligen icke vågade sig på några förklaringar och utläggningar, och oklarheten och motsättningarna mellan motivering och direktiv stå alltjämt kvar.

Jag utgår emellertid från, att man menar den fria marknadens lägsta grov-arbetarlöner. Såsom jag redan påpekat, betyder detta, att där arbetskraften är organiserad är det fackföreningslönerna. Därom kan det icke råda någon som helst tvekan. I den mån kollektivavtalen omfatta allt större och större områden, blir det alltså dessa. Där det ännu finnes en från dessa utgångspunkter fri arbetsmarknad, d. v. s. på den rena landsbygden med jordbruksbefolkning, måste sugningen av arbetskraft från jordbruket bli påfrestande. I dessa tider är det för övrigt mycket lätt att bli arbetslös, om man önskar det, jag menar, om därmed kan lämnas tillfälle till bättre betalning eller kortare arbetstid. Säkerligen är det också många arbetsgivare, icke minst bland jordbrukarna, som för närvarande behålla arbetare längre och i större utsträckning än det ekonomiska resultatet medger. Men den svenska jordbrukaren lämnar icke förrän nödigt är vare sig den ständiga eller tillfälliga arbetaren utan sysselsättning. Men erbjudes det tillfälle till arbete med minst samma betalning på annat håll, är det helt naturligt, att det icke dröier länge, förrän arbetaren lämnar sitt gamla arbete. Jag sade *minst* samma betalning. Ja, därmed åsyftar jag de förmåner vid sidan om den kontanta betalningen, som arbetslöshetskommissionen lämnar sitt folk vid de större arbetena. Dessa förmåner äro fritt logi, matkärl, viss beklädnad och vissa resor, i en del fall även sjukvård. En daglönare vid jordbruket har i många fall eller i de flesta fall ingenting av dessa förmåner. En jämställd eller lika beräknad dagavlönning kommer ovillkorligen att medföra, att man vid en del reservarbeten från dessa utgångspunkter får bättre betalt än vad man får i fria marknaden.

Men, säger man — och det har varit ett skäl som många framfört — vi måste i alla fall betala bättre, så att ej fattigvården får hjälpa reservarbetena. Att ifrågavarande hjälpform bör så anordnas, att hopkopplingen i största möjliga utsträckning ej äger rum, därom äro vi nog alla ense. Jag tror dock, att många för närvarande överdriva svårigheterna härutinnan. Vi fingo i utskottet en del siffror, som belyste sammankopplingen mellan reservarbetena och fattigvården. De utvisade, att av 14,200 arbetare vid reservarbeten på landet hade något över 1,000 samtidigt hjälp genom fattigvården, och av cirka 2,500 reservarbetare i städerna fick fattigvården i respektive kommuner hjälpa 190. Siffrorna äro ju icke alltför ogynnsamma. Det är ju också känt, att även fall förekomma, då fattigvården måste hjälpa personer, vilka hava arbete i den öppna marknaden.

Kärnpunkten i löneproblemet är dock, såsom vi framhålla i vår reservation, att ej detsamma så utformas eller tillämpas, att den arbetslöse mister intresset för att söka sig arbete och utkomst i den fria marknaden. Blir icke och hålles icke denna känsla levande ständigt och jämt, fastläsa vi arbetslösheten. Däri ligger enligt min uppfattning den största faran.

Jag kommer så in på frågan om omfattningen av de arbeten och åtgärder, för vilka eller till vilka vi skola anslå medel. Beträffande omfattningen har

Ang. anslag till arbeten till motverkande av arbetslösheten m. m. (Forts.)
vi redan från början velat gå regeringen längre till mötes än högern velat. Men vi ha också, såsom framgår av reservationerna, velat hava sådana bestämmelser, att staten icke giver upp alla krav på återhållsamhet och försiktighet.

Åtskilliga i regeringspropositionerna uppställda villkor hava blivit skärpta av utskottet, och i viss utsträckning hava också beloppen skurits ned. Vissa för oss oantagliga villkor stå dock kvar, men de ingå i överenskommelsen och stå tydligen icke att rubba. Dit hör bland annat, att till bostadsbygge i städerna skola kunna användas 5 miljoner kronor och betydligt mera, om förhållandena gestalta sig på ett visst sätt. Detta anslag är som bekant sammankopplat med ett anslag för bostadsbygge på landet å 10 miljoner kronor, och föreskrifterna äro så formulerade, att om det sistnämnda ej tages i anspråk fullt ut, får återstoden användas för bostadsbygge jämväl i städerna, och tvärtom. Vi känna emellertid alla till, huru mycket trögare det går att få i gång ett arbete med uppförandet av ett hus på landet än i en stad, där det finnes folk till hands, ritningar, iordningställda tomter etc. Vi hava erbjudit oss att rösta för anslaget till bygget i städerna men endast under den förutsättningen, att kommunen garanterat återbetalningen. Så har icke skett enligt utskottets förslag. Vi hemställa nu om överförande av dessa 5 miljoner kronor till anslaget för reservarbetena. Likaså hava vi reserverat oss emot, att penningar skola utan stadgad återbetalningsskyldighet lämnas till vad som i uppgörelsen kallas för kommunala beredskapsarbeten. En lång ränte- och amorteringsfrihet hava vi ej motsatt oss, men enligt vår uppfattning kan det icke vara riktigt, att staten skänker bort penningar till kommunerna i denna ordning. För lättandet av svårigheterna hava vi andra vägar, dels genom den direkta skatteutjämningen och dels genom höga bidrag till statskommunala reservarbeten. Lika litet eller ännu mindre vilja vi vara med om att skänka bort penningar till enskilda företag. Det stora beloppet av 10 miljoner kronor i form av lån på goda villkor är en långtgående åtgärd. Den sammanlagda summan av beskärningar, som vi förordat, går till något över 15 miljoner kronor, som vi hemställa måtte ställas till arbetslöshetskommissionens förfogande att utgå till reservarbeten av olika slag, som enligt vad jag senare skall påvisa äro nödvändiga för att icke förhållandena skola ytterligare försämrats. För sådana arbeten har överenskommelsen stannat vid ett belopp av 55 miljoner kronor. Till detta belopp skola statskommunala reservarbeten hava företräde. Vad betyder då detta? Jo, det kan icke komma att innebära annat än att arbetena mera förläggas till städerna och stadsliknande samhällen med åtföljande större bidragskostnader för staten, beroende på de högre lönerna. Därav följer också, att ett mindre antal arbetare kan beredas sysselsättning. Jag skall återkomma till den saken. Jag betonar bara i detta sammanhang, att det stora Norrland blir genom en sådan ordning ovillkorligen i mycket hög grad vanlottat.

I propositionen framhålles, att arbetslösheten allt mer och mer tilltagit på landsbygden. Är detta riktigt, vilket torde vara fallet, följer därav, att arbetstillfällena ej borde minskas på landsbygden. För närvarande har arbetslöshetskommissionen sysselsatta i egen regi cirka 20,000 man, de allra flesta på landsbygden. För deras avlöning och arbetets utförande erfordras cirka 35 miljoner kronor per år. Skall nu t. ex. 35 miljoner kronor av de 55 miljoner kronor, som skola anslås till reservarbeten, gå till statskommunala arbeten, återstå 20 miljoner kronor för vanliga reservarbeten. En stor del av dem, som nu hava arbete, måste skickas hem eller beredas arbete på annat sätt. Man har från arbetslöshetskommissionens ledning betygat, att städerna kunna aldrig själva anordna så många och i övrigt tillräckliga reservarbeten,

Ang. anslag till arbeten till motverkande av arbetslösheten m. m. (Forts.)
att de fylla behovet. Skola då de arbetslösa i större utsträckning få kontantunderstöd? Ja, det måste bli följen, om icke någon verklig omsvängning i konjunkturerna äger rum.

För närvarande lär arbetslöshetskommissionen ha kontrakterat arbeten för 80 miljoner kronor, vilkas utförande sträcker sig fram till 1935. För nästa budgetår behöver arbetslöshetskommissionen cirka 15,000 reservarbetare för att utföra och fullborda, vad kommissionen utfäst sig till att göra. Härför åtgå omkring 31 miljoner kronor. Några nya företag kunna icke igångsättas, och 5,000 arbetare av de nu sysselsatta bli överflödiga eller kunna ej beredas arbete. Jag vet naturligtvis, att i kontrakten med arbetslöshetskommissionen alltid stipuleras, att ett arbete kan och får nedläggas, när arbetslösheten eller andra omständigheter det medgiver eller föreskriver. Endast en verklig och kraftig konjunkturförändring kan förhindra uppkomsten av en ännu svårare situation än den, vi befinna oss i för närvarande. Härtill komma i så fall de nu beslutade åtgärderna att bidraga. Men om det icke finns arbete, vad skola vi då göra med de arbetslösa?

Naturligtvis menar utskottet och de, som stå bakom denna uppgörelse, att de s. k. allmänna arbetena skulle taga om hand och sysselsätta dem, vilka icke få sysselsättning i de statliga eller statskommunala arbetena. Vi ha redan från början förklarat, att den statliga byggnadsverksamheten bör fortgå som hittills och utvidgas i syfte att på normalt sätt bereda arbete inom olika yrken. Därom har också riksdagen redan fattat beslut i stor utsträckning. Men härigenom är det i första hand de privilegierade yrkena, som få vissa förmåner. Det kan väl icke bestridas. Det är för resten en fullständigt abnorm situation, vi för närvarande befinna oss i. Vi brottas med arbetslöshetsproblem och stor arbetslöshet, vi anslå icke tiotals miljoner utan hundratal miljoner för att hjälpa de arbetslösa, och samtidigt ha vi omkring 7,000 byggnadsarbetare i strejk landet runt, och vi skola genom lånemedel erbjuda arbete till fackföreningsbestämda löner åt ännu flera.

Jag har emellertid ännu ett blad ur denna mörka historia, som jag icke kan underlåta att något granska. Samtidigt som arbetslösheten under sista året tilltagit ha vissa arbetartidningar fyllt sina annonssidor med blockadannonser. Det har ställts till utskottets förfogande från socialstyrelsen ett urklipp ur en enda arbetartidning, urklipp tagna under loppet av sista halvåret, d. v. s. sista delen av förra året. En sammanfattning av dessa blockadannonser visar, att på detta halvår endast i en tidning annonserats om 332 blockader, och en del av dessa annonser upptager blockadpåbud mot flera företag. Det är vidare att märka, att antalet upphävda blockader, som man samtidigt annonserat om, stiger till den blygsamma siffran 84, blygsam, om man jämför den med den siffra, jag nyss anförde, 332. Sedan är det annonser om pricking, bojkott o. s. v.

I Södermanlands län har, enligt vad landshövdingen upplyst mig om, under en lång tid sex reservarbeten varit nedlagda, därför att man strejkat vid desamma och icke velat använda sig av den hjälp, som det innebär att få antaga detta erbjudna arbete. Man har till och med på ett håll gått så långt, att man förmått en kommun att betala skillnaden mellan den lön, som skulle utgå för detta arbete och den fackföreningsbestämda.

Jag vill bara säga, att ingenting skulle nu vara mera vällovligt och behövt än om det perspektiv, varom statsministern talade och som man anknöt till den träffade uppgörelsen, kunde inleda ett samarbete inom detta område mellan de samverkande partierna — jag ber att få anmäla den lilla grupp, jag företräder — till att bringa ordning och reda i förhållandena på arbetsmarknaden. Gjorde man det, skulle därigenom en hel del av

Ang. anslag till arbeten till motverkande av arbetslösheten m. m. (Forts.)
de olägenheter och, jag vill tillägga, en del av den arbetslöshet, som råder, kunna försvinna. Nu är det i själva verket på det sättet, att den mäktiga landsorganisationen står i vissa fall maktlös. Det är utan ironi, som jag uttalar och understryker ännu en gång den förhoppningen, att man på detta område snart må komma till en förnuftig och bättre ståndpunkt.

Innan jag övergår till nästa kritiska anmärkning, kan jag icke underlåta att påpeka, i vilken motsatsställning hela denna överenskommelse står till den sunda försiktighet, vilken alltid har präglat riksdagens behandling av anslagsfrågor. Alla ha vi varit ense om att giva så noggranna anvisningar som möjligt angående användandet av både skattemedel och lånemedel, alldeles oavsett vilken färg regeringen haft. Detta syntes också vara ett oeftergivligt villkor från bondeförbundets sida i år, när propositionerna började behandlas i utskottet. Det första yrkande, som från det hållet framställdes inom utskottet och som sedan också utskottet enhälligt biföll, var, att så skulle ske. »Så noggranna anvisningar som möjligt böra meddelas rörande det sätt, varpå anslagna medel skola användas», hette det i det äsyftade yrkandet i utskottet. Bortåt 20 miljoner kronor skulle nu enligt överenskommelsen beviljas utan att några anvisningar praktiskt taget alls ifrågasättas, och för ett ännu mycket större belopp äro anvisningarna och villkoren mycket löst utformade. Detta har blivit resultatet av det framställda och antagna yrkandet i utskottet.

Utgångspunkten för Kungl. Maj:ts proposition var ju att bereda de arbetslösa arbete. Men hur blir det nu i verkligheten med den saken? Jag erinrar om att samtliga arbeten, som för statens räkning skola utföras, och jämväl de, vilka med indirekt hjälp från statens sida komma till stånd, skola utföras i öppna marknaden och till öppna marknadens löner, och det betyder i de allra flesta fall, såsom påpekats förut, att det blir de fackföreningsbestämda lönerna utan reduktion. I mycket stor utsträckning bli dessa arbeten byggnadsföretag. Riksdagen skrev i lördags till regeringen, att icke några byggnadsarbeten finge sättas i gång, så länge byggnadskonflikten pågår. När den är avblåst komma alltså, såvitt jag förstår, flera tusentals byggnadsarbetare att automatiskt träda till vid de nya byggena eller fortsätta vid de redan igångsatta. Men dessa strejkande arbetare, som nu äro arbetslösa på grund av konflikten, räknas icke med i den stora arbetslöshetskåren. Därtill kommer ju, att när byggnadsföretagen sättas i gång, blir det en hel del, som där få sysselsättning och arbete, som nu icke äro anmälda som arbetslösa, därför att de helt eller delvis hittills haft något arbete och kunnat reda sig själva. Vi äro alltså ej ännu framme vid regeringens utgångspunkter, när det gäller hjälp eller arbete åt de arbetslösa. Ett ytterligare svinn uppstår därigenom, att många arbetare särskilt på landsbygden ej anmäla sig som arbetslösa men gärna taga arbete, så snart sådant yppar sig. Sådana äro ej heller medräknade i de arbetslösas antal, som skulle få sysselsättning. Vidare vågar jag göra gällande, att de beräkningar, som man har över arbets effektivitetens anknytning till statsbeställningarna, näppeligen kunna vara godtagbara. I stället för att för närvarande en del verkstäder och vissa industrier gå med reducerad arbetstid och minskad arbetsintensitet, får man där mera och fullt upp att göra. Därom är intet att säga.

Den enda något så när säkra siffran, som utskottsmajoriteten angivit, är de 34,280 personer, vilka skola anvisas arbete vid statliga och statskommunala reservarbeten. Det bör erinras om att utskottet ej räknar med något slag av anvisningsförfarande till de nu föreslagna arbetena i den fria marknaden, som regeringspropositionen räknat med. Ytterligare bör påminnas om

Ang. anslag till arbeten till motverkande av arbetslösheten m. m. (Forts.)
att förutsättningen för att de statskommunala reservarbetena skola komma till stånd är, att kommunerna satsa icke mindre än 25 miljoner kronor. Huruvida detta går, vet ingen. Men vissa upplysningar tyda på, att detta blir omöjligt, dels därför att kommunerna ej kunna eller vilja uppbringa kapitalet och dels därför att många kommuner, särskilt landskommuner, ej stå färdiga att sätta i gång lämpliga arbeten. Men jag räknar i alla fall med utskottsmajoritetens siffra 34,280 arbetslösa, som kunna få hänvisning till arbetsplatserna. Den siffra, som min och mina meningsfränders reservation utgår ifrån beträffande antalet arbetslösa, vilka kunna få sysselsättning i de statliga och statskommunala arbetena efter samma beräkningsgrunder, är 44,370 arbetare, alltså en skillnad på över 10,000 personer i jämförelse med utskottets förslag. Det var detta, som statsministern glömde, när han talade om skillnaden i beloppet, när han erinrade om att löneskillnaden endast gör ett par miljoner kronor. Då gjorde han enligt min uppfattning sig skyldig till en kolossal överdrift genom att säga, att det skiljer icke mer än så och så många miljoner, men samtidigt nämna en siffra på omkring en halv miljard. Men huvudsaken är ju att hjälpa de arbetslösa och bereda dem arbete. Det förefaller, som om herrarna, som diskutera överenskommelsen så livligt och ingående, hålla på att glömma de arbetslösa, när det gäller att träffa överenskommelse.

Till skillnaden mellan det belopp, som jag förut nämnt, och det belopp, var till utskottet kommit, bidrager först och främst det större anslaget till statliga och statskommunala arbeten och dels fastän naturligtvis i mindre grad lönesättning. Vid statskommunala reservarbeten bli något tusental arbetare flera sysselsatta för samma belopp än enligt utskottets förslag. Vid de statliga reservarbetena blir ökningen givetvis mindre, dels därför att lönerna äro lägre och dels därför att det för dessa arbeten tänkta anslaget ej är så stort som för de statskommunala. Dessa sistnämnda skola enligt överenskommelsen äga företräde. Att icke anslaget, som skall utgå till de statliga och statskommunala reservarbetena, räcker till, förstår naturligtvis utskottsmajoriteten, givetvis under förutsättning att hjälpbehovet blir lika betydande, som beräknats. Därför söker utskottsmajoriteten betäckning bakom förra regeringens rygg, ty på sidan 54 erinrar utskottet om att i propositioner till 1931 och 1932 års riksdagar framhölls, att arbetslöshetskommissionens verksamhet måste nödvändigtvis kunna fortgå i önskvärd och ur olika synpunkter lämplig omfattning utan att hindras av begränsad medelstillgång. Ja, så argumenterar utskottet vid sina bemödanden att komma ifrån den besvärliga fråga, som nyss uppställdes. Men man glömmar alldeles bort de arbetslösa. En kommande riksdag skall besluta ytterligare anslag för löpande budgetår, och till yttermera visso har utfästelse därom utskrivits i överenskommelsen. Förstärkningsanslag har under sista åren beviljats efter framställning av regeringen. Men utskottets åberopande av vad riksdagen förut godkänt och de uttalanden, som den förutvarande socialministern gjort, är i högsta grad missvisande, och dessa uttalanden ha blivit använda i oriktigt syfte. Den förra regeringen begärde och det frisinnade partiet röstade då och har alltid röstat för vad arbetslöshetskommissionen ansett vara behöfligt för att bereda de arbetslösa arbete. Principen har varit och är att bevilja medel för tillgodoseende av arbetslinjen i största möjliga utsträckning. Men vad gör utskottet och de båda samverkande partierna?

Jag skall först nämna, vad arbetslöshetskommissionen ursprungligen beräknade i utgifter. I skrivelse av den 8 maj beräknade kommissionen statens kostnader för statliga reservarbeten till i runt tal 50 miljoner kronor, för statskommunala till 17 miljoner kronor och för statlig understödsverksamhet till 22 miljoner kronor, eller tillsammans 89 miljoner kronor. Härtill skola en-

Ang. anslag till arbeten till motverkande av arbetslösheten m. m. (Forts.)
ligt kommissionens uttalande läggas 8 à 10 miljoner kronor för kurser, hyreshjälp och medelsreserv. Stanna vi vid de lägsta beräkningarna, voro alltså i början av maj 98 miljoner kronor erforderliga enligt arbetslöshetskommissionens beräkningar, och det är att märka, att lönerna då beräknades efter nu gällande direktiv. Alltså förutsätter här utskottet ett belopp, som är reducerat med omkring 20 miljoner kronor, ehuru lönerna skulle höjas. Men jag fortsätter min redogörelse, som är enligt min uppfattning av mycket stor och reell betydelse för bedömandet av frågan: hur många arbetslösa går utskottet in för att hjälpa? Som svar på vissa frågor av utskottet inlämnade arbetslöshetskommissionen sedermera en den 9 dennes daterad skrivelse, vilken bland annat innehöll en utredning angående kostnaderna för beredande av arbete för lika många som dem, vilka kommissionen utgick ifrån i sin tidigare av mig omnämnda skrivelse. Av denna skrivelse framgår, att utgiftssumman stiger till över 100 miljoner kronor, om såsom hitintills beräknas genomsnittligt bidrag till statskommunala reservarbeten med 66 $\frac{1}{3}$ procent och i vissa fall materialkostnadsbidrag till 30 procent, som förutsattes av utskottet. För beredande av arbetstillfällen räknar utskottet med 55 miljoner kronor. Det är denna siffra, som man skall jämföra med vad arbetslöshetskommissionen begär och som var ungefär dubbelt så mycket.

Jag skall sluta min kritik av utskottsutlåtandet genom att säga, att om man kunnat förutse, att ett utanför utskottet uppgjort förslag skulle till siffran och därtill knutna villkor utan behandling fastställas, hade det naturligtvis varit klokare att sammankoppla de båda hänvisningsförfarandena, d. v. s. det direkta hänvisningsförfarandet till statliga och statskommunala arbeten, som utskottet föreslagit, och ett annat och smidigare till de fria företagen, som närmare ansluter sig till regeringspropositionen.

Visserligen blev ju redan vid första överläggningen detta hänvisningsförfarande enligt regeringens förslag förkastat såsom alltför tillkrånglat och ineffektivt, men något hade väl kunnat göras av detsamma.

Om icke massor av arbetslösa komma i arbete genom de föreslagna åtgärderna, blir kontantunderstödsvägen den enda, som återstår. Den är den för staten billigaste hjälpformen men är från alla synpunkter den sämsta. Hur behårt för övrigt överenskommelsen tillämpas och fullföljes, framgår av att den summa på 10 miljoner kronor, som ursprungligen skulle anslås till statsbeställningar, höjdes under slutbehandlingen inom utskottet med 700,000 kronor. Det kan vara precis på kronan. Jag nämner detta nu såsom svar på den förebråelse, som kan förutses komma att göras mot att vi icke framlagt något bättre förslag, innan utskottet fattade slutgiltigt beslut. Ja, vad tjänade det till, då man på förhand visste, att åtgärderna voro beslutade och beloppet t. o. m. på kronan fastställt. Det är ju ganska anmärkningsvärt, vilket jag förut erinrat om, att man klart och bestämt säger ifrån, att därest icke pengarna räcka, skall nästa års riksdag bevilja ytterligare medel för att igångsätta och uppehålla reservarbeten enligt de två linjerna. Alltså kommer utskottet fram till den slutständpunkten, att den gamla svenska linjen är den, som får vara det bärkraftiga och det uppehållande i den hjälpverksamhet, som vi nu hålla på med och som vi i fortsättningen skola bevilja medel till.

Vad omfattningen av åtgärderna angår — jag skall strax sluta — antagas inga svårigheter uppstå av den betydelse, som kunde möjliggjort en samförstånds lösning efter mycket bredare linjer än den, som nu beslutas. Och är det riktigt, vad hans excellens statsministern sade, att man på andra punkter vore varandra så nära, då förstår jag icke — jag upprepar det ännu en gång — varför man icke träffat en överenskommelse. Ånej, det är nog andra mycket viktigare intressen, som här spelat mer eller mindre stor roll, jag vill dock

Ang. anslag till arbeten till motverkande av arbetslösheten m. m. (Forts.)
 icke säga på något medvetet sätt. Jag vill icke ifrågasätta, att det varit några tankar eller planer, som blivit utformade, några motiv, som förelegat, som man icke velat förelägga riksdagen. Jag tror på statsministerns öppen-
 hjärtighet och uppriktighet i denna fråga såväl som i alla andra. Men där äro omedvetet intressen, som här kommit till uttryck, vilka säkerligen ha en stor betydelse vid ståndpunktstagandet inom vissa grupper beträffande den föreliggande frågan.

Jag beklagar lika livligt som någon annan, att förhoppningen om en samförståndslösning, en *verklig* sådan, icke gått i uppfyllelse. Jag uttalar dock samtidigt den förhoppningen, att de beslut, som vi nu gå att fatta, skola i största utsträckning lätta bekymren i de tusentals hem, där arbetslöshetens offer bo. Jag vågar även ge uttryck åt den förvissningen, att den oro, som råder i många sinnen, skall försvinna så snart som möjligt. Vi behöva dock alla varandra, icke minst i dessa bistra tider. Hoppet om att vi genomkämpat de svåraste åren bör uppmuntra oss och bör lugna även dem av oss, som i de åtgärder, vilka vi gå att besluta, se sådana, vilka kunna eller kunnat bli ödesdigra för vårt land och folk.

Jag ber, herr talman, att få vid den nu föredragna punkten yrka bifall till den av mig och mina meningsfränder avgivna reservationen.

Häruti instämde herrar *Mosesson, Olsson* i Rimforsa, *Carlström, Olsson* i Mora, *Sandberg, Olofsson* i Digernäs och *Lundén*.

Herr Lindman: Herr talman! Genom det anförande, som hans excellens herr statsministern höll här för en stund sedan, gick det, tyckte jag, som en röd tråd en tendens att vilja framställa hela denna fråga som en strid om ord, såsom icke innefattande några viktiga saker, där skiljaktigheterna betydde något. Jag menar, att det var en mycket stark förenkling av hela problemet, som hans excellens gjorde sig skyldig till i detta sitt anförande, då han lade upp frågan på det sättet. Ty man får ju icke taga hänsyn endast till ekonomiska skiljaktigheter, såsom hans excellens gjorde, då han mycket vidlyftigt utbredd sig över vad det skulle kosta o. s. v., under det han samtidigt med mycket lätt hand halkade över de principiella skiljaktigheter, som här föreligga, och som ovillkorligen äro de dominerande i hela detta spörsmål. Det lär väl i alla fall icke vara herr statsministern obekant, att det är de principiella skiljaktigheterna, som från högerns sida och, jag må säga, i den allmänna diskussionen även från andra håll hava varit de avgörande. Jag skall emellertid återkomma till detta i ett senare sammanhang.

Hans excellens herr statsministern riktade till mig en fråga, varför man lamenterade över saker, som man själv ville vara med om, d. v. s. lamenterade över jordbrukshjälpen, då man själv ville vara med om den. Jag har aldrig lamenterat över jordbruksfrågorna; dem har jag varit med om att stödja och *stödja t. o. m. mera* på en viss punkt, än vad den kontrahent, som hans excellens gjort upp kontrakt med, velat vara med om. Det är således inga lamentationer alls på den punkten. Men jag skulle vilja framhålla, att här rör sig hela saken om två skiljaktiga stora frågor. I denna uppgörelse — ty man får väl ändock kalla det för en uppgörelse — gäller det å ena sidan jordbruksfrågor — vad jordbruket skall få, och vad man skall göra för jordbruket — å andra sidan hela det stora arbetslöshetsproblemet. Detta är i själva verket två ganska skiljaktiga saker. Och jag frågar mig: varför löser man icke dessa frågor var för sig; varför skola de kopplas ihop? Är man, som herr statsministern sade i lördags, med på att hjälpa jordbruket, och är det så, att hela Sveriges arbetarklass inser jordbrukets betydelse och dess svårigheter och vill

Ang. anslag till arbeten till motverkande av arbetslösheten m. m. (Forts.)
 vara med om att avhjälpa dem, då skall man också göra detta. Och är det så, att arbetslöshetsfrågan kräver sin lösning, vilket erkännes av alla partier och på alla håll, så skall man där försöka komma till en lösning. Nu vet jag mycket väl, att herr statsministern i lördags i ett senare anförande tog tillbaka något av vad han sade i det första och ville göra gällande, att jordbruksfrågorna hängde tillsammans med frågan om arbetslösheten på så sätt, att när man fick bidraga till stegrade priser för jordbrukets alster, så måste man ha kompensation på andra håll. Den, om jag så får säga, moraliska indignationen riktade sig icke mot regeringens medverkan till åtgärder för jordbruket, som alla ansvarskännande borde vara eniga om. Regeringen har utnyttjat sin medverkan på den punkten för att tillvinna sig så stora fördelar som möjligt på andra punkter, som varit för regeringen de angelägnaste. Men jag skall återkomma till detta, när jag kommer in på vad herr statsministern sade om förhandlingarna.

När emellertid detta betänkande nu föreligger och vi se, vad regeringen vinner av vad den begärt i sin proposition, så måste jag säga, att regeringen ju vinner ganska mycket. Regeringen får ju igenom praktiskt taget vad den ville ha igenom. Det är endast några skiljaktigheter, såsom herr statsministern själv framhöll, men dock icke några väsentliga. Det är klart, att det få ju vi andra, som icke velat vara med om denna uppgörelse, finna oss i. Jag gratulerar hans excellens, att han lyckats så väl som han gjort i de förhandlingar han fört, att han kunnat åstadkomma detta. Regeringen vinner en utvidgning av den statliga arbetslöshetshjälpen. Den hava alla velat vara med om; därom har praktiskt taget rätt enighet, efter vad jag kan förstå. Ifråga om arbetslöshetspolitiken får ju regeringen i stor utsträckning sina önskemål uppfyllda av utskottsmajoriteten. Hans excellens har ju också uttalat sin tacksamhet för detta. Herr finansministern bereder sig ju genom detta ett utomordentligt tillfälle att få experimentera med sin konjunkturstimulans. Vi få se, huru han kommer att lyckas. Jag vågar tro, att om icke konjunkturerna följa honom, så sannerligen hans stimulans av konjunkturerna kan hjälpa oss ur de svårigheter, vari vi befinna oss.

Under utskottsarbetet har, kan jag säga, den kritik, som förefanns redan i början av riksdagen, ytterligare accentuerats. Det är ändå av ett visst intresse, att ett litet ögonblick tänka tillbaka på frågans tidigare behandling. Man kan t. ex. ge akt på ett par motioner, av vilka den ena, nr 59 i första kammaren, framlades vid riksdagens början av herr Westman, som ju varit primus motor på bondeförbundssidan vid uppgörelsen. Jag skall icke redogöra för den, men jag rekommenderar den till genomläsning. Vidare finns det en senare framkommen motion, undertecknad av herr Johan Johansson i Friggeråker och en del andra bondeförbundare — den är även väckt i andra kammaren — där man talar om, att det efter motionärernas mening är nödvändigt att noggrant övervaka, att reservarbetslönen tid efter annan justeras, så att den icke, såsom för närvarande torde vara fallet, kommer att ligga i jämnhöjd med eller t. o. m. över lönen i fria marknaden; framför allt borde man passa på, så att man icke höjde de högsta lönesatserna. Denna motion är avgiven den 20 april, alltså för ungefär två månader sedan. Jag har anført detta endast för att visa, vilken uppfattning man på det hållet hade, innan man på allvar började förhandlingarna.

Om dessa förhandlingar skall jag emellertid be att få nämna något, och detta särskilt därför att herr statsministern gick in på dem ganska utförligt. Vi veta ju, att det framställdes ett gemensamt borgerligt yrkande i särskilda utskottet, jag vill minnas den 3 eller 4 maj. Men samma dag kallades vi av statsministern till förhandlingar. Det var partiledningarna, som kallades till

Ang. anslag till arbeten till motverkande av arbetslösheten m. m. (Forts.)
förhandlingar. Han talade först med oss en och en, och sedan kom man efter några dagar tillsammans allesamman och diskuterade saken. Dessa förhandlingar pågingo i nära 3 veckor. Det var ingen brådska alls; tvärtom tog man saken med ganska stor ro. Det fördes vissa anteckningar vid dessa sammanträden, men det är ingenting särskilt att tala om. Jag behöver ju icke erinra om, ty det gjorde excellensen själv, att det samtidigt fördes förhandlingar mellan jordbruksministern och tre borgerliga representanter, en från högern, en från de frisinnade och en från bondeförbundet. Men så fingo vi äntligen den 23 maj en promemoria av statsministern, en promemoria, vars innehåll intet av de borgerliga partierna godtog. Detta borde ju ha förutsatt ytterligare förhandlingar, därest man haft en verklig vilja att nå en överenskommelse. Men vad som är mera anmärkningsvärt, herr talman, det är, att under det att dessa förhandlingar med partiledningarna pågingo, började man på med andra förhandlingar, om vilka partiledningarna icke hade kännedom. Det pågick förhandlingar med representanter för bondeförbundet och representanter för de frisinnade, och man försökte naturligtvis värva proselyter för frågans avgörande. Det är ju möjligt, att de gingo dit självmant och icke värvades. Eljest skulle jag vilja likna hans excellens herr statsministern i detta fall vid rättfångaren i Hameln, som blåste i sin flöjt, så att rättorna samlades omkring honom, och när han fått dem samlade, dränkte han dem i floden Weser. Jag vill icke önska dem, som förhandlade med statsministern, samma olyckliga öde, men deras öde blir nog ändå icke så lätt att bära, när resultatet av vad de här varit med om kommer till synes.

Under hela tiden, herr talman, pågick denna uppluckring inom partierna. Man pratade och pratade, det tisslades och tasslades här i kamrarna, och man förstod, att det var någonting i görningen. Så småningom fick man ju klart för sig, att det var någonting, som skedde vid sidan av förhandlingarna med partiledningarna. När statsministerns promemoria kom, så hade, som herr statsministern själv sade i sitt anförande, den skara, med vilken han förhandlade, smultit ihop. Jag förmodar, att det var proselyterna, som stodo kvar. (Herr statsministern: Tvärtom!) Var det tvärtom? Ja, då var det väl från båda hållen. Nu frågar jag emellertid: då herr statsministern icke kom till någon överenskommelse med partiledningarna, varför frågade icke herr statsministern, om vi ville fortsätta underhandlingarna, innan herr statsministern fortsatte förhandlingarna med bondeförbundet ensamt? Därpå har jag icke fått något förstäeligt svar. Varför kunde icke de övriga inbjudas att förhandla om den promemoria, som framkom som ett resultat av förhandlingarna? Läger jag f. ö. bredvid varandra den promemoria, som statsministern avlämnade den 23 maj, och den, som blev grundläggande för uppgörelsen, så blir det sannerligen icke någon stor skillnad mellan dem. Det är således mycket möjligt, att vi ändå icke kommit att vara med. Man talar om, att vi bereddes tillfälle att vara med den 27 maj. Jag förmodar, att man syftar på den dagen, när bondeförbundarna fattat sitt beslut redan kvällen förut och det icke fanns möjlighet att komma i förbindelse med den bondeförbundets representant, från vilken vi på morgonen den 27 erhållit överenskommelsen, förrän mellan kl. 3 och $\frac{1}{2}$ 4 på e. m. Så krävdes det svar kl. 7 samma eftermiddag, men det kan man icke kalla för allvarlig benägenhet för förhandlingar.

Nej, det är nog så, att man har gått fram efter en lag, som heter lag om köp och byte. Och det är alldeles otvivelaktigt, att det här har varit ett köp och ett byte. Man har velat köpa bondeförbundets medverkan med jordbruksfrågorna, och statsministern har därmed velat byta till sig vad som ligger i arbetslöshetsfrågan. Han har dragit det längsta strået, det är alldeles uppenbart, och det är honom väl unt. En skicklig förhandlare skall man icke kland-

Ang. anslag till arbeten till motverkande av arbetslösheten m. m. (Forts.)
ra, även om resultatet av förhandlingarna icke är sådant, att man själv velat vara med om det. Man kan dock säga, att det är skickligt gjort.

Regeringens ståndpunkt fixerades den 23 maj, säger herr statsministern, och hade man velat, så hade man ju kunnat fortsätta förhandlingarna. Vi voro tillgängliga för förhandlingar hela tiden, det har jag skriftligen och muntligen förklarat, t. o. m. den 27 maj.

Jag skulle helst vilja förbigå en passus av herr statsministern — jag vet egentligen icke, uppriktigt sagt, varför han ville ha den i protokollet — men då det blivit sagt, måste jag få lov att bemöta den. Han ville icke tänka sig, att man gick till förhandlingar i frågan i avsikt att skjuta undan regeringen. Det vet hans excellens, att vi icke gjorde. Det uttalandet borde icke stått i protokollet, men nu är det åtminstone bemött.

Detta, herr talman, är vad jag har att säga om förhandlingarna. Nu vill jag komma in på en annan fråga, som statsministern talade rätt mycket om i lördags, frågan om vad demokratin vunnit på detta. Det är ett ganska viktigt kapitel. När vi leva i en demokratisk tid, och när vi alla i denna kammar, förmodar jag, med undantag av kommunisterna, bekänna oss till demokratin, så bör man ju få säga någonting om detta. Herr statsministern uttalade i lördags, att han hoppades, att uppgörelsen skulle få betydelse mer än för stunden. Han räknade alltså med fortsatt samverkan, förmodar jag, med bondeförbundarna. Och han sade, att när riksdagen visat förmåga av en befriande handling, hade man gjort vad som varit möjligt för att hejda anloppen från demokratiens fiender. Jag undrar mycket, om hans excellens herr statsministern verkligen är säker på, att det icke kunde ha skett en uppgörelse efter mera rena linjer med partiledningarna, om man icke bort fullfölja förhandlingarna till sista stund. Det fanns nämligen inom alla partier en vilja att söka en lösning, som hade givit det väsentliga. Men det är klart, att om alla skulle varit med, hade regeringen kanske tvingats att pruta något mera, än vad den gjort i den uppgörelse, som nu föreligger. När man står och talar så utomordentligt mycket om den ärliga vilja till samförstånd, som nu hade fordrats, och om en nationell samling till en befriande handling, då hade man väl kanske även, när man uttalat sådana ord, fått lov att vara med om att själv göra något mera, att själv bringa något offer för att kunna komma till en uppgörelse. Jag gör mig den frågan, herr talman, har denna uppgörelse befäst demokratien? Herr statsministern sade i Ljusne, såvitt jag minns, och sade i lördags, att så är fallet. Jag vågar påstå, att hos ansvarskännande och omdömesgilla medborgare har denna uppgörelse framkallat tvivel om ärligheten i partiernas försäkringar, deras utfästelser och deras principer. Det är verkligen en ganska allvarlig sak, när den stora allmänheten sätter frågetecknen på den punkten. De invändningarna kunna icke avfärdas med ett vackert tal om samförstånd och befriande handling, det går icke att sudda över det på det sättet, utan där måste man in på själva realiteten: har det varit till demokratiens nytta eller icke? Ty man får icke glömma, att en demokrati kan endast leva och finnas, om den vilar på förtroende och ett fullständigt förtroende till att partierna stå vid sina vallöften, sina program och sina principer. Rubbas förtroendet till partierna och principerna, då är det fara för att hela vårt demokratiskt parlamentariska system blir undergrävt.

Emellertid ha vi nu att betrakta frågans läge efter det betänkandet blivit avlämnat. Vi hava hela tiden inom det parti jag tillhör velat vara med om att hjälpa arbetslöshetens offer, vi hava icke vägrat vår medverkan, vi hava velat vara med om det i full utsträckning, fastän vi hava velat göra det på något annorlunda sätt. Vi hava velat lägga mera på reservarbeten och mindre på statliga och statskommunala arbeten, då reservarbetena bygga på ett be-

Ang. anslag till arbeten till motverkande av arbetslösheten m. m. (Forts.)
prövat system. De redogörelser, som vi inom utskottet fått från arbetslöshetskommissionen redan i början av arbetet, hava befäst oss i den uppfattningen, att det är ett system, som arbetat sig fram till större och större klarhet under de sista 8 å 10 åren, och att det fungerar mycket bättre och mycket fullkomligare nu än vad det gjorde tidigare. Det är ett smidigt system, som man kan avveckla, när det behövs, och som man kan öka ut, när det behövs, det kan svälla och det kan krympa. I stället kommer man nu med den väldiga apparaten med statliga byggnader och allt detta som hör därtill.

Det är ju klart, att själva hjälpeffekten, frågan om hur många man kan hjälpa, är en av de viktigaste punkterna i hela denna fråga. Och vad finner man, när man undersöker hjälpeffekten? Jo, man finner, att regeringen i sin proposition har lagt fram ett arbetsprogram, som betyder 72,500 direkt hjälpta med arbete, förutom 30,000, som beräknas få den indirekta hjälpen genom dessa statens arbeten. Utskottet kommer till 74,000 direkt hjälpta, och vi komma till i det allra närmaste 70,000. Någon större skillnad ligger icke i detta, och jag fäster då uppmärksamheten på, att då är icke kontantbidraget medräknat. Ty genom detta hjälper man 40,000 därutöver. Och här måste jag göra en bestämd erinran emot det som hans excellens sade i sitt anförande. Herr statsministern tog fram siffror om vad som nås med det riksdagen redan beslutat plus det utskottet föreslår, 1933 och 1932, och han kom fram till, att man på allmänna arbeten, exportkredit, stöd åt hantverket, anskaffning av försvarsmateriel m. m. till motverkande av arbetslösheten anvisat sammanlagt 485.5 miljoner kr. mot endast 263.5 miljoner förra året. Han var mycket tillfredsställd med att en så stor hjälp hade lämnats. Sedan han hade nämnt detta, gjorde han en jämförelse med vad högern ville åstadkomma och förmenade att det icke var någon betydande skillnad åtminstone ej i procent räknat. Jag skall be att få något belysa detta. Herr talman, jag skulle vilja säga, att det blir en vilseledande jämförelse, när man på så sätt, som statsministern gjorde, tager med t. ex. exportkreditgarantien, 75 miljoner, kostnader beslutade av riksdagen i vanlig ordning på förslag av andra utskott än särskilda utskottet, vilket ju ensamt haft att syssla med arbetslöshetsfrågorna. Vill man locka fram höga siffror för att visa att skillnaden i procent räknat blir så liten som möjligt, varför då ej på en gång taga fram siffrorna i hela statsbudgeten? Jag tror, att det varit riktigare, om statsministern sagt så här: Regeringen vill hava 190 miljoner för arbetslöshetens avhjälpande utom kontantbidraget, utskottet har gått med på 155 miljoner, och högern har gått med på 113 miljoner. De siffrorna hade i varje fall givit kammarens ledamöter en riktigare uppfattning om skiljaktigheterna i dessa belopp. När vi då med denna lägre siffra kunnat sysselsätta praktiskt taget samma antal människor, frågar jag mig: varför kan man icke vara med på att *göra* det? Jo, naturligtvis därför att det passar icke, man vill det icke, det duger icke; då kan man nämligen icke hjälpa de högst avlönade på samma sätt som förut, då får man fackföreningarna mot sig. Det är dem man vill vinna. När man gjort upp hela programmet med allmänna arbeten, så är det för deras sak man arbetat. Jag har nu emellertid fått i protokollet intagen denna jämförelse, så som jag anser, att den skulle vara, och jag får ju känna mig tillfredsställd med att det blivit gjort.

För övrigt måste jag be att få tala något om några poster av de allmänna arbetena. Jag skall ingalunda gå in på dem alla, men jag tror att jag kan vara berättigad att tala om ett par av dem. Det är en post, herr talman, på 10 miljoner kronor till industriens stödande. Det hette, tror jag, i överenskommelsen först, att det skulle utgå lån till industrier, som kunde sätta i gång arbeten och därmed sysselsätta arbetslösa, och dessa lån skulle lämnas på en jämförelsevis lång tid och vissa år räntefria. Jag tror, att man strukit ränte-

Ang. anslag till arbeten till motverkande av arbetslösheten m. m. (Forts.)
friheten och talar icke om den långa tiden. Herr talman, var skola vi taga de pengarna ifrån? Jo, genom korta lån, som skola återbetalas genom höjning av arvsskatten. Jag frågar: är det verkligen så illa ställt, att 10 miljoner kronor skulle behövas för lån till industrien? Behöver den icke mera, då skulle vi anse det synnerligen glädjande. De 10 miljonerna äro ingenting — och att så finansiera det på detta sätt! Nog har jag intresse för svensk industri, men jag menar sannerligen: ett sådant anslag kan varken vara nödvändigt eller behöfligt. Och så dessa kommunala och beredskapsarbeten för 8.5 miljoner kronor, som skulle bredas ut över alla de svenska kommuner, som kunde vara i behov av att utföra vissa arbeten, och där det gjorts en massa förbehåll för att komma i åtnjutande av hjälpen. För att jag icke skall behöva uppräknad dem, ber jag att få hänvisa till sid. 63 i utskottets betänkande, där finna ni förbehållen. Det är där så många hakar, att jag begriper icke, hur en regering — det är väl socialministern, som skall dela ut pengarna — skall vara funtad för att kunna finna praktiska vägar för alla dessa, som komma och ropa att få av detta: för att bygga skolhus eller utföra andra byggnadsföretag. Det är nästan löjligt att på det sättet ge folk en föreställning om att vi här göra en stor apparat för att hjälpa till med kommunala beredskapsarbeten, när man fäster sådana villkor. Och förresten: broar, hamnar, skenfria korsningar och allt detta, ger det så mycket arbete? Det ger arbete förstås åt dem som hava höga avlöningar förut, det gör det, men något större antal blir ej hjälpt därmed, och på något sätt nödvändiga äro dessa saker icke.

Jag skall icke gå in på bostadsbyggandet, ty den talare, som hade ordet före mig, var inne på den saken. Så till sist dessa 3.5 miljoner, som skola lämnas till arbeten, där man kan hjälpa en industri, som jämförd med andra kämpar med vissa svårigheter. Ja, det är ett av de allra farligaste anslag, som man kan vara med om, därför att, som jag många gånger sagt förut, det är en utomordentligt farlig sak att hjälpa en industri, som kämpar i konkurrens med andra och som icke kan reda sig själv. Det är rena raka vägen till socialisering att göra på det sättet. Låt industrierna konkurrera med varandra, då försöka de driva ned sina kostnader och göra på bästa sätt, men när man betalar ut hjälp till den ene här och den andre där för att stödja dem i konkurrensen, då handlar man ganska obetänksamt, samtidigt som man säger att det får icke göras på det sättet att man minskar arbetet på annat håll. Jag frågar: huru skall det kunna göras utan att minska arbetet på annat håll? Huru kan man säga så: allt under villkor att man inte minskar arbetet på annat håll? Det är alldeles solklart, att sådan minskning uppstår. Skall det villkoret gälla, kommer aldrig detta anslag att gå ut.

Jag vill blott tillägga, att jag kan med tillfredsställelse konstatera, att det som motionerats om från bl. a. högern, om torrläggning och skogsåtgärder, har man gått med på i utskottet. Vi hava emellertid varit med på betydande anslag av denna sort, och det har varit sådana anslag, som vi prövat efter sakliga grunder, precis som om vi suttit i statsutskottet och skulle prövat dem där. Efter sådana grunder hava vi gått, t. ex. beträffande Inlandsbanan och en del byggnader, som vi fattade beslut om i lördags, hospital och sjukhus m. fl. byggnader. Det hava vi prövat enbart efter fullkomligt sakliga grunder. Vi hava gjort det och erkänt, att det naturligtvis har en viss verkan beträffande arbetslösheten. Vad vi hava velat göra har varit att söka för varje en miljon kronor få sysselsättning för så många arbetare som möjligt. Det har varit vårt syftmål, att, om man för en miljon kronor kunnat bereda arbete åt 800 arbetare, göra vi större nytta, än om vi lägga ut en miljon kronor och bereda arbete åt 200 arbetare. Däri ligger den stora skillnaden, och det är därför vi hålla på reservarbetena.

Ang. anslag till arbeten till motverkande av arbetslösheten m. m. (Forts.)

Om jag för övrigt, herr talman, ber att få ingå på två frågor till, så är det därför, att de äro kanske de mest framträdande och de mest viktiga, de i vilka jag just kommer till den grundläggande skiljaktigheten, vilken statsministern ville halka över i sitt anförande, nämligen de principiella: lönefrågan och konfliktdirektiven. Dem kan jag icke förbigå i ett anförande, som ju får betraktas som det första från högerhåll i denna utomordentligt viktiga fråga. Jag skall emellertid göra det ganska kort, ty jag förmodar, att det blir andra, som komma att utveckla saken utförligare.

I lönefrågan har utskottet gått med på en höjning hela vägen utefter till jämnhöjd med de grovarbetarlöner, som fastställas för orten. Det betyder, att t. ex. lönen för grovarbetare i Stockholm kommer att höjas från 7 kronor till 9 kronor. Det står i en skriande motsättning till den bondeförbundsmotion, som jag nyss talade om. Men det är det utskottet gör. Hela vägen utefter kommer lönen att höjas. Det är icke rätta sättet, menar jag, att få människorna att gå tillbaka till den normala produktionen. Det har redan nu förekommit, att reservarbetarlönen varit högre än den vanliga lönen i orten. Vad skall det bli efter detta, sedan man infört en sådan sak som denna. Sedan förekomma naturligtvis kommuner, där det är en grovarbetarlön inom industrien och en helt annan grovarbetarlön inom jordbruk och skogsbruk. Jag läste fyra akter, som jag hade i utskottet — jag vet icke om de föranlett något definitivt beslut ännu — där arbetslösa klagat över lönesättningen. I ett av dessa fall — fallet Döderhult — ville de, att grovarbetarlönen skulle fastställas med hänsyn till löneläget i den intill liggande staden Oskarshamn, ehuru endast en obetydlig del av den vidsträckta socknen gränsar intill staden. Arbetslöshetskommissionen har svarat, att lönen blivit graderad med hänsyn till kommunens förhärskande karaktär av jordbrukssocken och att endast en tredjedel av befolkningen beräknas ha sin utkomst inom industrien. Kungl. Maj:t har återförvisat ärendet till kommissionen, och det behöver väl icke nu dragas i tvivel, att lönesättningen kommer att ske med ledning av de nya bestämmelsernas tillämpning. Men märk väl, att det måste bestämmas, om man skall tillämpa grovarbetarlön för industri eller för jordbruk. I detta fall är det en skillnad på 1.85 å 2 kronor. Jag avvaktar med intresse resultatet, men jag tror mig vara ganska förvissad om utgången redan på förhand, särskilt när jag tänker på det beryktade Malmö-fallet i höstas.

Ja, vad har man vunnit genom dessa höjningar? Jo, herr talman, man har vunnit det som talats om här förut, men som jag upprepar: på de statliga arbetena hava kostnaderna ökats med 10.4 procent och på de statskommunala med 17.6 procent, vilket helt enkelt betyder, att man ger sysselsättning åt mindre antal folk för samma summa pengar. Det märkliga är, inom parentes sagt, att överenskommelsen om lönerna träffades, innan man kände till den utredning av arbetslöshetskommissionen, vari dessa siffror framkommo. Vad vinna nu de, som förmena sig stå på den motsatta sidan i uppgörelsen mot statsministern? Jo, de vinna, att det blir en lönestegring utefter hela vägen och i hela landet. Det kommer att bli en stegring på vägarbetarlönerna. De komma i konflikt med grovarbetarlönerna på sådana ställen, där det finns industrier i kommunerna, och man kommer hela vägen utefter att känna verkningsarna av dessa stegrade löner. Ty det går icke an att höja lönen för dem, som arbeta på vägen, och sedan icke höja för dem, som plöja på gärdet på andra sidan gärdesgården. Det kan man icke göra, det kommer ovillkorligen att hava en indirekt verkan på lönenivån, och detta kommer sedan det svenska samhället att få betala.

Vad slutligen konfliktdirektiven angår, så komma vi att taga bort det s. k. Stripadirektivet — det äro alla ense om, men utskottet gör tvenne betydelse-

Ang. anslag till arbeten till motverkande av arbetslösheten m. m. (Forts.)
 fulla utvidgningar för beviljande av understöd, där så ej skett förut, nämligen dels där ett arbete stoppar på grund av arbetsinställelse vid ett annat företag, av vars igånghållande det förstnämnda är beroende. Så var exempelvis fallet vid pappersmassekonflikten förra året, då vissa sågverk till följd därav måste nedlägga driften. Än värre är måhända, att de, som äro arbetslösa i ett yrke där konflikt utbryter, och vilka hittills då så skett, blivit avstängda från understöd, numera skulle erhålla sådant. Exempel härpå finna vi i den nu pågående byggnadskonflikten,

Så skall jag säga till sist, herr talman — och det är allvar med detta och icke, som många talare brukat göra, då de säga till sist sju gånger om icke flera — några ord om finansieringen. Kvarlätenskapsskatten är borta, och vart har den tagit vägen? Det står ingenting om kvarlätenskapsskatten i utskottsbetänkandet, den har man halkat över. Jag skulle vilja säga, att det var i utskottet nästan som om finansministern varit närvarande där, oaktat han är förbjuden vara det. Den saken, säger jag, är alldeles borta, men det finns ingen motive-ring för det, och kammarens ledamöter få gå till reservationen för att finna de principiella invändningarna emot denna kvarlätenskapsskatt. Det är det mest suddiga, oklara, otydliga utskottsuttalande, som jag sett i ett betänkande i en så väldigt viktig fråga som denna — tre eller fyra rader utan något innehåll. Jag tycker, att det är egendomligt, därför att till utskottsbetänkandet finnes fogad en kritik, en den skarpaste kritik man kan tänka sig av ett ämbetsverk över ett förslag från Kungl. Maj:t, en mycket skarp kritik över detta förslag, men det talar icke utskottet något om. Man suddar över det hela, och så kan finansministern komma igen, när han råkar i nöd nästa år. Jag är övertygad om att han kommer i nöd nästa år, i fall han då fortfarande är finansminister.

Jag skulle också rekommendera en och annan att läsa finansministerns anförande i remissdebatten, när han sitter och tänker över vad i detta utskotts-betänkande talas om kvarlätenskapsskatten.

Vi skulle önskat, att man vid finansieringen anlitat flera skattekällor, först och främst för att bringa ned kostnaderna så mycket som möjligt. Jag minns icke säkert den rätta siffran för skillnaden mellan utskottets och vårt förslag, men jag tror det var 42 miljoner. När man talar om det beloppet som något oväsentligt, visar det bara till vilket stadium vi kommit i riksdagen nu. 42 miljoner kronor, det är något oväsentligt, det är icke mycket att fästa sig vid! Vi börja, ärade ledamöter av denna kammare, nu rulla, icke med miljoner utan med tiotals för att icke säga hundratals miljoner och vi tala om dem, som vi förut talade om 100,000 kronor. Man må tänka på hur statsutskottet satt och gnuggade och prutade på avdelningarna i de olika frågorna. Här är det icke fråga om det. Miljonerna få bara gå. Vi mena, att man skulle i största möjliga utsträckning ordna finansieringen på det sätt, som hänger tillsammans med gamla beprövade budgettekniska metoder i Sveriges riksdag, nämligen fylla så stor del som möjligt av behovet med skatter. Men ingen har velat höra på det örat, när vi kommit med förslag om skatter på olika saker. Det har man icke velat vara med om, utan alltsammans skall ske genom upplåning. För övrigt är det en mycket stor svaghet i utskottets betänkande, nämligen att, när utskottet talar om upplåningen och hur man skall kunna finansiera den, har utskottet icke med ett ord berört, att det finns också annan upplåning som detta års riksdag skall vara med om. Jag tog mig för att taga reda på de där siffrorna, och jag fann då, att för statsutskottet och jordbruksutskottet och med de 150 miljonerna från särskilda utskottet kommer man till ett lånebehov av 245 miljoner kronor. Läger jag därtill ifrån egna-hemslånefonden och statens bostadslånefond 79 miljoner kronor kommer jag

Ang. anslag till arbeten till motverkande av arbetslösheten m. m. (Forts.)
upp till ett lånebehov på 325 miljoner kronor. När vi vidare givit exportkredit med 75 miljoner kronor, har jag 400 miljoner kronor, och lägger jag ytterligare till vad kommunerna själva skulle upplåna — det är ju utomordentligt anmärkningsvärt, att man fäster så litet avseende vid vad kommunerna själva skola behöva låna — nämligen 135 miljoner kronor, blir det över en halv miljard för denna riksdag. Det talar utskottet icke om, när utskottet går in på finansieringen. Jag frågar: är det icke berättigat, att man med detta för ögonen kallar det hela för äventyrligt? Jag måste säga, att jag från första stund funnit den kungl. propositionen äventyrlig. De, som stå på den sidan, där man är med på allt detta, glädja sig över att det är så stor upplåning. Jag vet, att finansministern själv är glad däråt, åtminstone efter vad jag kunnat förstå vid samtal, som jag haft med honom om detta. Jag förstår då icke, att dessa å andra sidan icke kunna begripa allvaret i vår ståndpunkt, som vilja hålla oss litet mera på jorden och handla på sådant sätt, som vi brukat handla förut.

Herr talman! Om man nu vidtager dessa åtgärder, fördyrar man produktionen och försvarar återhämtningen, och vi ställas slutligen inför det stora ovissa, som kommer nästa år och om vilket vi icke veta någonting. Statsministern slutade sitt anförande med att säga, att han hoppades på en enig riksdag. Han sade, att besökelsens tid var inne, och han efterlyste den nationella gärningen. Hans excellens må förlåta mig, om jag säger, att de som gjort detta, de få stå för det.

Herr statsministern vill, att vi som icke varit med om det, skola stillatigande godkänna något, som vi anse i vissa delar vara skadligt för landet. Det kunna vi icke vara med om. Det är skadligt för landet därför, att det kommer att leda till betänkliga följder för hela statsekonomien. Detta är anledningen till att vi icke kunna vara med om utskottets förslag och samtidigt skälet till att jag, herr talman, yrkar bifall till den av herr J. B. Johansson m. fl. avgivna reservationen.

Med herr Lindman förenade sig herrar andre vice talmannen *Magnusson, Holmdahl, Thorell, Anderson* i Norrköping, *Johansson* i Krogstorp, *Gustafsson* i Välsnäs, *Svedman, Jönsson* i Boa, *Olsson* i Blädinge, *Holmgren, Persson* i Fritorp, *Hagberg* i Malmö, *Lindskog, Liedberg, Lithander, Hillgård, Andersson* i Lindome, *Pehrsson* i Göteborg, *Gustafson* i Kasenberg, *Wallerius, Olsson* i Staxäng, *Hansson* i Hönö, *Larsson, Petersson* i Lerbäcksbyn, *Leffler, Persson* i Grytterud, *Persson* i Falla, *Nilsson* i Karlstad, *Westerdahl, Aronson, Holmström, Sandström, Rudén, Brännström, Lindmark, Hedlund* i Häste, *Nilsson* i Antnäs, *Meyerhöffer* och *Hansson* i Vännäsby, fröken *Wellin* samt herr *Ossbahr*.

Hans excellens herr statsministern **Hansson**: Herr talman! Det är icke min avsikt att replikera på olika punkter, men jag anser lämpligt att, innan diskussionen fortsätter, säga ett ord ytterligare om förhandlingarna.

Jag vill fästa uppmärksamheten på att herr Lindman har försökt framställa min insats i dessa förhandlingar som ett spel, där jag å ena sidan uppehöll vissa förbindelser med partiledningarna, partiernas representanter, men samtidigt gick bakvägar och luckrade upp, som det heter, inom partierna. I första kammaren har högerledaren varit inne på en liknande linje, och det förefaller, som om det föreligger en viss överensstämmelse rörande kritiken på den punkten. I första kammaren gick högerledaren så långt, att han påstod, att jag hade förfarit på ett sätt, som ingen gentleman skulle tillåta sig.

Jag vet icke, varpå högerledarna stöda sina utläggningar. Det finns en

Ang. anslag till arbeten till motverkande av arbetslösheten m. m. (Forts.)
sats, som säger, att på sig själv känner man andra, och det är möjligt, att man från denna enkla utgångspunkt har försökt draga slutledningar rörande mitt förfarande. Jag tillhör de riksdagsmän, som aldrig ha trott på s. k. rävspel och korridorpolitik. Sedan jag kom in i riksdagen, ha partierna varit utav en sådan styrka och så fast organiserade, att jag har begripit, att skola resultat vinnas, så blir det icke genom att den enskilde går och försöker övertyga den enskilde, utan till sist ligger avgörandet hos partierna. Redan av den anledningen har jag ansett mig böra använda min tid bättre än till korridorpolitik. Jag har också en annan utgångspunkt i mitt politiska handlande, och det är, att jag tror icke på lurpassning. Jag tror, att ett rättframt ord har mera betydelse vid en uppgörelse och att det bästa, man kan göra, är att framlägga sin ståndpunkt och säga, att jag kan modifiera den i det och det avseendet, men det och det kan jag icke vara med om.

Vid de förhandlingar, som nu ha förts, har jag förfarit som vid alla andra förhandlingar, som jag har haft anledning att föra under min riksdagstid. Jag har inlett förhandlingar först med partiledarna var för sig, sedan med delegationerna för varje parti och därefter hållit gemensamma sammanträden med de olika partiernas representanter. Jag har icke under dessa förhandlingar en enda gång vänt mig till någon annan än de officiella representanterna. Jag har icke vid något tillfälle anlitat förbindelser med enskilda medlemmar utav de andra partierna. Jag har gjort det helt enkelt därför, att jag var medveten om, att skulle man kunna upprätthålla den atmosfär av förtroende, som var nödvändig för att nå ett resultat, så gick det icke an, att mina medförhandlare fingo den föreställningen, att jag förde dubbelspel. Jag har gjort det också därför, att det tillhör icke min natur att föra dubbelspel. Om herr Lindman icke vetat detta, så borde han i vart fall, innan han här hade uppträtt med sina insinuationer om ett annat förfarande från min sida, kommit till mig och frågat, om jag hade gjort mig skyldig till något sådant. Det är icke värdigt representanten för det största oppositionspartiet att i detta ögonblick försöka förgifta atmosfären med insinuationer mot andra om att icke ha spelat rent spel. Jag vet, att jag har spelat rent spel hela tiden. Jag har gått så långt, att jag har undvikit personliga samtal med personer, som det kunde varit ganska naturligt, att jag hade talat med. Först sedan överenskommelsen var klar, har jag talat med dessa personer, som liksom jag konstaterat, att det var riktigt, att vi icke sökt några förbindelser så länge ännu officiella förhandlingar pågingo om en allmän uppgörelse.

Herr Lindman frågar nu, varför det icke beretts tillfälle till fortsatta förhandlingar. Jag har redan förklarat läget inför kammaren. Sedan vi, som herr Lindman säger, under tre veckor fört förhandlingar, så preciserade regeringen sin ståndpunkt till en uppgörelse i en promemoria, som lämnades till partiledarna och till partiernas representanter. Vid överlämnandet av denna förklarade jag, att nu ansåg jag mig ha gjort vad på mig ankomme för att försöka få en uppgörelse till stånd, och nu väntade jag svaret från de andra kontrahenterna. Tycka icke ni, mina herrar, att det är ganska naturligt, att jag icke, efter sedan detta skett, skulle springa och fråga herr Lindman, om han ville mig någonting. De andra partierna hade fått vårt bud. Vid en vanlig förhandling svarar man på ett bud. Hade man velat någonting på denna kant, hade det väl varit naturligast att komma till mig och säga, att man önskade på basis av min promemoria förhandla ytterligare. Det hade varit så mycket mera naturligt, som jag vid det sammanträdet sade till dem, att nu väntar jag, att det är herrarna, som taga initiativet. Denna naturliga ordning iaktogs av ett parti, nämligen bondeförbundet. Sedan vi avgivit vårt bud till partierna, kom bondeförbundets representant och ville resonera

Ang. anslag till arbeten till motverkande av arbetslösheten m. m. (Forts.)
ytterligare om denna promemoria, ville veta, om regeringen kunde tänka sig att gå med på någon ytterligare modifikation, vilket ju bland annat skett genom summans sänkning från 195 miljoner kronor till 180 miljoner kronor. Det var en överläggning som de andra mellan regeringen och representanter för ett parti. Denna överläggning sammanfattades, och på basis av den sammanfattningen togo bondeförbundet och den socialdemokratiska gruppen sina ståndpunkter. Icke heller vid detta stadium av förhandlingarna skedde det något försök att gå andra vägar än genom partiledningarna.

När herr Lindman talar om att det har tusslats och tasslats i riksdagen, så får jag förklara, att jag vet ingenting om den saken, men jag förstår mycket väl, om i en tid som den, vi genomlevat de här månaderna, riksdagens medlemmar känna ett visst behov att tala med varandra, när de mötas här i riksdagen, och detta kan kanske vara så mycket större behov hos sådana riksdagsledamöter, som hållas ganska oinformerade om vad som förekommer under de officiella förhandlingarna. Jag har icke tusslat och tasslat, jag har fört förhandlingar med de representanter, som partierna utsett. Jag vill ha konstaterat det, men jag lägger därtill, att när en ansvarig ledare för ett stort parti kan tillåta sig sådana utläggningar som herr Lindmans och i än högre grad herr Tryggers, då förstår jag allt detta diktande, som förekommer utan rim och reson och hänsyn i vissa borgerliga tidningar.

Det är bara ett ord till i samband med förhandlingarna! Man har frågat mig, varför man överhuvud taget skulle koppla ihop jordbruksfrågorna med arbetslöshetspolitiken. Jag kan svara, att för egen del gick jag med på den sammankopplingen därför, att jag ansåg den vara naturlig, då jordbruksfrågorna och arbetslöshetsfrågorna voro de stora elementen i välfärdsprogrammet, men jag kan icke underlåta en stilla anmärkning, att jag blev ganska förvånad att få denna fråga nu, sedan både högern och de frisinnade officiellt utsett representanter att förhandla i jordbruksfrågorna samtidigt då man förhandlat om arbetslöshetspolitiken. Genom deltagande i förhandlingarna under denna form accepterade man det faktiska sambandet mellan dessa båda frågor. I annat fall hade det ju varit naturligt, att herr Lindman sagt mig, när jag anmodade honom skicka en representant till jordbruksministern: dessa saker ha icke med varandra att göra. Jag tycker upptäckten av sammankopplingens olämplighet nu kommer väl sent.

Under detta anförande hade herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr **Pehrsson** i Bramstorp: Herr talman! Vid remissdebatten innevarande års riksdag uttalade statsministern en önskan, att med hänsyn till det förhandenvarande läget det borde vara ett intresse ur landets synpunkt att uppnå det bästa samförstånd, som överhuvud taget var möjligt. Ifrån samtliga borgerliga partier har, tror jag, uttalats samma önskemål, och det avgavs en förklaring, att man ville beträda den vägen och försöka göra vad på varje parti ankommer för att ernå bästa samförstånd i en för vårt land ekonomiskt prekär situation.

Sedan propositionen om anslag till arbetslöshetens bekämpande framkommit, framlämnades, som här är berört såväl av herr Hamrin som av herr Lindman, en motion ifrån bondeförbundet. I den motionen angavs, att bondeförbundet var villigt och berett att biträda alla de åtgärder, som vore förenliga med statens ekonomiska möjligheter, för att avhjälpa arbetslösheten och åstadkomma ökad köpkraft, vilken är väsentligt försämrad med hänsyn till att det enskilda initiativet icke har möjlighet att göra sig gällande inom det

Ang. anslag till arbeten till motverkande av arbetslösheten m. m. (Forts.)
fria näringslivet. I motionen framhölls emellertid att jämte övriga åtgärder måste det ordnas på det sätt att jordbrukets utövare genom högre produktpris finge skäligen betalt för sitt mödosamma arbete och möjlighet att skäligen avlöna i jordbruket anställda. En något förbättrad inkomst av jordbruket skulle genom ökad köpkraft delvis bidra till lättande av krisen.

Det gäller då att försöka inrikta sig på den produktion inom landet, som överhuvud taget är möjlig åstadkomma, för att i jordbrukets tjänst sysselsätta så stort antal som möjligt och sörja för att det blir tillräcklig avlöning till jordbrukets utövare. Vi ha tyvärr under flera år, kan man säga, icke vunnit tillräcklig förståelse inom riksdagen för att genomföra en del av de åtgärder, som ifrån bondeförbundets sida ansetts önskvärda. Majoriteten emot en del av dessa åtgärder har funnits från mer än ett av riksdagens partier.

Då nu en omsvängning har skett, så att åtgärder ansetts berättigade, och man vill vara med om att hjälpa en så stor befolkningsgrupp, som jordbrukarna utgöra, med hänsyn till det nationella värde, som detta stöd åstadkommer, är det för mig litet förvånande, att man från vissa håll och särskilt från högerpartiets sida uttalat sitt missnöje över att denna omsvängning skett. Om man läser högertidningarna, som ju representera ungefär samma uppfattning som man här kan läsa ut mellan raderna i herr Lindmans anförande, märker man, att, då en viss opposition hade förmärkts inom det socialdemokratiska partiet emot dessa, åtgärder till stöd för jordbruket, det var med en viss glädje man i en del av högertidningarna konstaterade, att denna opposition fanns. Man antog förmodligen, att oppositionen skulle bli så stark, att det icke skulle vara möjligt för regeringen att genomföra de åtgärder, som här äro föreslagna. Då de i den kungl. propositionen berörda åtgärderna för arbetslöshetens bekämpande diskuterades i principdebatten i särskilda utskottet, berördes även från vår sida önskemålet att icke den svenska riksdagen skulle innevarande år, som tidigare skett, åtskiljas utan att ha vidtagit åtgärder till stöd för vissa av jordbrukets produktionsgrenar. Jag skall nu giva allt erkännande för vad som gjordes vid 1930 års riksdag. Det genomfördes inmalningstvång för spannmål, men ingenting mer. En del av de åtgärder, som borde varit en följd av prisutvecklingen i världen, stötte på principiella hinder. Följaktligen hade man starka skäl antaga att även vid innevarande års riksdag föga skulle bli gjort i fråga om stödåtgärder åt jordbruket, detta på grund av principiella betänkligheter. Låt oss alltså se, vilka stödåtgärder man varit villig att vidta från t. ex. högerpartiets sida. 1930 kunde man där inte på villkor gå med på andra stödåtgärder än inmalningstvånget. Det är ju för övrigt en känd hemlighet, att förslaget om inmalningstvång i propositionen var formulerat betydligt vagare än det sedan blev i riksdagen. Det skulle bli en fullmaktslag, herr Lindman. Men i närvarande stund är ju en fullmaktslag varken för herr Lindman eller herr Hamrin av något nämnvärt värde. Riksdagen beslöt emellertid att göra dessa bestämmelser mer effektiva. Men med hänsyn till det allmänna prisfall, som man kunde skönja på världsmarknaden, hade man att förvänta, att det trots dessa åtgärder inte skulle vara möjligt att för spannmålen upprätthålla den prisnivå, som vore önskvärd. Utöver inmalningstvånget ville man från högern inte biträda annat än höjda tullar. Då tullarnas höjd vore, för att bringa det stöd man åsyftade med hänsyn till blivande prisfall, hart när omöjligt att avgöra, föreslogos från bondeförbundet fasta inlösningspriser, vilket emellertid för mycket avvek från gamla principer. Man kan alltså säga, att en del av de för jordbrukets bästa föreslagna åtgärderna under en följd av år ha fallit på principiella betänkligheter från det ena eller andra hållet.

Då arbetslöshetsfrågan diskuterades i utskottet, erkändes från vissa grup-

Ang. anslag till arbeten till motverkande av arbetslösheten m. m. (Forts.)
per att den hade ett visst sammanhang med åtgärder för jordbruket, varför överläggningar med regeringen härom ansågos påkallade. De tre borgerliga partierna representerades vid förhandlingarna med jordbruksministern av herrar von Stockenström, Gustafson i Domö och undertecknad. De önskemål, som blevo föremål för överläggning, blevo också framförda efter överenskommelse mellan förhandlingsdelegerade. Jordbruksministern framlade sina synpunkter på läget. Respektive partier och partiledningar hava utan undantag helt informerats i denna del av förhandlingarna och har kravet på effektivare åtgärder till stöd för jordbruket inte under pågående förhandlingar framförts från höger- eller frisinnade partiet. Resultatet av dessa förhandlingar har blivit den mycket omtalade överenskommelse, som nu träffats.

Anledningen till denna tämligen ingående redogörelse är den, som jag sade i lördags, politiska manövern rörande margarinet. Den välvilja, som på sistone kommit till uttryck, innebär enligt min mening en spekulatio, som i första ögonblicket kan verka tilltalande men som vid närmare eftertanke är en tuva, varpå lasset kan stjälpas.

Herr Hamrin förmenade, att allt vad jordbruket hade fått bestod uteslutande av fullmaktslagar för Kungl. Maj:t, och av den anledningen hade herr Hamrin, efter vad han sade, i lördags ställt sig på den där mycket välvilligare linjen, att man skulle ha en viss minimiavgift på margarinet. Jag nödgas fråga, varför inte denna välvilja kommit till uttryck under de gemensamma förhandlingarna? Det torde ha diskuterats möjligheten utav att genom margarinaccis få en viss inkomst till bestridande av kostnaderna för arbetslöshetens bekämpande. Inom sammansatta utskottet framkom även yrkandet att margarinaccisen skulle ingå i budgeten. Att inte utskottets förslag blivit i enlighet med detta yrkande torde bero därpå att sämjan inom den tillfälliga koalitionen brustit på denna punkt. Min mening är, att margarinaccisens huvudsakliga syfte bör vara att stödja smörpriset.

Då herr Hamrin beskärmade sig över denna fullmaktslag, tänkte jag i mitt stilla sinne: att inte herr Hamrin under sin regeringstid medverkade till att till exempel de med inmalningsbestämmelserna kombinerade inlösningspriserna för spannmål fingo beslutas av riksdagen! Denna regering gjorde som herr Lindmans regering — nej, det är sant, herr Lindmans regering rymde ju fältet och kom aldrig att lägga fram förslag om minimipris. Men herrarna ha i fortsättningen anslutit sig till systemet. Ingendera har ifrågasatt, att spannmåls- och inlösningspriserna skulle av riksdagen fastställas, utan man har med framhållande av produktionskostnaderna för jordbruket begärt fullmakt för Kungl. Maj:t att fastställa inlösningspriserna, vilket av riksdagen godkänts. Vad är det nu för skillnad mellan frågan om margarinaccisen och den åtgärd, jag nu berörde? Ingen. Under dessa omständigheter var det med en viss förvåning jag hörde herr Hamrins anförande. Han försökte i detta fall bagatellisera de åtgärder, som vidtagits beträffande visst stöd åt jordbruket.

Jag fortsätter i handlingarna och kommer då till 1932 års riksdags beslut om stöd för mjölkproduktionen. Där föreslogs precis samma sak som jag talat om, av den ekmanska regeringen, och precis samma sak beslöts av riksdagen, nämligen att regeringen fick fullmakt att efter framställning av vederbörande organisationer fatta beslut om och fastställa de avgifter, som skulle upptas för att trygga mjölkproduktionen genom ett högre pris på inlandsmarknaden för svenskt smör än exportpriset. Jag skall inte uppehålla tiden, men vill påpeka, att vi ha en rad av sådana åtgärder. Enär misstanken nu framföres från det håll, där man har haft möjlighet att lägga fram förslag till andra system än fullmaktslagar och inte gjort detta, då ställer man sig

Ang. anslag till arbeten till motverkande av arbetslösheten m. m. (Forts.)
litet förundrad och frågar sig verkligen, varför den omsvängningen har skett nu i en hast.

Jag vill därutöver påpeka, att andra kammaren, om jag inte minns fel, på grund av en motion år 1932 fattade ett beslut, som innebar, att man hemställde, att Kungl. Maj:t skulle ta under övervägande, om ytterligare åtgärder borde vidtagas för stödjande av mjölkproduktionen. Vid ett förhöjt smörpris förelåg samma fara för margarinets övertag som nu ävensom att margarinindustrin skulle tillföras oberättigad vinst. Varför föranledde inte frågan vid den tidpunkten ens så mycket intresse att utredning igångsattes? Förmodligen därför att man, som herr Olsson i Ramsta uttryckte, inte kunde fördyra ett för stora folkgrupper nödvändigt födoämne. Jag vill inte med detta hava förringat värdet av 1932 års regeringsförslag till stöd för mjölkproduktionen.

De underhandlingar, som samtliga borgerliga partier gemensamt förde med jordbruksministern, ledde alltså till en promemoria, där man uttalade alla sina önskemål och överenskom om de linjer, som skulle följas. Efter denna promemoria fördes underhandlingar mellan de olika borgerliga partierna om villkoren från regeringens sida för en samlingslinje. Jordbruksministern sade ifrån redan vid första sammanträdet, att förutsättningen för dessa åtgärder givetvis var, att man kunde komma till ett resultat även i den andra stora frågan, nämligen arbetslöshetsfrågan, som även berör stora delar av det svenska folket. Den saken hade jag klar för mig redan från första sammanträffandet, och följaktligen gick jag in för att diskutera dessa åtgärder med tanken, att man i viss mån borde tillmötesgå andra önskemål från andra folkgruppers sida. Herr Lindman uttryckte sin glädje över att regeringen fått överhuvud taget allt vad den önskat.

Herr Lindman vet lika väl som någon annan att så inte är fallet och jag vill tillägga att inte jordbruket får allt som skulle varit önskvärt men känner en viss tillfredsställelse över att jordbruket fått något av värde och att detta skett genom samförstånd på ganska bred bas. Jag har en känsla av att för landets välfärd en politisk avspänning är önskvärd.

Herr Lindman frågar: Varför smälte underhandlingarna ihop till en mindre grupp? Ja, jag skulle vilja fråga herr Lindman i stället, varför de underhandlingar smälte ihop, som på basis av dessa utgångspunkter fördes mellan de olika borgerliga grupperna. Man invände från herr Lindmans sida, att det fanns en mängd åtgärder till jordbrukets fromma, som kunde genomföras av den borgerliga majoriteten. Vi ville naturligtvis ha klarhet i den saken, men den stod aldrig att få. Det svarades undvikande, och de underhandlingar, som förekommo, fördes med sådan matthet, vill jag säga, då det gällde jordbruksfrågorna, att kontentan av resonemanget i regel blev: Varför skola vi blanda ihop allt detta? Vi kunna låta jordbruksspörsmålet vara vad det är. Låt oss avgöra den andra frågan, som vi egentligen ha att behandla.

Ja, ärade kammarledamöter, jag har nu varit i den svenska riksdagen så länge, att jag drog den slutsatsen, som jag även fick bekräftad i lördags, att det inte fanns någon möjlighet att få en majoritet för genomförande av de åtgärder för jordbrukshjälp, som blivit ifrågasatta. Beträffande en del av dessa åtgärder fanns ingen möjlighet alls, därför att de förutsatte en proposition från Kungl. Maj:ts sida. Följaktligen kunde inte dessa genomföras av de borgerliga partierna. Man kunde då ha rest hem och tänkt sig, att nästa år skulle de genomföras. Man hade då fått säga till lantbrukarna, att arbetslöshetsprogrammet fick i alla fall inte regeringen sådant som den ville ha det. Men, som herr statsministern här har anfört, till och med högern intog ju i den frågan en ställning, som i fråga om beloppet kommer ganska nära utskottets önskan, och vad de frisinnade beträffar, ha de ju helt anslutit

Ang. anslag till arbeten till motverkande av arbetslösheten m. m. (Forts.)
sig till programmet såsom sådant. Jag kan tillägga beträffande direktiven, att dessa voro redan avgjorda genom en frisinnad motion, innan några förhandlingar förts. Följaktligen kunde man ha sagt, att arbetslöshetsprogrammet i rätt stor utsträckning effektuerats, men jordbruket hade fått vänta på de fagra löften som så många gånger förut.

Jag tror, att man i nuvarande ekonomiska situation skall beakta de krisens offer från olika samhällsgrupper, som behöva statens stöd, inte minst inom jordbruket. Det är beklagligt för de arbetslösa, att de ofrivilligt hindras att skaffa sig sin och sin familjs nödortfoga utkomst. Det är beklagligt för även andra samhällsgrupper, som ekonomiskt misslyckas. Men, mina damer och herrar, situationen är kanske ännu mera beklaglig för dem, som sitta på en fäderneärvd torva, där de mot en mycket ringa inkomst utfört ett idogt arbete under en följd av år, och som nu på grund av åtgärder från andra länder få se sina inkomster så reducerade, att de nödgas lämna sitt hem, som de inte längre kunna finansiera. Sedan en i syskonkretsen inköpt fädernehemmet, har vederbörande fått så stor skuld på fastigheten, att den inte längre i den rådande ekonomiska krisen kan bäras, och då är sannerligen det icke minst viktiga, att statsmakterna behjarta svårigheterna och försöka göra vad de kunna för att avvärja en del av dessa olyckor. Det är ur den synpunkten jag har betraktat hela denna uppgörelse och alla de åtgärder, som behöva vidtagas innevarande år. Jag är övertygad om, att om den svenska riksdagen åtskildes i år utan att vidta några ytterligare åtgärder, så skulle man ifrån olika samhällsgruppers sida ha sagt, att den svenska parlamentarismen är oduglig, den kan inte utföra någonting, därför att samma principer, som gällde under normala förhållanden, skola tillämpas, när det gäller att avgöra för vårt land viktiga frågor i en så kritisk situation som den nuvarande.

Jag vill tillägga, att även med det sparsamma underrättelseväsen, som inom riksdagen förekommer mellan de olika partierna rörande deras åtgöranden, är det inte mig obekant, att åtgärderna till stöd för jordbruket ansågos av rätt många av högerpartiets och även de andra partiernas medlemmar vara rätt tillfredsställande, och det är mig inte obekant, att de även ansågos vara så tillfredsställande, att man i en kritisk situation som denna kunde göra rätt långt gående medgivanden i arbetslöshetsfrågan bara för att få dem igenom. Det är mig inte heller obekant, att mellan de grupper eller åsiktsriktningar inom samma partier, som hade denna uppfattning, och de åsiktsriktningar, som hade en annan uppfattning, fördes rätt långt gående underhandlingar, där helt naturligt de, som representerade själva storfinansens intresen, till sist segrade.

Jag skall inte fördjupa mig i det anslag, som här skall beviljas till arbetslösheten. Det har ju i tidningspressen påståtts, att ett belopp av 100 miljoner kronor skall anslås för att användas till arbeten i öppna marknaden till avtalsenliga löner. Att sådant kan föras fram av tidningar, som äro fel underrättade eller inte vilja förstå saken, är inte så förunderligt, men att det kan framföras av tidningar, vilkas ledare äro medlemmar av denna kammarare, är mera förunderligt. Jag menar, att vi väl ändå ha fått tidningspressen för att den på ett objektivt sätt skall delge den stora allmänheten vad som verkligen händer och sker. Tidningarna borde, därest de ville vara objektiva, meddela allmänheten vilka delar av dessa belopp, som skola utgå i form av lån, som staten beräknar att återfå. Samtidigt skulle man dessutom kunna meddela, att omkring 10.000.000 skola utgå som skogsavdiknings-, vattenavlednings- och täckdikningsanslag, där jag väl skulle förmoda, att den lägsta grovarbetarlönen inom landet råder, vartill kommer 7 miljoner kronor till flot-

Ang. anslag till arbeten till motverkande av arbetslösheten m. m. (Forts.)
tans nybyggnadsanslag m. m. Då det gällde att ta ståndpunkt till det förslag från samtliga borgerliga partier, varom man enats och som man ansåg tillfredsställande, gällde det naturligtvis att taga ståndpunkt till de motprestationer, som här voro ifrågasatta. Förhandlingarna fördes även i denna fråga, men de fördes av andra personer. Nu säger herr Lindman, att man från regeringens sida icke förde förhandlingarna med partiledarna. Ja, det vet jag verkligen inte. Beträffande vårt parti kan jag uttala, att den, som förde ifrågavarande förhandlingar, var utsedd av partiledaren och av riksdagsgruppen, så där var det ingen som gick på sidan av partiledningen. Om partiledningen inom något annat parti satt sig själv vid sidan om förhandlingarna vet jag inte, men om så varit fallet, borde man väl i det helas intresse uppdragit åt någon annan att fortsätta dessa förhandlingar, så att man kunnat få ett slutgiltigt besked, om man ville fortsätta förhandlingarna eller inte. Något sådant besked har inte kommit åtminstone till vår kännedom. Jag kan ju nämna, att jag ganska tidigt på förmiddagen ifrågavarande lördag fick reda på att statsministerns P. M. var kommen de olika partierna tillhanda och att det utsetts underhandlingsdelegerade, och följaktligen förväntade jag, att man skulle komma till ett slutresultat i form av en samförståndslösning på bredast möjliga front. Vi försökte sannerligen från vår sida hela tiden att nå denna samförståndslösning, ty vi ansågo, att det var i landets och folkets intresse en djupgående angelägenhet att man kunde få en lösning på en bred front. Som jag tidigare sagt ville vi emellertid inte utsätta jordbruket för risken att man beviljade de miljoner, som äro ifrågasatta, till lindrande av arbetslösheten, men jordbruket bleve utan det stöd som är erforderligt för att i någon mån förbättra dess ekonomiska villkor och höja köpkraften.

I fråga om de belopp och anslag, som skola beviljas, har skillnaden icke varit så stor. Där äro vi tämligen eniga. Den skiss, som herr statsministern i dag framlade rörande denna sak, tycker jag ger en tillräckligt klar bild av omfattningen av anslagen till statliga arbeten och till arbetslösheten i övrigt, och jag skall därför icke upptaga tiden med detta. Anledningen till att det inte kunde bli ett samarbete och samförstånd i större utsträckning än som skett, skulle då vara lönefrågan.

När herr Hamrin skisserade lönefrågan frågade han sig, vart det föreliggande förslaget skulle bära hän, då ju arbetskraften otvivelaktigt skulle komma att dragas från jordbruket till annan sysselsättning. Arbetskraften komme att konserveras vid de statliga arbetena. Det har redan nu hänt, att avlönerna där varit större och det har till och med sagts i tidningarna, att jordbruket delvis kommer att få betala amorteringen av de medel, som skola upplånas, och att jordbruket dessutom kommer att i form av högre löner få ökade driftskostnader. I fråga om att finansieringen skulle hårt drabba jordbruket sammanfaller emellertid icke detta uttalande riktigt med vad herr Lindman i fjolårets debatt yttrade, då det gällde statstjänstemännens löner. Då sade herr Lindman, att han tyckte att bondeförbundet inte borde motsätta sig tjänstemannalönerna, ty det var ju så litet som jordbrukarna betalade, naturligtvis beroende på jordbrukarnas minskade skatteunderlag. Jordbrukarna motsatte sig detta därför att de ha tvingats att vandra den väg tillbaka, som herr Carlström särskilt älskar. Herr Carlström talar alltid om vägen tillbaka, men så snart det gäller att göra något för att komma framåt är herr Carlström inte med, det märkvärdiga är, att när han tar ett steg framåt, tar han samtidigt minst ett tillbaka, och det är väl för att han i fortsättningen skall ha något att klaga över.

Beträffande de löner, som beröra jordbruket, är herr Hamrins ståndpunkt den, att intill fyra kronor skall ingen reduktion ske. Nu vet jag genom in-

Ang. anslag till arbeten till motverkande av arbetslösheten m. m. (Forts.) hämtade upplysningar hos A. K., att den lägsta grovarbetarlönen i Södermanlands län är fyra kronor, och Södermanlands län får väl med hänsyn till sin närbelägenhet till Stockholm och dess omgivningar anses ha den högsta minimilönen för grovarbetare på landsbygden. Vad är då skillnaden mellan uppgörelsens förslag och herr Hamrins förslag i detta avseende? Det föreligger icke någon skillnad alls. Om den lägsta grovarbetarlönen på något ställe skulle vara 4 kronor 50 öre, skiljer sig herr Hamrins från utskottets förslag med 2 % eller 9 öre. Tänk 9 öre! På grund av dessa 9 öre gå vi enligt oppositionens mening vådliga saker till mötes. Har inte storfinansen skurit större sår i den svenska samhällskroppen än det förslag, som här föreligger, tror jag vi kunna ta det med ganska stor ro. Hans excellens herr statsministern upplyste även att det under överläggningarna visats tillmötesgående i ännu högre grad, så att man förklarat sig kunna gå med på oreducerade löner ända upp till 6 kronor, där den lägsta grovarbetarlönen var 6 kronor. Herr statsministern redogjorde också för, att efter denna jämkning det återstod endast ett fåtal kommuner där reducereing skulle ifrågakomma.

När man nu talar om Stockholms stad, som har den högsta grovarbetarlönen, och säger att det är vådligt för vårt näringsliv att denna grovarbetarlön skall utgå vid statskommunala och statliga arbeten, därför att det kostar samhället alldeles för mycket pengar, så underlåter man att omnämna — om avsiktligt eller oavsiktligt vill jag lämna därhän — de sociala kostnader, som det nu tillämpade lönesystemet har medfört för vissa kommuner. Men det är alldeles givet, att om en högre ersättning utgår för ett utfört arbete, är det inte rimligt, att de sociala kostnaderna skola uppgå till samma belopp som tidigare. Jag ställer mig då den frågan: Är det inte riktigare, att en svensk medborgare, som oförvitligt vill försörja sig och de sina, därest det bjuds honom arbete, känner att han har fått den betalning att han kan försörja sig och sin familj, än att han får t. ex. 7 kronor — för att taga ett exempel från Stockholm — men de 2 kronorna, eller en del av pengarna till hyran, av fattigvården? Jag vill lämna det därhän om 9 kronor är en lagom grovarbetarlön för Stockholms stad, men jag vill erinra därom, att man i detta sammanhang icke kan säga, att om lönerna för dessa arbeten höjas, så innebär det en fördyring för produktionen. Herr Lindman nämnde detta. Möjligen att herr Lindman tänkte på de åtgärder, som vidtagits för jordbruket, som åstadkom dyrare livsmedel som i sin tur skulle bidra till fördyring av industriens produktion och därför var litet missmodig, men jag antar, att herr Lindman inte menade så.

I fråga om avlöningarna har jag den uppfattningen, att om en industri eller ett företag inte kan bestå i konkurrensen, om det skall betala högre löner än det överhuvud taget kan betala, så säger man upp gällande kollektivavtal med vederbörande fackförening. Vad händer då, om inte fackföreningen vill gå med på den nedsättning av lönerna, som provas skälig och nödvändig med hänsyn till företagets drift? Jo, då blir det strejk eller möjligen lockout, och vad inträffar sedan? Det framställes här som om staten skulle taga hand om de arbetare, som inte ville vara med om en reducereing, och skaffa dem utkomst. Så är ju inte förhållandet, ehuru man här — avsiktligt eller oavsiktligt — velat framställa det så. Det sker ju inte någon social verksamhet av detta slag, därest uppgörelse icke träffas, och de arbetare, som lämna ifrågavarande företag eller industri, kunna följaktligen icke gå till staten och där få den lön, som här föreslagits, och på detta sätt försvåra en anpassning av de ekonomiska förhållandena. Jag kan därför icke förstå annat än att hela denna sak överdrivits i betydlig grad. Dessutom vill jag säga, att jag sätter väsentligt större värde på vad utskottet skrivit i detta avseende, nämligen att utskottet förut-

Ang. anslag till arbeten till motverkande av arbetslösheten m. m. (Forts.)
sätter, att allteftersom arbetskraften blir erforderlig i produktionens tjänst, det skall vara arbetslöshetskommissionen och även kommuner angeläget att minska omfånget av dessa arbeten och låta arbetarna återgå till den öppna marknaden i produktionens tjänst. I fråga om vad utskottet här skrivit och avsett vill jag understryka, att jag förutsätter att Kungl. Maj:t i vad på Kungl. Maj:t ankommer kommer att tillse, att arbetslöshetskommissionen tillämpar det blivande systemet efter dessa linjer. I mitt väghållningsdistrikt tillämpas ett system, som även representanter för andra politiska riktningar än den jag tillhör — även högermän — erkänt såsom praktiskt. Vi ha genom detta system fått en reservarbetarkår, d. v. s. en arbetarkår, som står tillgänglig för jordbruket den tid jordbruket behöver dessa arbetare, men som kan få en viss inkomst även under den tid, då jordbruket av ekonomiska skäl icke kan skaffa sysselsättning åt arbetarna ifråga. Det är på det sättet, som jag menar att stödet åt de arbetslösa skall anordnas. Då tror jag, att man kan tjäna flera syftemål: dels får man i jordbruksproduktionen en arbetarstam tillgänglig under de perioder, då man behöver den, dels bereder man dessa arbetare möjlighet att försörja sig och de sina, om inkomsten från jordbruket skulle bli av så kort varaktighet, att den icke räcker till deras uppehälle.

Om vi nu hålla före — vilket jag anser fullt naturligt — att de sociala kostnaderna för en del av ifrågavarande kategorier kunna minskas, och då vi veta, att man med ökad inkomst tillför samhället ökad skattekraft detta lindrar bördan för andra samhällsgrupper. Vad lönernas inverkan på produktionen beträffar, har jag sett problemet på det sätt jag nämnt, nämligen att det är angeläget för vederbörande, som handha hela systemet, att man försöker anpassa stödåtgärderna till sådana tider, då det icke finns arbetsmöjligheter i produktionens tjänst.

Så har det sagts, att man icke riktigt är på det klara med lönesättningen — det råder olika meningar om den saken. Då måtte det ha rätt olika meningar om lönesättningen även tidigare, ty liksom förut är det avsett, att lönen skall utgå efter den lägsta grovarbetarlön, som i orten är gällande. Om lägsta grovarbetarlönen ligger vid 3 kronor är det väl ingen, som tror, att en minskning enligt högermans linje från 3 kronor till 2 kronor 95 öre har någon betydelse för produktionen eller överhuvud taget ekonomiskt sett. Även om man tänker sig en lön på 4 kronor med en minskning av 30 öre, är det klarlagt genom arbetslöshetskommissionens utredning, att arbetena utföras på ackord varvid dagsinkomsten överstiger den fastställda daglönen. Samtliga partier ha tidigare enats om att man borde lämna det system, som herr Hamrin redogjorde för och som tillämpats under ett tidigare skede, nämligen att man jämkar ned ackorden, därest man anser att inkomsterna bli för höga. Jag har hört berättas åtskilligt från sådana arbeten, och jag har sagt till vederbörande, som talat om saken, att jag har fullt klart för mig, att det icke går att tillämpa ett system, som innebär, att man skall minska inkomsterna, därför att vederbörande har intresse för att utföra arbetet. Det torde vara naturligare att från början sätta ackorden så försiktigt, att om det skulle visa sig omöjligt för den idogaste arbetaren att tjäna skälig inkomst, man kan höja densamma i stället för att gå den andra vägen. Åtminstone för mig verkar det nämnda systemet fullkomligt nedbrytande, och alla partier synas eniga på den punkten. Utredningen från arbetslöshetskommissionen visar, att arbetslösheten icke stannat vid daglönen utan att den under vinterhalvåret har ökat med ungefär 8 % av den fastställda lönen och under sommarhalvåret med ungefär 18 %. Följaktligen kan man icke draga någon bestämd slutsats av de här omtalade, reducerade siffrorna.

Ja, jag skall icke förlänga debatten. Jag har här försökt att klargöra den ståndpunkt, som intagits av bondeförbundet och även av andra från de borger-

Ang. anslag till arbeten till motverkande av arbetslösheten m. m. (Forts.)
liga, som anslutit sig till överenskommelsen. Oavsett vad man i tidningarna och från motståndarhåll försöker politisera ihop, tror jag, att man med den överenskommelse, som är träffad, bör kunna skönja gryningen av en ny dag för nationell samling i en kritisk situation. Herr Lindman yttrade, att demokratiens befästelse endast om partierna hålla sina program och sina vallöften. Jag kan icke förstå hans yttrande på annat sätt än att herr Lindman icke är glad över att det socialdemokratiska partiet biträtt denna politik som enligt mitt förmenande landets väl kräver. Nu är det klarlagt från det hållet tidigare, att man icke längre förfäktar den frihandelsståndpunkt, som ett av våra borgerliga partier i riksdagen fortfarande håller på, oavsett vad som händer och sker i världen. Man har naturligtvis varit tvungen att, med det ansvar man har gentemot den stora valmanskåren, taga förhållandena som de utvecklats sig och försökt vidtaga de åtgärder, som under förhandenvarande omständigheter äro påkallade. Av den anledningen anser jag, att det beslut, som här i dag förmodligen kommer att fattas, skall lända vårt land och hela vårt folk till båtnad. Uppgörelsen har icke skett med hänsyn till klassegoistiska intressen. Jag tror, att bondeförbundet med detta visat, att dess synpunkter på statens ekonomiska politik och på statens åtgärder i övrigt sträcka sig ut över klassegoistiska gränser. Men jag vill samtidigt erinra därom, att jordbrukarklassen är en så stor befolkningsgrupp i det svenska samhället, att man icke bör spela ut den varje gång det gäller att vidtaga åtgärder i den ena eller andra riktningen. Jag menar därför, att de åtgärder, som här komma att beslutas, skola lända till en avspänning mellan de olika synpunkter, som tidigare framförts för och emot vissa åtgärder. Jag går så långt, att jag tror, att även om det funnits borgerlig majoritet för att genomföra, låt oss säga, margarinaccisen, det ur jordbrukets synpunkt och ur deras synpunkt, som skola ha nytta av åtgärden, är av betydligt större värde, att ett stort antal av det svenska folkets representanter enat sig om en sådan åtgärd än om man skulle ha klyvt nationen ungefär mitt itu och framkallat den många gånger skarpa strid, som uppkommer genom att man icke vill låta resonera med sig, då det gäller åtgärder till båtnad för den ena eller andra samhällsklassen.

Hur det hela kommer att utveckla sig är helt säkert beroende på själva tillämpningssystemet. Beträffande jordbruksåtgärderna har man sagt, att man åstadkommer en fullmaktslag i viss utsträckning. Jag går ut ifrån, att hederligheten hos de svenska medborgarna är sådan, att, om en överenskommelse är träffad, alla gå in för att överenskommelsen skall hållas, för att man skall nå det syfte man velat nå. Alltså, låt oss döma sedan vi fått se, hur tillämpningen kommer att ske. Om det skulle brista något, vilket jag förutsätter icke kommer att ske, få vi ju tillfälle att taga upp saken i riksdagen 1934, och då är det klart, att icke samma möjlighet föreligger till förståelse.

Dessutom vill jag icke underlåta att framhålla en sak. Den svenska riksdagen har med detta visat sig förstå de svårigheter, som stora grupper av arbetare ha i dessa tider. Man har försökt att, med bortseende ifrån vissa principiella synpunkter, som gjort sig gällande tidigare, gå till det yttersta för att bringa hjälp åt krisens offer. Men arbetarnas organisationer och deras ledare må även i denna kritiska situation beakta lägets allvar. Att fackföreningarna i kraft av sin organisation tillvarataga berättigade intressen torde inte föranleda någon erinran. Stridsmetoderna ha emellertid i många fall urartat dithän att detta system i längden ländar arbetarna till skada. Arbetskraften är ett så viktigt led i samhällskroppen att ekonomiska realiteter i högsta grad måste beaktas. Jag tror denna uppfattning gör sig gällande inom rätt breda lager av det svenska folket, och detta kanske är anledningen till den animositet som föreligger. Jag vill verkligen hoppas, att den nu sittande regeringen, i

Ang. anslag till arbeten till motverkande av arbetslösheten m. m. (Forts.)
 vad på den ankommer, skall ha möjlighet att försöka inpränta den känslan hos de svenska arbetarna, att de skola övergiva en del av de metoder, som en följd av år tillämpats inom åtskilliga arbetargrupper. Jag vill icke skära alla över en kam, men mot sådana metoder som för kort tid sedan förekommo i Göteborg och som vissa organisationers ledare tyckas ha intresse av att provocera fram, reagerar hela nationen, och dess flertal torde stå samlad om att ett sådant system och sådana handlingar skola slås ned med hela den kraft, som ett upprätthållande av statens auktoritet och den enskildes rätt kräver.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herrar *Wallén, Westman, Andersson* i Dunker, *Olsson* i Golvvasta, *Petersson* i Broaryd, *Andersson* i Leabo, *Svensson* i Grönvik, *Mattsson, Heiding, Jonsson* i Mörbylånga, *Gardell* i Gans, *De Geer, Hammarlund, Rydberg, Niklasson, Gustafsson* i Lekåsa, *Beck, Pettersson* i Rosta, *Andersson* i Ovanmyra, *Hultman, Nyblom, Persson* i Trången och *Johansson* i Tväråselet.

Herr **Andersson** i Stockholm: Herr talman! Den debatt, som här har förts, har ju i vissa stycken varit ganska upplysande. Här har nämligen till allt väsentligt talats om vad som förekommit vid de förhandlingar, som förts mellan regeringen å ena och de olika borgerliga partierna å andra sidan. Det är egentligen vad som blivit upplyst i debatten. Däremot har det talats ytterligt litet om vad överenskommelsen innehåller. Jag har ett alldeles bestämt intryck av, herr talman, att de meddelanden, som tidningen Social-Demokraten lämnade i går, äro med verkligheten i mycket stor utsträckning överensstämmande. Tidningen i fråga sade nämligen beträffande debatten i lördags om margarinaccisen, att man hade ju inte väntat att det skulle bli någon storpolitisk debatt, men på grund av vissa uttalanden drogs överenskommelsen mellan regeringen och bondeförbundet in i debatten, och på så sätt fick denna margarindebatt karaktären av generalrepetition till måndagens stora galaföreställning i kamrarna. Det är alltså denna galaföreställning, som vi nu bevista och som öppnats av herr statsministern. Karaktäristiken kan med hänsyn till en hel del av vad som förekommit sägas vara riktig.

Herr statsministern bemödade sig om att bevisa — och lyckades väl också, kan jag förstå — att det föreligger egentligen mellan socialdemokraterna och högern numera bara 8 procents skillnad, och det av rent ekonomisk art. I principiellt avseende förelåg ingen skillnad alls, meddelade herr statsministern. Jag har alltid under senare år varit ganska kritiskt inställd till den politik, som socialdemokraterna bedrivit, men jag måste erkänna, att till och med för mig var herr statsministerns meddelande överraskande. Jag trodde nämligen allt fortfarande, att det ändå förelåg något större skillnad än 8 procent och även någon principiell skillnad.

När sedan herr Lindman i debatten förde fram vissa uttalanden, måste jag säga, att det verkade inte alls övertygande. Det verkade såsom en del av det politiska rävspel, där man försöker hålla en liten bakdörr öppen för att vid kommande tillfälle kunna säga, att allt det här har man inte varit med om. Något annat har man inte kunnat leta ut, när man suttit och hört på de anföranden, som från borgerligt håll hållits och där man försöker draga sig undan det förslag, som här föreligger.

Då jag, herr talman, tillåter mig att efter detta taga kammarens tid i anspråk en liten stund, förmodar jag, att detta inte kan anses förmätet, framför allt med hänsyn till att vi ju inte på något sätt medverkat till det förhållande av riksdagsarbetet, som dessa förhandlingar vid sidan av kamrarna och

Ang. anslag till arbeten till motverkande av arbetslösheten m. m. (Forts.)
utskottet ha inneburit. Vi ha inte deltagit i den brevväxling, som förekommit mellan vissa av kamrarnas ledamöter och varom man för någon tid sedan i den borgerliga pressen och en del andra tidningar kunde läsa, att herr Westman skrivit brev till herr Lindman den ena kvarten, den andra kvarten hade herr Lindman svarat herr Westman på detta brev och nästa kvart hade herr Westman skrivit brev på nytt igen. Det är bara till herr Hamrin, som postgången inte varit så snabb, och ibland ha breven inte hunnit fram i rätt tid, men brevväxling har förekommit även mellan dessa herrar. Man har enligt min mening anledning säga, när dessa förhandlingar varit på tal, att nog är det väl ganska löjligt, att herrarna, som måste göra de allra största ansträngningar för att inte möta varandra här i riksdagskorridorerna, hålla på att skriva brev till varandra på detta sätt. Men det är väl på det sättet, förstår jag, som de stora frågorna skola lösas här i riksdagen, och det ingår väl som en utomordentligt viktig del i den demokratiska arbetsform, som man tillämpar i vårt politiska liv. Jag förmodar, eftersom man lämnat meddelande till pressen om allt detta »arbete», att det är ytterligt viktiga detaljer, även om jag och en hel del andra människor inte ha möjlighet att förstå betydelsen av desamma. Vi ha inte deltagit i förhandlingarna, och även om tillfälle skulle ha bjudits oss, är jag förvissad om att vi skulle saknat anledning att deltaga i ett sådant parlamentariskt arbete, som förekommit herrarna emellan.

När det emellertid gäller den kritiska inställning, som förekommit tidigare och väl kommer att förekomma nu gentemot det förslag, som föreligger, grundat på den mellan regeringen och bondeförbundet träffade överenskommelsen, så tog ju statsministern i lördags ytterligt illa upp, att någon kritiserade detta och betecknade det som handel. Jag tror inte det är oriktigt ens att använda den benämning, som har populariserats utanför riksdagen, d. v. s. i tidningspressen i allmänhet, nämligen kohandel. Det är ett populärt uttryck, och jag tror det är en riktig benämning på vad som här förekommit; och även om man på regeringsbanken blir missnöjd och indignerad över att sådana benämningar användas, tror jag det är lika riktigt i alla fall. Det är uppenbart att med den utsatta ställning, som statsministern och hans medhjälpare i regeringen ha, och även den utsatta ställning, som den socialdemokratiska pressen har i den verksamhet den bedriver och den ställning den intager i det politiska livet, så nog får väl partiet hålla tillgodo med att vi andra säga vår mening om de höga åtgärder, som ni vidtagit. Är det så, att ni endast pyssla med sådant, som bara rör er själva, är det klart, att vi inte skola lägga oss i det; och pyssla ni med sådana saker, som bara angå bondeförbundet och er, skola vi heller inte lägga oss i det. Men då det gäller sådant, som i mycket stor utsträckning rör hela folket och framför allt det fattiga folket, få ni hålla tillgodo med att vi lägga vår näsa i blöt, även om ni tycka det är obehagligt.

När det gäller det förslag, som regeringen ställt, alltså det mycket omtalade och mycket uppreklamerade krisprogrammet, så är det ju det som ligger såsom utgångspunkt för riksdagens behandling av dessa spörsmål. Även om krisprogrammet i mycket stor utsträckning blivit ställt vid sidan, är det sålunda ändå skäl att säga några ord om innehållet i detta krisprogram.

I fråga om arbetslöshetshjälpen har jag tidigare tillåtit mig att så där i förbigående säga, att jag tycker det är inte alldeles riktigt, att man gör upp en lista över arbeten, som staten behöver få utförda, och beträffande dessa arbeten säger, att här föreslå vi nu anslag för att hjälpa de arbetslösa. Jag tycker det är lika riktigt, som när herr statsministern här i debatten summerar ihop en rad av anslag, som riksdagen beviljat till för staten nödvändiga arbeten, och drar in dessa i denna debatt, som ändå gäller frågan om

Ang. anslag till arbeten till motverkande av arbetslösheten m. m. (Forts.)
hjälpåtgärder åt de arbetslösa. När riksdagen år 1928 beslöt det tioåriga byggnadsprogrammet för sinnessjukvården, beslöts det då för att bereda nödvändiga vårdplatser åt de sinnessjuka eller för att hjälpa de arbetslösa? Jag skulle tro, att det förra är riktigt; och till stöd för denna uppfattning kan jag också åberopa den omständigheten, att riksdagen varje år sedan 1928 anvisat medel för detta ändamål under femte huvudtiteln, sålunda medel, anslagna i ordinarie ordning till arbeten för statens räkning. Då ha medel använts som ordinarie anslag. Ingen människa talade om att detta anslag kom till för att hjälpa de arbetslösa eller att avtalsenliga löner icke skulle gälla för arbetarna. I år har regeringen föreslagit en summa, som visserligen är några hundratusen kronor större än fjolårets riksdag anvisade för ändamålet, men i år ingår anslaget icke under femte huvudtiteln utan i det socialdemokratiska krisprogrammet, alltså som en »hjälp åt de arbetslösa». Det är detta, som jag tycker är en oriktig bokföring. Det är icke någon välgörenhet mot de arbetslösa, att man anvisar anslag till de arbeten, som staten nödvändigtvis måste ha utförda. Det är ingen välgörenhet och ingen hjälpverksamhet, utan det är bedrivande av en verksamhet, som måste förekomma inom samhället.

Samma är förhållandet med en rad anslag. Jag skall bara nämna ett exempel till, nämligen anslaget till fortsatt byggande av Inlandsbanan. I fjol anvisades 4 miljoner kronor under kommunikationshuvudtiteln för ändamålet — alltså som ordinarie anslag. Ingen talade om, huruvida det skulle betalas avtalsenliga löner eller ej, ingen talade om att det hela gjordes för att hjälpa de arbetslösa. I år föreslår regeringen precis samma summa för precis samma ändamål, men i år står den icke under kommunikationshuvudtiteln utan i det socialdemokratiska krisprogrammet. Det är samma oriktiga bokföring även därvidlag. Var det ordinarie anslag i fjol, är det uppenbart, att det är ett anslag, som lämnas för fortsättande av arbetet i år, och sålunda ett ordinarie anslag. Jag skulle kunna räkna upp en rad anslagsposter i krisprogrammet, som äro alldeles liknande, men jag skall nöja mig med de anförda exemplen.

När det gäller hjälpåtgärderna för de arbetslösa, har man talat om omfattningen av det förslag, som här föreligger; och herr Hamrin sade, att man sysslat så mycket med förhandlingarna, att man hållit på att glömma bort de arbetslösa. Jag har också det intrycket av debatten, att man huvudsakligen talat om omfattningen av sina egna åtgärder, om alla de förhandlingar man fört och om den beredvillighet till nationell samling och överenskommelse, som förelegat från regeringens och övrigas sida. Herr Hansson förklarade, att det var i kammaren 8 kommunister, två liberala och möjligen någon socialdemokrat — han var tydligen icke riktigt säker på hur det stod till i hans eget parti — som icke voro med på saken men att det i övrigt förelåg samförstånd, och att den nationella samlingen var så enhetlig, att, som jag nämnde i början av mitt anförande, skillnaden på en punkt mellan regeringens och högerns ståndpunkt var endast 8 %. Detta har man alltså vittnat om. Men läget för de arbetslösa, hur ter det sig i förhållande till motsvarande läge föregående år? Återspeglar antalet inregistrerade arbetslösa det verkliga antalet? Jag skall tillåta mig att rikta uppmärksamheten på några uppgifter, som kunna vara till nytta, när det gäller att bedöma det verkliga läget i detta avseende. Vi hade här i Stockholm i november månad i runt tal 8,300 arbetslösa inregistrerade hos arbetslöshetskommittén. I samma månad inventerade Stockholms fackliga centralorganisation antalet arbetslösa medlemmar. Det befanns då, att det var över 26,000 medlemmar av denna organisation, som voro arbetslösa. Därtill är det skäl i att lägga antalet arbetslösa syndikalister, som icke tillhöra den fackliga centralorganisationen, vidare de tusen och åter tusen

Ang. anslag till arbeten till motverkande av arbetslösheten m. m. (Forts.)
unga män och kvinnor, som aldrig haft en anställning och därför icke kunnat komma in i någon facklig organisation. Läger jag tillsammans dessa antal, kommer jag till en arbetslöshetssiffra för Stockholms vidkommande vid ifrågavarande tidpunkt på snarare över än under 35,000. Då voro 8,300 arbetslösa inregistrerade hos arbetslöshetskommittén, alltså icke ens $\frac{1}{4}$ av det verkliga antalet arbetslösa! Jag skall icke göra gällande, att proportionerna äro alldeles lika över hela landet, men envar känner till, att det är ett betydande antal arbetslösa, som icke äro inregistrerade hos arbetslöshetskommittéerna och icke ingå i det antal arbetslöshetskommissionen redovisar. Om jag med ledning av siffrorna från Stockholm säger, att medan man ifrån arbetslöshetskommissionen redovisar 170,000 arbetslösa, det verkliga antalet rör sig omkring 300,000, gör jag mig icke skyldig till någon överdrift.

Nu har man visserligen sagt, att det varit en stor nedgång i arbetslöshetssiffran. Ja, den nedgången hänger i mycket stor utsträckning samman med att man avstängt tusentals arbetslösa och alltså avskrivit dem från arbetslöshetskommissionens register under den konflikt, som råder på byggnadsmarknaden. Det är som bekant icke bara byggnadsarbetarna, som avstängts, utan tusentals andra personer ha avförts såsom icke berättigade till hjälp från samhället. Den verkliga lättnaden motsvarar alltså icke den minskning i de inregistrerades antal, som uppvisats under de senaste månaderna.

Hur är läget för dessa arbetslösa? Ja, herr förste vice talman, det är väl ändå så, att de första veckorna efter arbetslöshetens inträdande är icke nöden störst. Men allteftersom månaderna gå, allteftersom tillgångarna förbrukas, börjar nöden mer och mer grina den arbetslöse i ansiktet, och med var dag, som går, utveckla förhållandena sig allt värre. Det är icke bara för de arbetslösa, som läget utvecklar sig så. För en mängd fattiga kommuner här i landet, där huvuddelen av kommunens invånare i arbetareställning äro arbetslösa, sjunker skattekonornas antal på grund av ökade fattigvårdsutgifter och stiger skatten till följd av det minskade antalet skattekonor. Det är ingen överdrift att säga, att även om den bästa vilja finns hos de ledande inom dessa kommuner, de sakna möjlighet att fullgöra de skyldigheter fattigvårdslagen föreskriver mot människor, som icke ha medel till sitt uppehälle. Det har här i kammaren omvitnats, att kommuner erbjudits nödhjälpsarbeten med 90 % statsbidrag, men de ha likvisst nödgats säga nej, därför att de icke kunnat skaffa medel till täckande av återstående 10 %. Så vitt jag förstår, blir läget med var dag allt bekymmersammare för dessa fattiga industrikommuner, och den hjälp de hittills kunnat lämna sakna de möjlighet att i fortsättningen ge i samma omfattning. När man sålunda räknar med hjälp ifrån kommunernas sida till de arbetslösa i samma utsträckning som tidigare, är detta beräkningar, som enligt min mening icke hålla streck.

Jag har ansett mig böra rikta uppmärksamheten på dessa förhållanden, ty det är mot bakgrunden därav, som de nu ifrågasatta hjälpåtgärderna ifrån statens sida måste ses. Det är mot bakgrunden av allt detta, som man kan och måste bedöma frågan om tillräckligheten av de hjälpåtgärder, som här äro föreslagna. När det då gäller det förslag, som från utskottets sida föreligger, skall jag be att få framhålla, att den uppfattning vi hyst om regeringsprogrammet och dess otillräcklighet stärkes, när vi taga del av de åtgärder, som utskottet föreslagit. Jag finner väl, att det inte är, såvitt jag kan se, några av utskottets ledamöter, som äro intresserade för några andra synpunkter än dem de avtalslutande parterna ha i denna fråga, eller som inrymmas i den borgerliga samlingens syn på frågan.

Jag ser ju en och annan av representanterna för de avtalslutande partierna sticka in näsan genom skynkena vid ingångarna till kammaren emellanåt för

Ang. anslag till arbeten till motverkande av arbetslösheten m. m. (Forts.)
att undersöka, om det är slut med de kritiska synpunkterna gentemot överenskommelsen mellan regeringen och bondeförbundet, men att de, då så inte är förhållandet, dra sig diskret tillbaka till de platser där, efter vad jag kan förstå, överenskommelserna träffats — alltså ute i riksdagens korridorer — och där må de ju gärna hålla till, ty jag har all anledning misstänka, att även om de skulle vara mottagliga för sakskal, äro de på grund av överenskommelsen partierna emellan bundna av den ståndpunkt, som de, när vi så småningom komma fram till voteringen, skola intaga. Och vad tjänar det då till att de nöta sina öron med att höra kritik mot den överenskommelse, de ha träffat?

När det emellertid gäller detaljerna i denna överenskommelse, alltså detaljerna i utskottsförslaget, har man beträffande lönespörsmålet sagt, att här skall ske en förhöjning av lönerna för arbetarna vid nödhjulsarbetena eller reservarbetena, som de nu kallas. Ja, i vissa fall lär det väl komma att bli någon liten förhöjning. Herr Pehrsson i Bramstorp talade om, att det skulle bli en höjning från 2.95 till 3 kronor och i vissa fall lär det väl också bli en förhöjning från 3.45 till 3.50 och i några fall en höjning med något öre mer kanske, låt oss säga med 10 eller 15 öre om dagen, och i några fall med 20 öre per dag. När det blir en förhöjning med 20 öre om dagen, innehåller ju överenskommelsen, att nödhjulsarbetare efter detta skola få tjäna 1.20 mer i veckan än hittills — *1.20 mera i veckan!*

Går jag vidare och ser på de utredningar, som fattigvårdsmyndigheterna gjort rörande behovet av fattigvårdsunderstöd för dem, som äro placerade i statliga och statskommunala reservarbeten, alltså nödhjulsarbeten, konstaterar jag, att det är ungefär hälften eller något mer än halva antalet nödhjulsarbetare, som för sitt och sin familjs uppehälle äro i behov av fattigvård. Och det behovet lär sannerligen inte avskaffas med de höjningar av 5, 10, 15 och 20 öre om dagen, varom här är fråga. Herr Pehrsson i Bramstorp hoppades ju, att det skulle komma att bli så, att de sociala utgifterna för kommunerna, alltså fattigvårdsutgifterna, minskades. För nödhjulsarbetarna blir det väl då bara på det sättet, att de få några öre — 5, 10, 15 eller 20 öre — mer om dagen i avlöning för sitt arbete, men de få mindre i fattigvård i stället, och deras ekonomiska ställning blir för framtiden minst lika bekymmersam, som den varit förut, särskilt om man betraktar den andra delen av den mellan regeringen och bondeförbundet träffade överenskommelsen, nämligen rörande fördyring av livsmedlen.

Jag tillät mig i lördags rikta uppmärksamheten på att om margarinaccisen tages ut med hela sitt belopp, eller 50 öre per kilogram, och om en nödhjulsarbetare i sitt hushåll förbrukar ett kilogram margarin i veckan innebär ju detta, att hans levnadskostnader bara för margarinet stiger med 50 öre i veckan. Får han då en förhöjning av lönen med 5 öre om dagen, måste han lägga till 20 öre för att kunna köpa ett kilogram margarin i veckan. Får han en förhöjning med 10 öre om dagen innebär detta, att han får den stora summan av 10 öre över, när han köpt sitt kilogram margarin. — Detta går man nu omkring och yver sig över och säger, att här ha vi ändå genomfört åtgärder, vilka skola förbättra läget för dessa fattiga människor. Blir inte läget mer bekymmersamt för dem efter denna överenskommelse, så sannerligen det kommer att bli något bättre!

Det är emellertid inte bara på denna omständighet, jag anser det vara skäl rikta uppmärksamheten i det här sammanhanget. På sidan 30 i utskottsutlåtandet, längst ned på sidan, meddelas, att hittills har byggandet av skenfria järnvägsövergångar i mycket stor utsträckning bedrivits som arbete i den öppna marknaden, därför att det till detta arbete har fordrats en del yrkeskunig arbetskraft. Nu säger man, att man skall genomföra det arrangerandet,

Ang. anslag till arbeten till motverkande av arbetslösheten m. m. (Forts.)
att de arbeten, vartill fordras yrkeskunnig arbetskraft, skall man dela upp så, att man skall utföra dem med entreprenörer på visst av utskottet här skisserat sätt. Men allt det andra arbetet vid skenfria järnvägsövergångar, som inte kräver yrkeskunnig arbetskraft, skall man i fortsättningen utföra som reservarbete. Det arbete, som sålunda hittills betalats med avtalsenliga löner, skall hädanefter föras in under dessa reservarbetsbestämmelser och betaias med den lägsta i orten förekommande grovarbetarelönen. Men inte nog härmed, utskottet förklarar också, att arbete, som bedrivs av vägdistrikt, hittills inte kunnat utföras som reservarbete, men i fortsättningen skall anläggande och förbättrande av vägar, utfört under vägstyrelsernas regim, erhålla statsbidrag och bedrivas såsom reservarbete.

Låt mig göra det tankeexperimentet, att det med en vägstyrelse förelegat avtal om en timpenning av 75 öre för utförandet av vägarbete. Detta hade blivit 6 kronor om dagen. Låt mig vidare anta, att detta vägarbete bedrivs till exempel i Sörmlands län; herr Pehrsson i Bramstorp meddelade ju, att där var grovarbetarelönen 4 kronor. Anläggningen skall i fortsättningen bedrivas som reservarbete och alltså enligt den lägsta grovarbetarelönen. Vad blir resultatet? Jo, när vägstyrelsen börjar driva detta som reservarbete i stället för såsom arbete i vanlig ordning enligt avtal, få arbetarna sin lön sänkt med 2 kronor om dagen. Det finns sålunda grundad anledning anta — och utskottet säger det mycket tydligt i sin redogörelse över vad som skall förekomma här — att detta kommer att leda till lönesänkningar i avsevärt större omfattning och med avsevärt större belopp än det någonsin kommer att bli förhöjningar, när det gäller reservarbetslönerna.

Jag har ju hört här i kammaren, hurusom bondeförbundets representanter energiskt diskuterat om lönerna för dessa vid vägarbeten anställda, och hur det här stått ganska stora strider om de löner, som skola utgå vid dessa arbeten. Jag förstår emellertid, att bondeförbundarna äro ganska tillfredsställda med det resultat, som de i den här punkten kunnat uppnå.

Jag ber, herr förste vice talman, att få konstatera, att denna överenskommelse och det förslag, som utskottet framlagt, innebär en betydande utvidgning av de områden, inom vilka reservarbeten skola bedrivas. Men det innebär även, att ytterligare åtskilliga tusental av arbetare, som hittills haft avtalsreglerade arbetsvillkor, komma att föras in under de statsdikterade villkor, som fastställas av arbetslöshetskommissionen enligt de grunder, som riksdagen här kommer att föreskriva.

Som aktiv fackföreningsman måste jag säga, att jag betraktar detta såsom en ganska betänklig utveckling. Till grund härför ligger ändå en överenskommelse mellan regeringen och bondeförbundet, som för ut, om uppgifterna i utskottsutlåtandena äro riktiga, mer än 60,000 arbetare i landet till arbeten, som, märk väl, det är angeläget att få utförda, och därvid skola de bli sysselsatta under arbetsvillkor och med löner, inte reglerade genom organisationens medverkan vid avtalet utan reglerade efter diktamen från statens arbetslöshetskommission. Detta är en utveckling, som jag tycker att envar, som gör gällande, att han företräder arbetareintressena i denna kammare, lindrigt sagt borde ställa sig ganska betänksam emot. Det skulle vara åtskilligt att säga beträffande denna detalj i spörsmålet. Jag skall emellertid nöja mig med den speciella erinran jag på denna punkt gjort.

Emellertid, en detalj i krisprogrammet var, att arbetslöshetskommissionen skulle avskaffas. Regeringen har, så vitt jag kunnat förstå, bemödat sig om och även på ett utomordentligt sätt lyckats bevisa, att de arbeten, som arbetslöshetskommissionen bedrivit, blivit avsevärt dyrare trots de låga lönerna och trots att fattigvård har måst utbetalas till dem som utfört arbetena, emedan

Ang. anslag till arbeten till motverkande av arbetslösheten m. m. (Forts.)
de inte kunnat försörja sig på sin lön. Trots allt detta har arbetslöshetskommissionens arbeten blivit avsevärt dyrare än om samma arbeten utförts av entreprenörer i den öppna marknaden. Detta är resultatet av A. K:s verksamhet. Och det har bestyrkts i de redogörelser, som i propositionen ha lämnats riksdagen. I denna överenskommelse ingår emellertid, att A. K. med sina dyrare arbeten skall finnas kvar. Man skall i fortsättningen som hittills inte bedriva arbeten i den öppna marknaden, där de bli billigast, utan de skola bedrivas genom arbetslöshetskommissionen, varigenom de bli avsevärt dyrare. Detta ingår som en mycket viktig förutsättning i den överenskommelse, som här träffats mellan regeringen och de borgerliga partierna. Jag måste säga, herr talman, att jag finner det vara ett underbart sätt att »tillvarata samhällets intressen», vilket man gör gällande att man försökt i detta sammanhang.

Den nationella samling, som herr Hansson talade om och som har till grundförutsättning bibehållandet av det organ, arbetslöshetskommissionen, som utför arbetena för en betydligt högre kostnad än vad de skulle gå till, om de finge utföras i den öppna marknaden, denna samling eller överenskommelse tar alltså sikte på att man skall förbruka så mycket pengar som möjligt genom en administrationsapparat, som tydligen drar en betydande del av dessa kostnader. Den nationella samlingen har alltså inte åstadkommit omkring åtgärder, som syfta till att få arbetena utförda så billigt som möjligt och till att samtidigt ge möjlighet åt dem, som där äro sysselsatta, att kunna genom arbete försörja sig. När regeringen har enats med de borgerliga partierna om detta som en grund för överenskommelsen, tillåter jag mig göra gällande, att hela grunden för denna överenskommelse inte enbart strider emot vad som måste sägas vara arbetarnas bestämda intressen i det här sammanhanget, den strider också mot vad som ur ekonomiska synpunkter måste sägas vara samhällets intressen, såvida det inte är samhällets intresse att få kasta bort pengar på det mest omöjliga och onaturliga sätt.

Det har talats här om konfliktdirektiven. Herr statsministern tackade ju den frisinnade ledaren här i kammaren för hans medverkan till en ändring av dessa direktiv. Ja, när det gäller konfliktdirektiven, vad är det de innehålla, sådana de nu äro utskrivna? De innehålla, herr talman, föreskrifter om att alla arbetare, som på något sätt kunna anses berörda utav en konflikt, skola avstängas ifrån understöd eller deltagande i reserverarbeten. Det är alltså ett allmänt villkor, som här är föreskrivet. Dessutom säger man, att även sådana arbetare, vilkas löner på något sätt kunna tänkas bli påverkade utav resultatet av en konflikt, skola avstängas. Med denna utskrift föreligger det alltså icke så särdeles stor skillnad mellan vad som nu gäller och vad som härefter skall bli gällande; det beror väl på tolkningen, om det kommer att bli någon skillnad alls. Ty det kan ju till och med tänkas, att det går att leda i bevis, att en uppgörelse inom ett yrke påverkar lönevillkoren inom ett annat. Är det så, att man leder den tolkningen i bevis, då är det uppenbart, att då gäller precis samma förfarande som hittills, när det är fråga om avstängning från möjligheten att erhålla något understöd eller någon hjälp för arbetare under den tid som en konflikt råder.

Jag anser mig ha skäl att säga något om de nuvarande direktiven, då jag gör gällande, att det inte föreligger någon nämnvärd skillnad mellan vad som nu föreslås och vad som hittills varit gällande. Vad medföra dessa direktiv för resultat? Jag har skaffat mig några uppgifter om verkningarna för närvarande av avstängningarna och huru de ske. Jag har till exempel funnit en uppgift här om en man, som är 64 år. Han har under de sista femton åren arbetat på mindre verkstäder här i staden. Senast före konfliktens utbrott arbetade han på en verkstad, där han sysslade med reparationer av möbler,

Ang. anslag till arbeten till motverkande av arbetslösheten m. m. (Forts.)
men på samma verkstad förekom även en del byggnadssnickerier. Mannen blev arbetslös innan byggnadskonflikten utbröt, och när konflikten utbröt, avstängdes han från varje understöd från arbetslöshetskommissionen liksom även ifrån fattigvården här i staden.

Det har sedermera skaffats fram intyg, att mannen är i det närmaste oför-
mogen till arbete. Sedan detta skett, har han fått litet hjälp i form av fattig-
vårdsunderstöd. Men, herr talman, när man så förfar, att man avstänger en
gammal 64 års man, som inte sysslat med byggnadsarbete under de sista fem-
ton åren, avstänger honom från hjälp från samhällets sida, därför att det ut-
brutit en konflikt på byggnadsmarknaden här i staden — är det ett rimligt
förfarande detta, eller är det inte att sätta oförvitliga människor, som inte ha
någonting att göra med den konflikt man åberopar som skäl för detta avstän-
gande från samhällelig hjälp, på svältkur för nöjet att få plåga dem och ingen-
ting annat?

Men jag har flera exempel. En man, som för åtskilliga år sedan arbetade i
ett bygge, har de sista tre åren varit arbetslös. Den usla kost, han erhållit
under denna tid, har varit sådan, att han ådragit sig en magsjukdom. Han
måste hålla diet, men detta är nu inte möjligt på den kost, som man kan åstad-
komma med understöd från A. K. En till honom bekant kvinna åtnjöt understöd
på grund av arbetslöshet. Mannen avstängdes, när byggnadskonflikten ut-
bröt, från varje understöd, därför att han som sagt för tre år sedan arbetat
inom byggnadsindustrien, men sedan dess varit arbetslös. Kvinnan, som hade
ett arbetslöshetsunderstöd på 18 kronor i veckan, flyttade till mannen, och de
försökte att med dessa kronor åstadkomma ett gemensamt kosthåll. När myn-
digheterna fingo klart för sig, att hon bosatt sig hos den före detta byggnads-
arbetaren, som man hade avstängt från understöd, drog man in de aderton
kronorna från henne också.

Om jag ser på förslaget, sådant det utformats i utskottets betänkande be-
träffande den försörjningsplikt, som man skall anses ha mot kvinna, vilken han
sammanbor med men icke är gift med, finner jag, att man nu skall göra den för-
ändringen, att han icke skall anses ha någon försörjningsplikt längre. Det är
naturligtvis inte därför, att man skall låta bli att dra in understödet, utan det
är helt enkelt därför, att han inte skall anses försörjningspliktig, även om han
har hushåll. För den skull skall man avstänga honom från de möjligheter till
understöd, som eljest förelegat beträffande dem som ha försörjningsplikt.

Jag har här exempel på människor, som på grund av byggnadskonflikten
avstängts från varje understöd ifrån samhällets sida. Och vad har detta lett
till för konsekvenser? Ja, jag har exempel på en familj, som hade köpt ett
möblemang på avbetalning för 600 kronor, vilken summa så när som på 57 kro-
nor betalats, när understödet drogs in, och alla möjligheter att göra en kronas
avbetalning blevo stängda. Vad inträffade då? Jo, möbelhandlaren hämtade
genom myndigheternas försorg möblemanget, och det fanns inte så mycket som
en pinnstol i lägenheten för vederbörande att sitta på. Därefter verkställdes
också vräkning, därför att familjen saknade möjlighet att betala hyran.

Nu säga herrarna, att det där inte har med överenskommelsen mellan rege-
ringen och bondeförbundet att göra, och att det ju är den, som vi skola disku-
tera här i dag. Jag har emellertid ansett mig ha anledning och skyldighet att
föra debatten in på de saker, varom det här är fråga, nämligen hjälpen åt de
arbetslösa. Hur herrarna skött sin brevväxling, angår de arbetslösa så förfär-
ligt litet, och av den lär de inte få något att leva på. Det är innehållet i det
här föreliggande förslaget, som skall bli grundläggande i fortsättningen för
den hjälp, samhället skall bereda de nödlidande, och den hjälpen blir minst
sagt lika bristfällig, som den varit hittills.

Ang. anslag till arbeten till motverkande av arbetslösheten m. m. (Forts.)

Ser jag på de åtgärder varom riksdagen redan fattat beslut, nämligen fördyringen av livsmedlen, ser jag på de åtgärder, som här nu skola beslutas beträffande hjälpen åt de arbetslösa, så kan jag uppriktigt sagt icke frigöra mig från den uppfattningen, att läget för de arbetslösa icke kommer att bli bättre i fortsättningen, än det varit hittills. Däremot, herr talman, kommer säkerligen läget att på grund av de fördyrade levnadskostnaderna bli ganska bekymmersamt för dem, som genom på sista tiden träffade avtalsuppgörelser fått lönerna sänkta, och som nu genom fördyringen av livsmedlen få en andra lönesänkning.

Av vad jag här sagt torde så pass mycket tydligt framgå, att vi anse det föreliggande förslaget så otillfredsställande, att vi icke ha möjlighet att skänka detta förslag vårt stöd. Jag ber därför, herr talman, att få yrka avslag på utskottets förslag i det föreliggande utskottsutlåtandet, och jag ber att i stället få yrka, att riksdagen, med avslag å särskilda utskottets förslag i dess utlåtande nr 17, må med bifall till motionen II:144 anvisa ett anslag av 250 miljoner kronor att ställas till regeringens förfogande för bekämpande av arbetslösheten och dess verkningar i enlighet med de riktlinjer, som angivits i ovan nämnda motion.

Herr Österström: Herr förste vice talman! Liksom den föregående ärade talaren har icke heller jag varit ledamot av särskilda utskottet. Då man emellertid i visst sammanhang likväl gjort mig ansvarig för åtminstone en liten tråd i den här väven, är det kanske icke alldeles opåkallat, att jag får säga några ord.

När jag senast hade tillfälle att ifrån denna plats yttra något i arbetslöshetsfrågan, så var det under remissdebatten. Jag gick därvid in på en principiell redogörelse för vissa synpunkter, som jag ansåg alldeles nödvändigt att lägga på problemet vid den tidpunkten. Som utgångspunkt för min lilla betraktelse tog jag några politiska fakta, som jag ansåg vara skäligen väl motiverade att bringas i riksdagens erinran. Jag slog nämligen fast, att regeringens utgångsläge för en mycket stor insats för krisens lösning var synnerligen gott och starkt. Jag framhöll också, att denna regeringens starka ställning icke minst berodde därpå, att för första gången i vår politiska historia hade som resultat utav ett riksdagsval några månader tidigare framgått, att det faktiskt fanns ett socialistiskt väljarflertal. Slutligen bragte jag också i erinran, att det fanns något annat, som omöjligt kunde försvaga regeringens ställning och som man borde tänka på, nämligen oppositionens splittning. Jag konstaterade desslikes, att den socialistiska väljarmajoriteten uppenbarligen berodde icke så litet på den så kallade »löftespolitikens» genombrott. Men jag gjorde i det sammanhanget, herr förste vice talman, ett mycket viktigt tillägg. Jag slog nämligen med all kraft fast, att denna »löftespolitikens» genombrott naturligtvis i allra högsta grad berodde på en fruktansvärd realitet, nämligen det faktiska nödläge, vari stora grupper av vårt folk då befann sig och, man kan säga, alltjämt befinner sig i.

Sammanfattningen av resonemanget i mitt anförande under remissdebatten blev, att det var nödvändigt att få fram en ny politik. Jag utformade denna del av mitt inlägg på det sättet, att vad det gällde att åstadkomma det var icke en socialistisk partipolitik, icke en högerns partipolitik, icke en de frisinnades partipolitik utan något som jag kallade för resultatpolitik. Det var den politiken som måste fram.

Jag gjorde vidare en jämförelse och framhöll, att läget hade en enda motsvarighet, nämligen krigstiden, vilken också krävde utav oss utomordentliga åtgärder och utomordentliga beslut, vilka rubbade gamla föreställningar be-

Ang. anslag till arbeten till motverkande av arbetslösheten m. m. (Forts.)
träffande näringslivets stöd. Slutligen var jag av den uppfattningen, om jag läser protokollet från debatten i fråga, att förutsättningen för att vi skulle kunna komma fram till denna önskvärda och nödvändiga resultatpolitik var, att vi alla bragte offer i det läget, offer av ståndpunkter, som tidigare och kanske alltjämt voro oss mycket kära.

Under hela riksdagstiden har jag sedan drivit precis samma resonemang offentligen i tal och skrift. Man kan möjligen — och jag ber kammaren om ursäkt, för att jag erinrar också om detta — göra en anmärkning emot fullständigheten uti detta referat. Det är sant, att de, som äro roade av att plocka i citat, alltid skola kunna säga, att jag vid ett tillfälle skrivit ungefär detta, att regeringsförslaget i arbetslöshetsfrågan »icke kan läggas till grund för riksdagens beslut». Jag är ganska angelägen redan nu att förbehållsamt medgiva, att om man inte läser detta yttrande så, som jag tycker, att det bör läsas, om man icke ser det i det sammanhang, i vilket det skrivits, nämligen som en varning till Kungl. Maj:ts regering att icke försöka föra diktaturpolitik i denna fråga, om man alltså rycker ut det ur det sammanhang i vilket det skall stå och blott ser till det bokstavliga uttryckssättet, är det naturligtvis så att denna formulering är ett överord. Jag betvivlar icke, att det finns kolleger till mig både i kammaren och i tidningspressen, som aldrig göra sig skyldiga till ett överord, vilkas balans alltid är så utomordentlig, att det aldrig klickar i deras formuleringskonst, ens när striden rasar som hetast. Jag måste ju beklaga, att jag icke tillhör denna lyckliga grupp, och detta är den enda förklaringen, som jag i det sammanhanget har att ge. Kan den icke godtagas, är jag naturligtvis hemfallen åt domen.

Jag tror emellertid, att man kan säga, att jag hela tiden följt en konsekvent linje i diskussionen om denna krisföreteelse och denna krisfråga, nämligen resultatpolitikens linje. Ur den synpunkten är den uppgörelse, som här kommit till stånd, för mig sakligt sett fullt godtagbar. Den är nämligen typisk resultatpolitik, sådan jag tänkt mig denna. Från första stund har det stått klart för mig, att man så långt möjligt är måste till gemensam prövning och på en gemensam linje upptaga och försöka lösa både arbetarnas och böndernas nödläge och svårigheter. Jag har från första stund försvarat bondeförbundet gentemot de angrepp, som riktats mot detsamma, när ryktena började cirkulera i tidningspressen om separata förhandlingar mellan regeringen och detta parti. Sedan officiella meddelanden angående regeringens syn på jordbrukspolitiken lämnats alla partier, har jag också varit angelägen att i tal och skrift betona nödvändigheten av att efter de uppdragna eller antydda linjerna komma till en uppgörelse i sak med regeringen.

Detta är icke uttryck för någon »valskräck», såsom man på visst håll har velat uttolka min inställning till denna fråga. Jag har ju på visst håll sett, att man sagt, att denna vår inställning — ty det finns ju åtskilliga uti det parti, som jag tillhör, vilka tänka och handla som jag — skulle bero på rädsla för våra mandat, rädsla för att dessa mandat skulle gå förlorade i en valkamp. Det kan ju hända, att det är så, att kammarens ledamöter i allmänhet ha den uppfattningen — jag hoppas det i varje fall — att en sådan beskyllning är ovärdig. Den ligger på ett plan, när det gäller argumentering, där man måste vägra att uppehålla sig. Det är skillnad på rädsla och rädsla. Det finns en personlig feghet, men det finns också en skräck, som jag anser vara fullt försvarbar, skrällen för en meningslös och orimlig strid, då icke den egna personliga fördelen eller nackdelen står på spel utan något som är avgjort och oändligt för mer än allt sådant, nämligen landets och folkets väl. För att nu på en gång göra slut på allt detta tal om »valskräck» kan det ju vara skäl i, att jag till sist i detta avsnitt av mitt anförande fäster uppmärksamhe-

Ang. anslag till arbeten till motverkande av arbetslösheten m. m. (Forts.)
ten på, att när det gäller denna fråga och dess eventuella konsekvenser med hänsyn till ett val, så har jag offentligen uttryckt det så, att om riksdagen icke kan komma till en uppgörelse, när vederligen vid en viss tidpunkt en så oändligt smal klyfta skilde partierna åt, *då bör denna oförmåga dömas av väljarkåren*. Och jag förutsatte, att den domen måste bli sträng. Så förhåller det sig med denna feghet och denna rädsla för valet.

Jag har nu aldrig kunnat förstå angreppen emot regeringen i sammanhanget med den s. k. uppgörelsen. Jag satt en gång på en åhörarläktare i ett främmande lands parlament och åhörde en debatt, som i princip var parallell med den, som förs här i dag. Därvid uppträdde bland andra en man med ett europeiskt namn i politiken, som försvarade eller anföll regeringen och som sade några ord, som jag aldrig glömmer. Han yttrade nämligen: »Regeringen i ett land skall vara nationens och hela folkets regering.» Den får icke vara gruppens regering. Den får icke vara klassens regering. Partierna äro nödvändiga. Kampen på valfältet måste vara hård. Men när valkampen har givit ett bestämt utslag, i varje fall så bestämt, att en politisk formation ansett det påkallat att till regeringsställning dirigera sina främsta män, då har något mera inträffat, än att en grupp har fått ett partiövertag över de andra medborgarna. Då har det inträffat, att det partiet och framför allt det partiets representanter i regeringen åtagit sig att vara *hela folkets* representanter i toppen, som alla med förtroende skola kunna vända sig till i sina bekymmer. Den känslan får icke vara till finnandes, att en svensk regering bara är en *gruppens* regering. Lika nödvändigt och påkallat som jag anser det vara att icke bara bekämpa utan *hänsynslöst bekämpa* varje regering, som försöker att vara en enda grupps regering och en enda grupps representant, lika nödvändig och självklar är plikten att *ge* varje regering, ur vilket parti den än har utgått, chansen att vara en landsregering i den mening, som jag här talat om.

Och nu har jag, herr talman, den meningen, att den regering, som för närvarande sitter i det här landet, har i *den fråga, som det här gäller*, uppträtt som en verklig landsregering. Den har icke uppträtt som en gruppens regering. Den har tagit ett grepp om hela detta problem, som är sådant, att man tryggt kan säga, att det är ett allvarligt försök från regeringens sida att lösa väsentliga delar av ett aktuellt ekonomiskt problem, och den har gjort det på sådant sätt, att det motsvarar väsentliga krav, som man kan ställa på en hela nationens regering. Vad andra klandra, det är för mig det önskvärda, vad andra fördöma i regeringens uppträdande, det är med mitt sätt att se det tillfredsställande. Hur skulle det då kunna vara annat än en solklar plikt för mig att medverka till, att regeringens strävanden bli förverkligade?

Jag hoppas verkligen, att det icke är någon principiell skillnad i denna kammare mellan dess ledamöters uppfattning angående de krav, som vi alla, enligt vad jag antytt här, måste ställa på en regering. Skulle det verkligen förefinnas en principiell skillnad mellan mig och några andra i den punkten, måste jag ju säga, att jag i varje fall icke kan vika från mitt resonemang. Regeringen har fyllt sin plikt som en nationell regering, och den förtjänar följaktligen att stödjas. Det är, menar jag, *hela* nationens nödläge, som regeringen har beaktat, när den har angräpit problemet på sätt som skett. Ty skulle vi kanske under debattens fortsättning kunna få besked i den fråga, som legat i luften hela denna dag, men som ännu ingen svarat på, nämligen: Vilken grupp i detta samhälle är det, som fått sin legitima rätt kränkt genom den uppgörelse, som här föreligger? Skulle vi kunna få veta det? Vad är det för grupp, som motståndarna till denna uppgörelse företråda? Kan det verk-

Ang. anslag till arbeten till motverkande av arbetslösheten m. m. (Forts.)
 ligen vara möjligt, att man på allvar gör gällande, att, när arbetarklassen och bondeklassen, när det arbetande folket i stad och på land blir hjälpt — är det verkligen någon, som driver den satsen i denna församling — att man härigenom kränker någon annan grupps legitima rätt? I så fall är det högeligen önskvärt, att vi få veta, vilken grupp detta är. Är det möjligen stats-tjänarnas rätt, som är kränkt genom att det göres en viktig och stor insats till de hjälpbehövandes fördel och för att lätta bekymren för dem? Vem är det, som är förfördelad? Är det affärslivets representanter, som möjligen bli kränkta i sin rätt genom att kundkretsens ställning förbättras och köpkraften ökas? Vem är det, som egentligen har blivit misshandlad av vad som här skett och som i fortsättningen kommer att ske?

Herr talman! Jag erkänner, att det finns en grupp, som det talats något om i dag och som möjligen kan vara kränkt i sin rätt — icke i sin ekonomiska rätt men i en annan »rätt» måhända. Det är den grupp, som företräder vissa politiska strävanden i detta sammanhang. Jag kanske därvidlag får säga ett ord till herr Lindman, fast han beklagligtvis icke är närvarande. Jag hörde visserligen inte just den delen av hans anförande, men man har från olika håll berättat mig — och följaktligen är det väl sant — att han i detta avsnitt av sitt anförande raljerade en liten smula om vissa företeelser i samband med denna uppgörelse. Han talade om råttfångaren i Hameln och om detta spel, som gjorde, att råttorna kommo och läto sig snällt fångas. Det är väl inte tal om annat än att herr Lindman menade, att det var vi inom den frisinnade gruppen och bondeförbundet, som biträtt denna uppgörelse, som voro råttorna, och att det var statsministern, som var den skicklige musikanten. Jag undrar, om inte just den där bilden från herr Lindmans sida ger oss anledning att draga en slutsats, som icke är alldeles utan intresse. Det finnes nämligen andra än råttfångaren i Hameln, som bruka vara intresserade av råttor. Det finnes en liten vers, som jag skulle vilja erinra herr Lindman om, en vers, som jag brukade sjunga ibland, när mina småtingar skulle somna om kvällarna. Jag skulle kanske kunna ha anledning att erinra om den versen, som lät så här:

»Stora, stora kissekatt,
 hur är det egentligen fatt?
 Blev det av din glada lek
 ingen riktig råttastek.»

Det skulle ju kunna tänkas alltså, att herr Lindmans grämlse över att råttorna sprungo åt visst håll beror därpå, att de inte den här gången allsammans sprungo i en annan famn med vassa klor, högerkattens, att det icke blev något riktigt högerkalas.

Nu överflödar emellertid tidningspressen i mycket hög grad av hånfulla reflexioner rörande de två gruppernas allians. Man säger, att uppgörelsen kanske betyder politiskt mycket, medan andra mena, att den betyder mycket litet. Ja, om den saken skall jag icke säga annat än att framtiden naturligtvis alltid är mycket oviss. Jag tror inte, att man skall lägga en sådan här uppgörelse under evighetens synvinkel eller att man skall draga några förhastade slutsatser i fråga om dess verkliga politiska innebörd och betydelse. Men vad jag är alldeles säker om är att man icke kan använda såsom ledsagare vid bedömande av vad som nu har skett den blinda vrede, som kommit till uttryck på visst håll i pressen, denna blinda vrede, som vägrar att erkänna att någonting i denna uppgörelse är förenligt med naturens ordning. Här har alltså detta förunderliga och märkliga och synnerligen allvarliga inträffat, att medan hos betydande grupper inom de partier, som ha medverkat

Ang. anslag till arbeten till motverkande av arbetslösheten m. m. (Forts.)
till den här uppgörelsen, menige man gläder sig över vad som skett och uttalar sin tillfredsställelse med att dessa ekonomiska hjälp- och stödåtgärder ha avpolitiserats och berövats ett politiskt irritationmoment, vars förefintlighet under hela den tid, som arbetslöshetspolitiken i denna mening varit aktuell, väl av oss alla måste betraktas såsom i hög grad olycklig, medan allt detta sker och menige man uttalar sin tillfredsställelse över denna avpolitisering och den försoningstanke, som ligger bakom denna uppgörelse, så är en hel grupp av de svenska tidningarna till den grad förbittrad, att de måste använda språkets starkaste uttryck för att tillräckligt kraftigt fördöma det skedda.

Vad menar man egentligen med denna trafik, har det frågats här i dag. Jag skulle vilja upprepa den frågan. Vad är det man vill vinna härigenom? Jag bryr mig icke så mycket om detta, men jag tycker, att för alla dem, som drömma om att det på nytt skall bli ett borgerligt samarbete och som mena, att den dagen snart kan vara inne, då detta borgerliga samarbete är nödvändigt, för alla dem måste den oresonliga vreden vara obegriplig, ty den leder ju till ett dömande som icke bara är förhastat utan även positivt orättvist. Detta är emellertid mindre väsentligt, men det är en annan sak, som är mycket, mycket viktigare, och det är denna hetskampanj, som förekommit i en viss del av den borgerliga pressen, ty den är uppenbarligen ägnad att utså ökat misstroende bland grupperna och klasserna och att verka direkt hetsande, splittrande och sönderande på vårt folk. Det är inför detta, som jag, herr talman, måste fråga mig: Vad är meningen med denna trafik? Jag kan naturligtvis till nöds förstå, att det för den svenska högern skulle kunna vara ett politiskt intresse att på det sättet spränga upp klassklyftan i landet och göra den djupare. Men jag har aldrig förrän nu velat tro, att ens högern kan ha detta syfte. Nu är jag icke längre säker på den saken. Jag säger alltså, att jag kan till nöds förstå, om högern har denna inställning, men jag blir, herr talman, verkligen förfärad, när jag ser, att tidningsorgan, som stå min egen politiska riktning nära, driva ungefär samma argumentering som högern. Här är det åtskilliga av oss, som ha ägnat våra bästa år, ja hela vår livsgärning, åt att oupphörligt, dag efter dag, argumentera inför vårt folk och säga, att det är nödvändigt att klyftorna fyllas igen, att det är nödvändigt att slå bryggor mellan dessa motsatta uppfattningar och att gå in för en målmedveten politik, som siktar till att mildra den ekonomiska intressemotsättningen och den ekonomiska intressekampen i samhället. När jag då finner, att man gör gällande, att det första verkligt storstilade försöket att i handling realisera en sådan tanke stämplas såsom det mest ovärdiga och moraliskt fega, då måste jag spörja: Vart äro vi egentligen på väg att glida hän? Här är det några av oss, som med stolthet ha kämpat och alltjämt kämpa för den borgerliga vänsterns krav på samhällssolidaritet, men sannerligen att man förverkligar det kravet, om den mentalitet, som under de sista två veckorna i en förfärande utsträckning har kommit till uttryck i den allmänna debatten i detta land, alltjämt får prägla den politiska samvaron.

Jag menar alltså, att man på sina håll funnit det ganska naturligt, att det har ordnats med borgerlig samling i denna fråga, men däremot har man ingalunda med jämnmod kunnat finna sig i en lösning efter de linjer, som nu äro uppdragna. Jag skulle tro, att de inom mitt parti, som medverkat till denna uppgörelse, de ha på ett verksamt sätt främjat allt vad vi ha känt vara grundinnehållet i den politiska idé, som vi ägnat våra krafter.

Vad uppgörelsens sakliga innehåll beträffar, så konstaterar jag kort och gott, att det är fullt tillfredsställande. Vi taga med lugn de spådomar om allskonns våldsamma olyckor, som nu skola svepa in över vårt land i denna

Ang. anslag till arbeten till motverkande av arbetslösheten m. m. (Forts.)
uppgörelses tecken. Jag fäster uppmärksamheten på att alla de, som spå ofärd, de gräla inbördes om vad det är för någonting, som till sist skall åstadkomma den verkliga ofärden. Från ett håll säger man, att det är den nya formen för lönesättningen vid reservarbetena, som är den stora olyckan, men samtidigt har jag sett, att några av högerns arbetslöshetsexperter förklarat, att det som inger den verkliga oron och osäkerheten, när det gäller att föra ut detta beslut i det levande livet, det är förändringen av konfliktdirektiven. Jag skall inte lägga mig i det grälet; erfarenheten får snart tillfälle att tala. Vad jag är säker på, det är, att det naturligtvis även i fortsättningen kommer att bli gnissel, när det gäller denna sak, men det är ju ingenting annat än vad vi redan äro vana vid. Det är endast obekantskap med de verkliga förhållandena, när man inbillar sig, att den nuvarande tekniken för arbetslöshetshjälpen har fungerat så utomordentligt och friktionsfritt, att det bara varit klang- och jubeldagar här i landet, när den skulle tillämpas. Det är inte på det sättet, och jag är livligt övertygad därom, att om det också blir gnissel i fortsättningen, så skall det bli mindre irritation än hittills, tack vore den lösning, som här kommer att godtagas. Jag måste säga, att jag till alla delar ger herr statsministern rätt, när han i sitt anförande förklarade, att det är en utomordentlig vinst, att denna irritation har minskats.

Jag hoppas också, att hjälpen till jordbruket skall bli en verklig hjälp. Det har länge varit min mening, och det är alltså icke en ståndpunkt av i dag, att det helt enkelt icke går att låta detta spörsmål driva med strömmen vind för våg. Ingen har kunnat anvisa någon bättre lösning, när det gäller denna jordbrukshjälp, än den som ligger innesluten i uppgörelsen. — Kanske får jag också säga ett mera personligt ord i detta sammanhang och bringa regeringen och utskottet ett tack för den välvilja, varmed man behandlat ett förslag, som ligger mitt hjärta särskilt nära, därför att jag på ett förberedande stadium haft med den saken att göra. Jag syftar på landsbygdens bostadsfråga, och jag slutar denna del av mitt anförande med att säga, att jag livligt hoppas, att riksdagen skall stanna i positiva beslut även när det gäller arbetslöshetsförsäkringsfrågan.

Till slut, herr talman, vill jag erinra om att det sagts ett och annat i detta sammanhang om demokrati. Man är på många håll orolig för demokratiens framtid. Vi som hela vårt liv kämpat för demokratiens rätt att i anda och sanning trycka sin prägel på gestaltningen av samhällets utveckling, vi ha naturligtvis anledning att vara tacksamma för den omtänksamhet och den omsorg, som i denna oro kommit till uttryck. men jag kan ju icke hjälpa, att vi bli en smula betänksamma, när vi se att oron för demokratiens framtid tydligen bottnar i en olust, därför att man inte har fått precis som man ville och som man kalkylerade i ett alldeles bestämt fall. Den olusten är det nog nödvändigt att pröva mycket noga, innan man godtager den som ett uttryck för verklig oro för demokratin. Det ligger, såvitt jag kan förstå, en utomordentligt rik symbolik i den från antikens värld kvarlevande berättelsen om den starke och mäktige, som blev svag och kraftlös, då han förlorade kontakten med jorden. Endast i förbindelse med jordens starka mylla har också demokratin växtkraft. En demokrati, som låter fresta sig till att slita bandet med det arbetande folket i stad och på land, den demokratin, herr talman, är icke mycket värd, *den* demokratin är i varje fall dömd att dö.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr **Linnér**: Herr talman! Den siste ärade talaren slutade sitt anförande med några ord om demokratin. Jag skulle vilja ta upp den tanken, därför

Ang. anslag till arbeten till motverkande av arbetslösheten m. m. (Forts.)
att den passar just i detta sammanhang. Det är nämligen så, att det är ett av demokratiens stora problem att åstadkomma icke endast en lösning av en fråga utan även en sakligt riktig lösning och att man för en sådan lösning kan vinna majoritet. Demokratien är icke endast en helgonbild eller en fetisch, som man kan lyfta upp och åberopa. Man kan icke komma och säga, att därför att det eller det förslaget fått majoritet, är det riktigt. Man måste också pröva, huruvida detta förslag sakligt sett giver vad det bör giva. Det är också därför, som den vädjan, som herr statsministern i sitt första anförande i dag riktade till opponenter mot kompromissförslaget, är så svår att tillmötesgå.

Herr statsministern sade, att det är så litet, som skiljer, men han lika litet som herr Österström har gått in på de realiteter, som skilja. Gör man det, blir kanske utslaget ett helt annat.

Jag skall nu försöka att på två viktiga punkter belysa den verkliga innebörden av kompromissen. Dessa punkter äro lönerna och konfliktdirektiven. Jag skall göra det med den största möjliga koncentration och utslutande hålla mig till fakta. Jag utgår då ifrån det nuvarande läget, som karakteriseras av tvenne omständigheter. Den ena är den stora arbetslösheten, som sammanhänger med det allmänna prisfallet. Den andra omständigheten är den förödande jordbrukskrisen och, bör man kanske tillägga, den omständigheten, att jordbrukets priser ha fallit mera än övriga priser. Det är självfallet — därmed besvaras några frågor, som förut ha framställts i dag — att alla äro ense om de stödåtgärder för jordbruket, som här äro föreslagna. Men samtidigt är det också nödvändigt, att man icke får ställa det så, att jordbrukets produktionskostnader bli högre, ty då slår man ju ihjäl den verkan, som man vill åstadkomma med prisförhöjningen. Det är en felaktig politik att samtidigt, som man vidtager stödåtgärder, vidtaga andra åtgärder, som medföra en höjning av priserna. Dessutom är det felaktigt att ordna det så, att åtgärderna psykologiskt komma att verka på jordbrukarna i den riktningen, att de allt fortfarande känna sig såsom de, som utföra det minst betalade arbetet av alla. Kärleken till jorden, den envisa kärleken till jorden hos våra jordbrukare är lyckligtvis stark, men det kan dock icke gå i längden, om våra hemmasöner skola kunna säga, att de ha mindre betalt än vilken grovarbetare som helst, t. o. m. mindre än nödhjulsarbetare.

Om man prövar förslaget från dessa utgångspunkter, kan man först konstatera, att arbetena till avtalsenliga löner utgöra den stora gruppen. Enligt utskottsmajoritetens förslag äro 207 miljoner kronor av hela anslagssumman reserverad för sådana arbeten, och, märk väl, däri ingå icke mindre än nära 78 miljoner kronor för byggnadsarbeten. Dessa miljoner komma utan tvekan att användas för arbeten, som äro högre avlönade än jordbruksarbete. Beträffande byggnadsarbetarna förhåller det sig så, att deras genomsnittliga timlön för riket ligger vid 2:10 kronor per timma. Det är en siffra, som man bör komma ihåg, då man här konstaterar, att bondeförbundets män ha anvisat nämnda belopp till byggnadsarbeten. Dessa lönebelopp böra jämföras med de arbetslöner, som utgå till jordbrukets folk. En sådan anslagssumma som denna till avtalsenliga löner kan ju knappast förklaras på annat sätt än om man, som finansministern i sitt anförande i remissdebatten proklamerade och som statsministern i dag antydde, tror, att man därmed kan bryta stagnationen i näringslivet.

Hur ställer det sig vidare med lönerna för övrigt, d. v. s. de löner, som skola utgå efter reservarbetslönerna enligt de nya principerna? Reservarbetslöner utgå ju för närvarande efter en viss tariff, som är fastställd med hänsyn till grovarbetarlönen, men denna tariff innebär i själva verket endast en rikt-

Ang. anslag till arbeten till motverkande av arbetslösheten m. m. (Forts.)
punkt för ackordslönerna, och dessa ligga i verkligheten över de fastställda reservarbetslönerna. Därigenom har det blivit så, att den genomsnittliga reservarbetslönen ligger över de genomsnittliga lant- och skogsarbetarlönerna. Därtill kommer, att reservarbetarna erhålla naturaförmåner, vilka av arbetslöshetskommissionen uppskattas till ett värde av en krona per dag. Redan det nuvarande utgångsläget är således sådant, att reservarbetarna ha högre löner än lant- och skogsarbetarna. Enligt denna uppgörelse skall en förhöjning ytterligare ske av reservarbetarlönerna. Det är klart, såvitt jag har tolkat kompromissen rätt, att arbetslöshetskommissionen måste följa, icke den i hög grad oklara formuleringen i klämman, utan de antydningar, som äro givna i motiveringen och som otvivelaktigt innebära, att en höjning skall äga rum. Man kommer då till att reservarbetslönen för framtiden kommer att väsentligt ligga över lant- och skogsarbetarnas löner. Det har av A. K. upplysts, att det redan nu finnes en bestämd benägenhet hos reservarbetarna att hålla sig kvar vid reservarbetena och att det är svårt att få dem att gå tillbaka till den fria marknaden. Det är självfallet, att den höjning av lönerna, som nu kommer att beslutas, måste bidraga till detta resultat.

Det är också en annan omständighet, som kommer att medföra samma verkan, och det är den, att man nu i ganska stor utsträckning mera kommer att inrikta sig på s. k. statskommunala arbeten. Det blir en större benägenhet hos reservarbetarna att stanna kvar i arbetet, när de i alla fall få vara i sin hemort. För närvarande är det denna dragningskraft till hemmet, som gör, att arbetarna, när det erbjuder sig ett tillfälle för dem, flytta hem från reservarbetena. Den gamla grundtanken för den svenska arbetslöshetspolitiken, när det gällt löner för arbetslinjen, har varit, att man icke därigenom skulle försvåra återgången till de fria arbetena. Det är alldeles tydligt, att man genom den ändring, som nu sker, kommer att skärpa denna svårighet. Den kommer vidare att försvåra manövreringen av kontantunderstöden, ty det är ju så, att kontantunderstöd och reservarbete växla för de flesta reservarbetarna eller för en stor del av dem. Höjer man nu lönerna, kommer detta helt säkert oundvikligen att inverka på kontantunderstödet belopp. Det kan också tänkas, att denna stegring inverkar på hela understödsverksamheten, och då leder ju detta till för kommunerna och samhället i dess helhet ganska olyckliga resultat. Det är egendomligt, att det är just det parti, som anser sig representera den självägande bondeklassen, som här fällt avgörandet.

Jag skall nu övergå att något beröra konfliktdirektiven. Den gamla regeln för konfliktdirektiven är ju, att staten skall uppehålla neutralitet under arbetskonflikter. Den regeln formulerades tidigare av dåvarande socialministern Herman Lindqvist i ett yttrande till statsrådsprotokollet år 1923. Det är fråga, om man icke nu släpper denna neutralitet. Jag fruktar, att man gör det genom den ändring, som majoriteten här önskar. Det föreligger icke någon tvist i den punkten, som rör de s. k. Stripadirektiven. Alla äro eniga om att taga bort den och ersätta den med en bestämmelse om okynneskonflikter. Men tvist råder rörande två andra punkter, nämligen när det gäller de s. k. sekundärt arbetslösa och de förutvarande arbetslösa. Först skall jag dock klargöra vad begreppet sekundärt arbetslös innebär. De sekundärt arbetslösa äro sådana, som i följd av en arbetskonflikt blivit arbetslösa, utan att de själva direkt varit inbegripna i konflikten. Jag skall taga såsom exempel ett praktiskt fall, som förekommit. Om man under en massakonflikt får arbetslöshet vid sågverken, därför att massafabrikerna icke kunna mottaga avfallet från sågverken, anses sågverksarbetarna vara sekundärt arbetslösa. Hittills har det varit klart, att eftersom i dylikt fall deras arbetslöshet var en följd av konflikten, skulle de också helt undandragas arbetslöshetsunderstöd från

Ang. anslag till arbeten till motverkande av arbetslösheten m. m. (Forts.)
samhället. De nu föreslagna direktiven innebära motsatsen. Det säges nämligen där, att endast den avstänges från arbetslöshetsunderstöd, vars lön och anställningsvillkor skäligen kunna antagas röna inverkan av konflikten. Då löner och anställningsvillkor helt och hållet äro bestämda genom kollektivavtal, inverkar denna bestämmelse otvivelaktigt endast på dem, vilkas löner och anställningsvillkor äro bestämda genom kollektivavtal. En sådan bestämmelse gäller således icke för t. ex. sågverksarbetarna i det nyss nämnda fallet; samma är förhållandet, om ett lag flottningsarbetare ställa till med strejk vid ett skiljeställe och detta framkallar en inställelse av driften vid en kustindustri, då skapas därmed en sekundär arbetslöshet. Det har hittills varit klart, att den part, som vållar arbetslöshet i ett sådant fall, också får bära kostnaden för underhållet av de arbetslösa. Detta kommer hädanefter att ändras. En sådan konflikt kommer, om arbetslöshetsunderstöd behöves, att leda till att samhället får bära kostnaderna för de arbetslösa. Detta förefaller vara ett klart avsteg från den neutralitet, som man hittills varit ense om att uppehålla.

Den andra punkten beträffande direktiven gäller de förutvarande arbetslösa och huru de skola behandlas, när det gäller arbetslöshetsunderstöd. För närvarande gäller beträffande dem, att om de, som tillhöra samma fack och således samma avtalsgrupp, äro arbetslösa, då en konflikt inträder, så bli de avstängda från understöd, därför att man antager, att de kunna komma att påverkas. De ha i alla fall så pass stort intresse i den pågående konflikten, att de också böra behandlas, som om de vore inbegripna i samma konflikt. Ett typiskt fall för detta är den nyss utspelade sjömanskonflikten. Då var det så, att en stor del sjömän gingo arbetslösa, och en del av dem deltog till och med i en omröstning angående strejken. De avstängdes sedan från underhåll av samhället, när konflikten bröt ut. Om de nu föreslagna direktiven godkännas, komma dessa att få understöd från stat och kommun. Man har haft erfarenhet av att denna regel om de förutvarande arbetslösa i vissa fall lett till obilligheter. Därför har man skapat en anordning, som kallas för överföring till det lokala arbetskraftsöverskottet. D. v. s. man undersöker, vilka som icke ha haft anställning inom rimlig tid, och så förklarar man dem såsom icke längre tillhörande facket. Med tillämpning av denna metod har det dock visat sig, att de, som icke i verkligheten ha någon utsikt att få arbete och således icke längre rättvisligen beröras av en konflikt, kunna få arbetslöshetsunderstöd av staten.

I praktiken ha emellertid svårigheter därvidlag uppstått på två punkter. För det första har så skett med avsende på de unga arbetslösa, som aldrig varit i arbete. Det har mött svårigheter för dem att bli överförda till det lokala arbetskraftsöverskottet. För det andra ha svårigheter gjort sig gällande beträffande vissa arbetare, som tillhöra grovarbetargruppen. Det är därför, som högerens representanter och den liberala representanten i särskilda utskottet enat sig om en ny formulering, som möjliggör att avskilja dessa och överföra även dem till det lokala arbetskraftsöverskottet. Gör man denna ändring förefaller det, som om all billighet och rättvisa borde bli tillgodosedd och som om man därigenom skulle kunna uppehålla de hittillsvarande direktiven utan några svårigheter ur skälighetssynpunkt. Man kan då uppehålla denna neutralitetsregel om vilken alla hittills varit ense. Man har sålunda följt erfarenheten, där den har givit anvisning på en viss uppmjukning, men man har inte lämnat principen. De skiljaktigheter, som stå kvar, äro av rent principiell natur. Det finnes sålunda de, som vilja att reservarbetslönerna allt fortfarande skola bestämmas så, att en återgång till den fria marknaden skall framstå såsom önskvärd. Vidare vilja några, att neutrali-

Ang. anslag till arbeten till motverkande av arbetslösheten m. m. (Forts.)
 tet under alla konflikter skall från statens och kommunernas sida upprätthållas, såsom man hittills har avsett.

Det är av dessa anledningar, som vi tro, att detta majoritetsförslag icke är gagnande. Det är icke gagnande för jordbruket, därför att det kommer att inverka skadligt på jordbrukets kostnader. Det är icke heller gagneligt för arbetarklassen, därför att det kommer att försvåra återgången till det fria näringslivet. Det beslut, som nu säkerligen kommer att fattas här av majoriteten, är därför icke ett beslut, vartill vi kunna ansluta oss. Det är icke, som statsministern kallade det i lördags, en befriande handling, det är tvärtom tyvärr en handling, som kommer att försvåra den frigörelse från krisen, varpå vi alla vänta och hoppas.

Som tiden nu var långt framskriden och många talare anmält sig för yttrandes avgivande, beslöt kammaren, på hemställan av herr talmannen, att uppskjuta den vidare handläggningen av förevarande utlåtande till kl. 7 e. m. då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.50 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Måndagen den 19 juni.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet; och leddes förhandlingarna därvid till en början av herr förste vice talmannen.

§ 1.

Herr förste vice talmannen anmälde till fortsatt handläggning särskilda utskottets utlåtande, nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts i propositionerna nr 211, 212 och 216 gjorda framställningar angående anslag till arbeten till motverkande av arbetslösheten samt till bekämpande av arbetslösheten jämte i dessa ämnen väckta motioner; och lämnades därvid, i fråga om *punkten 11 under Avd. II kap. I av utskottets sammanfattning rörande reglerna för reservarbeten, kontantunderstödsverksamhet m. m.*, enligt förut skedd anteckning, ordet till

Ang. anslag till arbeten till motverkande av arbetslösheten m. m.
 (Forts.)

Herr **Lindqvist**, som anförde: Herr talman! När man tar till orda vid denna tid i kammaren, kunde det ju kanske vara lika bra att, som man många gånger skämtsamt brukar säga, man lämnade manuskriptet till stenograferna som att läsa upp det. Men någon skall börja, och det är att hoppas, att flera ledamöter infinna sig, innan nästa talare skall framträda.

Jag har, herr talman, begärt ordet närmast för att säga något till särskilda utskottets ärade ordförande, herr Hamrin, men han är ej heller närvarande. Trots detta tillåter jag mig yttra vad jag ville ha framfört till honom.

Jag vill då först säga, att jag blev något förvånad, när jag tog del av den reservation, som herr Hamrin jämte sina meningsfränder avgivit till utskottets

Ang. anslag till arbeten till motverkande av arbetslösheten m. m. (Forts.)
betänkande. Denna reservation andas, kan man säga, en viss skadeglädje över att icke regeringens förslag i alla delar blivit av utskottet tillstyrkt. Reservanterna säga här i sin reservation, att Kungl. Maj:ts förslag om en arbetslinje med beredskapsarbeten till den öppna marknadens löner, men med hänvisningsförfarande och förkortad arbetstid helt övergivits, och detta, utan att utskottet ansett det erforderligt att ens antyda orsakerna till att Kungl. Maj:ts stort anlagda »nya arbetslöshetspolitik» icke kunnat påräkna någon anslutning inom utskottet. Vad reservanterna med förr statsministern i spetsen anför, det bär, vill jag säga, mer prägel utav ren partipolitik än av saklighet och verklighet. Nu behöver jag icke här så utförligt, som jag hade tänkt i början, belysa denna sak, ty statsministern har här i dag i sitt stora anförande belyst denna sak. Men det må ändå tillåtas mig såsom varande en av dem som suttit i utskottet och tillhör utskottets majoritet och således är ansvarig för den ställning, som utskottet här intagit, att säga något litet till utskottets ärade ordförande. Då vill jag ha sagt, att utskottet har visst icke övergivit — som han säger — Kungl. Maj:ts förslag om beredskapsarbeten till den öppna marknadens löner. Det är ju till dylika arbeten i den öppna marknaden som utskottet föreslår icke mindre än 100 miljoner kronor. Och att icke hänvisningsförfarandet här finnes med, beror därpå, att vi ej ha ansett, att det passar in i det förslag och det system, som vi här ifrågasatt. Men detta, att hänvisningsförfarandet icke finnes med och att utformningen blivit en annan än den av Kungl. Maj:t föreslagna, kan icke berättiga till att säga — som herr Hamrin säger — att utskottet har övergivit Kungl. Maj:ts förslag. Det mål, som Kungl. Maj:t med sitt förslag eftersträvade, det var ju att bereda arbetstillfällen under humana former, humanare former än hitintills, och under bättre villkor och det åt så många som möjligt av alla dem, vilka icke utan statens bistånd kunna erhålla sysselsättning. Även utskottet har haft samma uppfattning om målet för arbetslöshetshjälpen som Kungl. Maj:t har haft. Utskottet har ju också mycket tydligt angivit detta. Det skulle förvåna mig, om icke herr Hamrin läst det samt tagit del av de motiv, som utskottet har anfört för att man icke i alla delar har kunnat följa Kungl. Maj:ts förslag. Jag ber i detta fall endast att få hänvisa till en passus i utskottets motivering, där det heter: »Med hänsyn till frågans utomordentliga vikt och genomgripande betydelse på alla områden av samhällslivet har det vidare syntts utskottet vara angeläget att söka uppnå nyss antydda mål på en linje, för vilken vunnits bredast möjliga anslutning. Den väg, som därvid befunnits lättast framkomlig, har visat sig vara att med utgångspunkt från den nuvarande reservarbetsanordningen utforma ett system, varigenom åstadkommes en utvidgning av arbetsprogrammet och förbättringar i reservarbetarnas förhållanden.» Det är på detta sätt det ligger till, och det känner såväl herr Hamrin som alla andra. Jag vill säga, att det förvånar mig, att herr Hamrin lägger sin kritik på ett sådant sätt, att man, när man läser denna reservation och hör honom tala här i dag i kammaren, får — jag har åtminstone fått den uppfattningen — att herr Hamrin fortfarande — »fortfarande» kanske ej är rätta ordet — menar, att man även i fortsättningen skall göra partipolitik av arbetslösheten och det elände den skapar. Det förvånar mig särskilt, att herr Hamrin, som jag eljest känner så väl på annat sätt, vid detta tillfälle vill lägga in så mycket partipolitik i arbetslöshetsfrågan, som han här synes vilja göra. Denna partipolitik i arbetslöshetsfrågan har åstadkommit mycket, mycket ont och ibland alla de tusentals för att icke säga hundratusentals arbetslösa har man fått lida mycket och många gånger varit i avsaknad av hjälp just på grund därav, att man velat göra partipolitik av hela denna fråga. Jag trodde, att när vi kommo till denna riksdag, vi alla skulle vara besjälade av den uppfattningen, att vi

Ang. anslag till arbeten till motverkande av arbetslösheten m. m. (Forts.) skulle göra vad vi kunde för att medverka till en avpolitisering i denna fråga. Det har kanske lyckats till en del, men ej på sådant sätt som önskvärt skulle ha varit. Det är ju eljest så, att man ute i kommunerna icke behandlar arbetslöshetsfrågorna och arbetslöshetshjälpen på det sätt, som man många gånger gör här i riksdagen. Jag skulle tro, att i det stora flertalet av våra kommuner, stadskommuner eller landskommuner, särskilt när det gäller den trängre kretsen inom deras fullmäktigekorporationer, man ej räknar med, om den ena är socialdemokrat och den andra högerman, ty därute i landet ha vi många, många av högerns män och kvinnor, som göra allt vad de kunna göra för att hjälpa och bistå de arbetslösa. Men här i riksdagen blir det många gånger någonting annorlunda. Den arbetslöshetspolitiken, skola vi väl tro, kommer snart att i många stycken försvinna, och därför är det inte behöfligt att i dag orda så mycket om densamma. När vi komma in ett stycke på det nya budgetåret, blir det väl, skola vi tro, en del omläggningar till det bättre för de arbetslösa. Visserligen få vi ju även efter den omläggning, som nu kommer att ske, behålla arbetslöshetskommissionen, men arbetslöshetskommissionen har ju att arbeta efter direktiv, som riksdagen uppdragit och uppdrager, även om det också i fortsättningen blir så, som det nog varit många gånger, nämligen att arbetslöshetskommissionens tjänstemän ha fått uppbara klander, när de ha haft att efterfölja de direktiv, som riksdagens majoritet har uppdragit. Jag tillåter mig blott här i detta fall säga i fråga om arbetslöshetskommissionen, att jag tror, att det är av vikt, att arbetslöshetskommissionen i fortsättningen beträffande de arbeten den har att övervaka och särskilt de arbeten, som den har att leda, ser till, att vi ute på arbetsorterna få de mest skickade arbetsledare och förmän. Ty det är mycket betydelsefullt, att man här som arbetsledare få sådana, som ha litet psykologisk blick för vad människor behöva och hur de böra behandlas. Jag tror, att det åtminstone i en del fall har brustit i detta avseende. Därmed har jag icke velat rikta något klander mot arbetslöshetskommissionens ledning, ty jag förstår väl, att när arbetsplatserna utökas och arbetet sväller ut, är det svårt att alltid få tag i den ledning, som man rätteligen borde ha. När det har gällt arbetslöshetspolitiken, ha vi ju från vår sida alltiämt framfört de synpunkterna, att arbetslöshetshjälpen beredes på det sättet, att vi så långt möjligt är, anordna arbeten och att understödsvägen anlitas i minsta möjliga utsträckning. Man kan väl också säga, att under utskottsbehandlingen här i år, vi alla, om vi tillhört majoriteten eller minoriteten, varit av den uppfattningen, att arbetslinjen är den rätta och den, som huvudsakligast bör användas. Det är naturligtvis så, att kostnaderna, när man väljer arbetslinjen, bli större på så sätt, att det blir mera direkta utlägg. Men det blir säkert för samhället i längden billigare, och ur många synpunkter fördelaktigare, om det blir arbete och icke understöd. Jag skulle för min del vilja säga, att just detta, att man bereder ökade arbetstillfällen, gör, att vi komma att gå en lyckligare framtid till mötes, när det gäller att hjälpa de arbetslösa. Ty när man känner dessa människor, som i första hand drabbas av arbetslösheten, då vet man, att det är ingenting, som de så avsky som just att nödgas taga understöd och icke arbeta.

Nu har ju som den stora huvudfrågan och den viktigaste frågan här i år kommit att framträda lönefrågan, och det är tydligt, att den är betydelsefull icke bara ur den enskilde arbetarens synpunkt utan även ur hela samhällets synpunkt. Jag kan omöjligen förstå, att det finnes något sakligt berättigande i kritiken mot det lönesystem, som nu förordas av utskottets majoritet. Jag tror, att man här både från herr Hamrins och högerns sida ser större faror än dem som föreligga. För de arbetslösa, som här bli hänvisade till arbeten, skall det säkerligen icke bara kännas som en ekonomisk lättnad, en ekonomisk för-

Ang. anslag till arbeten till motverkande av arbetslösheten m. m. (Forts.)
 bättring, att man kommer ifrån denna reducering av lönen. Det skall ur rent psykologisk synpunkt verka mycket, mycket fördelaktigt. När man från herr Hamrins sida talar om de heliga principerna, har jag litet svårt att förstå, att de kunna vara så värdefulla, och att, om man ej går den väg, som herr Hamrin här vill gå, t. ex. att grovarbetarlönen på 4 kronor 50 öre skulle reduceras med 9 öre, vi skulle komma ut i de svårigheter, som han så mörkt utmålar.

Ja, herr talman, jag skulle naturligtvis, jag som andra, kunna ha en hel del att lägga härtill, men saken är ju den, att för utskottets förslag ha ju hållits så stora och välvilliga tal, icke bara från statsministerns utan även från andra håll. Det är därför inte behöfligt, att jag här nu uttänjer debatten längre. Det har här i dag såväl som i pressen under de senaste veckorna talats så mycket om den uppgörelse, som är träffad mellan bondeförbundet och den socialdemokratiska riksdagsgruppen. Det är ju tydligt, att i en uppgörelse som denna det finnes en och annan detalj, som jag för min del helst skulle ha sett annorlunda, men i det stora hela hälsar jag denna uppgörelse med stor tillfredsställelse. Jag har för min del, ända sedan jag som ung pojke började deltaga i det politiska livet, sökt att arbeta i den riktningen, att man skulle kunna få ett samarbete mellan arbetarna i fabrikena och arbetarna ute på jordbruket. Om nu denna uppgörelse, denna samverkan, är ett första steg till detta samarbete, hälsar jag det med tillfredsställelse. Jag förstår väl, att man från vissa håll här ser med fasa för sina intressen verkningarna av ett dylikt samarbete. Det är ej så länge sedan vi hade en jordbruksminister, som för land och rike omkring och kallade oss socialdemokrater för jordbrukets fiender. Det var en del, som trodde honom, att det förhöll sig så. Nu är det tydligt, när man ser, att dessa som av denna jordbruksminister kallades jordbrukets fiender, och de närmaste representanterna för jordbruket börjat arbeta tillsammans för att vinna ett resultat, att man från den kanten, där man kallat oss jordbrukets fiender, börjar vara rädd för fortsättningen, ty det blir ej möjligt att bibehålla de politiska ställningarna därefter, som man hittills gjort.

Med dessa ord, herr talman, tillåter jag mig yrka bifall till den nu föredragna punkten.

Vidare yttrade:

Herr **Anderson** i Norrköping: Herr förste vice talman! I likhet med en rad föregående talare skall jag börja mitt anförande med att säga några ord om sättet för denna frågas behandling.

I lördags bordlades i kamrarna en rad utlåtanden på sammanlagt åtskilliga hundra sidor. Kamrarnas ledamöter ha haft söndagen på sig för att studera dessa. Jag är övertygad om, att denna tid mycket väl begagnats, men jag är icke lika övertygad om, att kammarens ledamöter i allmänhet hunnit genomtränga det oerhört omfattande material, som dessa utlåtanden omspanna. Då gör man den reflexionen: Är det rimligt, att denna fråga nu skall avgöras på grundval av detta mycket flyktiga studium av utlåtanden, som äro resultatet av flera månaders intensivt utskottsarbete? Det arbete, som bedrivits inom särskilda utskottet under flera månader, har satt utskottets ledamöter i stånd att tränga in åtminstone något så när i denna oerhört vitt omspannande frågas detaljer. Men det är alldeles orimligt, att kamrarnas övriga ledamöter på den korta tid, som stått dem till buds för studium av utlåtandena, skola hinna få något grepp om frågorna, som här behandlas. Nåja, detta gäller ofta i riksdagen om de stora frågorna. De förberedas under ett långvarigt, tidskrävande utskottsarbete, och sedan avgöras de efter ett kort, flyktigt studium av kammarens ledamöter, kanske utan praktiskt taget någon som helst debatt i kam-

Ang. anslag till arbeten till motverkande av arbetslösheten m. m. (Forts.)
rarna. Jag tror, att vi nu nått fram till bristningsgränsen i vårt parlamentariska arbetssätt. Det är i längden omöjligt att fortsätta på dessa linjer. Det har hittills genom en samverkan av den svenska byråkratien och statsförvaltningen, vars yppersta kännetecken är och varit dess utomordentliga grundlighet och sakkunskap vid behandlingen av alla detaljer, och det parlamentariska arbetsmaskineriet varit möjligt att åstadkomma ett något så när tillfredsställande resultat. Jag tror, att en reform av våra parlamentariska arbetsmetoder är ofrånkomlig, om det skall lyckas oss att hålla uppe systemet. Vi måste då taga sikte på att från riksdagen avlyfta en hel del av dessa detaljfrågor, som nu taga så stor del av riksdagens tid i anspråk. Jag är säker på, herr förste vice talman, att många av kammarens ledamöter ha under de sista veckorna, då flertalet av riksdagens ledamöter gått praktiskt taget sysslolösa i väntan på särskilda utskottets förslag, som nu äntligen ligger på riksdagens bord, gjort sådana reflexioner. Jag tror, att dessa reflexioner böra logiskt utmynna i ett allvarligt försök att komma fram till en annan arbetsmetod i vårt parlamentariska liv. Denna reform av våra parlamentariska arbetsformer är nödvändig även av den anledningen att vad som skett i vår har — det kan icke förnekas — i mycket vida kretsar skapat en politisk olust, som icke bara kan förklaras såsom resultat av »agitatoriska försök att misskreditera vad som skett», som hans excellens statsministern uttryckte sig i förmiddags. Mot detta skulle jag vilja säga, att det är icke sättet för behandlingen av saken i pressen, som misskrediterat riksdagen, utan det är handlingen själv.

Det är med verklig motvilja, som jag går in på hela denna sak. Jag tror, att i stort sett är redan allt sagt, som kan sägas, och jag skall icke sälla mig till dem, som här söka nu ytterligare samla bränsle på bålet och göra en storpolitisk affär av detta. Jag beklagar dock, att utgången skulle bli den, som den blivit, och man kan icke se, att vad som här anförts till försvar för uppgörelsen i någon mån är ägnat att vederlägga de invändningar och den kritik, som riktats däremot. Jag tror också, att man begär en stor orättvisa, om man utan vidare och helt generellt stämplar denna kritik som framsprungnen utslutande ur önskan att misskreditera den sittande regeringen och vissa partier. Man kan inte, därför att så skett i enstaka fall, helt allmänt påstå, att även sådan kritik, som dock tagit sikte på det väsentliga, varit buren av osakliga partiintressen eller önskan att komma åt regeringen. Det är dock icke, ers excellens, någon orimlig reflexion, om man på vissa håll inför vad som nu skett frågar sig, om det inte borde finnas en viss karenstid även för åsiktsändringar i politiken. Man har litet svårt att fatta, att t. ex. ett politiskt parti, som i slutet av april månad väckte en motion, i vilken det gjordes ett mycket kategoriskt uttalande om det förslag till omläggning av den svenska arbetslöshetspolitiken, som framlagts i den kungl. propositionen, en månad därefter kan utan tvekan acceptera just vad det tidigare fördömt. Man kan inte utan vidare böja sig för detta och säga: det är helt naturligt, man har kommit till en annan uppfattning, därför att högre intressen bjudit en att med uppoffrande av egna synpunkter söka komma till enighet.

Jag tror på ers excellens försäkran, att regeringen eller åtminstone statsministern har fört dessa förhandlingar fullt öppet och att det icke förekommit något spel bakom kulisserna. Men dock vågar jag påstå, att vad som här skett varit en korridorpolitikens triumf och jag undrar, om ers excellens kan svara lika bestämt för samtliga medlemmar av sitt parti. Nog finns det väl åtskilliga som under dessa månader bedrivit just sådant mullvadsarbete, som en föregående talare påtalat, och icke kan jag tro, att ers excellens har särskilt ansträngt sig för att lägga band på dem, som sökt inom andra partier vinna proselyter. Jag kan icke tycka, att detta är en fullt ärlig politisk me-

Ang. anslag till arbeten till motverkande av arbetslösheten m. m. (Forts.)
 tod att man, samtidigt som en fråga ligger under saklig behandling i ett utskott och samtidigt med att förhandlingar pågå mellan ansvariga partiledare och regeringen, tillåter enstaka medlemmar av dessa partier att inlåta sig på förhandlingar, som till en början förklaras oansvariga och inofficiella, men plötsligt utmyнна i ett högst officiellt aktstycke, som sedan kommer att ligga till grund för ett riksdagens beslut. Jag tror icke, att man kan med någon utsikt till framgång inför en opartisk opinion beteckna detta såsom något, som skulle kunna gagna demokratien och giva den svenska parlamentarismen något slags värdestegring. Tvärtom, jag tror, att vad som skett, i mycket vida kretsar har tagit bort i vissa fall den sista resten av aktningen för den svenska parlamentarismen och i andra fall på högst allvarligt sätt rubbat den tilltro till denna, som man in i det sista vill hysa.

Jag skulle i detta sammanhang vilja till hans excellens herr statsministern rikta en fråga med anledning av hans anförande i förmiddags. Om det förhåller sig så som han sagt, varför kom då icke regeringen, om den i alla fall var besluten att göra något, fram med sina jordbrukspropositioner på ett tidigare stadium? Varför kom den först, sedan en uppgörelse med bondeförbundet hade träffats? Om man var bestämt övertygad om att det var något, som i alla fall skulle genomföras, varför lät man då åtgärderna dröja i avvaktan på dessa förhandlingar, som rörde en helt annan sak?

Under debatten på förmiddagen erinrade jag mig ett anförande, som hölls av en ledamot av särskilda utskottet under den principdebatt, som pågick i slutet av april. Denne ledamot har sedan under de följande partipolitiska förhandlingarna kommit att spela en så framträdande roll, att hans namn har på ett mycket nära sätt knutits till uppgörelsen. Jag antecknade det yttrande, som han fällde, därför att det låg just vid det tillfället en alldeles särskild mening i det, och jag tror den står sig fortfarande. Han yttrade: »Vill man hålla uppe ett parlamentariskt system, fast rotat i folkets medvetande, måste man se till, att det verkar efter klara linjer. Man bör då akta sig för att förbrylla folk genom kompromisser, som massan inte kan förstå, och man bör inte knycka varandras program och åsikter.» Den ärade ledamoten har sedan på ett slående sätt illustrerat sanningen av de ord, som han då fällde.

Jag tror icke, att vad som skett på något vis kan framstå på ett bättre sätt för den allmänna opinionen, och jag tänker i detta fall på en vederhäftig och saklig opinion, genom de försök att förgylla upp det med demagogiska fraser, som man gjort. Det är en allvarlig sak som inträffat, och jag tror, att vi alla, som önska, att den folkliga självstyrelsen under alla förhållanden skall bevaras i detta land, lät vara att formerna kunna växla, ha all anledning att taga en grundlig självprövning inför vad som skett. Jag vill ha sagt, att felet och ansvaret för vad som nu skett kunna icke läggas bara på en part. Det får delas av alla, men huvudansvaret får läggas på de parter, som här under så uppseendeväckande former, former som varit i hög grad sårande för vanlig anständighetskänsla, träffat en sådan uppgörelse. Vad som skett har faktiskt bidragit till att undergräva förtroendet, och det är, som en föregående talare sagt, det allvarligaste, som kan inträffa för demokratien, att förtroendet för densamma undergrävas.

En av de ledamöter av kammaren, som på förmiddagen försvarade den träffade uppgörelsen, var herr Pehrsson i Bramstorp. Det är helt naturligt på grund av den ställning, som han intagit vid förhandlingarna, att han känt sig skyldig, att träda fram som försvarare. Det är emellertid beklagligt att en representant som han, som jag lärt känna som en mycket intelligent och för den svenska jordbruksnäringens intressen verkligen varmt kännande man, nu skall hemfalla till sådana ytterligt förenklade demagogiska metoder, som han

Ang. anslag till arbeten till motverkande av arbetslösheten m. m. (Forts.)
gjorde på förmiddagen. Han yttrade bl. a., att missnöjet hos dem, som icke kunna gilla uppgörelsen, förmodligen kunde förklaras med att det var storfinansen, som blivit lurad på konfekten. Den hade räknat med att taga hem spelet. Det gick inte, men den fick trösta sig med att den lyckats bevara högern i sina garn, ty högern hade givit efter för påtryckningar från finanserna och hade därför icke velat biträda denna uppgörelse, som i själva verket åtnjöt stora sympatier hos de breda lagren inom högerpartiet. Det lönar sig icke, herr Pehrsson i Bramstorp, att göra dessa försök att konstruera fram motsättningar inom högern mellan industrihöger och bondehöger. De försöken äro icke av i dag och icke heller från i går. Vi minnas dem från många föregående debatter i riksdagen och på valmöten ute i landet. Men erfarenheten borde ha lärt herr Pehrsson i Bramstorp, att dessa försök ha icke lett till åsyftat resultat, och jag kan försäkra honom, att det går på samma sätt med det försök han nu gjort. Det synes mig icke vara värdigt en man i herr Pehrssons i Bramstorp ställning att tillgripa sådana metoder. Överhuvud taget måste man känna förvåning över de nya toner, som klingade i hans anförande. Han tycktes ha övertagit en viss föråldrad terminologi från den socialdemokratiska rörelsens barndomsår här i landet, då det hörde till ordningen att på agitationsmötena tala om storkapitalismen som fienden. Det där har socialdemokratien nu vuxit ifrån. Man har funnit, att det behövs andra medel för att med framgång kunna driva sin aktion i riksdagen och på valmöten. Men herr Pehrsson i Bramstorp har råkat ut för denna radikalismens barnsjukdom, och vi få väl i försättningen höra åtskilligt mera om detta från honom.

Jag har under dessa veckor och månader många gånger haft en känsla av att man under hela detta diskuterande kommit mer och mer bort ifrån det väsentliga. Det ligger någon sanning i vad herr Lindqvist nyss sade, om jag fattade honom rätt, att man under den långa diskussionen lätt glömmer de arbetslösa för arbetslöshetspolitiken. Det är ett intryck, som jag också haft, men samtidigt, herr Lindqvist, få vi väl erkänna, att så som resultatet nu föreligger vittnar det icke om att man glömt de arbetslösa, icke på något håll. Detta utlåtande visar för eftervärlden, vad denna generation har velat göra för att möta verkningarna av den svåraste ekonomiska kris, som gått fram över världen. Rättvisan kräver det erkännandet, och det har givits av hans excellens statsministern, att alla partier ha visat den största redobogenhet att bringa hjälp. Men tjänar det då något till att här försöka stryka över och blanda bort och sudda ut de motsättningar, som dock råda på ytterst viktiga punkter rörande denna arbetslöshetshjälp? Den har i onödan politiserats, men den har icke politiserats därför att man från det håll vi företräda har bestämt hållit på vissa principer, som vi anse fullständigt omistliga för att verksamheten till de arbetslösas hjälp icke skall föras in på vägar, som kunna bli mera ödesdigra än ett fortsättande av det nuvarande tillståndet skulle vara.

Om jag i likhet med många föregående talare får göra en personlig bekännelse, är det den, att jag hade in i det sista livligt hoppats, att resultatet av särskilda utskottets arbete skulle bli en uppgörelse, som alla kunde ansluta sig till. Jag har icke varit blind för att det stått mycket stora hinder i vägen för en sådan uppgörelse. Jag har också själv försökt göra klart för mig vad som kunde offras eller icke kunde offras. Vid ett visst tillfälle under utskottsarbetet hade man en känsla utav att det dock skulle vara möjligt att komma till en allmän uppgörelse, därför att man hade det intrycket, att regeringen och dess parti hade på vissa punkter resignerat inför det oundvikliga. Jag trodde då, att regeringen skulle vid denna frågas slutbehandling ha resonerat sakligt och fördomsfritt på ungefär följande sätt:

Ang. anslag till arbeten till motverkande av arbetslösheten m. m. (Forts.)

Vi ha vunnit det väsentliga. Vi ha fått en utökning av arbetslöshetshjälpen så betydande, att vi knappast själva kunnat vänta oss något sådant. Hjälpen skall visserligen ges efter andra linjer än dem vi anse vara riktiga, men antalet hjälpta blir i stort sett detsamma som vi ha önskat. Vad beträffar konfliktdirektiven ha vi möjlighet, kunde regeringen vidare ha sagt, att få den uppmjukning, som skulle avlägsna det irritationsmoment, som till exempel Stripadirektiven anses vara, och vad angår lönedirektiven måste vi i alla fall säga oss, att det finns starka sakliga skäl för den ståndpunkt, som motsidan intagit, när man där icke vill vara med om åtgärder, som skulle kunna medföra en uppskrivning av den allmänna lönenivån.

Jag begår nog ingen indiskretion, om jag säger, att jag hört åtskilliga socialdemokrater både inom och utom riksdagen, som oförbehållsamt ha sagt, att lönefrågan för dem icke är det väsentliga, att de icke hålla på de avtalsenliga lönerna och mycket väl förstå den synpunkten, att det är farligt att gå med på en förändring, som kan innebära en uppressning av den allmänna lönenivån. Hade man vid den tiden från den borgerliga sidan klart och tydligt hävdat sin ståndpunkt samtidigt som man visat stor beredvillighet att gå regeringen till mötes i det väsentliga, nämligen hjälpens omfattning, skulle det kanske varit möjligt att en uppgörelse kunnat träffas, om vilken alla kunnat samlas. Tillfället försumrades, och den politiska köpslagan mellan regeringen och bondeförbundet fick lösa frågan på sätt som nyss antytts.

Det har här i dag redan av flera talare framhållits vad som nu är den väsentliga skillnaden mellan å ena sidan dem, som stå för uppgörelsen och som dikterat detta utskottsutlåtande, och å andra sidan dem, som på en eller flera punkter stå i opposition. Det är motsättningarna i fråga om löne- och konfliktdirektiven. Jag vill på denna punkt endast betona, att när vi här intaga en annan ståndpunkt än majoriteten, är det icke därför, att vi i tid och otid vilja föra fram kravet på lönedepressningar såsom något väsentligt för borgerlig politik. Det är ett påstående, som man ständigt och jämt möter i den förenklade agitationen, men ett påstående, som vi bestämt måste tillbakavisa. Vi hålla på dessa lönedirektiv, därför att vi befara, att om man går till sådana uppmjukningar, som här blivit föreslagna, kommer detta att ha ogynnsamma återverkningar på produktionen och näringslivet, kommer att förhindra självläkningen inom näringslivet och därmed den återhämtning, som till sist är det enda, som kan hjälpa oss ut ur krisen.

Motsättningen mellan oss och majoriteten är också framträdande på en annan punkt. Vi tro icke på möjligheten att genom statlig företagarverksamhet av ofantliga mått kunna bryta depressionen, och det är därför, som vi motsätta oss den nya arbetslinje, som här är föreslagen. Hans excellens herr statsministern har betonat, att även högern i själva verket är med på att sätta i gång offentliga arbeten i stor utsträckning. Jag ber emellertid att få fästa uppmärksamheten på att högerns anslutning till regeringens förslag i fråga om vissa av dessa offentliga arbeten har gått efter vad jag skulle vilja kalla för statsutskottslinjer. Vi ha försökt att underkasta dessa frågor en prövning från samma utgångspunkter, som man brukar anlägga i statsutskottet. Har det från regeringshåll eller från förslagets anhängare kunnat påvisas, att den ena eller andra åtgärden var försvarlig från de synpunkter, som man anlägger vid dylika frågors behandling i statsutskottet, ha vi varit med om densamma. Har det kunnat påvisas, att den omläggning av arbetena, som här har skett, skulle kunna vara till gagn för produktiva intressen, ha vi också varit med om den. Däremot ha vi icke kunnat ansluta oss till den synpunkten, som för regeringen varit vägledande, att dessa arbeten skulle sättas i gång för att man genom denna vidgade statliga verksamhet skulle »på-

Ang. anslag till arbeten till motverkande av arbetslösheten m. m. (Forts.)
verka konjunkturena», sätta maskinerna i rörelse och åstadkomma allt vidare verkningar inom svenskt näringsliv. När man ser på utskottsutlåtandet, konstaterar man, att denna för regeringen vägledande synpunkt, som bland annat spelade stor roll under remissdebatten, nu har krympt ihop till rätt obetydliga dimensioner. En annan sak, nämligen den så kallade sekundära effekten av dessa arbeten, har fullständigt försvunnit. Jag erinrar herrarna om vilken roll dessa 30,000 arbetare ha spelat, vilka påstodos skola kunna få arbete genom de sekundära återverkningarna av regeringens arbetsprogram. I utskottets utlåtande är den saken fullständigt borta, och man förklarar där, att man icke vågar räkna med någon sekundär effekt av sådan betydelse, att man kan omsätta den i någon viss siffra för antalet hjälpta arbetare.

Genom den uppläggnings av hela arbetslöshetspolitiken, som regeringsprogrammet har givit, har man vänt bort uppmärksamheten från vad jag tror är större och betydelsefullare problem i den nuvarande situationen. Det finns en hel del problem i den svenska arbetslösheten, som icke ha blivit beaktade — ja, det är kanske för mycket sagt ty jag tror, att regeringen har sin uppmärksamhet fäst vid saken, men genom den uppläggnings, som frågan har fått, ha dessa problem skjutits åt sidan. Dessa problem äro av sådan beskaffenhet, att de komma icke att lösas genom ett mer eller mindre tillfälligt uppsving i det ekonomiska livet. De komma tvärtom att bli bestående för lång tid framåt och komma därför att utgöra konstanta problem i vår arbetslöshetspolitik. Det gäller här de vittala grenarna av vårt näringsliv. Det gäller vårt jordbruk och skogsbruk och i allra högsta grad det norrländska näringslivet. Otvivelaktigt komma dessa problem att kräva en omläggning i mycket betydande grad av vårt näringsliv i fortsättningen, och icke blott av vårt näringsliv utan av hela vår folkförsörjning.

Under remissdebatten var herr finansministern i ett av sina anföranden inne på den saken och fällde ett par yttranden, som säkerligen ha fäst sig i mångas minne. De vittnade om att han för sin del hade klart för sig, att man i fortsättningen kan komma att möta problemet i en allvarligare utformning. Det är då emellertid förvånande, att man icke mera tagit sikte på dessa problem vid frågans behandling. Det kan dock icke vara rimligt, att man, när man för åtgärder till arbetslöshetens bekämpande tar en så betydande del av den svenska nationalinkomsten och i viss mån även kapitalet i anspråk, skjuter ifrån sig tanken på de stora problem, som dock i fortsättningen komma att vålla oss de största bekymren. När man gör det, innebär det nu föreliggande programmets realiserande endast en hjälp för stunden och knappast det. Det kan innebära, att man kastar bort en hel del pengar och arbete i onödan utan att kunna åstadkomma något väsentligt för arbetslöshetens lindrande och avhjälpan på lång sikt. Vad man nu är inne på måste dock betecknas såsom ett jätteexperiment, mycket intressant för dem, som få vara med om det, men kanske icke lika roligt för dem, som få betala det. Jag undrar, om det verkligen var nödvändigt för att hjälpa de verkligt behövande arbetslösa att göra detta jätteexperiment. Jag tror icke det.

I detta jätteexperiment ingår nu också ett fortsatt och forcerat utbyggande av de sociala och kulturella inrättningarna i landet utan tanke på om vi i fortsättningen ha råd att hålla oss på en sådan standard. Det är knappast något, som har förvånat mig så mycket, som att bondeförbundet, vars konsekventa sparsamhetspolitik under herr Olssons i Kullenbergstorp ledning jag har lärt mig respektera, nu plötsligt i en handvändning kunnat vara med om att acceptera åtgärder, som just innebära en väsentlig och ödesdiger utbyggnad och ett höjande av den kulturella och sociala standarden i landet utan att fråga efter, om vi ha råd till det. En nationalekonom har om detta rege-

Ang. anslag till arbeten till motverkande av arbetslösheten m. m. (Forts.)
ringsprogram använt det uttrycket, att det innebär, att vi åt vårt folk sy en alltför stor kostym, som vi sedan icke kunna fylla ut. Ja, det kan bli besvärligt i fortsättningen att bära denna stora kostym. Anhängarna av detta förslag hoppas naturligtvis, att det skall ta en lycklig vändning och att vi om några år skola åter vara inne i samma takt som under 1920-talet, då man ansåg, att en ny ekonomisk storhetstid hade runnit upp här i landet. Jag tror emellertid, att vi ur alla synpunkter göra klokt uti att icke hänge oss åt några sådana illusioner utan i stället nyktert och kallt se på det nuvarande läget såsom en allvarlig maning till oss alla att icke räkna för mycket på framtiden.

Det är nog önskvärt, att man också ser kallt och nyktert på arbetslöshetsfrågan. Det är ju frestande, när man diskuterar denna fråga, att låta känslösynpunkterna tala. Jag tror dock, att man därigenom många gånger gör större orätt mot krisens offer än man gör, om man möter dessa problem med något, som kan synas vittna om en viss kärvhet men som i själva verket endast innebär en klar insikt om lägets allvar och de krav, som detta ställer på vårt folk och vårt land icke blott för ögonblicket utan även för framtiden. Det tal om att alla skola hjälpas, som vi återigen ha hört här i dag, tror jag är farligt, därför att det bidrager mer än något annat till att inom vida kretsar av vårt folk ge näring åt denna understödstagaranda, vilken, såsom på många håll har vitsordats, är en av de största farorna i det svenska samhället.

Man kan icke heller, när man diskuterar denna fråga, blunda för arbetslöshetens orsaker. Det har man här försökt göra. Låt mig bara i allra största korthet erinra om några fakta, som man härvidlag icke kan resonera bort. Vi ha i den utredning, som blivit verkställd rörande arbetslösheten under det gångna årtiondet och särskilt arbetslösheten under den förra krisen, åren 1921—1923, ett material för bedömandet av denna fråga, som är av allra största värde. Man finner där bland annat följande:

Vid den förra krisen började mitt under pågående prisfall produktionsvolymen att kraftigt stiga under år 1922. Förklaringen härtill voro de lönereduktioner, som vidtogos under åren 1921—1923, lönereduktioner, som fackförningarna medverkade till. Arbetslösheten minskades då mycket snabbt. Det är anmärkningsvärt, att samtidigt minskades köpkraftsmängden kraftigt. Vi hade sålunda då sjunkande priser och sammandragning av köpkraften men ändå uppgång av produktionen och minskning av arbetslösheten, och detta tack vare de lönereduceringar, som då vidtogos. Kan man inför sådana fakta vidhålla den uppfattningen, att lönefrågan icke har någon betydelse för arbetslösheten? Kan man vidhålla det påståendet, att det icke kommer att ha någon inverkan på arbetslösheten, om vi nu medverka till åtgärder, som över hela linjen innebära en lönestegring? Det står för mig alldeles klart, att verkningarna av vad som i år kommer att beslutas, komma att ge sig till känna i ökad svårighet att åstadkomma den anpassning, som dock är förutsättningen för att vårt näringsliv skall återvinna sin styrka och sin livskraft. Att denna bristande anpassning också kommer att förlänga arbetslösheten måste man med föregående vittnesbörd för ögonen anse vara ofrånkomligt. Man kan hoppas på näringslivets självläkedom. Det gör jag livligt. Det är många gånger den enda tröst man har, när man tycker, att politiken kommer till galna slutsatser och ödesdigra avgöranden, att det levande livet har en underbar förmåga att läka sår, som politisk oklokhets slagit. Även om vi emellertid ha den uppfattningen, få vi dock icke hänge oss åt illusionen, att det hela till sist skall reda ut sig.

Jag skulle i detta sammanhang vilja göra den frågan, vilket som är bäst för de arbetslösa, antingen en expansiv och frikostig arbetslöshetspolitik, som

Ang. anslag till arbeten till motverkande av arbetslösheten m. m. (Forts.)
läser fast arbetslösheten och ökar hjälpbehovet, eller en mera restriktiv politik, som ger en knapp försörjning åt de verkligt behövande men som icke förhindrar näringslivets återhämtning. Jag tror, att svaret kan icke gärna bli mer än ett. Hela den politik, som vi nu gå in för, vilar på en överskattnings av våra resurser och en underskattnings av de faktiska hindren för produktions återhämtning.

Jag skall icke vidare tala om detta programs konjunkturstimulerande verkan. Den har, som jag redan har sagt, förbleknat till den lilla rest därav, som man nu finner i utskottsutlåtandet och som kanske står där mera som en skyldighetsakt av vördnad mot programmets upphovsman. Trots detta skola vi emellertid nu göra detta jätteexperiment. Det går att göra det ett år, men det går icke att göra det två år. Om vi om ett år komma att stå i samma situation som nu, vad vilja herrarna då göra? Skola vi då helt lägga om vår politik? Skola vi då gå in för alla dessa impopulära åtgärder, som ådraga den, som nu föreslår dem, förebråelsen för hjärtlöshet och obenägenhet att vilja hjälpa krisens offer o. s. v.? Skola vi då taga dessa impopulära åtgärder, eller skola vi försöka att genom ett sista utnyttjande av våra kreditmöjligheter och ett djärvt spel med hela det svenska penningväsendet försöka göra experimentet ännu ett år? Det är icke obefogat att framställa den frågan redan i år. Man har också att räkna med att det ekonomiska läget för kommunerna, som redan nu är så oerhört svårt och bekymmersamt, inte kommer att lätta under det år, som kommer. Vi stå med all sannolikhet om ett år inför problem av en storleksordning, som mången av oss kanske inte nu drömmer om. Kanhända dessa farhågor skola visa sig vara obefogade, och ingen skulle hälsa en sådan utveckling med större glädje än den, som nu har uttalat dem. Men man har skyldighet vid denna frågas avgörande att erinra om att läget faktiskt är sådant, att man för ett kommande år måste räkna med dessa eventualiteter. Dessutom ha vi nu i år för första gången, jag vågar säga på mer än ett halvt århundrade, ställts i den situationen, att vi icke kunna balansera vår budget. Inga försök att omskriva och skyla över detta faktum kunna komma oss att bortse från det förhållandet, att vår budget vid denna statsreglerings fastställande icke blir balanserad.

Nu säger man: ja, detta kan visserligen denne representant här stå och lamentera över, men vad vill han själv och hans parti? Vilja de verkligen konsekvent gå in för att täcka årets utgifter med skattemedel och således balansera budgeten på vanligt sätt? — På den frågan skall jag be att få svara, att vårt finansieringsprogram så till vida är lättare att genomföra än majoritetens, som vi ha en väsentligt mindre utgiftssumma att skaffa täckning för. I förbigående sagt, så är den skillnaden 43 miljoner, och den blir varken större eller mindre genom att man, som hans excellens herr statsministern gjorde, försöker jämföra dem med en summa, som i själva verket innebär, att man tar så gott som hela den svenska statsbudgeten med i beräkningen. Jämförelsen måste ske mellan de summor, som här föreslås i direkta anslag till arbetslöshetens bekämpande, och då kommer man fram till en skillnad på 43 miljoner. Nu har det emellertid från olika håll sagts — jag hörde t. ex. en högerman i första kammaren säga det — att denna summa icke är så förfärligt mycket att förfasa sig över. Ja, omdömet är märkvärdigt olika. Och det är förbluffande vad folk ibland kan resonera lättvindigt om miljoner och om tiotals miljoner. Ofta gäller detta människor, som i fråga om några hundra eller tusen kronor i en anslagsfråga äro mycket konsekventa i sin sparsamhetsståndpunkt, men när det gäller miljoner och allra helst tiotals miljoner går det lätt att helt enkelt acceptera. Jag kan för min del inte anse, att denna skillnad är oväsentlig. Jag tycker tvärtom, att den är mycket betydelsefull, vilket ju framgår därav,

Ang. anslag till arbeten till motverkande av arbetslösheten m. m. (Forts.)
att man genom att utgå från denna lägre anslagssumma, kan komma ned till ett väsentligt lägre lånebehov än utskottsförslaget innebär.

Jag skulle emellertid för min del gärna ha velat komma ned till ett ännu lägre lånebehov och skulle inte heller ha tvekat föreslå, att man borde gå vidare på den direkta och indirekta beskattningens väg, ehuru jag erkänner att det i nuvarande situation är en allvarlig sak med alltför mycket skärpt beskattning. Vill man hjälpa näringslivet på fötter igen, vill man hjälpa det till återhämtning, bör man givetvis så långt det är möjligt undvika skatteskärpningar. Men å andra sidan, om det gällde att balansera budgeten och att täcka de nödvändiga utgifterna på skattevägen utan att anlita lånemedel för ändamål, som förut icke ansetts produktiva, och som heller aldrig kunna komma att betraktas som produktiva, så borde man ej ha tvekat att underkasta sig de uppoffringar, som krävas för att göra det möjligt för oss att kunna stå fast vid de sunda statsfinansiella principerna. Förutsättningen härför var dock, dels att anslagen till arbetslöshetshjälpen betydlig nedskuros, dels att man anlidade även den indirekta skattevägen för budgetens finansiering.

Vi ha i motioner vid riksdagens början föreslagit åtskilliga åtgärder, som skulle inneburet en sådan finansiering. Riksdagen har inte velat vara med om dem, och i detta läge samt inför nödvändigheten av att täcka en utgiftssumma på sammanlagt 180 miljoner ha vi nödgats säga, att den väg, som majoriteten föreslagit, dock är bättre än andra utvägar och andra åtgärder, som varit under diskussion. För vår del anse vi emellertid, att den skärpning av arvsbeskattningen, som nu av majoriteten föreslagits, kunde göras mindre kraftig, om man följde de linjer vi förordat. Det finns enligt vår uppfattning icke någon anledning att nu ta ut mera på den vägen, när man i alla fall stannat för att täcka så betydande delar av utgifterna med lånemedel.

Man har ofta, herr förste vice talman, när man försöker att själv komma till klarhet över vårt ekonomiska läge och våra framtida möjligheter, en utomordentligt stark känsla av att man famlar i det ovissa. Man ser inte vägen klar för sig mer än på sin höjd några hästlängder. Är inte detta en maning till oss alla att handla försiktigt? Är det inte klokare att inrätta sig efter det nuvarande läget än att diskontera ovissa framtida möjligheter? Om världskonjunkturerna förändras, om ett uppsving inträffar ute i världen, om företagsamheten nästa år kommer i gång — ja, då komma konjunkturerna att hjälpa herr finansministern och oss alla. Men om detta inte sker, då tror jag att både herr finansministern och vi alla äro att beklaga. Vi få då nästa år — de av oss, som då åter mötas här för att överlägga om rikets angelägenheter — söka finna andra utvägar till krisens avhjälpande. Men det kan hända, att den saken blir svårare än den hade behövt bli, om vi redan i år hade iakttagit en sådan försiktighet och återhållsamhet, som läget påkallat.

Herr förste vice talman! Jag beklagar, att så inte skett, och jag slutar nu med att yrka bifall till det reservationsvis framförda förslag, som jag anser bäst tillgodose de önskemål och de synpunkter, för vilka jag här givit uttryck. Jag yrkar alltså bifall till herr Johanssons i Fredrikslund reservation.

Häruti instämde herrar *Jacobsson, Hillgård, Gustafsson* i Välsnäs, *Nils-son* i Antnäs, *Hansson* i Vännäsby, *Magnusson* i Skövde och *Olsson* i Staxäng.

Herr **Ekman**: Herr andre vice talman! Jag kommer inte att ge mig in på någon storpolitik utan har begärt ordet för att fästa kammarens uppmärksamhet på en fråga i samband med de arbetslöshetsförslag, som nu föreligga, en fråga, som ju kan anses vara av mindre betydelse, enär det gäller ett be-

Ang. anslag till arbeten till motverkande av arbetslösheten m. m. (Forts.)
lopp på inte mer än cirka 10 miljoner kronor, vilket kanske får anses relativt blygsamt med tanke på de vida större belopp, varom det kommer att voteras för andra syften.

Vad jag här vill tala om är anslaget till lån eller subventioner för den enskilda industrien. Detta syfte förtjänar visserligen ett erkännande såtillvida, att man ju bör försöka använda pengarna för produktiva ändamål. Men jag ber få påpeka den utomordentliga vikten av att man därvidlag går fram med den allra största försiktighet. Kungl. Maj:t har föreslagit 10 miljoner och utskottet tillstyrker denna summa i form av lån men har dessutom föreslagit 3¹/₂ miljoner i form av subvention. Såväl herr socialministern som utskottet har som en förutsättning uttalat, att dessa åtgärder icke komma att medföra arbetslöshet eller eljest menliga verkningar för andra företag. Enär genom dessa åtgärder produktionen ökas, beror det givetvis på konsumtionen, huruvida skadliga inverkningskomma att visa sig. Därest produktionen skulle komma att överstiga konsumtionen, inträder givetvis ett prisfall, och detta kan få ödesdigra följder för det statsunderstödda företaget, men inte endast för detta utan även för andra. Om så är förhållandet beträffande den inhemska industrien, gäller detta i ännu högre grad vår exportindustri, vilken har att kämpa med en synnerligen allvarlig konkurrens och är mycket känslig för ingripanden av denna art.

Jag vill nu särskilt som exempel dra fram trävaruindustrien, vilken är den bransch, jag tillhör. Tack vare en klok, återhållsam politik, då det gäller avverkningar, har produktionen såväl här i Sverige som i Finland lyckats hålla sig nere inom rimliga gränser, och frukterna av denna kloka politik börja vi nu att få skörda därigenom, att prisläget på den engelska marknaden är betydligt bättre än det varit. Jag vill inte påstå, att anledningen därtill uteslutande ligger i detta förhållande, utan det finns ju även andra medverkande faktorer härtill, såsom en ökad efterfrågan på varor, o. s. v. Men som beaktat har staten vid flera tillfällen ingripit just inom vår sågverksindustri, nu senast genom den subvention, som lämnades ett sågverk i Sundsvalls distrikt. Omedelbart därefter förekom en artikel i Englands ledande trävarutidning under rubrik i översättning »Statsdrift i Sverige» samt »Möjlig fara för trävaruörelsen». I denna artikel stod bland annat, att det vore sorgligt om Sverige i likhet med ett par andra länder skulle överge sin kloka exportpolitik och därigenom rubba förtroendet hos den engelska allmänheten för en sund prispolitik och även för en sund avverkningspolitik. Jag har även erhållit flera brev från ledande importörer i England, vilka frågat, huruvida det är meningen, att de svenska statsmakterna skola fortsätta med denna politik. Jag har förklarat, att det är min livliga och bestämda övertygelse, att så icke kommer att bli förhållandet, utan att det är på grund av den nuvarande arbetslösheten, som man har ingripit. Jag tillåter mig därför fästa Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på faran av att här icke se upp för de vådor, som uppstå genom att icke begränsa exporten. Det är ju alldeles givet att som en första följd av dessa subventioner komma exportkvantiteterna säkerligen att ökas. I samma tidning stod för övrigt även att läsa, att man befäradade, att ett antal sågverk i Sundsvallsdistriktet skulle genom bidrag av statsmedel kunna uppbära sin exportkvantitet till ungefär 75,000 standards. Detta är dock givetvis endast rykten. Det är ju så, att man helt naturligt med en viss misstänksamhet ser på verk, som behöva och som motta statssubvention. Det måste vara verk, som inte kunna med samma framgång hålla sig uppe i konkurrensen som andra, vilka stå på egna ben. Dessa verk äro också mera beroende av att genom att hålla sina priser i underkant skaffa sig möjlighet att få ut sina varor. Detta är sålunda en sak, som man bör ha sin

Ang. anslag till arbeten till motverkande av arbetslösheten m. m. (Forts.)
uppmärksamhet fäst på. För övrigt har ju staten dyrköpta erfarenheter om subventioner eller lån till enskilda industriföretag. Jag har härmed inte velat säga, att det inte kan givas fall, då utan dylika risker, som jag här framhållit, ett statsunderstöd kan lämnas.

Jag vill nu begagna tillfället att även få säga några ord i allra största kort-
het beträffande ett par av de viktigaste punkterna uti det föreliggande för-
slaget till arbetslöshetens bekämpande, nämligen konfliktdirektiven och re-
servarbetslönerna. Då jag tror, att det är 22 talare anmälda, kan det inte
falla mig in att gå in på någon motivering av mina åsikter härutinnan, detta
så mycket mindre som vi — jag talar samtidigt å mina liberala vänners väg-
nar — kunna utan vidare ansluta oss till herr Löfgrens reservation beträf-
fande konfliktdirektiven i här föreliggande handling. Advokaten Löfgren
påpekar där en långt gående uppmjukning utav dessa direktiv och säger att
»enligt dessa skola från arbetslöshetshjälp vare sig i form av arbete eller kon-
tantunderstöd avstängas, förutom i en konflikt direkt indragna arbetare, alle-
nast de personer, vilka *blivit* arbetslösa genom en viss konflikt, och vilkas löne-
och anställningsvillkor kunna beröras (sekundärt arbetslösa). Genom denna
regel äro bland annat de, som inom ett visst yrke redan *äro* arbetslösa *icke
drabbade* av avstängningspåföljd, även om de genom utövande av rösträtt eller
på annat sätt direkt kunna påverka konflikten och tilläventyrs hindra dess
lösning oberoende av deras intresse, som haft arbete vid konfliktens utgång.»
Vi ha ju redan haft exempel på faran av ett dylikt förhållande, inte minst från
Göteborg.

Beträffande sedan lönebestämmelserna för reservarbeten föreslås, att A. K.
skall fastställa arbetslöshetslöner, vilka ej böra överstiga den lägsta grov-
arbetarlönen, för vilken arbete i orten kan i avsevärd utsträckning beredas
med beaktande jämväl av löneförhållanden inom jord- och skogsbruket. Enär
flera föregående talare skarpt kritiserat denna bestämmelse, kan jag inskrän-
ka mig till att instämma i denna kritik. Jag vill endast uttala min förvåning
över, att utskottsmajoriteten trots de varningar mot avtalsenliga löner, vil-
ka ju faktiskt tid efter annan framkommit, icke endast från näringslivets
män utan även från andra håll, enat sig om en bestämmelse, enligt vilken löner
till och med överstigande den allmänna marknadens kunna fastställas.

Jag ber att få påpeka bestämmelsen att arbetslönen ej *bör* överstiga etc.
Det står inte *skall* ej överstiga. Visserligen kan man förvänta, att arbets-
löshetskommissionen ej begagnar sig av möjligheten, men det synes mig som
om bestämmelsen dock är alltför otydlig, och den ger rätt härtill. Följderna
av avtalsenliga löner kan man för tillfället ej överblicka, men man torde inte
missta sig därom, att en återgång till normala förhållanden äventyras eller
försenas till skada för landet i dess helhet.

Det synes mig uppenbart att vid bestämmandet av reservarbetslönerna i för-
hållande till lönerna i den allmänna marknaden hänsyn måste tagas till
dessa senare. Vid sådant fall, att grovarbetarlönerna uppgå till endast cirka
4 kronor per dag, kan reservarbetslönen knappast sättas under denna, men
däremot ju högre grovarbetarlönerna äro, desto större bör reduktionen för
reservarbetslönen bli. En dylik graderad skala föreslås uti den Hamrinska
reservationen och till detta förslag ber jag att få ansluta mig. Syftet med
dessa hjälpåtgärder bör ju vara att lämna åt de arbetslösa i största möjliga
utsträckning den hjälp de oundgängligen behöva samtidigt som tillbörlig
hänsyn tages till de faktorer, vilka måste beaktas, därest en återhämtning av
näringslivet skall underlättas.

Herr *Carleson* instämde häruti.

Ang. anslag till arbeten till motverkande av arbetslösheten m. m. (Forts.)

Herr Nilsson i Landeryd: Herr talman! Jag har begärt ordet för att helt kort i egenskap av lantbrukare ange några synpunkter beträffande löneproblemet.

Det är ju självklart, när det gäller en sådan verksamhet som denna, att det är av yttersta vikt, att man, såvitt möjligt, kan snart avveckla densamma samt försöka få mera normala förhållanden att inträda. Det är ju också omkring detta problem, som diskussionen både här i kammaren och i det särskilda utskottet i mycket stor utsträckning har rört sig.

Beträffande arbetslösheten är det ju i fråga om reservarbetena på det sättet, att arbetarna enligt utskottets förslag skola betalas enligt gängse grovarbetarlöner i orten. Då är det klart också, att arbetare i orten där ringa arbetstillgång finnes, eftersträva att utnyttja de arbetstillfällena, som bjudas. Det är en sak, som man rätt litet beaktat, när man tänker på lönebeloppets verkningar i fråga om arbetslösheten: jag menar den suggererande verkan, som en högre lönestandard har i det avseendet. Om jag tänker på förhållandena på den rena landsbygden, är det ju så, att så snart ett arbetstillfälle yppas, söker man om möjligt utnyttja det arbetstillfallet. Det finnes, särskilt i en småbrukarbygd, många bondsöner, som icke egentligen behövas i hemmen, och där föräldrarna leva under sådana ekonomiska förhållanden, att sönerna synnerligen väl behöva förtjäna något extra. Då är det självklart, att ifall dessa söner kunna avvaras i hemmen och det finnes ett arbetstillfälle i orten, som är lockande, söker man såvitt möjligt komma i tillfälle att utnyttja detta arbetstillfälle. Och är lönen relativt lockande, blir tillströmningen så mycket större. Det gör, att de arbetslösa antal i mycket hög grad ökas. Jag skulle i det avseendet kunna anföra exempel från min egen hemtrakt, som på ett mycket drastiskt sätt visa, hur därmed förhåller sig. Men därtill kommer, att då icke rikliga arbetstillfällena äro att tillgå, söker man i det längsta stanna i dessa reservarbeten eller beredskapsarbeten, vilketdera det kan vara. Nu har ju utskottet angivit vissa påtryckningsmedel, som skulle kunna användas för att få arbetarna att återvända till den normala produktionen. Reservarbeten, som pågå, skola kunna nedläggas. Man skall vidare kunna hemsända arbetarna, ifall de icke äro villiga att åtaga sig arbete i den allmänna marknaden, och man skall kunna inskränka på arbetstiden. Det är de tre möjligheter, som finnas för att åstadkomma en nödig övergång från reservarbeten till arbeten i öppna marknaden.

Men en omständighet, som gör dessa reservarbetarlöner kanske mer lockande än grovarbetarlönerna i orten, är de tillägg, som man kan få, d. v. s. ortstillägg, resebidrag, familjetillägg och sådant. Om t. ex. en reservarbetare kommer från en ort, där det är högre grovarbetarlön, får han på orten, där han utför arbetet, ett tillägg, som utgör skillnaden mellan grovarbetarlönen på den ort, varifrån han kommer, och på den, där han utför arbetet. Han kommer sålunda i en bättre ställning än arbetarna inom den sistnämnda orten. Men vi hava dessutom den stora grupp av arbetare, som utföra de så kallade beredskapsarbetena, d. v. s. kommunala och statliga beredskapsarbeten, vägar, broar, hamnbyggnader och en del andra saker. Vid dessa arbeten skola arbetarna hava lön enligt den allmänna marknads löner. Om vi se på omfattningen av dessa arbeten, komma, såvitt jag kan bedöma, desamma att få sådan omfattning, att man — jag tänker särskilt på kvalificerat yrkesarbete, t. ex. snickeriarbete och en hel del andra — icke kan rekrytera arbetarna där med förut yrkeskunnigt folk. Därav följer, att sannolikt och kanske till och med säkert kommer en hel del människor att söka sig in vid dessa mera kvalificerade arbeten, folk, som icke är yrkeskunnigt. Visserligen skall icke förekomma hänvisningsförfarande där. Men man menar i alla fall, att arbetena skola anordnas på orter, där större ar-

Ang. anslag till arbeten till motverkande av arbetslösheten m. m. (Forts.)
betslöshet förekommer. Därav följer, att entreprenörer och dylika måste, när de kalkylera med ett arbete, räkna med att få in folk, som icke är yrkeskunnigt. Därför måste de också beräkna högre entreprenadbelopp. Därav följer även, att man får in folk, som icke kan utföra den arbetsprestation, som yrkeskunniga arbetare skulle kunna göra. Det blir alltså ett dyrt arbete i förhållande till arbetsprestationen och ett dyrt arbete med hänsyn till arbetets beskaffenhet. Jag menar, att den yrkesskicklighet, som särskilt kräves inom vissa yrkesgrupper, brister, och att därav följer, att dessa arbeten komma att bli betydligt dyrare än vad de skulle bli, om de icke utfördes såsom statliga och kommunala beredskapsarbeten. Men när då sådana förhållanden inträda, att man vill avveckla dessa beredskapsarbeten, då mena de arbetare, som varit sysselsatta där och som kanske kommit från vanliga grovarbetargrupper och fått utbildning till yrkesarbetare, att de vilja fortsätta inom detta yrke. De vilja icke gå tillbaka. Den nya sysselsättningen var ofantligt mycket angenämare än det arbete de tidigare haft. Det var också bättre betalt än de haft tidigare. Alltså, de vilja fortsätta med sådant arbete. Och det finnes ingen möjlighet att i allmänna marknaden bereda dessa arbete inom dessa mera kvalificerade yrken. Därigenom skapas en ytterligare svårighet att få folket att gå tillbaka.

Jag anser, att dessa synpunkter, som icke tidigare framhållits i debatten, äro av mycket stor betydelse. Och de av kammarens ledamöter, som framdeles skola behandla dylika ärenden, komma säkert att stå inför den erfarenheten, att det är riktigt vad jag nu framhållit.

Jag anser för min del, att en absolut given princip, när det gäller hjälp åt arbetslösa, måste vara den, att man söker visserligen giva löner, som kunna bereda en skaplig existens, men att man framför allt söker påverka folket att gå tillbaka till sin normala verksamhet och att man icke anordnar arbeten, som äro dyrare än att man för den summa, man anser sig kunna disponera för ändamålet, kan hjälpa så många som möjligt. Även med denna ofantligt stort anlagda plan, som nu riksdagen är beredd att besluta, är det beräknat, att en mycket stor del arbetslösa icke kunna få arbete, utan de skola fortfarande hava understöd. Och en mycket stor del registrerade arbetslösa få icke ens understöd utan få draga sig fram så gott de kunna. Det vore givetvis bättre även från de arbetslösas synpunkt, att man ordnade så, att så stora massor som möjligt kunde försörjas genom de belopp, som staten, kommuner och enskilda kunna disponera för ett ändamål som detta. Detta anser jag vara principer, som böra vara grundläggande för hela arbetslöshetsverksamheten.

Sedan slutligen ett ord till herr Pehrsson i Bramstorp. Han är icke närvarande. Men jag kan icke underlåta att få till protokollet antecknat att, såvitt jag fattade herr Pehrsson rätt, han yttrade i sitt anförande något om, att det skulle rätt ett motsatsförhållande mellan jordbruksintresset och storfinansintresset i fråga om jordbrukshjälpen, där storfinansens segret. Jag vet icke, vad herr Pehrsson åsyftat med detta, om det t. ex, skulle innebära någon insinuation, att inom de borgerliga partier, där man icke varit med om denna uppgörelse, förekommit en sådan motsättning. Jag antar, att man menar någon dylikt. Jag vill då betyga, att inom högerpartiet icke har framkommit den minsta motsättning i det avseendet. Det har enhälligt vid våra partimöten och sammankomster beträffande dessa åtgärder, som äro ifrågasatta, framhållits vikten av att jordbruket får all den hjälp, som är möjlig. Det har aldrig vid något tillfälle förekommit någon annan uppfattning inom högern, som är känd av mig. Jag är övertygad, att om sådana meningsskiljaktigheter förekommit, skulle jag icke hava varit okunnig om detta. Jag anhåller sålunda, att herr Pehrsson och de med honom liktänkande, undvika att använda ett sådant påstående i agitation. Man bör vara ärlig även i politiken.

Ang. anslag till arbeten till motverkande av arbetslösheten m. m. (Forts.)

Med dessa ord vill jag angiva, att jag ansluter mig till högerns ståndpunkt i detta ärende.

Herr Brädefors: Herr talman! Det föreliggande utskottsförslaget är, som vi alla veta, en kompromiss mellan socialdemokraterna, å ena sidan, och bondeförbundet, å andra sidan. Man skulle kunna fråga sig, vilken av dessa underhandlande och samarbetande grupper som har dragit vinsten av detta samarbete. Man kan få svar på den frågan, när man t. ex. beträffande jordbruksfrågorna, som hava berörts av detta samarbete, ser, på vilket sätt man har behandlat dem såväl från regeringens sida som även från utskottets samt slutligen från riksdagens sida. De jordbruksfrågor, som åsyftas, hava lämnat bidrag till hjälp åt storgodsägarna och bättre situerade jordbrukare. De hava genomförts i riksdagen som acciser, skatter, tullar o. s. v., medan man på samma gång sorgfälligt avslagit alla verkliga åtgärder för småbrukarna, sådana som anslag till småbruken och moratorium för deras skulder, och så vidare.

Statsministern har yttrat här i dag, att regeringen kan acceptera det föreliggande utskottsförslaget och med glädje kommer att genomföra detsamma. Även i andra avseenden, om vi se på den andra frågan, arbetslöshetsfrågan, har bondeförbundet tagit övertaget, och det är egentligen bondeförbundets politik, som socialdemokraterna här med regeringschefen i spetsen acceptera och tänka med glädje genomföra.

I lördags yttrade statsministern här, att socialdemokraterna hade icke i denna överenskommelse med bondeförbundet svikit sina vallöften. Vad var det socialdemokraterna lovade i valrörelsen? Man lovade i denna fråga först och främst, att alla arbetslösa skulle hjälpas, och för det andra var ett av de mera betydelsefulla löfterna, att man skulle gå in för att avskaffa arbetslöshetskommissionen. Och för det tredje var en av de mest betydelsefulla frågorna, att avtalsenliga löner skulle användas vid de arbeten, som komme att igångsättas för de arbetslösa. Först och främst, när man frågar sig på den första punkten, att alla skulle hjälpas, hur hålla egentligen dessa vallöften inför verkligheten. Regeringen har själv föreslagit 160 miljoner kronor till sådana åtgärder, som egentligen, kan man säga, komma de arbetslösa till godo, ehuru icke hela summan där heller, när man räknat från det som regeringen själv räknat från, nämligen till materialkostnader 68 miljoner kronor, och sedan en del till lån och subventioner åt enskilda företag.

Men statsministern räknade här i dag, att han fick hela summan till 485 miljoner kronor. Jag tror, att om man skulle använda den räknekonsten, som statsministern använde här angående arbetslöshetshjälpen och arbetslöshetspolitiken, då skulle man kunna taga hela statsverkspropositionen så gott som i dess helhet, och man skulle med samma rätt, som statsministern kallade dessa 485 miljoner kronor för arbetslöshetsanslag, kunna kalla hela statsverkspropositionen för detsamma. Ty den största delen av dessa uppräknade poster avse sådant, som under alla förhållanden utföres i den öppna arbetsmarknaden. Om de skulle kunna sparas t. ex. ett år, bleve de absolut nödvändiga för utförande av arbeten året därpå. Och om vi räkna sådana som avsedda för arbetslöshetshjälp eller arbetslöshetsarbeten, då skola vi naturligtvis räkna sådana poster som när riksdagen beviljade 102 miljoner kronor till militarismen också som arbetslöshetshjälp, därför att om icke riksdagen beslutat bevilja denna summa, hade dessa militärer blivit arbetslösa. Samma är förhållandet med kyrkliga ändamål. Om icke riksdagen beviljat dessa medel, hade prästerna blivit arbetslösa eller i varje fall inkomstlösa, i den mån de icke äro arbetslösa redan nu.

Ang. anslag till arbeten till motverkande av arbetslösheten m. m. (Forts.)

Man kan också påvisa, vad ecklesiastikministern yttrade i lördags, när det gällde en annan fråga, som också var behandlad av särskilda utskottet, då han även räknade till dessa så kallade arbetslöshetsfrågor denna byggnadsfråga i Lund. Vad sade ecklesiastikministern om dessa frågor, när han försvarede den reservation, som var bifogad utskottets utlåtande, framför vad i detta utlåtande föreslagits? Jo, han sade, att det var absolut nödvändigt att utföra dessa arbeten just under nästa budgetår. Han har själv bevisat, att dessa arbeten, som räknas som arbetslöshetsarbeten, äro i verkligheten till största delen sådana arbeten, som skola utföras i den öppna marknaden.

Herr Andersson i Stockholm har redan med ett par exempel pekat på sådana arbeten, som hittills hava varit upptagna i de olika departementens poster och som nu hava flyttats till arbetslöshetsändamål. Och man kan från samma utgångspunkter draga den slutsatsen, att när man utför dessa arbeten, som äro den offentliga arbetsmarknadens arbeten, såsom arbetslöshetsarbeten, då måste naturligtvis de arbetare, som förut sysselsatt sig med de arbetena, bliva arbetslösa och sedan räknas till den arbetslösa skaran, som arbetslös kommer till samma arbeten, där man haft sysselsättning förut i öppna marknaden. Men vilken skillnad är det sedan? Jo, det är den skillnaden, att förut, när dessa arbetare sysselsatte sig med detta arbete, under det att det stod under den öppna arbetsmarknaden, då hade de avtal och avtalsenliga löner, men sedan dessa arbeten överförts till nödhjulsarbeten eller arbetslöshetsarbeten med åtföljande lönesänkning, då har man gått in för en lönedpressning över hela linjen. Och den faran finnes, att undan för undan, år efter år drar man nya och nya arbetare över från den offentliga arbetsmarknaden till sådana arbeten, som det talas om som nödhjulsarbeten.

Man kan med andra ord säga, att socialdemokraterna hava i valrörelsen lämnat storartade löften, som de nu helt och hållet hava svikit. Dit hörde bl. a. avskaffandet av arbetslöshetskommissionen. Regeringen hade visserligen i sin proposition föreslagit någon sorts avveckling av arbetslöshetskommissionen. Men jag tror icke, att detta regeringens förslag ens i den kungl. propositionen var så allvarligt menat. Om vi se vad socialministern yttrade t. ex. i remissdebatten om arbetslöshetskommissionen, så finna vi, att han redan då var på det klara med, att socialdemokraterna icke äro några motståndare till arbetslöshetskommissionen och dess direktiv. Han sade nämligen följande: »Vi hava i själva verket aldrig från socialdemokratiskt håll rest någon strid om själva principerna för arbetslöshetspolitiken. Vi voro 1922 med om i regeringsställning att lägga upp en arbetslöshetspolitik, som gick ut på reserverbeten kombinerade med kontantunderstöd. Och vår kamp under många år har icke gällt en rubbning i detta system utan endast tillämpningen av de principer, om vilka man från början var ense. Det har alltså icke så mycket gällt *dessa direktiv* utan det har varit fråga om en human tillämpning av direktiven.»

När man sedan kommer och slår sig för sitt bröst och talar om att arbetslöshetskommissionen skall avskaffas, samtidigt som man från högsta ort giver de största lovord åt arbetslöshetskommissionen, så kan man icke göra annat än konstatera, att det föres ett dubbelspel, även om statsministern blir indignerad, om det talas om detta dubbelspel. För övrigt yttrade statsministern i dag i sitt anförande, att han icke betraktar arbetslöshetskommissionen som något omöjligt organ, och sedan var en av de socialdemokratiska ledamöterna, herr Lindqvist, uppe och höll ett formligt lovtal över arbetslöshetskommissionen, som nu efter denna kohandel skall bestämma och verka i likhet med vad den har gjort förut. Man kan således även i detta fall icke från socialdemokratiskt håll skryta över att man icke svikit sina vallöften. En bättre för-

Ang. anslag till arbeten till motverkande av arbetslösheten m. m. (Forts.)
klaringsgrund hade varit, att man sagt, att man svikit sina vallöften, därför att man måste gå in för den borgerliga linjen i arbetslöshetsfrågan; det hade varit en ärligare politik.

Det var ett av de socialdemokratiska talarnas starkaste nummer i årets valrörelse, att det skulle sättas igång arbeten för de arbetslösa och att alla skulle få avtalsenliga löner. När propositionen i arbetslöshetsfrågan framlämnades, fick man se, att regeringen redan då gått ifrån sina avtalsenliga löner reellt, fastän de formellt stodo i propositionen. Då dessa arbeten skola sättas igång och betalas enligt avtalsenliga löner, har man gått in för förkortad arbetstid och därigenom faktiskt drivit ned lönerna, även om arbetarna för de timmar, som det arbetas, få betalt enligt den öppna marknadens löner och i de fall, där avtal finnes, enligt avtalet. Men det var icke endast så, att man förordade kortare arbetsdag. Man förordade också eller ifrågasatte i varje fall, såsom socialministern säger i sitt yttrande till denna proposition, att arbetsveckan vid somliga företag skulle bli kortare än 40 timmar. Socialministern har först föreslagit arbetsveckan förkortad till 40 timmar ifrån 48, men ställer sedan i utsikt en än kortare arbetsvecka än detta. Han säger nämligen vidare: »Under den nuvarande krisen arbeta vissa industrier endast 3 och 4 dagar i veckan. Då det inte kan vara lämpligt, att personer sysselsatta i korttidsarbete lockas över till de planerade offentliga arbetena, bör det iakttagas, att om en väsentligt förkortad arbetsvecka tillämpas inom en enskild industri på en ort, även arbetsveckan för beredskapsarbetet förkortas i motsvarande grad.» Det här är ett ganska viktigt yttrande av socialministern under nuvarande tider. Hur många industrier på olika platser i Sverige finns det icke, där korttidsarbete förekommer. Jag skulle kunna t. ex. peka på Stockholm. Om det här endast är en industri, där korttidsarbete förekommer, så kan enligt socialministerns mening denna princip tillämpas redan i Stockholm. Finns det stora och betydelsefulla industrier i Sverige, där man har 3—4 dagars arbetsvecka, då skall arbetstiden på dessa platser förkortas på detta sätt, och lönen för veckan minskas i proportion därmed för de arbetslösa. Man har sedan från utskottets sida gjort ändringar, och socialministern har ytterligare gått in för att försämra lönerna, fastän man i valrörelsen lovade avtalsenliga löner. Man har gått med på vad utskottet föreslagit, att här skall tillämpas den lägsta grovarbetarlön, som existerar på den ena eller andra orten. Nu har här redan påvisats, hur grovarbetarlönerna verkat förut. Den lägsta grovarbetarlönen, som förut varit 2:95, skall nu bli 3 kronor, och alltså höjas med 5 öre per dag och vidare uppåt. De som haft 3:70 få 4 kronor efter nuvarande förslag. Men på samma gång som man räknar med att ge löner efter den lägsta grovarbetarlönen, så räknar man med detta korttidsarbete, förkortning av arbetsveckan och av arbetsdagen. Men icke nog därmed, utan i dessa sparsamhetstider är man nu så sparsam, att för de arbetslösa räknar man icke året till mer än tio månader och räknar med löner endast för dessa tio månader, och därigenom försämrar deras löner och inkomster. Om man härtill lägger de fördyrade levnadskostnaderna, som direkt på riksdagens initiativ och med riksdagens medverkan komma att bli en följd av de beslut, som fattats här, förstår man, att grovarbetarlönerna komma att stå mycket högre i verkligheten, i realiteten än de löner, om vilka nu formellt här talas, att de skulle ställas efter lägsta grovarbetarlönen.

Till kontantunderstödsverksamheten har man ansett, att 25 miljoner kronor skulle räcka. Om man räknar, som man utan överdrift kan göra, med att i verkligheten de arbetslösas antal här i Sverige för närvarande snarare överstiger än understiger 300,000, och därtill räknar, att endast omkring 90,000 arbetare komma till de egentliga hjälparbetena, hur skall man då kunna

Ang. anslag till arbeten till motverkande av arbetslösheten m. m. (Forts.)
räkna med att alla arbetare skola bli hjälpta, när man endast anslår 25 miljoner kronor till kontantunderstödsverksamheten. Dessa siffror visa, att det icke är meningen att hjälpa allesammans, om vi skola räkna med de hjälpsummor, som den socialdemokratiska regeringen har föreslagit och som utskottet har förenat sig om. I denna fråga angående kontantunderstödsverksamheten ha vi en särskild motion, där vi föreslagit 100 miljoner kronor till kontantunderstödsverksamhet. Även om icke andra bestämmelser användas vid kontantunderstödsverksamheten än de, som nu regeringen och utskottet har enat sig om, även om icke de av oss föreslagna linjerna för kontantunderstöden följas, så är jag säker på att, när nästa riksdag sammanträder, skall man finna, att av en anslagssumma på 100 miljoner kronor till kontantunderstöd finnes ingenting kvar nästa år. Ännu mer blir så fallet, om man på samma gång bestämmer, att kontantunderstöden icke skola vara sådana, att de arbetslösa svälta, utan bestämmer dem på det sättet, att de arbetslösa skola få ett kontantunderstöd, som motsvarar, vad de haft i dagsinkomst i sitt yrke.

Man har till dessa arbeten, vartill denna av regeringen och utskottet föreslagna stora arbetslöshetssumma skulle avses, räknat, såsom redan förut sagts, en massa olika arbeten, som avse sådana ändamål, att egentligen kanske till och med en socialdemokratisk regering under andra förhållanden nästan skulle skämmas för att lägga fram förslag därom. Men man menar, att ändamålet helgar medlen, och då anser man sig kunna komma med vilka förslag som helst, när det är fråga om arbetslöshetshjälp. I den riktningen är man inne från socialdemokratiskt håll, då man är med på att börja bygga krigsfartyg för dessa arbetslöshetspengar. Man har föreslagit en anslagssumma på 10 miljoner kronor, varav 7 miljoner kronor skulle användas för att bygga krigsfartyg och resten sedan skulle användas till andra militära ändamål, som regeringen får bestämma.

Vad som är särskilt betecknande i detta utskottsförslag är, att man nu går in för att man skall utse en särskild nämnd, som skall pröva och behandla de klagomål, som komma ifrån de arbetslösa i arbetslöshetskommissionens förläggningar. Regeringen och även utskottet ha tydligen på känn, att det kommer att bli klagomål och att det kommer att bli klagomål i massor, och då skall man ha ett särskilt organ, som behandlar dessa klagomål. Men så säger man i utskottets förslag, att över denna nämnds beslut får icke klagan föras, utan den skall vara den sista instansen, där man får klaga. Förut har det varit så, att regeringen vid vissa tillfällen, även om det icke varit så många, ansett sig böra ingripa mot arbetslöshetskommissionen och ändra dess beslut. Den har varit den högsta instansen, den sista möjligheten för överklagande från de arbetslösas sida. Nu tages denna möjlighet bort. Visserligen lägger jag för min del icke större vikt vid detta, att man som en större barmhärtighetsinrättning än denna nämnd skulle ha regeringen, men jag vill påpeka, att man genom denna åtgärd byråkratiserar denna arbetslöshetshistoria.

Det är för övrigt i detta utskottsutlåtande en särskild punkt, som man måste påpeka, nämligen den frivilliga arbetstjänsten för ungdom. Vad är denna frivilliga arbetstjänst för ungdom? Man skulle också kunna fråga: är det också verkligen en frivillig arbetstjänst denna sak, som man här vill inrätta? Man lovar kost och logi åt ungdomar, som komma till denna frivilliga arbetstjänst. När man också är så generös, att man lovar dem 50 öre om dagen, så tror man, att det kommer massor av ungdomar till en sådan arbetstjänst. Kallar man detta för frivillighet, att ungdomar i stället för att svälta ihjäl taga detta som en sista åtgärd för att rädda livhanken, även om det är mycket, mycket motbjudande? Kallar man det för någon frivillighet, när

Ang. anslag till arbeten till motverkande av arbetslösheten m. m. (Forts.)
hungern driver dem att göra vilken dumhet som helst? Man säger också i utskottets utlåtande, att det här har icke varit praktiserat i vårt land. Men var har det varit praktiserat? Jo, i Tyskland. Från socialdemokratiskt håll vill man vara med om att importera de metoder, som den fascistiska regimen i Tyskland tillämpar beträffande arbetslösheten bland ungdom. Är det något föredöme för socialdemokratiska partiet, eftersom man är så ivrig att importera metoder från fascisterna?

Jag skulle också kunna säga en liten sak till, där man också lämnat sina vallöften och lämnat sina principer vid dessa underhandlingar från socialdemokraternas sida. Det gäller, när man så storordigt talade om att man skulle finansiera det mesta eller en stor del av arbetslöshetspolitiken med arvsskatte-medel. Man strök också under, vilken genialisk uppfinning man hade gjort med arvsskatten, då man samtidigt höjde det minsta belopp, för vilket den föreslagna arvsskatten skulle betalas, till 20,000 kronor, varigenom den icke skulle beröra de fattiga utan endast de rika. Hur har man enat sig i denna fråga angående finansieringen? Jo, man har enat sig om att man i arvsskatt icke tager ut mer än 25 miljoner kronor och ordnar så, att även de fattiga, som kunna få något arv, måste vara med och betala den ökade arvsskatten. Man fullständigt kastar bort sina principer och löften.

Här frågade herr Österström med patos: vilken är det, som har blivit ekonomiskt kränkt vid denna frågas behandling och i denna överenskommelse? Han ställde den frågan flerfaldiga gånger med väldigt patos, och han sade: är det kanske statstjänarna, vilkas rätt blivit kränkt? Jag vill fråga, varför herr Österström särskilt påmint om statstjänarna. Är det kanske därför, att herr Österström har på känn eller i varje fall misstänker, att lönenedpressningen för statstjänarna var en del av denna s. k. kohandel? Är det kanske därför eller var det bara av en slump, han nämnde statstjänarna? Jag vill hellre tro, att herr Österström har sig något bekant i denna fråga. Men man kan svara här, att statstjänarna känna sig ekonomiskt kränkta, när man pressar ned deras löner, och de arbetslösa känna sig ekonomiskt kränkta, när man också pressar ned deras löner i verkligheten under den lägsta grovarbetarlönen, och småbrukarna ha också anledning att känna sig ekonomiskt kränkta i sin rätt, därför att deras nödläge icke beaktas, medan de bättre situerade bönderna och större godsägarna ha fått hjälp från riksdagens sida.

Herr statsministern sade i lördags här i kammaren, att han mött förvånansvärd tillfredsställelse vid arbetarmöten över kompromissen med bondeförbundet. Jag undrar, om herr statsministern egentligen har varit vid några arbetarmöten efter denna kompromiss, när han säger på det sättet. Jag har mig i alla fall bekant, att icke ens vid de socialdemokratiska partimötena rätt någon större tillfredsställelse över denna kompromiss. Är det icke så, att åtminstone här i Stockholm och i Göteborg har det vid socialdemokratiska partimöten varit en ganska stark opinion mot denna överenskommelse och mot denna linje. Vad sedan gäller arbetarmöten i allmänhet, så har redan, innan denna överenskommelse mellan socialdemokraterna och bondeförbundet kom till stånd, redan när regeringsförslaget framlades, en massa allmänna arbetarmöten gjort skarpa uttalanden mot den socialdemokratiska regeringens arbetslöshetspolitik. Så mycket mindre har jag anledning att nu yttra tillfredsställelse, sedan socialdemokraterna fullständigt sålt sina intressen till bondeförbundet i denna fråga. Även sedan riksdagen har genomfört denna kompromiss mellan socialdemokraterna och bondeförbundet samt den trätt i praktisk verksamhet och kommit att tillämpas beträffande de arbetslösa, tror jag, att det kommer att framträda en skarpare opinion från de arbetslösa, som dessa frågor egentligen beröra. Det kommer ännu starkare opinion, och jag

Ang. anslag till arbeten till motverkande av arbetslösheten m. m. (Forts.)
tror, att de arbetslösa också komma att genom utomparlamentariska medel visa såväl den nuvarande socialdemokratiska regeringen som även dem, som kämpa emot deras intressen, att de icke äro nöjda med den behandling, som riksdagen nu ämnar bereda dem. Jag skulle ju på ett sätt kunna instämma med statsministern i hans mening, när han sade, att man icke har svikit sina vallöften. Jag skulle kunna gå med på att ändra detta litet grand till att de icke enbart svikit sina vallöften, utan att de till och med hava förrått de arbetslösas intressen i dessa frågor.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motionerna nr 511, 512 och 523.

Herr **Ossbahr**: I sitt första stora anförande här i dag i kammaren framhöll hans excellens herr statsministern, att regeringen drivit den satsen, att i tider av arbetslöshet staten borde öka de allmänna arbetena och icke skärpa svårigheterna genom att, liksom de enskilda, företaga inskränkningar i sina arbeten. Även om detta varit en regel, som i allmänhet gällt för regeringens politik och olika förslag, så torde det emellertid finnas åtminstone ett undantag från denna regel, och det undantaget gäller, såvitt jag förstår, försvarsväsendets område.

I bland annat min motion nr 503 har jag påpekat, hurusom inom försvarsväsendets område finns riklig tillgång på arbeten, som icke blott äro nyttiga och nödvändiga för ett tillgodosende av försvarsväsendets berättigade krav, utan som därjämte äro synnerligen väl lämpade att avhjälpa arbetslösheten i dessa tider. Ville man verkligen från regeringshåll tillgodose dessa försvarsväsendets krav, så borde man just mot bakgrunden av sin principiella syn på dessa frågor tillåta försvaret att komma i åtnjutande av stora anslag av arbetslöshetsmedel. Det hade varit så mycket mera rimligt, som intet område såväl tidigare som under innevarande år så beskrutits som just försvaret. På många andra håll har man genom sådana arbetslöshetsanslag åtminstone erhållit kompensation för gjorda beskarningar på de olika huvudtitlarna. I många fall skulle man rentav kunna säga, att man på vissa områden kunnat få särskilda förmåner i dessa tider på så sätt, att byggnadsföretag och andra arbeten blivit utförda, som under normala förhållanden icke skulle kommit till utförande. Av regeringens olika förslag framgår emellertid, att man icke i samma mån velat beakta de krav, som i dylikt hänseende kunnat resas från försvaret. Försvarsväsendet har icke erhållit kompensation för de gjorda nedskärningarna, och ännu mindre har försvaret erhållit någon extra förmån.

För min del kunde jag icke annat än finna det vara en smula anmärkningsvärt, att vid framläggandet av den stora propositionen nr 211 socialministern enligt statsrådsprotokollet samrått med cheferna för kommunikations-, finans-, ecklesiastik-, jordbruks- och handelsdepartementen men att chefen för försvarsdepartementet icke deltagit i denna gemensamma beredning. När andra områden på detta sätt kunnat erhålla stora arbeten, borde också försvarsväsendet hava kunnat komma i åtanke i betydligt högre grad, än vad som varit fallet i de olika regeringsförslagen, och detta så mycket mer, som en hel del av de olika föreslagna arbetena icke syfta till stort annat — vilket dock redan i och för sig är betydelsefullt — än att kunna lindra arbetslösheten, samtidigt som det inom försvarets område finnes arbetstillfällen, som därjämte äro i högsta grad nödvändiga och behövliga.

Det var mot denna bakgrund, som jag tillät mig motionsvis hemställa, att av de olika arbetslöshetsanslagen även försvaret i vissa hänseenden skulle kunna erhålla sin del. Jag påpekade olika arbeten, som borde komma till utförande, och jag framhöll särskilt nödvändigheten av en modernisering av vår

Ang. anslag till arbeten till motverkande av arbetslösheten m. m. (Forts.)
fältkanonmateriel, anskaffandet av bandtraktorer, tillverkning och inköp av gasmasker, ävensom ersättningsbyggnader för flottan. Av dessa olika krav har det särskilda utskottet för sin del välvilligt upptagit förslaget om anslag till ersättningsbyggnader för flottan, varvid dock utskottet stannat vid ett belopp av 7 miljoner kronor, vilket är ungefär 3 miljoner kronor lägre, än vad som dels i min motion och dels i en av herr Holmgren m. fl. i denna kammarväckt motion yrkats. Det hade enligt min uppfattning givetvis varit bättre och lyckligare, om hela beloppet kommit att utgå, när man då kunnat få anslag till hela den beräknade årskvoten, varigenom 1927 års byggnadsplan hade kunnat upprätthållas i sin helhet. Det hade varit så mycket mera önskligt, som man föregående år skar ned detta anslag med nära 4 miljoner kronor, utan att man innevarande år givit full kompensation för denna nedskärning.

Utskottet har emellertid, som sagt, stannat vid ett anslag på 7 miljoner kronor. Det hade då enligt min uppfattning varit önskvärt, om i utskotts-
betänkandet hade kunnat tydligt och klart sägas ifrån, att överskjutande 3.7 miljoner, som äro avsedda till statsbeställningar, skulle avses för anslag inom försvarsväsendets område. I det hänseendet är emellertid utskottets uttalande ganska vagt.

Man blir även en smula orolig, när man läser den reservation, som från socialdemokratiskt håll har gjorts till utskottets utlåtande nr 22. I detta utlåtande har utskottet upptagit samtliga belopp till statsbeställningar under rubriken försvarsdepartementet, men de socialdemokratiska reservanternas hava i sin reservation uttalat, att anslaget bort uppföras under rubriken socialdepartementet.

För min del hade jag sålunda ansett det lyckligt, om utskottet otvetydigt sagt ifrån, att dessa belopp skulle helt avse beställningar för försvarets räkning. Utskottet har emellertid i varje fall visat större välvilja gentemot försvaret än en av dess reservanter, nämligen ordföranden själv, herr Hamrin. Om emellertid utskottet icke har upptagit mer än anslag till ersättningsbyggnader för flottan, så hava dock några av utskottets ledamöter i en särskilt avgiven reservation tillstyrkt, att anslag skulle avses jämväl för modernisering av fältartilleriet och för inköp av bandtraktorer.

Jag har fått den uppfattningen, att man på många håll i vårt land väl känner till och inser det betänkliga tillstånd, vari vår flotta befinner sig. Men man har kanske icke lika klart för sig, att även det svenska fältartilleriet är i allra högsta grad omodernt och i behov av förnyelse. När man genomförde 1925 års härordning, talades mycket om nödvändigheten av en verkligt god kvalitet på vårt försvar, eftersom man såg sig nödsakad nedskära detsamma i kvantitativt hänseende. Resultatet har emellertid i många hänseenden blivit, att man skurit ned försvaret både kvalitativt och kvantitativt; och detta gäller icke minst det svenska fältartilleriet.

Jag skall här icke beröra någon annan del av detta fältartilleri än fältkanonmaterielen. Redan den omständigheten, att vår fältkanonmateriel har till modellår 1902, torde giva klart vid handen, att densamma icke kan tänkas motsvara moderna krav i olika hänseenden. Det är alldeles naturligt, att en materiel, som i flera årtionden använts vid exercis samt kör- och skjutövningar med trupp, måste bli i högsta grad försliten. Det är även lika klart, att den materiel, som var fullt modern för 30 år sedan, icke kan motsvara de krav, som i våra dagar ställas på ett fältartilleri. Det brister kanske framför allt i fråga om skottvidden för vårt fältkanonartilleri, och vad detta innebär torde ligga i öppen dag. Det innebär, att det svenska fältartilleriet mången gång icke kan tillfoga en motståndare några som helst förluster, in-

Ang. anslag till arbeten till motverkande av arbetslösheten m. m. (Forts.)
nan samma fältartilleri av en långskjutande motståndare helt är tillintetgjort. Jag behöver väl icke närmare gå in på den saken.

Man har emellertid inom artilleridepartementet under de senaste åren vidtagit en hel del försök, och man har därvid bland annat kommit till ett resultat, som utvisar, att våra eldrör icke äro så förslitna, att de icke ännu en tid framåt kunna användas, men att däremot lavetterna äro i behov av en fullständig förnyelse. Man har därför framkonstruerat en lavett, som jag skulle vilja karakterisera såsom en standardtyp. Den är nämligen avsedd icke blott för fältkanoneldrör utan även för eldrör av fälthaubitstyp. Den omständigheten att man får ett enhetligt system torde vara av den allra största betydelse ur såväl utbildnings- som ekonomisk synpunkt. Detta har också i utlåtanden och skrivelser från artilleridepartementet med skärpa framhållits.

Man har här ett tillfälle att modernisera vår fältartillerimateriel i viss utsträckning, och då denna fältartillerimateriel är i så hög grad i behov av en dylik modernisering, synes det mig, att riksdagen icke borde underlåta att vidtaga de åtgärder, som härvidlag kunna vara önskvärda, och bevilja de anslag, som reservanterna i detta hänseende hava begärt. För min del hade jag självfallet även i detta hänseende helst sett, att man kunnat tillstyrka det av mig önskade beloppet på 5 miljoner kronor, men det är givet, att även det av reservanterna tillstyrkta beloppet å 2 miljoner kronor kan medföra en åtgärd av den allra största betydelse.

Reservanterna hava även upptagit ett annat av de krav, som jag i min motion framställt, nämligen frågan om inköp av bandtraktorer till fältartilleriet. Enligt 1925 års härordning skall viss del av vårt artilleri motoriseras, och i engångsanslaget till anskaffning av artillerimateriel är också ett belopp härför inräknat. Under nästkommande budgetår torde emellertid ingenting av den beviljade årskvoten kunna avses för detta ändamål, enär artilleridepartementet erhållit direktiv, att det belopp, som utgår, skall avse vissa andra ändamål. Jag ber sålunda för min del att få även i det hänseendet tillstyrka reservanternas hemställan.

Det finns självfallet därutöver många andra ändamål inom försvaret, som äro i största behov av att bli tillgodosedda från statsmakternas sida. Men jag skall icke nu uppehålla kammarens tid med att peka på dem. Även om reservationen icke skulle vinna riksdagens bifall, skulle jag dock vilja uttala den förhoppningen, att Kungl. Maj:t vid meddelandet av sina direktiv beträffande användningen av de överskjutande 3,700,000 kronorna måtte avse, att även detta belopp i sin helhet skall komma försvarsändamål till godo i de hänseenden, som jag här berört.

Då jag har ordet, skulle jag vilja begagna tillfället att understryka en synpunkt, som redan tidigare här i dag har blivit påpekad. Det förefaller mig ganska orimligt, att samtidigt som man från statsmakternas sida anslår stora belopp till arbetslöshetens lindrande i avsikt att skapa arbetstillfällen, fortfarande från vissa fackföreningshåll drives en blockad- och monopolpolitik, som direkt måste motverka den politik, som statsmakterna här avse att föra. Samtidigt som man skapar i många fall ganska konstlade arbetstillfällen för att ge människor inkomst och levebröd, förhindrar man från fackföreningshåll i stor utsträckning ett utnyttjande av de naturliga arbetstillfällen, som kunna finnas i en hel del hänseenden. Hans excellens herr statsministern förklarade, att han icke närmare studerat de praktiska följderna av konfliktdirektivens uppmjukning. Men för min del anser jag denna uppmjukning innebära en mycket allvarlig fara, i det att den samtidigt utgör en seger för den av mig påtalade fackföreningspolitik.

Hans excellens uttalade det önskemålet, att partipolitiken skulle hållas

Ang. anslag till arbeten till motverkande av arbetslösheten m. m. (Forts.)
borta från arbetslöshetsfrågorna. Jag skulle vilja tillägga, att det vore ett lika stort önskemål, att även fackföreningspolitiken hölles bort i detta sammanhang. När man ger arbeten, så bör man även från socialdemokratiskt håll se till, att de arbeten, som finnas, också få tagas, och att principen om arbetsfrihet också verkligen upprätthålles.

Till sist, herr talman, skulle jag endast för min del vilja påtala den uppseendeväckande korta bordläggningstiden av dessa stora och betydelsefulla utlåtanden. Herr Carleson framhöll i lördags faran för riksdagens anseende i ett annat sammanhang, och hans excellens herr statsministern talade i dag om aktningen för den parlamentariska metoden. Men jag måste säga, att förfaringsättet med en dylik kort bordläggningstid av de viktigaste och betydelsefullaste frågorna under årets riksdag ingalunda bidrager till att höja aktningen för den parlamentariska metoden och att öka riksdagens anseende. I varje fall torde icke denna sak kunna karakteriseras såsom demokratisk. Jag vill icke yttra mig om var skulden eventuellt kan ligga, men jag har icke kunnat för min del underlåta att påtala denna omständighet, som jag finner ur många synpunkter vara både skadlig och farlig.

Under detta anförande hade herr talmannen uppkommit och övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr **Andersson** i Rasjön: Herr talman! De flesta talarna i dagens debatt hava lagt huvudsakligen politiska synpunkter på de föreliggande frågorna, naturligt nog förresten, då redan i det första anförandet, som hölls här i dag, debatten fördes in på det politiska spåret. Dessutom är det ju så, att en saklig diskussion ifråga om det föreliggande förslaget rörande arbetslöshetshjälpen är tämligen betydelselös, alldenstund, som alla veta, utgången är på förhand bestämd. Kammarens ledamöter ge ju också rätt tydligt till känna sin mening rörande obehövligheten av ett fortsatt diskuterande. Jag har nu icke haft för avsikt att beröra de politiska omständigheter, som stå i samband med den föreliggande frågan, och jag skall icke göra det heller i annan mån än som föranledes av ett par yttranden, som förekommit förut i debatten.

Jag vill då först med några ord stanna vid en passus i herr statsministerns anförande. Han frågade bl. a.: var det överhuvud någon mening med samförståndssträvandena, och såvitt jag kan förstå, riktade han adressen till de borgerliga partierna, som icke såsom parti hava deltagit i den stora förlikningen. Alldeles strax förut hade hans excellens redogjort för den kungl. propositionen och utskottets utlåtande, och i punkt efter punkt med tillfredsställelse konstaterat, att avvikelserna i utskottsutlåtandet från den kungl. propositionen voro särdeles minimala, och han inkasserade detta faktum, om jag förstod honom rätt, som en seger för regeringens proposition. Han gick t. o. m. så långt, att han värdesatte de olika linjerna efter antalet miljoner, som anslogos för vissa arbeten och för hjälpändamål. Han kom därvid fram till en skillnad mellan den linje, som har angivits i herr Hamrins reservation, och utskottets utlåtande på bara $\frac{1}{2}$ miljon kronor.

Nu skulle jag vilja adressera frågan tillbaka till hans excellens herr statsministern, om det var något allvar med samförståndssträvandena och var det endast denna $\frac{1}{2}$ miljon i vägen, varför kunde då icke en mera allmän samförståndslösning nås? Var det där den springande punkten låg, så tror jag att jag med allt skäl kan säga, att orsaken till att samförståndslösningen icke kom att vila på bredare basis var icke att finna hos de borgerliga partierna.

Dessutom skulle jag vilja säga ett par ord i anledning av herr Pehrssons i

Ang. anslag till arbeten till motverkande av arbetslösheten m. m. (Forts.)
Bramstorp anförande. Han framhöll ett par gånger i sitt yttrande, att de sista riksdagarna hade åtskilts utan att åtgöra något för att hjälpa det betryckta jordbruket, och för att detsamma icke skulle bli fallet i år, hade han och hans meningsfränder funnit sig böra gå in för den träffade förlikningen. Jag undrar då, herr Pehrsson i Bramstorp, om icke denna historieskrivning är rätt avlägsen från sanningen. Är det fastmera icke så, att vi under de sista åren ha beslutat en mångfald av åtgärder till hjälp för jordbruket, och var det icke så, att särskilt sistlidna års riksdag vidtog betydande åtgärder i det syftet? Liknande var också fallet med 1931 års riksdag. Hur kan man då komma och säga, att föregående riksdagar åtskilts utan att beakta jordbrukets berättigade krav? Men om jag går längre, måste jag spörja mig, vad är det då som skulle gjorts och som skulle blivit ogjort till i år? Det kan icke vara annat än de åtgärder, som ingå i den stora uppgörelsen, d. v. s. margarinaccisen, köttregleringen och åtgärder till förbättrande av avsättningsmöjligheterna för potatis. Vad köttregleringen beträffar så har ju denna sak kommit fram som ett resultat av en utredning, en utredning, som icke var färdig, när sistlidna års riksdag åtskildes. Följaktligen kunde icke vid förlidet års riksdag regeringen framlägga någon proposition till riksdagen i det ärendet. Vad återigen angår frågorna om förbättrade avsättningsmöjligheter för potatis torde väl herr Pehrsson i Bramstorp lika väl som varje annan jordbrukare inse, att det är en fråga av relativt begränsad räckvidd och framför allt av mycket lokal betydelse. Återstår således endast frågan om margarinaccisen, och så vitt jag kan förstå, kan det klander, som herr Pehrsson i Bramstorp riktade mot riksdagarna åren 1931 och 1932, knappast avse annat än margarinaccisen. Ty det är det enda nya, som framkommit i år och som icke kunde framkomma och beslutas under föregående år. Därmed har herr Pehrssons anmärkning mot föregående riksdagar väsentligt reducerats till sin betydelse.

Vidare antyde herr Pehrsson i Bramstorp, att den föregående regeringen skulle hava försummat att vidtaga vissa åtgärder i prisförbättrande syfte för mjölk och smör, och han anförde därvid ett uttalande av riksdagen, som gick i den riktningen, att därest ytterligare åtgärder befunnos erforderliga, borde regeringen taga sådana åtgärder under övervägande. Jag tillåter mig erinra herr Pehrsson i Bramstorp om, att detta uttalande gjordes sent vid 1932 års riksdag i samband med antagandet av mjölkregleringen. Denna mjölkreglering kunde icke sättas i verket förrän långt fram på hösten, och den har knappast hunnit omsättas i praktiken den dag som i dag är. Men den förra regeringen satt ju icke längre än till september månad, och jag har då synnerligen svårt att förstå, hur herr Pehrsson i Bramstorp kunde rikta något klander mot den just i detta hänseende, alldenstund riksdagens återopade uttalande avsåg de ytterligare åtgärder, som måhända kunde erfordras utöver mjölkregleringen. Ty när mjölkregleringen ännu icke var omsatt i praktiken, kunde naturligtvis ingen regering, vem som än setat, överväga ytterligare åtgärder i det syfte som mjölkregleringen avsåg att gagna. Jag tror alltså, att det låg någon överdrift i herr Pehrssons i Bramstorp utsaga, då han anklagade föregående riksdagar för att ha visat bristande förståelse för jordbruksnäringens intressen. De som varit med under de gångna åren torde kunna vitsorda, att det snarare förhåller sig tvärtom.

Jag skall emellertid infria mitt löfte att icke behandla frågans politiska sida, utan säga några ord om det föreliggande förslagets praktiska och ekonomiska konsekvenser i skilda delar. Vad då först angår omfattningen av hjälpåtgärderna, så är ju denna rent siffermässigt sett mindre i utskottets förslag än i den kungl. propositionen. I realiteten tror jag dock, att man kan säga att omfattningen är större, därför att såväl i utskottets förslag som i reservatio-

Ang. anslag till arbeten till motverkande av arbetslösheten m. m. (Forts.)

nen ligger det en elasticitet, som icke finns i den kungl. propositionen, och som hänföres till den omständigheten, att arbetslöshetskommissionen finnes kvar. Läget kan tydligen komma att bli detta, att omfattningen av hjälpåtgärderna både vad angår antalet hjälpta arbetslösa och vad angår kostnaderna för hjälparbeten, kommer att bli större enligt nu föreliggande utskottsförslag än enligt den kungl. propositionen. Jag tror, att riksdagen bör hava den saken klar för sig, och att de belopp, som vi nu röra oss med i diskussionen, 100 miljoner och 80 miljoner, ingalunda äro fixa belopp, i varje fall icke det sistnämnda. Ty utskottet har gjort ett uttalande, som förut har citerats här i dag av den innebörden, att arbetslöshetskommissionen givetvis icke kan upphöra med sin verksamhet, när det beviljade anslaget på 55 miljoner kronor är slut. Arbetslöshetskommissionen måste givetvis fortsätta för det fall att arbetslöshet fortfarande råder, och därav följer, att därest arbetslösheten icke nedgår, komma vi vid nästa års riksdag att få en proposition oss förelagd, lika den som vi behandlade i år, med begäran om ett tilläggsanslag till arbetslöshetskommissionen. Att ett sådant behov kommer att uppstå anser jag alldeles självklart. Visserligen förutsätter man nu i utskottsutlåtandet, att de övriga föreslagna åtgärderna skola komma att avlasta behovet av hjälparbeten genom arbetslöshetskommissionen, men flertalet av dessa arbeten och särskilt de mest omfattande äro av den natur, att deras igångsättande kräver en relativt lång tid. Åtskilliga arbeten kräva utan tvivel en så lång förberedelsestid, att man knappast kan förvänta, att de komma i gång under innevarande år. Vid sådant förhållande kunna de anslagsbelopp, som nu anvisas till olika slag av byggnadsarbeten och därmed jämförliga arbeten, icke komma att i nämnvärd grad minska behovet av reservarbeten genom arbetslöshetskommissionen och behovet av statskommunala arbeten. Vid sådant förhållande tror jag riksdagen bör hava klart för sig, att anslaget till arbetslöshetskommissionen icke kommer att räcka, utan att det kommer att krävas ett fyllnadsanslag nästa år. Huru stort det kommer att bli beror på omständigheter, varom ingen av de närvarande kan döma.

Den föregående ärade talaren uppehöll sig uteslutande vid frågan om statsbeställningar, och oaktat det rör en detalj i det hela och vi nu diskutera de stora principerna, skall jag knyta an till hans anförande och säga några ord om det anslag på 10 miljoner kronor och 700,000 därutöver, som utskottet föreslår till statsbeställningar. Av detta belopp avses 7 miljoner kronor till påbörjande av fartygsbyggande och återstoden till övriga industribeställningar. I denna punkt har ju utskottet icke uppnått enighet, utan det finns en grupp, som vill ge Kungl. Maj:t mera bestämda direktiv, och en annan grupp som vill ge Kungl. Maj:t större frihet. När jag deltagit i den delegation inom särskilda utskottet, som till förberedande behandling har haft frågan om statsbeställningar, har jag icke kunnat ansluta mig till majoriteten, utan jag har förordat en linje, som går på ett betydligt begränsat anslag. Under det att utskottet föreslår ifråga om påbörjande av fartygsbyggen 1 jagare och 2 undervattensbåtar utöver vad som redan beslutats vid innevarande års riksdag, har jag ansett det tillräckligt att anvisa medel i detta sammanhang till 1 jagare och 1 undervattensbåt. Därmed har jag kommit ned till ett anslagsåskande på något över 5 miljoner kronor till fartygsbyggandet. Jag anser att i det sammanhang, vari vi nu hava att fatta ståndpunkt till spörsmålen, man icke kan anlägga de synpunkter, som den föregående ärade talaren gjorde. Man kan icke diskutera frågan utifrån behovet av försvarsanstalter allenast, utan man måste framför allt vid diskussionen utgå från behovet av hjälpåtgärder mot arbetslösheten. Och prövar man de föreliggande spörsmålen ur den synpunkten, måste man ovillkorligen säga sig, att man på detta sätt kan hjälpa de

Ang. anslag till arbeten till motverkande av arbetslösheten m. m. (Forts.)
arbetslösa på ett mera effektivt och smidigare sätt än genom att anvisa ökade medel till krigsfartygsbyggen och kanonlavetter m. m. När det oaktat man från mitt partis sida har gått med på ett anslag på 5,290,000 till ytterligare fartygsbyggen har det skett, sedan vi inom delegationen fått klart för oss, att vid varven sådan arbetslöshet var rådande, att en dylik statsbeställning var motiverad. Vad återigen angår de övriga beställningarna av krigsmateriel har ingen vare sig i utskottet eller här kunnat påvisa, att den industri, varom här skulle vara fråga, behöver dessa statsbeställningar bättre än andra industrier skulle behöva sådana. Vad särskilt järnindustrien anbelangar har denna industri genom de av riksdagen fattade besluten om forcerande av elektrifieringsarbetena kommit i ett synnerligen förmånligt läge. Statsbeställningar till järnindustrien behöva sannerligen icke påbättras genom ytterligare anslag i nu förevarande sammanhang. Därför har jag anslutit mig till den linje, som representeras av den av herr Hamrin vid nu ifrågakvarande punkt avgivna reservationen, och som innebär, att anslaget till statsbeställningarna begränsas till 5,290,000 kronor i stället för av utskottet föreslagna 10.7 miljoner kronor. Jag har ingenting emot, att det belopp, som på det sättet besparas, anvisas till arbetslöshetskommissionen och till kontantunderstöd, därför att jag är alldeles övertygad om, att dessa pengar och mera till komma att behövas.

Utskottet har förordat att statskommunala reservarbeten givas företräde framför de statliga reservarbetena i arbetslöshetskommissionens regi. Jag vill deklarerat min fulla anslutning till detta uttalande, därför att jag har den erfarenheten från verksamheten i bygderna, att de statskommunala arbetena äro en relativt smidig och ändamålsenlig form av arbetslöshetshjälp, framför allt därför att regien kan göras enkel och billig och därför att de arbetslösa få stanna i sina hemorter. Men om jag undersöker, huru utskottet praktiskt lagt sitt förslag till rätta för fullföljande av dessa önskemål, så finner jag till min stora ledsnad, att utskottet i annat sammanhang gör ett uttalande, som utan tvivel kommer att verka i rakt motsatt riktning, och jag håller för ganska sannolikt, att det efter ett bifall till det föreliggande utskottsförslaget skall visa sig svårare än nu att få några anslag till statskommunala arbeten. Orsaken varför dessa arbeten hittills icke kommit i gång i större utsträckning än som fallet varit, har ingalunda berott på någon ovilja hos kommunerna utan i regel på hinder och svårigheter, som rests från arbetslöshetskommissionens sida och som ytterst motiverats med bristen på tillgängliga medel. Nu säger utskottet på sid. 54, att utskottet förutsätter, att *all möjlig sparsamhet skall iakttagas* med de anslag, som anvisas till arbetslöshetskommissionen och till statskommunala arbeten. Vad kan meningen vara med detta, att all möjlig sparsamhet skall iakttagas? Jag kan ju icke förstå annat, än att därmed sägas utskottet av den kvist, som det självt vill sitta på. Ty är det så att sparsamhet kan iakttagas på någon punkt i här förevarande sammanhang, äro de statskommunala arbetena den enda punkt, där sådan sparsamhet kan iakttagas. Arbetslöshetskommissionen själv måste ju rimligtvis fullfölja de arbeten, som satts i gång, och dessa arbeten äro så vidlyftiga och omfattande, att någon reduktion på dessa knappast kan komma ifråga. Följaktligen kan jag icke se annat än att sparsamheten kommer att gå ut över de statskommunala arbetena. Dessutom är ju anslagsbeloppet 55 miljoner så knappt tilltaget, så att därest meningen är, att det ens tillnärmelsevis skall räcka, blir det knappast något över till statskommunala arbeten. När man nu vet, att särskilt den ena kontrahenten i uppgörelsen, nämligen bondeförbundet, med iver fört fram tanken på utvidgning av statskommunala arbeten, kan jag icke annat än beklaga att man icke har bättre sett sig för, än att uttalandet om nödig sparsamhet från arbetslöshetskommissionens sida har kommit in. Med stöd av

Ang. anslag till arbeten till motverkande av arbetslösheten m. m. (Forts.)

detta uttalande är arbetslöshetskommissionen oförhindrad i fortsättningen som hittills att neka statsbidrag till statskommunala arbeten under motivering att medel icke finnas tillgängliga, och då blir i det avseendet icke någon förbättring ävägabragt, utan allt blir ungefär vid vad det var förut.

Jag skulle också önska yttra några ord om finansieringen, ehuru jag icke är säker på, herr talman, att det är tillåtet att i detta sammanhang sväva så vidlyftigt ut, men det är åtskilliga talare, som gjort det härförinnan. Jag kan då mycket livligt instämma i det anförande, som hölls av herr Anderson i Norrköping. Strängt taget innebär finansieringsplanen ingenting annat än att man på framtiden skjuter stora delar av vad som hör till dagens bekymmer. Jag kan icke finna annat än att det varit synnerligen önskvärt, att åtskilligt mera än som skett tagits ut skattevägen och likviderats omedelbart i vanlig ordning. För min del kan jag visa på, att jag vid flerfaldiga tillfällen under riksdagens lopp pekat på möjligheter till ökade inkomster för statskassan. Jag var med om att rekommendera höjning av spritskatten, av maltskatten, jag har motionerat om en särskild stämpelskatt på motböcker, och jag skulle också till nöds kunnat rösta för höjning av tullen på kaffe. Vidare ber jag att få förklara, att jag ingenting haft emot en höjning av den ordinarie inkomst- och förmögenhetsskatten. Men i det läge frågan nu ligger finns ingen som helst möjlighet att komma fram med ett motförslag till utskottet. Endast utskottsmajoriteten har ju kunnat taga initiativ i detta hänseende, och därför måste man givetvis även, under uttalande av en protest, foga sig i vad som är oundvikligt. Det är emellertid rätt betecknande, att man i diskussionen om länepolitiken finner, att vad som huvudsakligen intresserar tillskyndarna av denna länepolitik, det är, om det går att få låna de erforderliga pengarna. Så resonerar icke en god och solvent hushållare, utan först resonerar han om det är klokt och lämpligt att låna pengar. Och därefter tar han väl reda på, om han alltfört har så pass gott renommé, att han kan få låna. Men i den diskussion om den statliga finansieringen, som förts under senaste tiden, har man nästan aldrig hört det spörsmålet upptagas, om det är klokt av staten att låna pengar för att finansiera löpande utgifter, utan man har i stället bara undrat, om det går. Nu tror jag visserligen, att det går att låna pengar, och det har sagts, att det går en gång, men det kan vara tvelaktigt, om det går flera gånger. Men vad jag alldeles bestämt vill opponera mot är, att det skulle vara klokt. Jag skulle synnerligen gärna ha sett, att lånebehovet något reducerats, genom att ytterligare skatter av skilda slag tagits ut. Ett annat år, då budgeten skall göras upp, ha vi denna belastning av 25 miljoner kronor, som enligt amorteringsplanen skola betalas och som alltså då uppslukar motsvarande belopp inkomster. Och även om det skulle bli en konjunkturförbättring, vilket vi alla hoppas, är det väl ingen, som är så naiv, att han tror, att den kommer att gå så hastigt, att vi inom de närmaste åren komma att få kännning av den i fråga om de allmänna inkomsterna. Det är snarare på det sättet, att konjunkturväxlingarna både uppåt och nedåt tämligen sent återverka på det allmänna inkomster. Därför tror jag, att det är klokt att göra sig förtrogen med detta åtminstone ett par år framöver, att statens inkomster komma att ytterligare sina och att stora svårigheter uppstå att balansera budgeten. Därtill kommer så, att man skall segla med detta, låt mig säga, lik i lasten, som den femåriga amorteringen av årets arbetslöshetshjälp innebär.

Jag skulle också ha haft behov av att yttra mig i en detalj, där jag tillåtit mig väcka en motion, som av myndigheterna tillstyrkts men av utskottet avstyrkts, men jag skall, herr talman, inte uppehålla tiden med den saken.

Jag ber att få sluta med att uttala en reflexion, som jag gjorde, när jag hörde min ärade vän herr Österström hålla sitt stort anlagda lyriska lovtal över

Ang. anslag till arbeten till motverkande av arbetslösheten m. m. (Forts.)
 krisförlikningen. Jag kom då att tänka på ett skaldeord, som jag livligt föreställer mig föresvävade herr Österström, när han lade upp sitt anförande. Jag åsyftar det kända citatet: »Det är bättre att lyss till en sträng, som brast, än att aldrig spänna en båge.» Men jämte denna klangfulla sats rann mig i minnet en hel rad av gamla ordspråk, som man kan ställa emot den sangvinism och optimism, vilken kännetecknade hans anförande. Jag skall inte citera mer än ett enda av dessa, men jag tror, att det lämpligen kan ställas emot den där sentensen. Det är det gamla ordspråket: Man skall inte ropa hej, förrän man är över bäcken. Jag vill inte uttala någon förkastelse om över den uppgörelse, som ligger bakom det föreliggande utskottsbetänkandet, även om jag önskat, att det i väsentliga delar sett annorlunda ut. Jag tror liksom den föregående talaren, att vi få betrakta det som ett experiment. Det kan bli ett rätt äventyrligt, kanske delvis farligt experiment, men låt oss vänta med att fälla den slutliga domen över detsamma, tills vi samlat erfarenhet. Det kan hända, att vi i någon mån hunnit samla en sådan erfarenhet redan till nästa riksdag, ehuru tiden till dess kanske är väl knapp. Men jag skulle vilja rikta en vädjan till dem, som i dag med sådan energi gå in för denna uppgörelse: tag lärdom av vad som händer, betrakta inte de nya ståndpunkter, man på ömse håll intagit, så doktrinärt, att man inte kan rygga från dessa ståndpunkter, även om utvecklingen visar, att man har haft orätt. De uppgivanden av gamla ståndpunkter, som från socialdemokratiskt och bondeförbundshåll ligga bakom denna nu slutna uppgörelse, vill inte jag förkättra, men den beredvillighet att göra eftergifter, och att, om jag så får uttrycka mig, hänsynsfullt taga lärdomar av tidsutvecklingen, som har kommit till uttryck i denna uppgörelse, denna beredvillighet hoppas jag skall vara för handen även i fortsättningen, så att det skall bli möjligt att rätta till, vad som göres i dag, om det, som jag fruktar, i någon mån skulle visa sig vara ett misstag.

Jag skulle som sagt önskat, att utskottsutlåtandet i vissa delar hade haft en annan inriktning, men därtill vill jag lägga ett instämmande i det uttalande, som herr statsministern här gjorde, att i väsentliga delar är det föreliggande förslaget omfattat med synnerligen stor enhällighet av partierna. Den största betydelsen av vad som händer i dag får väl anses vara av psykologisk art. Säkert är, att det socialdemokratiska partiet bindes för en lösning av arbetslöshetsfrågan. Därigenom måste man komma fram till ett läge, då kritiken mot de samhälleliga hjälpåtgärderna i arbetslöshetsfrågan från det hållet tystnar. Och en annan betydande vinst av uppgörelsen är, att även bondeförbundet är engagerat för en linje i arbetslöshetsfrågan. Ty även från det hållet har kritiken under tidigare år varit nog så frikostig mot snart sagt alla beslut, som riksdagen fattat i syfte att hjälpa de arbetslösa. Genom det nya läge, vari arbetslöshetsfrågan på det sättet kommit, är det möjligt, att så mycket gott kan komma ut rent psykologiskt, rent allmänpolitiskt sett, att det väger upp de principiella och praktiska olägenheter, som förslaget medför.

Med den förhoppningen ber jag, herr talman, att få deklarerat min anslutning till det yrkande, som framställt av herr Hamrin.

Med herr Andersson i Rasjön förenade sig herr förste vice talmannen *Bengtsson*.

Herr Holmström: Herr talman! Den siste ärade talaren slutade med att inkassera vissa vinster av den uppgörelse, som i denna fråga kommit till stånd emellan det socialdemokratiska partiet och bondeförbundet. Det har redan framhållits här från flera talare i dag, att dessa vinster äro mycket dyrköpta.

Det var emellertid naturligtvis inte för att säga detta, som jag begärde ordet,

Ang. anslag till arbeten till motverkande av arbetslösheten m. m. (Forts.) utan detta skedde, därför att jag är intresserad i de frågor, som denna debatt omspannar, och anser mig på grund av min kommunala verksamhet i någon mån äga erfarenhet beträffande understöds- och annan hjälpverksamhet. Det var därför jag anmälde mig till denna debatt. Jag gjorde det, innan det särskilda utskottets utlåtande var utdelat, men när jag sedan erhöll det, så fick jag klart för mig det fullkomligt hopplösa i att på den korta tid, som stod till förfogande för dess studerande, få något grepp på utlåtandet.

Jag vill därför nu så gott som endast instämma i vad herr Ossbahr här näst förut yttrade i detta hänseende och uttalar mitt harmfyllda beklagande av att en så stor och viktig fråga som denna skall behandlas i riksdagen, utan att man fått tillräckligt tid att grundligt sätta sig in i densamma. Utskottsutlåtandet delades i lördags kväll vid $\frac{1}{2}$ 8-tiden. Plenum pågick därefter till klockan $\frac{1}{3}$ 3 på söndag morgon, och klockan 11 i dag skulle debatten börja. Jag vågar påstå, att ingen av kammarens ledamöter utanför utskottet har hunnit att ens ytligt eller delvis sätta sig in i utlåtandet. Det är därför jag, som jag nyss nämnde, beklagar, att sådant skall förekomma. Dessutom delades ju under lördagen andra viktiga utlåtanden från särskilda utskottet, bland annat om arbetslöshetsförsäkringen. De särskilda-utskotts-utlåtanden, som delades i lördags, omfatta inte mindre än 708 sidor. Under sådana förhållanden anser jag, att debatten här skall skötas av utskottets ledamöter och att vi andra äro ställda helt utanför. Men detta är ju ett förhållande, som inte är tillfredsställande. Vi hade åtminstone bort få någon dag till på oss för att läsa utlåtandet.

En sak, som har förekommit i debatten, vill jag emellertid yttra mig om. Herr Pehrsson i Bramstorp höll här på förmiddagen ett anförande, som redan och med full rätt har påtalats av herr Anderson i Norrköping. Herr Pehrsson i Bramstorp insinuerade, att vissa av högerns representanter vid ståndpunkts-tagandet i denna fråga skulle ha låtit sig påverkas av »storfinansens». Herr Pehrsson i Bramstorp måste i anständighetens namn här öppet förklara, varpå han grundar detta uttalande.

Herr Lindmark: Herr talman! På olika ställen i särskilda utskottets utlåtande nr 17 framhåller utskottet de stora fördelarna av att för motverkande av arbetslösheten statsbidrag till statskommunala reservarbeten skola kunna lämnas, och att i fråga om vägbyggnader dessa skola kunna utföras såsom statskommunala arbeten i vägstyrelsernas egen regi. Herr Andersson i Rasjön hade nyss ordet från denna plats, och han uttalade sin förmodan att de 55 miljoner kronor, som för ändamålet måste ställas till förfogande, mest komme att utgå i form av statliga reservarbeten på bekostnad av kommunala reservarbeten. Det synes mig att herr Andersson i Rasjön på den punkten har missuppfattat utskottets uttalande. Utskottet säger bl. a.: »Även enligt utskottets uppfattning utgöra de s. k. statskommunala arbetena en synnerligen lämplig form för hjälp åt arbetslösa. Jämförda med de statliga reservarbetena innebära de, bland annat, den fördelen, att arbetarna i större utsträckning kunna förbliva i sina hemorter och därigenom lättare uppehålla förbindelsen med den normala arbetsmarknaden samt att statens kostnader nedbringas, samtidigt som det kommunala intresset engageras för arbetenas övervakande och rationella ledning.» Och senare på sid. 53 finna vi ett kompletterande yttrande av följande lydelse: »Om man med utgångspunkt från dessa och i övrigt gjorda beräkningar vill uppskatta den sysselsättning, som med ett anslag av 55 miljoner kronor kan vinnas, och därvid tillika beaktar vad utskottet i annat sammanhang anført därom, att såvitt möjligt tyngdpunkten bör läggas på de statskommunala arbetena, blir resultatet, att sysselsättning skulle

Ang. anslag till arbeten till motverkande av arbetslösheten m. m. (Forts.)
i genomsnitt under budgetperiodens alla tolv månader kunna beredas för nära 30,000 arbetare.»

Dessa tvenne uttalanden ge vid handen, att utskottet lagt tyngdpunkten på statskommunala arbeten. Enligt mitt förmenande innebär detta en ej fullt lycklig utveckling. Jag håller, herr talman, före, att statliga reservarbeten böra förekomma i minst samma utsträckning som statskommunala.

Hitintills hava statliga reservarbeten haft största omfattningen. Härefter kommer en omkastning att äga rum. Tyngdpunkten lägges på de statskommunala arbetena. I detta sammanhanget frånser jag föreslagna arbetens utförande till öppna marknadens löner, beredskapsarbeten m. m.

Mot den av utskottet föreslagna omläggningen av sättet för arbetenas utförande synas vissa invändningar kunna göras. I ekonomiskt bättre ställda kommuner, i städer och på landsbygden, torde den vidtagna möjligheten att anordna statskommunala arbeten hälsas med tillfredsställelse. Tack vare statsbidragets erhållande lärer vissa arbeten komma till utförande, som under andra förhållanden säkerligen fått anstå tills vidare. Särskilt kommer detta att bliu fallet, när det gäller kommunala beredskapsarbeten, vartill statsbidrag avses att kunna lämnas. De i dessa ekonomiskt bättre ställda kommuner förekommande arbetslösa hava goda utsikter att alla bliu placerade i anordnade allmänna arbeten. Dessa kommuner hava i de flesta fall lätt att ordna med arbetsledning och bokföring, som erfordras. Betydande svårigheter kommer det däremot att möta för de landsbygdskommuner, som länge besvärats av tyngande arbetslöshet. I dessa kommuner äro de ekonomiska resurserna redan uttömda. Arbetsobjekt av nödvändig art äro svåra att finna, åtminstone sådana, som med hänsyn till kommunens ekonomiska uppföringar för arbetets utförande kunna motivera dess omedelbara utförande. Även med ett så högt statsbidrag som 90 procent av beräknad kostnad kommer det att för dessa kommuner ställa sig synnerligen svårt att kunna anordna statskommunala arbeten med därtill hörande arbetsledning, och den, med hänsyn till kontrollen, förhållandevis omfattande redovisningen och bokföringen. Föreslagna anordningar på ifrågavarande område synes mig närmast hava tagit hänsyn till städernas och de ekonomiskt bättre ställda kommunernas på landsbygden intressen än de kommuners intressen, som länge lidit av omfattande arbetslöshet inom sina gränser, men som i första hand borde bliu föremål för samhällets omtanke och hjälp.

Liknande svårigheter i fråga om arbetsledning m. m. komma att göra sig gällande för vägdistrikten vid utförande av vägarbeten såsom statskommunala reservarbeten i vägstyrelsernas egen regi.

Statens arbetslöshetskommission har ett väl utarbetat system i fråga om ledningen och organiseringen av reservarbeten. Det hade därför varit på sin plats att bättre utnyttja den erfarenhet och organisation, som kommissionen äger, och även i fortsättningen låta statliga reservarbeten intaga platsen såsom huvudform för hjälpverksamheten. Enligt min uppfattning ha statskommunala reservarbeten härjämte sin givna plats i systemet för det allmännas åtgöranden för arbetslöshetens avhjälpande. Men jag kan ej finna det vara lyckligt med dess av utskottet givna dominerande plats i planläggningen av åtgörandena mot arbetslösheten.

Enligt lämnade uppgifter voro i slutet av januari nära 190,000 inregistrerade som arbetslösa. Sedan har antalet sjunkit något. Så t. ex. var antalet den 30 april 176,825 arbetslösa. Men fortfarande är antalet arbetslösa mycket stort. Icke alla dessa torde i verkligheten hava varit arbetslösa. I denna tid, då samhället gör så mycket för de arbetslösa, blir det för vissa mindre nogräknade individer en svår frestelse att ställa sig i ledet av de arbetslösa,

Ang. anslag till arbeten till motverkande av arbetslösheten m. m. (Forts.)
utan att i verkligheten tillhöra dessa. Även förekommer i växande grad att s. k. säsongarbetare numera anmäla sig som arbetslösa under den i vanliga fall för dem arbetsfria delen av året. Andra åter finna det vara fördelaktigare utföra anordnade reservarbeten än att på vanligt sätt och genom egna ansträngningar skaffa sig arbete.

A andra sidan finnes på vissa håll en dold arbetslöshet på landsbygden. Hemmasönerna nöja sig med de mycket få arbetstillfällena, som kunna yppa sig. För skötandet av farshemmanet behövas de icke. Att skaffa sig mera bestående arbetsanställning har aldrig fallit dem in. Det har blivit för dem en vana att nöja sig med förekommande skogs- och flottningsarbeten. Även sedan dessa arbeten i stort sett numera upphört, äro anspråken så små och förnöjsamheten så stor, att någon anmälan till arbetslöshetskommittén ej blir gjord.

Wilken grupp av dessa nu nämnda s. k. »arbetslösa», som är större, är givetvis svårt att säga. Med hänsyn till den allt mer och mer växande understadstagareandan bland vårt folk, vilken lockar sådana att anmäla sig som arbetslösa, vilka i själva verket icke äro det, torde, även med tagen hänsyn till den dolda arbetslösheten, en sänkning av den officiellt registrerade arbetslöshetssiffran vara befogad vid fastställande av omfattningen av hjälpåtgärderna. Skäl synas därför tala för att den av högerreservanterna uppställda siffran av arbetslösa, som staten bör hjälpa och stödja, icke kan anses för låg.

Jag nämnde nyss ordet understadstagareandan. Förekomsten av denna är tyvärr numera påtaglig och i ständigt växande. Tidigare generationer litade till Gud och till kraften i sin egen arm vid försöket att skaffa sig en ställning i livet. Våra dagars släkte litar till samhället, till statens åtgöranden. Att genom försakelse, omtanke och arbetsflit grundlägga sin framtida existens anser ett ständigt växande antal vara under deras värdighet. Den förträffliga regeln för de unga »var betänkt en skärv att spara för din sena ålders dag» anses av många ge uttryck för en föråldrad uppfattning. Det är därför vi ock finna, hurusom i tider av rikliga arbetstillfällen och god arbetsinkomst avlöningen undan för undan förbrukas. Någon tanke på kommande sämre tider finnes icke. När så arbetslöshet inträffar, är behovet av det allmännas stöd och hjälp genast för handen. Samhället har skyldighet, anse dessa, att hjälpande rycka in, och de förlita sig därpå.

Ja visst har samhället skyldighet att hjälpa, där nöd verkligen är för handen. Och nöd blir det förr eller senare i de hem, där familjeförsörjaren drabbats av arbetslöshet. Men det synes mig, att hjälpen bör ges under sådana former och på sådant sätt, att den enskildes vilja till sparsamhet och självansvar icke utplånas. Av stat och kommuner vidtagna åtgärder mot arbetslösheten böra icke så anordnas, att det egna initiativet och företagsamheten hållas tillbaka genom anordningarna.

Med tillfredsställelse konstatera vi, att såväl Kungl. Maj:ts förslag som utskottets lägga huvudvikten vid arbetslinjen. Likväl finnes grundad anledning till bekymmer med hänsyn till omfattningen av föreslagna allmänna arbeten till öppna marknadens löner såväl som till grunderna för beräkandet av lönerna vid förekommande reservarbeten. Redan med nuvarande lönesättning för reservarbeten, därvid lönen utgår med lägre belopp än i öppna marknaden förekommande grovarbetarlöner har det i vissa fall visat sig råda en viss konkurrens mellan reservarbeten och jordbruksarbeten. Enligt utskottets majoritets förslag skola lönerna hädanefter höjas och vara lika med inom arbetsorten rådande grovarbetarlöner med samtidigt bibehållande av hittills utgående naturaförmåner bestående av fria resor från hemorten till arbetsplatsen

Ang. anslag till arbeten till motverkande av arbetslösheten m. m. (Forts.)
 och åter, fri bostad under arbetet samt i vissa fall fri sjukvård m. m. De blivande löneförmånerna för av samhället anordnade reservarbeten komma sålunda att bli förmånligare än de i öppna marknaden gällande. Att detta innebär risk för att samhällets åtgöranden för hävande av arbetslösheten i verkligheten kommer att motverka sitt eget syfte och i viss omfattning konservera arbetslösheten är tydligt. I synnerhet kommer jordbruket att härvidlag finna sina intressen eftersatta, såväl då det gäller det egentliga jordbrukets som skogsbrukets arbetsområde. Icke minst de norrländska jordbrukarna torde komma att få vidkännas de besvärande konsekvenserna av beslutet.

Att bondeförbundet i fråga om grunderna för lönesättningen vid av staten och kommunerna anordnade allmänna arbeten på grund av rådande arbetslöshet kunnat medverka till utformande av det förslag, som i detta avseende framföres i utskottets utlåtande, är ägnat att förvåna. Jag tänker härvidlag såväl på den verkan förslaget genomförande kan komma att få på vår modernäring som på näringslivet i allmänhet och mest på dess säkerligen skadliga verkan på vitala samhälleliga intressen i övrigt.

Tror sig bondeförbundet genom dessa sina åtgärder tjäna jordbrukets intressen? Förstå Sveriges jordbrukare och skogsägare vad som under dessa dagar på förevarande område kommer att av riksdagen beslutas? Kommer en konjunkturförbättring snart att inträffa, bli verkningarna givetvis mindre brydsamma och påtagliga. Kommer konjunkturförbättringen att dröja, kanske ett flertal år, lära de skadliga verkningarna bli både påtagliga och svårbotliga.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till den av herr Johansson i Fredrikslund m. fl. vid punkten fogade reservationen.

Herr Fast: Herr talman, mina herrar! Jag skall söka att begränsa mig till att göra några reflexioner och dessutom beröra några punkter, som föregående talare varit inne på. När man här har beklagat den knappa tid, som stått till förfogande för att ta del av särskilda utskottets utlåtande, så har jag inte kunnat undgå att göra den reflexionen, att man kanske på den borgerliga kanten något raskare kunde ha preciserat sitt ståndpunktstagande. Då hade vi måhända också haft större utrymme för denna debatt och för läsning av utlåtandena.

Herr Anderson i Norrköping var i det sammanhanget inne på ett resonemang om att man borde företaga betydande förändringar i det avseendet, att man skulle avlasta en del av arbetsbördan från riksdagen till centrala ämbetsverk och till regeringen. Om herr Anderson i Norrköping skall kunna få dessa sina synpunkter tillgodosedda, då blir det tydligen nödvändigt att söka samarbete på annat håll, än där herr Anderson i Norrköping i dag söker samarbete. Ty herr Hamrin har såväl i dag som vid tidigare tillfällen uttalat en rakt motsatt uppfattning, nämligen att tiden nu skulle vara alldeles särskilt lämpad för att giva större inflytande, större makt åt den svenska riksdagen. För egen del lutar jag i detta avseende närmast åt den ståndpunkt, som uttrycktes av herr Anderson i Norrköping.

Det är en väsentlig skillnad mellan debatten här i dag och tidigare arbetslöshetsdebatter i den svenska riksdagen. Skillnaden ligger närmast däri, att de arbetslösa själva i denna debatt inta en väsentligt centralare ställning än tidigare. Deras egna synpunkter på dessa problem ha givits ett större och mera vidgat utrymme än vad som tidigare förekommit i debatterna. Den beundran, som man känner på många håll i den svenska riksdagen, såväl från högerens sida som de frisinnades, för det s. k. svenska systemets utmärkta verkningar, känner man inte ute i landet, icke ens bland meningsfränder vare

Ang. anslag till arbeten till motverkande av arbetslösheten m. m. (Forts.)
sig högermän eller folkfrisinna, vilka stå i den ställningen, att de skola tillämpa detta utmärkta system. Därtill ha verkningarna av det s. k. svenska systemet varit alltför avskräckande. Man har icke kunnat förlika sig även bland dessa människor inom de borgerliga lägren med att samtidigt som man använder sig av ett system, där man med statens och kommunernas medel söker att motverka arbetslösheten genom igångsättande av arbeten, lönesättningen skulle vara sådan att man samtidigt i betydande utsträckning tvingar de arbetslösa att vända sig till fattigvården. Och det må tillåtas mig som gammal fattigvårdsman, som under många år sysslats med dessa problem, att framhålla att ingenting är ur samhällelig synpunkt farligare än att icke förhindra att människorna komma till fattigvården. Ty den, som en gång tvingats att gå dit, förlorar något av den självbevarelsedrift, som varje människa känner och bör känna. Den brister sönder och det blir inte så svårt att gå till fattigvården andra gången som det var att gå dit den första.

En förstörelse utav arbetsglädjen, en förstörelse av vissa moraliska tillgångar, vilka vi äro i så stort behov av inom samhällslivet, har på ett avskräckande sätt varit resultatet av det s. k. svenska systemet för arbetslöshetens bekämpande. I slutet av sitt anförande sade herr Hamrin, att det har ändå en ljuspunkt detta utlåtande från särskilda utskottet, och det är att det svenska systemet har segrat. Det är det, som kommit till uttryck även från majoritetens sida i det särskilda utskottet. Jag undrar om den reflexionen kan vara riktig, såvida icke herr Hamrin med det svenska systemet menar någonting, som jag närmast skulle vilja beteckna såsom arbetslinjen, vilken vi ju alla ha gemensam. Men det har icke varit detta, som varit kännetecknande för det svenska systemet vid arbetslöshetens bekämpande utan något helt annat. Vad som uppbär det s. k. svenska systemet det är helt enkelt det gamla, som vi ha behandlat vid så många tillfällen i den svenska riksdagen nämligen direktiven, som skola tvinga människor att antingen vara hemfallna till svält och umbäranden eller att vara beredda att falla sina klasskamrater i ryggen. Det är en del av det svenska systemet. En andra del, det är detta, att arbetslösa människor skola avstängas från hjälp ifrån samhällets sida, såvida deras kamrater skulle dragas in i en konflikt, vare sig det är fråga om strejk eller lockout. För det svenska systemet kanske mest utmärkande det är att till varje pris skall man upprätthålla en lönepolitik med löner lägre än vad arbetslöserna äro på de skilda orterna. Låt oss vara överens därom, att även herr Hamrin är med i dag på att ganska effektivt skrinlägga, begrava det s. k. svenska systemet för arbetslöshetens bekämpande, ty även herr Hamrin är med om att taga bort de för arbetarna förhatliga och förödmjukande direktiven vare sig det gäller avstängnings- eller konfliktdirektiv. Han är också med om att i vissa avseenden på de billigaste orterna lönerna kunna få vara desamma som den grovarbetarlön, vilken arbetare i avsevärd omfattning ha som ersättning för sitt arbete. Jag tror, att man utan överdrift kan säga, att det finns icke så värst många gråterskor, när man går att begrava det s. k. svenska systemet.

Det har talats om samförstånd. Det börjades med i remissdebatten, och sedermera har det talats om detta icke minst i de borgerliga tidningarna. Man har talat om behovet av samförstånd i en hård tid. Nu har man i varje fall fått klart för sig vad man på vissa håll menar med samförstånd. Det är, när den ena sidan ger upp allt, som är väsentligt, och den andra sidan får allt igenom, som för den är väsentligt. Det kallar man för samförståndspolitik men när båda sidorna giva och taga och så skapa verkligt samförstånd och en handläggning, som svarar mot läget, betecknar man detta som kohandel.

Jag vill i detta sammanhang icke uraktlåta att säga vad jag redan under

Ang. anslag till arbeten till motverkande av arbetslösheten m. m. (Forts.) principdebatten framhöll i särskilda utskottet, och det är, att jag tror, att ingenting är farligare för demokratien än att man icke kan samlas i en hård tid till en sådan befriande handling, som i någon mån svarar mot läget. Att skapa sådana livsbetingelser åt människorna i samhället, som svara mot samhällets möjligheter, att tillvarata deras intressen och giva dem försörjning. Det finns så oändligt många som misströsta, då man ser, hur det går den ena dagen efter den andra, och ingenting kan göras. Var och en låser fast sig vid sin egen ståndpunkt, men man kan icke samla sig till en befriande och samlande handling. Ingenting kunde varit farligare, ingenting kunde spritt mera förgiftning och misstro inom demokratien, än om vi skulle ha fortsatt efter de linjerna. Såvitt jag förstår, vill man från alla partiets sida här åstadkomma en måttlig prisökning. Man vill giva åt jordbruket det stöd, som alla erkänna, att det är i behov av, men samtidigt som man vill detta, så vill man icke vara med om att vidtaga motsvarande förbättring av nödhjälpsarbetarnas, av de arbetslösas ställning. Det är icke en handling, som svarar mot läget utan någonting som med rätta kan kallas klasspolitik. Jag skall icke gå in på en redogörelse för hur man har blåst upp en fruktansvärd storm omkring saker och ting, som i verkligheten ha väsentligt mycket mindre proportioner. Detta har här under debatten blivit i tillräcklig utsträckning berört. Jag vill säga, att för egen del sätter jag mycket stort värde på att man här i särskilda utskottet givit direktiv, som avse att förminska de statliga reservarbetena och väsentligt utöka de statskommunala arbetena. Därigenom vinner man möjlighet att giva försörjning åt de arbetslösa i hemorten i den allra största utsträckning, och det är framför allt mot de statliga reservarbetena med sina förläggningar och de följder, som därav måste inträda, som kritiken från de arbetslösa varit hårdast insatt.

Herr Hamrin sade under sitt anförande: Det är lätt att bli arbetslös. Han syftade därvid på att när lönerna nått till den höjd, som det här är fråga om, och en del arbeten skola igångsättas i den öppna marknaden och andra arbeten till grovarbetarlöner i orten, då skulle arbetarna sluta sin anställning och fly till de med statsmedel igångsatta arbetena.

Då gjorde jag för egen del den reflexionen, huruvida denna insinuation hade berättigande. Har den svenska arbetarklassen visat, att den i en sådan utsträckning, att man kan tala om det, lämnat sina gamla och fasta arbetsplatser för att bli lösarbetare eller bli arbetare vid de statskommunala arbetena? Nej, förvisso icke. Den svenska arbetarens ställning och kärlek till sin gamla sysselsättning, sina ordinarie arbetsplatser, den är så stark, att arbetaren låter sannerligen icke locka sig till tillfälliga arbeten av ena eller andra karaktären, även om lönerna där skulle vara något högre. I vissa industrier har man haft en oerhört begränsad arbetstid och — jag erkänner det gärna — lönerna ha där varit mindre till och med än vid nödhjälpsarbetena, men när ha ni sett, att man slutat vid fabriken för att bli nödhjälpsarbetare? Det är teoretiska resonemang, som man här för, och som ha bra litet med verkligheten att göra.

Herr Lindman sade i sitt anförande, att man hade gått in i särskilda utskottet för att fatta beslut, innan man visste hur det ena systemet med hänsyn till kostnaderna ställde sig med hänsyn till det andra. Ja, majoriteten har icke haft något behov av den utredning, som man begärt från utskottets sida. Det var på den andra sidan, som man hade behov av denna utredning. Huruvida den har givit de möjligheter, som man tydligen räknade med, därom vill jag för egen del icke yttra mig.

Man har vidare sagt här i debatten — jag tror det var herr Lindman, som sade det — att man från högerns sida gått in och provat samtliga förslagen,

Ang. anslag till arbeten till motverkande av arbetslösheten m. m. (Forts.)
särskilt då det gällde dessa arbeten, som skulle utföras i den öppna marknaden, efter samma system som det man tillämpar i statsutskottet. Ja, jag kunde icke undgå att då också göra en reflexion, och det var frågan om vem det var som reste motstånd emot att här i riksdagen en del av dessa Kungl. Maj:ts förslag skulle remitteras till statsutskottet. Jo, sådant motstånd restes i första hand från herr Lindmans sida, och han fick ju också majoritet här för. Att då mer eller mindre öppet eller förtäckt klandra särskilda utskottet för att det skulle ha anlagt en annan prövning än den, man utövar i statsutskottet, tycker jag är en liten smula egendomligt.

Man har i debatten både här och i första kammaren, i de delar jag har åhört den, vänt sig mycket starkt emot förslaget om byggande av bostäder i städerna. Det gäller den tertiärkredit, som Kungl. Maj:t här har föreslagit. Man har från en del reservanters sida sagt: Vi skulle ha kunnat vara med om detta, under förutsättning att kommunerna tagit risken, d. v. s. iklätt sig full borgen för denna kreditgivning. Ja, nu är ju läget sådant, det känner man till, att kommunerna ha att dragas med åtskilliga förluster, åtskilliga borgensförbindelser från kristiden, då kommunerna tvingades att ikläda sig sig en sådan borgen. Det skulle helt enkelt ha betytt, att detta bostadsbyggande inte hade kommit till stånd, vars arbetslöshetslindrande effekt väl ändå torde vara större än något av de övriga förslag som återfinnas i det särskilda utskottets utlåtande. Ty när man här ifrån statsmakternas sida anvisar 100 kronor, så svara ju mot dessa 100 kronor icke mindre än 700 kronor, som uppsamlas på annat sätt. Om jag därtill fogar, att byggnadsindustrien har en förmåga att skapa arbetsmöjligheter på en hel del andra industriella områden, så måste man säga, att en bättre arbetslöshetshjälpande effekt än den, som i detta avseende har föreslagits, kan man helt enkelt icke uppnå.

Man har här riktat anmärkningar emot att det särskilda utskottets utlåtande helt enkelt i väsentliga delar skulle ha glömt bort de arbetslösa. Man skulle här slösa med tiotals miljoner kronor, som komma andra människor till godo än de arbetslösa. Ja, ursäkta, mina herrar, men det resonemanget förstår jag inte alls. Ty även om det är så, att en person, som är sysselsatt i den öppna arbetsmarknaden, skulle sluta sin sysselsättning och få arbete vid dessa s. k. statliga eller kommunala arbeten, så blir det väl så, att hans gamla plats blir ledig och fylles av en annan. Dessutom vill jag säga, att när man här beskärmar sig över att det inte finns något hänvisningsförfarande i detta avseende, så skall man inte glömma bort, att det yrkandet först ställdes från frisinnat håll, att vid dessa arbeten icke skulle finnas något hänvisningsförfarande, och jag är villig att erkänna, att det fanns goda skäl för denna ståndpunkt, ty hänvisningsförfarandet passar inte så synnerligen väl samman med arbeten, utförda i den öppna marknaden.

När det således skapas nya arbetstillfällen, spelar det inte så stor roll, vem som får dessa arbetstillfällen, ty de luckor, som uppstå, fyllas ju av andra.

Man har vidare sagt, att beträffande en del av programmet, då det gäller t. ex. arbeten, som skola igångsättas för uppnående av en bättre skogskultur, för täckdikningar och en hel del åtgärder på jordbrukets område, blir det icke heller de arbetslösa, som få del av dessa förmåner. Ja, herr talman, här är jag villig att göra ett medgivande, nämligen att det blir åtskilliga andra, som komma att få nytta av detta, men jag känner sannerligen icke någon avundsjuka mot dessa människor. Låt oss komma ihåg, att ute på den svenska landsbygden finnes en dold arbetslöshet av mycket betydande mått. Det är på det sättet, att många småbrukare, många torpare, många statare ha vuxna söner hemma, som man inte har något arbete att ge. De kunna få ett mål mat

Ang. anslag till arbeten till motverkande av arbetslösheten m. m. (Forts.)
hos sina föräldrar, men de kunna icke skaffa sig några nämnvärda inkomster, kanske icke ens så stora, att de skulle kunna köpa sig ett nytt klädesplagg. Den arbetslösheten är fullt lika berättigad att erhålla hjälp ifrån samhällets sida som den inregistrerade arbetslösheten i våra industrisamhällen. Och jag måste i detta sammanhang säga, herr talman, att jag sätter högt pris på de åtgärder, som ha föreslagits här på jordbrukets område, ty när människorna där finna arbete, när det inträder förbättrade förhållanden på jordbrukets område, då ökas ju köpkraften där. Det finns jordbrukare, som under de sista åren inte haft möjlighet att skaffa sig de nödiga nya redskap, som de äro i behov av, men när pengar komma att flyta in till jordbrukets befolkning, så tillgodoser den de behov, som den har av industrivaror, och då kommer detta också i mycket betydande utsträckning att verka stimulerande även för den svenska industrien.

Man har här gjort gällande, liksom i första kammaren, att då det gäller lånen och bidragen till de svenska kommunerna för igångsättande av vissa arbeten, så är detta synnerligen farligt. I första kammaren har en talare, som jag högt skattar, gjort gällande, att detta skulle innebära en uppfattning, som fullständigt strider mot den, som kommit till uttryck i skatteutjämningsberedningens förslag i fråga om skatteutjämning och skattelättnader de svenska kommunerna emellan. Jag bestrider den uppfattningen, ty beredningen har, då det gällt skolväsendet, varit enhällig, och det har föreslagits, att skolhusbyggnaderna skulle utan ersättning överlämnas till staten. Detta kan innebära, att en kommun, som helt enkelt har uraktlatit att bygga på samma sätt som andra kommuner, skulle ha en fördel, och det var mot detta, man speciellt vände sig inne i första kammaren. Men det är inte ur dessa synpunkter, Kungl. Maj:t skall pröva dessa anslag, utan det skall ske med hänsyn till arbetslöshetens omfattning, kommunens möjligheter helt enkelt att igångsätta arbete åt de arbetslösa. Jag undrar då, om den kritik, som man här framför mot det föreslagna anslaget och bidraget i form av lån, är berättigad. Jag tänker alltså på vad som i det avseendet sagts rörande lån och bidrag för främjande av enskild företagsamhet. Herr Lindman gjorde gällande, att detta för oss direkt till socialismen. Jag undrar, om det uttalandet kan vara riktigt. I så fall måste det vara en ytterst dålig socialism. Då vi ha gått med på dessa åtgärder, har det sannerligen inte varit med någon entusiasm, och vi ha sannerligen inte sett någon socialism i det, men vi ha ansett det vara nödvändigt att vara med om att i någon mån lindra vådorna och hela revorna av det system, som man sannerligen inte kan kalla för socialistiskt. Och när man på den borgerliga kanten är så förfärligt rädd för de här föreslagna åtgärderna, så står det i ganska dålig harmoni med de åtgärder, som man har varit med om bara under det sista året. Jag tänker i det sammanhanget på alla de åtgärder, som ha måst vidtagas och som även jag har varit med om att medverka till, då det gällt att söka förhindra uppkomsten av arbetslöshet, varvid man lämnat betydande understöd och bidrag till svenska banker. Under sådana förhållanden är den kritik, man riktar mot detta anslag, enligt mitt förmenande såväl överdriven som oberättigad.

Ja, herr talman, jag skall sluta mitt anförande med att bara med ett ord bemöta, vad herr Anderson i Norrköping — jag var färdig att säga tillät sig att uttala — då han hade ordet. Han sökte nämligen ge kammaren en bild av att i det särskilda utskottet var man på socialdemokratiskt håll färdig att ge upp, när bondeförbundarna grepo in och lade fram sitt medlingsförslag. Det är en frihandsteckning, herr Anderson i Norrköping, som saknar varje som helst tillstympelse till fog och verklighet. Det har icke funnits någon vilja till uppgivelse hos socialdemokraterna i det särskilda utskottet lika litet

Ang. anslag till arbeten till motverkande av arbetslösheten m. m. (Forts.)
som i den socialdemokratiska regeringen. Men vad som hela tiden har funnits har varit vilja att nå fram till en handling och en samförståndslösning, som svarade mot det politiska lägets möjligheter. Detta har man varit med om att medverka till, och det skämmas vi inte för, det äro vi också beredda att försvara.

Herr talman! Jag ber i fråga om den föredragna punkten att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herrar *Eklund, Johansson* i Djursnäs, *Olovson* i Västerås, *Andersson* i Surahammar, *Gustavson* i Sala, *Berg, Englund, Persson* i Tidaholm, *Fält, Norling, Karlsson* i Munkedal, *Elmroth, Johansson* i Ångtorp, *Johnsson* i Kalmar, *Olsson* i Rödningsberg och *Eriksson* i Sandby.

Herr De Geer: Herr talman, mina damer och herrar! Jag förstår så väl, att man anser, att så länge som debatten nu har pågått, skall man inte yttra sig, om man inte har någonting speciellt att säga, som man ovillkorligen vill framföra. Jag kan inte underlåta att säga några ord i detta ärende. Ett särskilt skäl för mig att begära ordet är, att jag så att säga hör till dem, som sitta på de anklagades bänk. Jag hör ju till de s. k. »kohandlarna», som det i dessa dagar är så modernt att anklaga på alla möjliga sätt. Jag har, jag försäkrar det, med mycket stor uppmärksamhet avlyssnat debatten, och jag hade väntat mig, att vi s. k. kohandlare skulle få höra några fruktansvärda dråpslag, någonting, som skulle göra oss fullkomligt knockout, för att använda det uttrycket. Men det har verkligen förvånat mig, allt som timmarna gått, att jag har tyckt mig finna, att vi inte alls ha fått några sådana där alldeles övertygande knockoutslag, åtminstone inte ännu. Det är möjligt, att ett av dessa knockoutslag var avsett att utdelas av herr Anderson i Norrköping. Han framhöll en del saker, som jag måste be att få repetera för att framhålla, hur kraftig den knockouten var. Han sade, att han ansåg, att frågan om arbetslösheten i allmänhet var så flyktigt utredd. Ja, det kan ju hända, att herr Anderson tycker det, men jag tror, att svenska folkets majoritet anser, att man här i riksdagen har bort hinna med att reda ut den frågan nu, så lång som riksdagen varit. Jag tror inte heller, att det hela är så flyktigt utrett, utan man kan nog med lugn våga sig på att följa de linjer, som äro utstakade.

Herr Anderson nämnde också, att man kommit till en bristningsgräns i det parlamentariska livet, och han menade naturligtvis då, att den mycket debatterade s. k. kohandeln skulle vara ett av dessa bristningsmoment — åtminstone förmodar jag det. Jag tror nog, att man kan säga, att den parlamentariska olusten, som också omnämndes, finns här och där. Men jag tror, att den skulle ha kommit att ökas, om man inte nu, tack vare den överenskommelse, som vi träffat, verkligen kunnat komma till några resultat vid detta års riksdag.

Han sade också, att man borde införa en karenstid för åsiktsändringar. Ja, detta uttalades naturligtvis också för att visa, att vi arma människor, som tillhöra dem, vilka träffat en överenskommelse, skulle behövt ha litet längre karenstid. Men jag tror inte, att vi skiftat åsikter så mycket. Vi ha gått med på denna överenskommelse, därför att vi nu under ett särskilt svårt läge i Sverige velat göra någonting, som skulle vara till hela folkets fördel.

Herr Anderson nämnde också som ett exempel på att man har kommit till bristningsgränsen, att man idkar korridorpolitik. Jag får säga, att jag blev ytterligt överraskad, när jag hörde detta, ty långt innan jag kom i riksdagen,

Ang. anslag till arbeten till motverkande av arbetslösheten m. m. (Forts.)
hade jag hört, att det brukade förekomma mycket korridorpolitik där. Jag vet inte, om sådan är särskilt utmärkande för detta års riksdag.

Jag skall inte säga mer angående herr Anderson i Norrköping, utom att jag måste framhålla, att han vid ett tillfälle också nämnde, att han både inom och utom riksdagen hade talat med socialdemokrater i de frågor varom debatten rör sig. Det föreföll mig då nästan, som om han själv idkat en smula korridorpolitik.

Jag tror för min del, att om man inte kommit till något resultat här, skulle man just ha gynnat de riktningar, som man nu på sina håll så mycket fruktar, bland annat nationalsocialismen. Jag tror, att de, som frukta sådana ytterliga rörelsers utveckling, måste vara de s. k. kohandlarna tacksamma, för att det blivit något resultat eller sannolikt blir något resultat, som visar, att den svenska riksdagen ännu är i stånd att utföra någonting, även om det möjligen kan ske på ett sätt, som man anser osympatiskt och kallar kohandel. För min del tycker jag, att de, som inte i år velat verkligt kraftigt bidra till samförståndet, skulle ha särskild anledning att komma bland de anklagade, när historiens dom skall fällas. Jag säger detta, därför att det sagts, att vi arma s. k. kohandlare antagligen i historien komma att bli dömda mycket hårt.

De anklagelser, som jag har hört här i dag och tidigare sett i tidningspressen, förefalla mig åtminstone nästan allihop vara utomordentliga överdrifter. Och jag undrar, vad högerns jordbrukare i sitt innersta tänka om de fördelar, som nås. Jag förstår, att de inte säga någonting annat än att dessa fördelar, som nu nås, hade kunnat vinnas även utan denna »kohandel».

Jag kan inte finna annat än att de anfall, som i dag gjorts från de olika partierna emot den överenskommelse, som blivit träffad och antagligen genomföres, ha varit synnerligen svaga, och jag har inte kunnat förmärka några nya argument. Det enda, som för mig kvarstår, är egentligen de s. k. ovettsargument, som stått i vissa tidningar. De stå tyvärr kvar, men några verkligt sakliga nya argument har jag i stort sett inte kunnat finna i denna debatt.

Man har ibland sagt angående bondeförbundet, att det är ett klassparti, som endast tänker på sig självt, men, mina damer och herrar, jag undrar, om inte bondeförbundet i någon mån skulle kunna befrias från denna anklagelse nu, då vi visat, att vi förstå, att det inte bara är jordbruket, som har det dåligt, utan att också stora grupper av arbetare ha det mycket svårt. Jag kan inte förstå annat än att den andel, som bondeförbundet tager i de beslut, som träffas, visar, att vi ha förstått, hurudan tiden är och att det måste göras någonting, även om det i mångt och mycket måste strida mot våra principer. Jag undrar, om det inte möjligen är så, att jordbrukarnas speciella parti, bondeförbundet, särskilt väl känner till, hur det förhåller sig även bland arbetarna, speciellt på landsbygden, och förstår, att det är nödvändigt, att det tas krafttag i år.

För övrigt måste jag be att få säga, att jag för min del tror, att »kohandel», som det i år kallas för, eller kompromiss alltid måste finnas och alltid har funnits, och jag kan inte förstå, bland annat av vad jag hört av hans excellens herr statsministerns redogörelse, annat än att det hela gått synnerligen juste till väga. Varför, mina damer och herrar, skall det vara så nödvändigt att i viss mån fördöma, att man får en jordbrukshjälp genom kraftigt bistånd från det socialdemokratiska partiet? Jag har en alldeles motsatt mening. Jag tycker, att det är enbart glädjande, att socialdemokraterna nu visa verklig insikt om vad jordbruket behöver.

Man har talat så mycket här om att man bör skilja på jordbruksfrågorna och arbetslöshetsfrågorna och att de inte skola sammanblandas, såsom nu skett.

Ang. anslag till arbeten till motverkande av arbetslösheten m. m. (Forts.)

Ja, men då man under tidernas lopp har sett, hur svårt det varit att få någon hjälp till jordbruket, så är det kanske inte så egendomligt, om man från vårt håll ansett det vara nödvändigt med en sådan överenskommelse som den, som träffats, för att man skulle vara säker på att verkligen få någon hjälp. Det har alltid klagats över att bondeförbundet inte varit positivt, men nu vågar jag påstå, att vi denna gång varit en smula positiva, och då anser man det oriktigt! Det har sagts i anklagelserna mot bondeförbundet, att detta har glömt, att det vill motverka monopolisering bland arbetarna. Nej, mina damer och herrar, jag tror inte, att vi ha glömt detta. Vi hade bland annat motionerat om att man skulle försöka få ned de orimliga topplönerna, och att vi gått med på den överenskommelse, som nu träffats, beror inte på att vi frångått vår uppfattning i fråga om monopolisering. Vi frukta nog icke heller så mycket som man på andra håll gör, att den kompromiss, som är träffad, skall åstadkomma en särskilt kraftig sugning av arbetskraft från jordbruket. Jag har, såsom de ärade ledamöterna av kammaren kunna förstå, såsom jordbrukare själv till en början varit mycket betänksam mot att gå med på de lönesättningar, som blivit fastställda bl. a. för reservarbetena. Men med den erfarenhet jag har av reservarbetsystemet hittills har jag — det måste jag bekänna — icke kunnat annat än låta mina betänkligheter falla. Det sägs, att lönerna vid reservarbetena nu skulle bli så stora, att exempelvis jordbruksarbetarna komma att dragas från jordbruket och gå över till reservarbetena. Ja, mina damer och herrar, jag tror icke, att de som säga detta, i så fall känna riktigt till förhållandena — i varje fall icke förhållandena på den rena landsbygden. Eller också vilja de icke fram med sina erfarenheter. Jag är själv ordförande i en arbetslöshetskommitté, och jag har icke kunnat finna, att, såsom det hittills varit åtminstone på landsbygden, sugningen till reservarbetena varit så särdeles stor. Jag tror, att jordbruksarbetarna helst stanna kvar i sin hemort och sin vanliga sysselsättning.

Jag går nu över till något som ligger mig särskilt om hjärtat, och skall säga några ord om vägarbetenas förhållande till reservarbetsfrågan. Jag tror, att det är mycket lyckligt med den anordning, som nu kommer att träffas, eller att vägstyrelserna kunna utföra vägarbeten såsom statskommunala arbeten i sin egen regi under A. K:s kontroll. Med den erfarenhet jag har — och jag vågar påstå, att jag har rätt stor erfarenhet på detta område — tror jag icke, att den föreslagna anordningen kommer att bli för vägarbetena fördyrande i allmänhet åtminstone. Det blir säkerligen ett mycket populärt system, ty då kunna resp. trakter få behålla sina arbetare vid vägarbetena i den egna orten. Jag gläder mig speciellt åt att vid beslutet om vägarbetena man minskat summorna för utförande av viadukter och i stället lagt an på andra arbeten. Jag vill också uttrycka min särdeles stora belåtenhet över att vid val av arbeten man medtagit ytterligare täckdikningar, skogsarbeten, skogsvägar å enskild mark etc.

Jag vill icke upptaga kammarens tid många ögonblick till och vill endast peka på ytterligare en sak, nämligen att enligt den överenskommelse, som är träffad, glädjande nog 7 miljoner kronor upptagits till nybyggnadsarbeten för flottan. I samband härmed kan jag icke underlåta att instämna med herr Ossbahr, som bl. a. framhöll, att det vore önskvärt att av de 3,700,000 kronor, som dessutom finnas till förfogande, man disponerade en del till nya lavetter för fältartilleriet. Jag finner det nämligen orimligt, att man skall behålla ett artilleri, som, om det mot förmodan skulle gå så olyckligt att vi komme i krig, skulle visa sig vara praktiskt taget oanvändbart.

Herr Österström yttrade ett par ord, som jag, innan jag slutar, måste be att få understryka. Han talade om resultatpolitiken och sade, att regeringen var

Ang. anslag till arbeten till motverkande av arbetslösheten m. m. (Forts.)
en nationens regering. Samtidigt undrade han, vilken grupp som skulle ha fått sin rätt kränkt. Jag måste säga, att jag på det livligaste instämmer med herr Österström i dessa hans påpekanden om värdet av en verklig resultatpolitik. Herr Brädefors nämnde, att det var småbönderna, som finge sin rätt kränkt genom överenskommelsen i fråga. Mina damer och herrar, jag tror, att de som känna till småböndernas förhållanden i olika delar av landet, ställa sig tveksamma inför ett sådant påstående.

Man säger, att det är fara värt, att reservarbetena skola bli permanenta. Jag tror icke alls, att så blir fallet, och jag känner mig fullkomligt övertygad om att regeringen och det parti den tillhör icke skola sträva efter några permanenta reservarbeten.

Det har vidare talats om att man hoppas på befriande handling. Jag skall sluta med att framhålla, att jag för min del tror, att de beslut, som jag hoppas i dag eller i morgon skola bli en verklighet, utgöra en befriande handling. Jag hoppas och tror, att de beslut, som nu fattas vid denna riksdag, kanske äro inledningen till en period, då man skall kunna något frångå gamla principer och hålla sig till sakskalet, och att besluten skola bli till hela landets fördel. Jag är för min del övertygad därom.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Weijne: Herr talman! Det betänkande, som här föreligger, är prägladt av politiska motsättningar. Reservationernas antal är icke mindre än 42. Det finns emellertid ett avsnitt av betänkandet, som man läser med särskild glädje, därför att det på det området råder praktiskt taget enhällighet i meningarna, och det är de 20 sidor, som handla om ungdomsarbetslöshetens bekämpande. Jag tror för min del, att det är lyckligt, att man numera har fått allmänt klart för sig, att samhället därvidlag måste vidtaga särskilt kraftiga åtgärder.

Jag läste för någon månad sedan i en tidning ett uttalande av chefen för fängelset på Långholmen om ungdomens förhållanden och den stigande ungdomskriminaliteten. Direktören på Långholmen uttalade, att det var många, som i det nuvarande läget ropade på en strängare uppfostran för att ungdomen skulle bli bättre. För sin del var han emellertid övertygad om att det viktigaste var, att man kunde råda bot på arbetslösheten bland de unga. Jag läste också för något år sedan en redogörelse från statens uppfostringsanstalt för ungdomsbrottslingar, där jag själv en gång i tiden varit lärare. Redogörelsen avsåg år 1929, och man kunde konstatera, att av de nykomna pojkarna ungefär hälften varit arbetslösa vid brottets begående. Det är säkerligen här icke bara ett tidssammanhang utan även ett orsakssammanhang. Men, herr talman, år 1929 var ett ur arbetslöshetssynpunkt relativt gynnsamt år, och jag för min del är övertygad om att med den oerhörda tillväxt i arbetslösheten, som ägt rum har man numera att uppvisa i ännu högre grad avskräckande siffror från Bona.

Vad skall man då göra mot ungdomsarbetslösheten? Ja, det är en åtgärd som ligger snubblande nära, och det är att giva ungdomen en längre förberedelsestid, innan den går ut i produktivt arbete. Om vi ett ögonblick vilja stanna inför samhällets utveckling så veta vi ju, att ju mer primitivt ett samhälle är, i dess högre grad måste samtliga medborgares arbete tagas i anspråk för skapande av de materiella betingelserna för tillvaron. Men när den tekniska kulturen går framåt, kunna arbetstimmarnas antal minskas, och man kan avkorta vad jag skulle vilja kalla för den arbetsföra åldern. Man kan låta ungdomen börja något senare, och man kan giva de äldre några år av ålderdomens ro, innan de lämna denna världen. Borde det icke vara en angelägenhet för

Ang. anslag till arbeten till motverkande av arbetslösheten m. m. (Forts.)
den svenska riksdagen att i nuvarande läge taga sig en allvarlig funderare över problemet skoltidens längd? Borde man icke, då man icke kan sysselsätta hela det svenska folket, ordna det så, att man låter de ungas utbildning taga en längre tid än vad hittills varit fallet?

Jag är ingalunda blind för att frågan ter sig åtskilligt annorlunda för landsbygden än för städerna och industrisamhällena. Jag tror heller icke, att det härvidlag är lämpligt med några generella åtgärder, men jag är övertygad om att det ifrån statsmakternas sida bör vidtagas åtgärder för att inom städer och samhällen med utpräglad ungdomsarbetslöshet öka den obligatoriska skoltiden. Jag har själv pekat på denna utväg i en motion, som särskilda utskottet har behandlat. Motionen har fått en välvillig behandling, och utskottet har gått med på att använda arbetslöshetsmedel både till provisoriska folkhögskolekurser och till yrkesundervisning åt arbetslös ungdom inom den ordinarie skolorganisationens ram. Däremot har utskottet icke velat taga upp problemet om förlängning av skoltiden. Jag förstår väl anledningen därtill. Det rör sig här om ungdom i 13—14-årsåldern. Utskottet har mera tänkt på de vuxna och på den mogna ungdomen. Men man skall komma ihåg, att ungdomen, som nyligen har lämnat skolan, ofta på grund av sin billigare arbetskraft vinner anställning och skjuter bort de mera till åren komna ungdomarna. Nu är det ju tämligen säkert, att om man låter t. ex. 20,000 ungdomar gå kvar i skolan ett år längre, detta kanske icke betyder 20,000 arbetstillfällen för den mera mogna ungdomen, men det betyder, att åtskilliga tusen av dem, som eljest gå arbetslösa, vinna anställning.

Socialministern har i sin proposition om kontantunderstöden och de provisoriska kurserna för arbetslösa bebådadt, att hela ungdomsarbetslöshetsproblemet skall ytterligare utredas, och när jag, herr talman, här har begärt ordet, är det närmast för att uttala den förhoppningen att vid den fortsatta utredningen, som kommer till stånd, också frågan om skoltidens längd tages upp till behandling. Man bör förutsättningslöst pröva förhållandet mellan skolan och ungdomsarbetslösheten, och man bör komma ihåg, att allt eftersom den materiella kulturen utvecklas, ges det möjlighet att offra mera för den andliga kulturen. I de stora kulturländerna har man praktiskt taget överallt infört sju-årig eller åttaårig obligatorisk skola. Jag vill, herr talman, icke plådera för att man nu skall införa obligatoriska åtgärder. Jag sträcker mig icke längre än till en förutsättningslös prövning, men en dylik prövning tror jag i nuvarande stund bör komma till stånd.

Jag vill till sist framhålla, att det här gäller en ny generation, som lever under till ytterlighet svåra förhållanden och som hotar att gå under, om man icke låter dess tid upptagas av utbildning eller arbete. Jag tror, att det i ungdomens och framtidens intresse är önskvärt, att den enighet, som präglar utskottets betänkande i det avsnitt jag här berört, också kommer att präglade ännu mera vittgående åtgärder för ungdomsarbetslöshetens avhjälpan och för den kommande generationens bästa.

Herr Herou: Herr talman! Den sinnesändring och den åsiktsförskjutning i väsentliga frågor, som man kunnat lägga märke till vid behandlingen av det nu föreliggande frågekomplexet, uttalade sig herr Anderson i Norrköping om i dag på det sättet, att han sade, att det borde vara en karenstid för dem som ändrade åsikt alltför fort. Jag fäste stort avseende vid denna hans deklARATION, därför att jag erinrar mig hurusom för bara en månad sedan, när sockerfrågan behandlades i riksdagen, då herr Anderson var mycket nöjd med de åtgärder regeringen föreslagit, han gentemot oss förklarade, att endast idioter icke kunde ändra uppfattning. Han har alltså själv givit ett alldeles

Ang. anslag till arbeten till motverkande av arbetslösheten m. m. (Forts.)
utmärkt prov på hur oerhört fort det går att ändra åsikt, och han skulle själv drabbas av den karenstid han hade vänligheten föreslå.

När jag begärde ordet i debatten var det därför att jag i välfärdsutskottets digra betänkande återfann en länge bortglömd motion. Jag väckte strax i början av riksdagen tillsammans med några partikamrater en motion, i vilken vi föreslog, att det överskott på spannmål, som uppkommer genom att man med konstlade medel driver upp produktionen, skulle utdelas till Norrlands fattiga jordbrukare. Jag har gått och funderat på om man tappat bort denna motion i riksdagsbrådskan. Nu återfann jag den, som sagt, i välfärdsutskottets betänkande. Utskottet framhåller, att hörda myndigheter, bl. a. spannmålsnämnden, visserligen uttalat, att man icke har något att erinra mot detta vårt förslag, men ändå avstyrker detsamma, då man menar, att även om man delar ut spannmål, det ändå icke blir någon nämnvärd ökning av åtgången på sådan. Förhållandena äro väl sådana, menar man, att hur fattiga människor än äro, skaffa de sig nog ändå bröd. Vidare anser utskottet — och i ett välfärdsutskott ha icke inkallats riksdagens dummaste karlar, skulle jag tro, utan ledamöterna ha valts med tämligen stor omsikt — att om man skulle gå in för utdelning av brödspannmål, borde icke medlen härför tagas av de belopp, som skola utgå för arbetslöshetens bekämpande. Det är synd, att välfärdsutskottets ärade ordförande blivit trött och gått härifrån; annars skulle jag ha velat fråga honom, om han till äventyrs icke observerat, att vi föreslagit, att de medel, som skulle anslås för det ändamål vi avsett, skulle tagas av allmänna skattemedel. Och om regeringen hållit litet hårdare på det arvskatteförslag, som man lovade skaffa 40 miljoner kronor på, hade det funnits pengar för denna sak.

Nu tror jag ju, att om det hade gällt grovt bröd eller spisbröd, utskottet haft rätt i att den föreslagna åtgärden icke i väsentlig mån skulle öka konsumtionen. Men när det är fråga om konsumtionen av vetemjöl, äro förhållandena för stora massor av landsbygdens befolkning i Norrland sådana, att de gånger de få äta vetebröd äro sällsynta festtillfällen. Det är att visa okunighet om förhållandena, om man gör gällande, att en utdelning av överskottet av vete till dessa befolkningsgrupper icke skulle komma att påverka åtgången av brödspannmål. Jag ställer denna vår motion i motsättning till det förslag, som höjts i pressen och annorstädes om att brödspannmålen skulle med statsmedel dumpas ut över världsmarknaden till oerhört låga priser eller användas som kreatursföda. Tycker någon, att detta är ett rimligare förslag än det vi framställt? Jag hoppas, herr talman, att syftet med vår motion är nått så till vida, som det skall medföra, att sedan uppmärksamheten är fäst vid saken man icke skall föreslå en gång till, att det överskott, som uppstår, ifall jordbrukshjälpen stimulerar till en våldsamt överproduktion, med statsmedel skall dumpas ut eller användas till kreatursföda, så länge det finns fattiga människor här i landet, som lida brist på dylika förnödenheter.

Jag skall nu anföra några synpunkter på de huvudfrågor, som här i debatten tagits upp. I fråga om de åtgärder, som framgå såsom resultat av överenskommelsen — överenskommelse heter det visst, man får ju inte säga kohandel — mellan socialdemokratien och bondeförbundet, måste det framstå såsom någonting synnerligen anmärkningsvärt, att regeringen enligt statsministerns anförande uti detta ser någonting som motsvarar regeringens förväntningar. Och detta allra helst som statsministern i sitt anförande lämnade alldeles ypperliga skäl för, att skillnaden mellan vad högern i det sammanhanget föreslår och vad utskottet här har kommit till är alldeles oerhört liten. Måste icke — jag vill säga detta gentemot statsministerns tal här i dag — de åtgärder, som nu föreslås, de summor som nu äskas ses mot den förhandenvarande situationen,

Ang. anslag till arbeten till motverkande av arbetslösheten m. m. (Forts.)

mot den arbetslöshet och den allvarliga jordbrukskris, som nu råder värre än någonsin tidigare, mot det stora behovet av stödjande åtgärder åt de arbetslösa och åt de fattiga bönderna, som det nuvarande läget kräver? Det räcker då, ärade regeringsparti, inte med att bara hänvisa till de summor för allmänna arbeten, som anvisas i år, mot dem, som anvisades i fjol. Även om man utan vidare godtager den jämförelse, som statsministern i det fallet gjorde, så blir den jämförelsen ingalunda så gynnsam i det sammanhanget, som de affärs-mässiga förespråkarna för uppgörelsen — jag hade återigen ordet kohandel på tungan — måhända tro. Statsministern upplyste oss nämligen om, att mot de 260 miljoner till allmänna arbeten, som man kunde räkna med i fjolårets budget, svara i årets budget 485 miljoner. Då emellertid fjolårets anslag avsågo ett läge med 87,000 anmälda arbetslösa, så svarar mot årets anslag enligt läget under januari 187,000 till A. K. anmälda arbetslösa. Vid sådant förhållande kommer jag till det resultatet, att statsministern här har givit oss ett material, som visar — det är hans egna ord — att de medel, som i fjol anvisades, motsvarade något över 3,000 kronor per hos A. K. anmäld arbetslös, medan den siffra som framgår såsom resultat av överenskommelsen motsvarar ett belopp av 2,600 per till A. K. anmäld arbetslös. Hur kan under sådana förhållanden regeringen och de värtaliga försvararna av denna överenskommelse säga, att densamma motsvarar regeringens förväntningar? Därtill kommer ju, — även om man nu med arbete kan hjälpa ett hundratusental arbetslösa — antalet arbetslösa på grund av den omfattning, som arbetslösheten för närvarande har, att vara större än någonsin tidigare trots det förslag, som man här kommer att genomföra. Detta betyder ju, att om 80,000 arbetslösa icke kunna beredas arbete, kommer det att finnas lika många arbetslösa trots överenskommelsens resultat som det antal, för vilket man i fjol vidtog åtgärder. Det är under sådana förhållanden svårt att förstå, att den nuvarande regeringen, som i kompromiss med och efter stora eftergifter till bondeförbundet åstadkommit detta resultat, skulle kunna i högre grad än den föregående regeringen, som ju laborerade med hoppande majoritet, vara ett värn mot parlamentsledan.

Jag tror, att det måste sägas ett sanningens ord i denna debatt — det har inte varit många av det slaget hittills — nämligen, att när resultatet av vad som nu genomföres kommer till utförande, när man kommer från tal till gärning, när arbetarna och bönderna fråga sig, om detta blev resultatet av den stora uppgörelsen, att då kommer den stora besvikelsen, och att det då skall visa sig, att de stora statsmän, som i dag ha som en fix idé rent av, att de äro sända till världen i en svår tid för att rädda demokratien, genom sin kompromiss åstadkommit icke att de räddat demokratien utan att de genom sitt kompromissande utlöst rakt motsatta krafter.

Om det är riktigt som statsministern sade, nämligen att det vore höjden av omoral, om regeringen sutte kvar, därest dess program ej respekteras, så måste jag säga, att regeringen befinner sig i ett mycket, mycket svårt läge. Den har dock bevisligen uppgivit nästan allt vad den önskade i valet och i krisprogrammet, och den har gått in för sådant, som tidigare i de starkaste ordalag utdömt.

Ecklesiastikministern herr Engberg med sina mer översinnliga än avpassade förklaringar talade härom dagen om en märklig man, som vet allt som sker, ja, till och med om en liten knappål faller i ett hus. Kanske är också den nuvarande statsministern en av dessa väldiga människor. I varje fall vet han så mycket, att om det som förespeglas arbetarna och övriga i programmet berörda parter, därest krisprogrammet — det nödvändiga minimiprogrammet som han sade i remissdebatten — ej genomföres, så skall något komma att ske. Man viftade med ett visst hot bara för några veckor sedan, och som ut-

Ang. anslag till arbeten till motverkande av arbetslösheten m. m. (Forts.)
tryck för detta kan anföras följande, som stod att läsa i en socialdemokratisk tidning: »Ett är emellertid visst: Skola de borgerliga välja att ta strid hellre än att ge de arbetslösa och nödställda hjälp i den stora omfattning» — märk väl — »regeringen kräver, då kommer socialdemokratien, icke minst dess ungdom att gå i elden med en stridslust som aldrig förr.» Ha ni märkt något av den där stridslusten, och ha ni märkt, att regeringen har fått igenom hjälpen i den stora omfattning, som regeringen kräver? Nej, situationen är väl närmast den, att de borgerliga ej behövde ta upp den strid, som man därvidlag signalerade. Det gick ungefär som de borgerliga ville. Det som står kvar som resultat är i dag troligen mindre än — såsom det sades i remissdebatten — vad till och med en framsynt borgerlig skulle kunna vara med om att genomföra i ett svårt läge.

Jag fick i dag i min hand ett av regeringspartiet utgivet flygblad och man måste ju hysa all respekt för ett parti, som uppmärksammar alla faror till höger och vänster. Det har hedrat vårt parti med många upprop i år, med många flygblad och många broschyrer, och nu har regeringspartiet skickat ut ett litet flygblad, som talar om kommunisterna som vägmästare och som reaktionens allra förnämsta hjälptrupper här i riksdagen, detta för att vi i en bondefråga — det gällde vägskatten — gingo in för åtgärder mot en orättvis vägbeskattning. Det var därför med alldeles särskilt intresse, som jag åhörde herr statsministerns förklaring om det hederliga i att partipolitiskt spekulera i de beslut, som fattas. Han var mycket indignerad över att partier här i dag hade partipolitiskt spekulerat i de beslut, som fattats. Men detta gör ju också regeringspartiet. Partiet förklarar som sagt, att vi i den fråga, jag nämnde, ha agerat som reaktionens bästa hjälptrupper, och vi få veta, att vår tjänst därvidlag betydde, att man övervältrade skatterna på den fattiga landsbygdsbefolkningen från de stora bolagen. Nåja, vår grupp har ju inte försvurit sig till den nationella samlingen, som regeringspartiets ordförande, vår nuvarande statsminister, talade om. Mot oss anser han kanske därför, att man får använda vilka metoder som helst trots den moralregel, han här ställde upp. (Fy-rop). — Ja, det är dock så, att varje människa som reflekterar, och inte bara tror, kommer att göra dessa reflexioner — den lille missnöjde socialdemokraten där får protestera, hur mycket han vill. Ord och gärningar korrespondera icke med varandra i detta fall. Ty mot oss har herr statsministern riktat de ohederliga beskyllningar, han själv vill värja sig för, när det gäller de andra partierna. Och det sätt på vilket oppositionen i hans parti kuvats — oppositionsmännen krypa ju på sina bara knän — talar inte heller mycket om den demokrati, som de där herrarna vilja slå vakt om. Alltså, jag slår fast inför kammarens ledamöter och till riksdagens protokoll, vilken oerhörd skenhelighet vi här i dag fått bevittna från regeringsbanken och regeringspartiet.

Om man i enlighet med arbetarrörelsens gamla rättfärdighetskrav går in för — såsom vi gjorde — att minska orättvisan i en oerhört orättvis vägbeskattning, är man reaktionär, enligt regeringspartiets från Tiden utgivna flygblad. Men om högern och de frisinna ha olika meningar om vad som nu föreslås, då göra de sig skyldiga till partipolitiska spekulationer. Fastän reformen när det gällde väglagstiftningen i fråga om bördornas överflyttande på andra inte betydde någonting för dem, som inte hade ett tusen kronors taxerad inkomst, och endast 120 öre om året för dem, som hade tio vägfyrkar, så har man panna att skicka ut ett sådant flygblad från det hållet, där man jämrar sig över den kritik, man fått i dagens debatt, och där man utläser varje kritik som ohederlig, partipolitisk spekulation. Jag stämplar detta beteende efter dess rätta förtjänst. När man således möter detta vårt ståndpunktsta-

Ang. anslag till arbeten till motverkande av arbetslösheten m. m. (Forts.)
 gande i frågan, beträffande vilken vederbörande själva måste säga: nästa år hade vi också velat vara med om saken, så frågar jag: vad innebär egentligen regeringspartiets spannmålspolitik? Kom ihåg, att i det förra fallet var det fråga om 120 öre och därvidlag voro ändå de fattigaste ställda utanför möjligheten att drabbas av några utgifter för ändamålet. Vad betyder egentligen spannmålsregleringen, då man vältrar bördor mest på de fattiga, ända upp till tio kronor per familjemedlem? Beträffande stödet åt sockret blev det fem öre per familjemedlem. Vi få se, vad summan kan bli i fråga om margarinaccisen. Om vi träffas om ett år, så jag skall tala om det då. Om det var en reaktion att riskera 120 öres överflyttning, vad är då detta? Är inte också detta att hjälpa de reaktionära krafterna, eller går det så fort nu med åsiktsförskjutningarna, att vad som av regeringspartiet för en vecka sedan stämpelades som ohederlighet i detta flygblad, däri man manar den fattiga landsbygdsbefolkningen att behandla oss efter förtjänst, nu är en riktig gärning, när det i tiodubblad omfattning sker från regeringspartiets sida i och med dess — jag måste säga ut ordet äntligen — kohandel med bondeförbundet? Härpå svara regeringspartiets talesmän, att när detta sker, då är det inte reaktion längre, då heter det befriande handling.

Jag skall inte ingå på jordbruksfrågorna vidare. Jag hänvisar till vår ståndpunkt i olika fall. Bara ett vill jag tillägga: endast om konjunkturerna bli förbättrade, mötas vi om ett år under förbättrade förhållanden för de arbetare och fattiga bönder, som det nu gäller. Den stora överenskommelsens resultat är bara en uppreklamerad matsedel; det mesta som utlovas blir aldrig framdukat. Köpkraftens återställande är nämligen det centrala i problemet, det är problemets kärna. Och varje kamp för böndernas och arbetarnas rättfärdiga krav, som inte inriktar sig på dess naturliga förutsättningar, är dömd att misslyckas.

Som tiden nu var långt framskriden och många talare anmält sig för yttrandes avgivande, beslöt kammaren, på hemställan av herr talmannen, att uppskjuta den vidare handläggningen av förevarande utlåtande till morgondagens plenum kl. 11 f. m.

§ 2.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från statsutskottet:

nr 320, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln, punkten 268, gjorda framställning angående provisorisk avlösningsförbättring i vissa fall för lärare vid de allmänna läroverken m. fl.;

nr 321, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under tionde huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till provisorisk avlösningsförbättring för lärare vid navigationsskolorna;

nr 322, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under sjunde huvudtiteln gjorda framställning angående anslaget till tryckningskostnader;

nr 323, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under tionde huvudtiteln gjorda framställning angående anslaget till tryckningskostnader;

nr 324, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. fl. under budgetåret 1933/1934 jämte en i ämnet väckt motion; och

nr 325, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åt-

tonde huvudtiteln gjorda framställning i fråga om det ordinarie anslaget till kungl. operan;

från sammansatta bevillnings- och jordbruksutskottet:

nr 334, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om accis å margarin m. m. ävensom i ämnet väckta motioner; och

nr 335, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för av-sättning till statens mjölkregleringsfond;

från bevillningsutskottet:

nr 326, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 17 juni 1932 angående rätt för Konungen att åsätta särskild tullavgift ävensom i ämnet väckta motioner;

nr 327, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt tillämpning under budgetåret 1933/1934 av förordningen den 8 juni 1923 (nr 135) angående omsättnings- och utskänkningskatt å spritdrycker ävensom en i ämnet väckt motion;

nr 328, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om tillfällig begränsning av den i 5 § förordningen den 1 juli 1918 angående handel med skattefri sprit partihandlare medgivna rätt att inköpa brännvin, som framställes ur avfallslut vid sulficellulosatillverkning, m. m.;

nr 329, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om extra inkomst- och förmögenhetsskatt;

nr 330, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att meddela förbud mot tillverkning av brännvin av sockerbeter under tillverkningsåret 1933/1934; och

nr 319, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 38 § 1 mom. samt 64 och 66 §§ kommunalskattelagen den 28 september 1928 m. m. ävensom i ämnet väckta motioner;

från jordbruksutskottet:

nr 313, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsunderstöd för ernående av förlikning i det s. k. Hornborgamålet;

nr 314, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa åtgärder till främjande av avsättningsförhållandena för slaktdjur samt kött och fläsk;

nr 336, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln gjorda framställning angående ordinarie anslaget till departementschefen;

nr 337, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående provisoriskt dyrortstillägg åt vissa befattningshavare i statens tjänst i vad rör jordbruksärenden;

nr 338, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående nionde huvudtitelns anslag till tryckningskostnader;

nr 339, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående regleringen av tillverkningen och avsättningen av potatismjöl;

nr 340, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. fl. under budgetåret 1933/1934 jämte i ämnet väckta motioner, allt i vad rör jordbruksärenden; och

nr 341, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående dels dyrtidstillägg åt föreståndare och lärare vid lantmannaskolor, lanthushållsskolor och lantbruksskolor, dels ock tillskott till dyrtidstillägg till vissa lantmätare; samt

från riksdagens kansli, nr 312, angående ytterligare åtgärder för bekämpande av smugglingen av alkoholvaror.

§ 3.

Till bordläggning anmäldes

statsutskottets utlåtanden:

nr 135, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln, punkten 45, gjorda framställning angående dyrtidstillägg åt de för religiös och social verksamhet bland svenskar i vissa utländska hamnstäder anställda präster;

nr 136, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln, punkten 232, gjorda framställning angående dyrtidstillägg åt befattningshavare vid vissa statsunderstödda anstalter för yrkesundervisning;

nr 137, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln, punkten 272, gjorda framställning angående dyrtidstillägg åt lärare vid vissa statsunderstödda undervisningsanstalter;

nr 138, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under andra huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till partiell löneförbättring för häradshövdingarna; och

nr 139, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under andra huvudtiteln gjorda framställning angående anslag för uppläggande av nya fastighetsböcker för landet;

sammansatta stats- och bankoutskottets memorial, nr 4, angående ersättning åt utskottets vaktmästare;

sammansatta bevillnings- och jordbruksutskottets memorial:

nr 5, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om punkten 1) i utskottets utlåtande nr 2 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående mjölkavgift m. m. ävensom i ämnet väckta motioner; och

nr 6, angående ersättning åt av utskottet vid behandling av vissa ärenden anlitat biträde;

sammansatta banko- och jordbruksutskottets memorial, nr 4, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande sammansatta banko- och jordbruksutskottets memorial nr 3, angående ersättning åt utskottets sekreterare; samt

första lagutskottets utlåtande, nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till vapenkungörelse m. m. ävensom i ämnet väckta motioner.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 11.53 e. m.

In fidem
Per Cronvall.